

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
ฉบับสมบูรณ์

โครงการ “การจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
วัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านเรือน อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน”

โดย
นายใจ พุกกล้า และคณะ

กุมภาพันธ์ 2554

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ฉบับสมบูรณ์

โครงการ “การจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
วัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านเรื่อน อำเภอลำปาง จังหวัดลำปาง”

ทีมวิจัย

1. นายใจ พุกกล้า	หัวหน้าโครงการ
2. นายบุญมี ชุมภูศรี	ทีมวิจัย
3. นายสิงใจ ภูคองทอง	ทีมวิจัย
4. นายธีรศักดิ์ หมั่นยอง	ทีมวิจัย
5. นางนิภา คำหมื่นยอง	ทีมวิจัย
6. นางอัมพันธ์ ภูคองทอง	ทีมวิจัย
7. นางทองม้วน ขวัญเขียว	ทีมวิจัย
8. อ.สมบูรณ์ อำนพนพันธุ์	ทีมวิจัย
9. อ.นภาพร ณ ลำพูน	ทีมวิจัย
10. นายจันทร์ ทองน้อย	ทีมวิจัย
11. อ.อำพร นันทะชัย	ทีมวิจัย
12. อ.บุญมา วงศ์นารัตน์	ทีมวิจัย
13. นางทัศนีย์ อินทะจักร	ทีมวิจัย
14. นางสมศรี ชัยยัง	ทีมวิจัย
15. นางเพ็ญภา กิจสุทธิ	ทีมวิจัย
16. นายจอมจันทร์ สิทธิสุรินทร์	ทีมวิจัย
17. นายเจริญ มุลยอง	ทีมวิจัย
18. น.ส.สายสุนีย์ เปี้ยวงศ์	ทีมวิจัย
19. นางธิดา ไชยทองศรี	ทีมวิจัย
20. นางลลิตา เชื้อคิตา	ทีมวิจัย
21. นางสาวสินธุ์ ชนะกอก	ทีมวิจัย
22. นางสาวแก้วภา เปี้ยวงศ์	ทีมวิจัย
23. นายสมนึก ทองน้อย	ทีมวิจัย
24. นายเสาร์คำ วงศ์นารัตน์	ทีมวิจัย
25. พระสภาวุฒิ อภิสิทธิ์	ทีมวิจัย

ที่ปรึกษาโครงการ

1. พระครูวิธานวรการ
2. อ.เกษม ใจกระแสน
3. อ.สาคร สมคำห้ำ

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปผลการทำงานและหาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป” กล่าวคือ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นการให้ “คน” ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การ เริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบเป็นรูปธรรม โดยเรียนรู้จากการ ปฏิบัติการจริง (Action Research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มีความเข้มแข็งในการแก้ปัญหาของ ตนเอง และสามารถใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญห่อื่นๆ ในท้องถิ่นโดยมีกระบวนการศึกษาเรียนรู้ อย่างเป็นเหตุเป็นผล ดังนั้นจุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงอยู่ที่ “กระบวนการ” มากกว่า “ผลลัพธ์” เพื่อให้ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง และให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหของชาวบ้าน รวมทั้ง เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย “เวที” (การประชุม เสวนา พุดคุยถกเถียง) เป็นวิธีการ เพื่อให้คนในชุมชน ทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิกอบต. กรรมการสหกรณ์ ข้าราชการ หรือกลุ่มคนอื่นๆ เข้ามาร่วมหา ร่วมใช้ “ปัญญา” ในกระบวนการวิจัย

“กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น” หมายถึง การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบ “คำถาม” หรือ “ความสงสัย” บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือประเด็น “คำถาม” ต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะประเด็นว่า ข้อ สงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา “ข้อมูล” ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการ “วางแผน” การ ทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่ และในระหว่างลงมือทำมีการ “บันทึก” มีการ “ทบทวน” ความก้าวหน้า “วิเคราะห์” ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ “ถอด” กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นออกมาให้ ชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถ “สรุปบทเรียน” ตอบคำถามที่ตั้งไว้ แล้วอาจจะทำใหม่ให้ดีขึ้น ตลอดจน สามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่น ๆ หรือพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย “ผู้ที่สงสัย” ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้นกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติด กับระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัวตนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น เพื่อคน ท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ไขปัญหด้วยการทดลองทำจริง และมีการบันทึกและวิเคราะห์อย่างเป็นระเบียบ การวิจัย แบบนี้จึงไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือ ธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้เป็น เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สกว.ฝ่ายวิจัย ได้ใช้วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามแนวคิดและหลักการดังกล่าวมาแล้วใน ระยะเวลาหนึ่ง พบว่าชาวบ้านหรือทีมวิจัยส่วนใหญ่สามารถสะท้อนการดำเนินงานด้วยการบอกเล่าได้เป็น อย่างดี ในขณะที่เดียวกันก็พบว่าการเขียนรายงานเป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจให้แก่กวิจัยเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงได้ปรับรูปแบบการเขียน รายงานวิจัยให้มีความยืดหยุ่น และมีความง่ายต่อการนำเสนอออกมาในรูปแบบที่นักวิจัยนัด โดยไม่ยึด ติดในเรื่องของภาษาและรูปแบบที่เป็นวิชาการมากเกินไป ซึ่งเป้าหมายสำคัญของรายงานวิจัยยังคงมุ่งเน้น การนำเสนอให้เห็นภาพของกระบวนการวิจัยมากกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย โดยกลไกสำคัญที่จะช่วยให้

นักวิจัยให้มีความสามารถเขียนรายงานที่นำเสนอกระบวนการวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือ ศูนย์ประสานงานวิจัย (Node) ในพื้นที่ซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงโครงการวิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบการทำงานวิจัย ดังนั้น Node จะรับรู้พัฒนาการของโครงการวิจัยมาโดยตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหาหรือกิจกรรมของโครงการจึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Node และนักวิจัย ซึ่งความร่วมมือดังกล่าว ได้นำมาซึ่งการถอดบทเรียนโครงการวิจัย ผู้การเขียนมาเป็นรายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น อาจไม่สมบูรณ์แบบดังเช่นรายงานวิจัยเชิงวิชาการโดยทั่วไป หากแต่ได้คำตอบและเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย ซึ่งท่านสามารถเข้าไปค้นหา ศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

คำนำ

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัย “การจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง โดยความร่วมมือของชุมชน วัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านเรือน อำเภอป่าซาง จังหวัด ลำพูน” จัดทำขึ้นเพื่อเป็นการสรุปผลการดำเนินงานโครงการ เริ่มจากการทบทวนปัญหาสถานการณ์ของการ จัดงานปอยหลวงที่ผ่านมา การจัดเวทีสร้างความเข้าใจ หาแนวทางในการจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจ พอเพียง เนื่องจากการดำเนินงานในระยะแรกคาบเกี่ยวกับการจัดงานปอยหลวงซึ่งทางชุมชนจัดในเดือน กุมภาพันธ์ 2551 เมื่อได้แนวทางการจัดงานแบบเศรษฐกิจพอเพียง ทางโครงการจึงได้ปรับเปลี่ยนกิจกรรม คือ การเปิดรับสมัครผู้เข้าร่วมโครงการ การเก็บรายละเอียดค่าใช้จ่ายในการจัดงานปอยหลวง เก็บรายละเอียด บรรยากาศของงาน สรุปข้อมูลร่วมกัน เพื่อหาแนวทางในการนำบทเรียนที่ได้จากการจัดงานปอยหลวงไป ประยุกต์ใช้กับกิจกรรมอื่นของชุมชนต่อไป

อย่างไรก็ตามผลที่ได้จากการร่วมกันศึกษาของทีมวิจัยและชาวบ้านก็ยังถือว่าไม่สมบูรณ์ ยังคงต้อง อาศัยความเพียรพยายามแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างจริงจังและต่อเนื่อง อันจะนำมาซึ่งการจัดการปัญหา ในชุมชนต่อไป

การจัดทำรายงานครั้งนี้ สำเร็จลุล่วงได้ เกิดจากความร่วมมือหลายส่วน อาทิ ทีมวิจัยทุกคน ที่ปรึกษา โครงการ ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำพูน ท้ายสุดนี้ ทางโครงการวิจัยพร้อมรับข้อเสนอแนะ จากทุกฝ่ายเพื่อให้การทำงานวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์มากขึ้น

คณะวิจัย

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
สารบัญ	
บทที่ 1	ความเป็นมา
	1
	นิยามศัพท์
	3
	คำถามวิจัย
	4
	วัตถุประสงค์
	4
	แนวทางการดำเนินงาน
	4
	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
	5
บทที่ 2	ทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง
	6
บทที่ 3	กระบวนการดำเนินการวิจัย
	34
บทที่ 4	ผลการดำเนินการวิจัย
	64
	ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานชุมชน
	64
	ตอนที่ 2 การจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง
	75
	บ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว
	ตอนที่ 3 การขยายผลไปสู่ชุมชน
	101
	ตอนที่ 4 ปัจจัยเอื้อและอุปสรรคต่อการจัดงานปอยหลวง
	102
	ตอนที่ 5 สิ่งที่ได้เรียนรู้
	104
บทที่ 5	สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ
	112
บรรณานุกรม	117
ภาคผนวก	118
	- คู่มือแนวทางการจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง
	119
	- ข้อมูลสารานุกรมบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว
	140
	- ข้อมูลทีมวิจัย
	144
	- ข้อคิดเห็นต่อรายงาน
	148

บทที่ 1

บทนำ

สภาพทั่วไปของบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว หมู่ 2 ตำบลบ้านเรือน อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน เป็นชุมชนชาวยอง ตามแผนที่ ตำบลบ้านเรือน บ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว หมู่ 2 ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของแผนที่ สภาพหมู่บ้านยาวตามถนน มีวัดที่มีพระภิกษุจำพรรษา 1 วัด มี โรงเรียนระดับประถม 1 แห่ง วัดร้าง 1 แห่ง ปัจจุบันมีครัวเรือนทั้งหมด 202 ครัวเรือน มีประชากรทั้งหมด 641 คน ชุมชนบ้านเหล่าฯ เป็นชุมชนขนาดเล็กกลางมีวัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียวเป็นศูนย์รวมจิตใจ และทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

ชุมชนศรัทธาวัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียวเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่บนผืนแผ่นดินที่อุดมสมบูรณ์เป็นบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำปิงและแม่น้ำทา ปัจจุบันหมู่บ้านแห่งนี้ราษฎรร้อยละ 90 พูดภาษาไตของ ร้อยละ 5 เป็นคนเผ่าไตญวน (คนเมือง) ร้อยละ 5 เป็นคนภาคอื่น ๆ ของประเทศไทยที่ย้ายเข้ามาอยู่หมู่บ้านแห่งนี้ มีวิถีชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขโดยมีศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของคนของซึ่งได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน และมีประวัติศาสตร์อันยาวนานของจังหวัดลำพูน ร่วมสมัยกับยุคหริภุญชัย เช่น องค์พระพุทธรูปเจ้าตาเขียว ซึ่งเป็นพระพุทธรูปที่เก่าแก่และศักดิ์สิทธิ์เป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชน และประชากรทั่วไปในอดีตมีครูบาค้างม้า ในรัฐฉาน ประเทศพม่า ได้มาฟื้นฟูจากวัดร้างให้เป็นวัดที่มีพระสงฆ์จำพรรษา และท่านยังเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชนอีกรูปหนึ่งด้วย ปัจจุบันนี้สภาพเศรษฐกิจ สังคมการเมือง และอิทธิพลของอารยธรรมวัฒนธรรมต่างชาติทำให้วิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนเปลี่ยนไป

งานบุญฉลอง หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า งานปอยหลวง ซึ่งเป็นประเพณีที่สืบทอดและปฏิบัติกันมาตั้งแต่ครั้งอดีต ย้อนหลังไปเมื่อ 30 ปีก่อนมาจนถึงปัจจุบัน ในการจัดงานปอยหลวงขึ้นของชาวบ้าน โดยเฉพาะชุมชนคนล้านนาจะร่วมมือร่วมใจกันทุกครัวเรือนและยึดถือ ปฏิบัติกันมาตั้งแต่รุ่นปู่ย่า มาจนถึงรุ่นลูกหลาน โดยจะมีการปรึกษาหารือร่วมกันระหว่างวัดและชาวบ้านในการจัดงานปอยหลวง จะจัดทำขึ้นหลังจากที่วัดมีการก่อสร้างสถานและสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ภายในวัดเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงจัดพิธีทำบุญและฉลองใหญ่กันทั้งหมู่บ้านซึ่งในการก่อสร้างแต่ละครั้งจะได้รับความร่วมมือกันของชาวบ้านทุกครัวเรือน งานปอยหลวงจึงเปรียบเสมือนกับการทำบุญถวายทานสิ่งก่อสร้างร่วมกัน ได้รับบุญกุศลร่วมกันส่วนใหญ่จะนิยมจัดงานปอยหลวงขึ้นในเดือนมีนาคม – พฤษภาคม ของทุกปี เนื่องจากเป็นช่วงก่อนฤดูฝน ที่สำคัญ คือ เช่นช่วงที่ชาวบ้านว่างเว้นจากการทำไร่ ทำนา ทำการเกษตรต่าง ๆ โดยการจัดงานขึ้นในแต่ละครั้งนั้น จะต้องมีการประชุมคณะกรรมการหรือตัวแทนกลุ่มชาวบ้านมาปรึกษาหารือ ตกลงกันก่อนและลงความเห็นของชาวบ้านว่าจะจัดงานปอยหลวงกันในวันไหน เดือนอะไร ส่วนมากจะกำหนดวันที่จะจัดงานไว้ล่วงหน้า 4 – 5 เดือน ให้ชาวบ้านได้เตรียมตัวกันไว้ก่อนล่วงหน้า เช่น การจองครัวตาน เก็บเงินไว้ สร้างบ้านเรือน ปรับปรุงที่อยู่อาศัยและบริเวณบ้านโดยรอบให้สะอาด และใหม่ เพื่อเตรียมสิ่งของให้พร้อมสำหรับจัดงานปอยหลวงขึ้น ซึ่งนอกจากจะจัดเตรียมสถานที่ในบ้านของตนเองแล้ว ชาวบ้านทุกหลังคาเรือนในหมู่บ้านไปช่วยกันทำความสะอาดและจัดเตรียมของ ติดตั้งหม้อน้ำดื่ม ห้องน้ำ ห้องส้วม ตลอดจนการ

เตรียมงานในวัด เช่น เตรียมเวทีมหรสพ ติด สะลื้อซอซึ่ง ที่รักษาความเป็นวัฒนธรรมล้านนาเอาไว้ และสิ่งที่จะขาดไม่ได้ในการจัดงานฉลองขึ้นนั้น คือ ครั้วตาน หรือยอดเงินที่ชาวบ้านในแต่ละครัวเรือนร่วมทำบุญ โดยชาวบ้านจะหาครั้วตานไว้ก่อนล่วงหน้า เพื่อตกแต่งไว้ก่อนอย่างสวยงาม หรือชาวบ้านที่เป็นผู้ชายก็จะทำโครงร่างของครั้วตาน ซึ่งมีหลายรูปแบบ บ้างก็ทำรูปวงแหวน บ้างก็เอาไม้ไผ่มาเหลาทำรูปวงกลม และบ้านก็ทำเป็นรูปใบโพธิ์ ทำเป็นดอกกระดาศประดับครั้วตาน หรือบ้างก็จะตกแต่งด้วยตุ๊กตามความชอบของแต่ละบุคคล โดยการจัดงานปอยหลวงทั่วไปจะเตรียมงานก่อนประมาณ 6 เดือน และจัดงานขึ้นเพื่อถวายตุ๊กก่อนถึงวันเริ่มงาน 7 วัน พอถึงวันเริ่มงานวันแรกชาวบ้านจะเรียกว่า วันห้างน้อย คือ การเตรียมของกิน ของใช้ เมื่อสำหรับจัดเลี้ยงญาติ พี่น้อง และเพื่อนบ้านอื่น ๆ ที่จะมาร่วมทำบุญก่อนถึงวันจริง คือ วันห้างหลวงหรือเรียกอีกอย่างว่า วันครั้วตานเข้า

การจัดงานปอยหลวง นอกจากจะได้รับบุญกุศลและความสนุกสนานร่วมกันแล้ว ยังช่วยสร้างให้คนในชุมชนรู้จักการทำงานร่วมกันในหมู่บ้าน ช่วยเหลือกันรู้จักความสามัคคี และแก้ปัญหาาร่วมกัน และสิ่งที่สำคัญ คือ ช่วยกันรักษาวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามสืบทอดไปจนถึงรุ่นลูกรุ่นหลาน ผู้คนที่ย้ายไปอยู่ชุมชนอื่นหรือไปอยู่ในเมืองก็จะได้กลับมาร่วมทำบุญ คนเฒ่าคนแก่ก็จะได้เจอลูกหลานที่ไปทำงานอยู่ต่างถิ่นด้วย ลูกหลานก็จะได้รู้จักศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชน ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบดั้งเดิม สืบสานไว้ให้อยู่คู่ชุมชนไว้ให้ลูกหลานในอนาคตได้ศึกษา และเรียนรู้ ปฏิบัติสืบทอดต่อไป ซึ่งนับว่าเป็นความภาคภูมิใจ ปลุกฝังค่านิยมของชีวิตความเป็นอยู่อย่างชาวบ้านบนพื้นฐานของความพออยู่พอกิน และหวงแหน ช่วยฟื้นฟู อนุรักษ์และสืบสานไว้ให้อยู่คู่กับชุมชนนั้นตลอดไป

ปัจจุบัน งานปอยหลวง ถึงแม้จะมีการจัดกิจกรรมอยู่อย่างต่อเนื่องของแต่ละศรัทธาวัด ในรูปแบบและเนื้อหาสาระของการจัดงานปอยหลวงในปัจจุบัน จึงมีความแตกต่างจากสมัยก่อนอย่างมากมาตามกระแสของการพัฒนา ของค่านิยมความทันสมัยหรือในยุควัตถุนิยม บริโภคนิยมที่ความเชื่อในนือนานาญได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นเรื่องการอวด การโชว์ของใช้บ้านเรือนใหม่ ๆ ของศรัทธามากกว่าที่จะเน้นในเรื่องการทำบุญร่วมกันเพื่อเฉลิมฉลองสิ่งปลูกสร้างใหม่ ๆ ในวัด งานปอยหลวงของคนล้านนาในปัจจุบันโดยเฉพาะของจังหวัดลำพูนจึงเป็นงานมหรสพที่ยิ่งใหญ่มีการจัดงานเลี้ยงอย่างใหญ่โตมโหฬารตามบ้านเรือนของพี่น้องศรัทธาวัด การเลี้ยงฉลองด้วยอาหารการกิน การแสดงมหรสพ ความสนุกสนานรื่นเริงต่าง ๆ ที่มีทั้งวงดนตรี คาราโอเกะ รถเข็น ในการจัดงานฉลองแต่ละครั้งที่ผ่านมามีการใช้จ่ายเงินสะพัดทั้งหมู่บ้าน บางบ้านมีการเตรียมการตั้งแต่สร้างบ้านใหม่ ปรับปรุงบ้านเรือน ข้าวของเครื่องใช้ ได้แก่ เครื่องเสียง โซฟา ถ้วยชาม เพื่ออวดเพื่อโชว์แขกหรือที่จะมาเยือน ซึ่งการมาแวะเยี่ยมเยือนของแขกที่มาก็เปลี่ยนไปจากเดิมที่มีเฉพาะญาติพี่น้องตนเองเท่านั้น ปัจจุบันมีการออกบัตรเชิญให้กับเพื่อนฝูงคนรู้จักเพื่อมางานปอยหลวงบ้านตนเอง ในจังหวัดลำพูนวัฒนธรรมการจัดงานปอยหลวงที่เกิดกระแสการบริโภคกันอย่างสูงในระยะเวลา 3-5 วัน ตลอดงานนั้นมีการใช้จ่ายเงินเฉลี่ยหลังคาละไม่ต่ำกว่า 10,000 -50,000 บาท งานปอยหลวงชาวบ้านบอกว่า “มีหนี้สินเพิ่มขึ้น” “ถ้าไม่เลี้ยงก็ไม่เหมือนคนอื่น กลัวเขาว่าเอา” บางคนบอกว่า “ลูกทำงานนิคมฯ เพื่อนฝูงนัก ต้องเลี้ยงอย่างดี” การทำบุญของผู้มาร่วมงานส่วนใหญ่แล้วไม่รู้เลยว่าในวัดมีการปอยหลวงอะไร

จะมาอยู่กินเลี้ยงและรื่นเริงกันในบ้านมากกว่า นอกจากการจัดงานเลี้ยงสังสรรค์ในบ้านแล้ว การจัดกิจกรรมที่สำคัญอีกอย่างก็คือ การนำเอาครวทานไปถวายวัด ในช่วงวันครวทานเช้าหรือวันก่อนวันสุดท้ายของงานปอยหลวง รูปแบบของการนำครวทานไปถวายวัดได้ถูกกล่าวขานกันอย่างมากมาย มีการนำสุราของมีนเมา คี๋มกินตลอดการหามครวทานเข้าวัด บางรายใช้รถเข็นเปิดเพลงเสียงดังสนั่นและเดินรำตามเสียงเพลงกันอย่างสนุกสนาน ครวทานบางอันถึงกับหักพังเสียหายซึ่งเป็นการแสดงออกที่ไม่เหมาะสมอย่างมากของการนำครวทานไปถวายวัดเพื่อทำบุญทำกุศลในงานปอยหลวง

กล่าวโดยสรุปก็คือ คนในยุคปัจจุบันห่างไกล และไม่เข้าใจคุณค่าและความหมายของศิลปวัฒนธรรมตลอดจนขนบธรรมเนียม ประเพณีดั้งเดิมที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของบรรพบุรุษ มีการรับเอาวัฒนธรรมจากแหล่งอื่น และจากต่างชาติเข้ามามากขึ้น ละทิ้งความเป็นชุมชนเดิมไปไม่มีใครสืบสานศิลปวัฒนธรรม และประเพณีของบรรพบุรุษ จนในที่สุดจะทำให้ความเป็นชุมชน วัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นหายไป การจัดงานปอยหลวงตามวิถีแห่งความพอเพียง ที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม จะมีส่วนช่วยในการสืบสานและสืบทอดศิลปวัฒนธรรมประเพณีไว้ได้อย่างดี และปฏิบัติร่วมกันได้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ เป็นการนำเอารูปแบบเนื้อหาสาระคุณค่าและความหมายของวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ดีงาม กลับคืนมาสู่ชุมชน ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนทั้งหมด ตลอดจนทำให้เกิดความรัก ความสามัคคี การช่วยเหลือกันของคนในชุมชน และอีกทั้งงานปอยหลวงยังเป็นงานที่ทำร่วมกันระหว่างชาวบ้านและวัด ส่งเสริมการบำรุงพุทธศาสนา วัดวาอารามให้ปรับปรุงอยู่เสมอ ทำให้ประเพณีและวัฒนธรรมอยู่คู่กับชุมชนได้ตลอดไป

ฉะนั้น ทางคณะกรรมการวัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียวและชาวบ้านจึงได้ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นดังกล่าว จึงได้ร่วมมือกันที่จะจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง ที่จะเกิดขึ้นในวัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว ช่วงเดือนกุมภาพันธ์ 2551 นี้ ให้เป็นการหาทางออกของการจัดงานปอยหลวงที่เน้นการให้คุณค่าความหมายของนาบุญ สอดคล้องกับความเชื่อความศรัทธาแบบดั้งเดิม ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ลดการใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือย ให้ชุมชนได้ศึกษาและทดลองปฏิบัติเพื่อสร้างรูปแบบงานปอยหลวงที่มีคุณค่าความหมายตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงในยุคความทันสมัยและกระแสบริโภคนิยม อันจะส่งผลให้วัฒนธรรมที่ดีงามกลับคืนมา ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ของคนในชุมชน รัก และภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง วิถีชีวิตของคนในชุมชนแบบดั้งเดิม และยึดตามหลักทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง บนพื้นฐานวิถีชีวิต แบบชุมชนเดิมและรู้จักการอนุรักษ์ สืบทอด สืบสาน และถ่ายทอดให้อยู่คู่กับชุมชนได้อย่างพอประมาณ มีเหตุมีผล และมีภูมิคุ้มกันบนพื้นฐานของการใช้ความรู้คู่คุณธรรม(เศรษฐกิจพอเพียง) และสามารถเป็นแบบอย่างให้กับชุมชนอื่น ๆ ได้นำกลับไปใช้อย่างกว้างขวางต่อไป

2.นิยามศัพท์

เศรษฐกิจพอเพียง คือ การดำรงชีวิตอยู่ในโลกปัจจุบันนี้อย่างเหมาะสม พอประมาณ พอดีกับตัวเอง ไม่ฟุ้งเฟ้อหรูหราจนเกินไป และไม่รัดเข็มขัดจนเกินไป มีการทำกิจการหรือการประกอบอาชีพทุกอย่างโดย

รู้จักใช้สติ ปัญญา และเหตุผลในการตัดสินใจ และพร้อมที่จะเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทุกอย่างที่เกิดขึ้น ยืนยันเพียร อดทน อดกลั้น ซื่อสัตย์ ไม่เกียจคร้าน ไม่โลภมาก ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ประกอบอาชีพการงาน ให้ออกอยู่พอกิน ไม่ทำให้ตนเองและคนอื่นเดือดร้อน

ป๊อก (เป็นภาษาท้องถิ่น) หมายถึง การแบ่งเขตพื้นที่ในชุมชน เนื่องจากชุมชนบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียวมีจำนวน 202 ครัวเรือน เพื่อความสะดวกในการรวบรวมข้อมูล การจัดเวทีแลกเปลี่ยน จึงแบ่งเขตออกเป็นโซน(ป๊อก) จำนวน 5 โซน(ป๊อก) คือ 1) ป๊อกบ้านไร่ 2) ป๊อกบ้านเหนือ 3) ป๊อกบ้านใต้ 4) ป๊อกบ้านสัน และ 5) ป๊อกบ้านเกาะ

3. คำถามวิจัย

รูปแบบการจัดงานปอยหลวงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เหมาะสมกับสถานการณ์ชุมชนวัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียวภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นอย่างไร

4. วัตถุประสงค์

- 4.1. เพื่อศึกษาและทบทวนการจัดงานปอยหลวงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
- 4.2. เพื่อหารูปแบบการจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

5. แนวทางการดำเนินงาน

ระยะที่ 1

- 1.1. การประชุมคณะกรรมการ/คณะวิจัยแกนนำชุมชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง
- 1.2. จัดเวทีการประชุมตามป๊อกต่าง ๆ (5 ป๊อก) เพื่อร่วมกันทบทวนกับปัญหาสถานการณ์ของการจัดงานปอยหลวงที่ผ่านมา และการร่วมกันหาแนวทางการจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับความเชื่อและศรัทธาของชุมชน
- 1.3. การสรุปผลร่วมกับชุมชน และการวางแผนการจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง
- 1.4. การรับสมัครสมาชิกเพื่อเข้าร่วมโครงการการจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง
- 1.5. การวางแผน/การออกแบบ การจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง
- 1.6. การสรุปผลการดำเนินงานระยะที่ 1 และการวางแผนการดำเนินงานระยะที่ 2
- 1.7. การจัดทำรายงานความก้าวหน้าระยะที่ 1

ระยะที่ 2

- 2.1. การประชุมคณะกรรมการ/คณะวิจัย และแกนนำชุมชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง
- 2.2. การทบทวนแผนการจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.3. การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ชี้แจงทำความเข้าใจ และเชิญเข้าร่วมกิจกรรม

- 2.4. การดำเนินกิจกรรมการจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง และแบบปัจจุบันทั่วไป
- 2.5. การสรุปทบทวนการจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.6. การจัดเวทีเพื่อนำเสนอข้อมูลของการจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียงแก่ชุมชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง
- 2.7. การสรุปและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อเปรียบเทียบวิธีการจัดงานแบบพอเพียงกับปัจจุบันทั่วไป
- 2.8. การจัดทำรายงานความก้าวหน้าระยะที่ 2 และการวางแผนการทำงานระยะต่อไป

ระยะที่ 3

- 3.1. การประชุมคณะกรรมการ/คณะวิจัย และแกนนำชุมชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง
- 3.2. การจัดทำคู่มือการจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียงของวัดบ้านเหล่าพระเจ้าดาเขียว
- 3.3. การเผยแพร่ความรู้ วัฒนธรรมปอยหลวงแก่ชุมชนและโรงเรียนวัดบ้านเหล่าพระเจ้าดาเขียว และชุมชนอื่น ๆ
- 3.4. การจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

6. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- 6.1. รูปแบบการจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
- 6.2. ชุมชน เกิดความรู้ความเข้าใจ และเกิดความตระหนักต่อคุณค่าความหมายในวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของตนเอง
- 6.3. การสืบสานวัฒนธรรมประเพณีที่สอดคล้องกับคุณค่าและความหมายที่ดีงามของชุมชน

บทที่ 2

ทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง ปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว ตำบลบ้านเรือน อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ทีมวิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง สามารถแบ่งออกได้ดังนี้

ประเด็นที่ 1	ประเพณีปอยหลวงของล้านนาไทย
ประเด็นที่ 2	ขั้นตั้ง : เครื่องบูชาครูล้านนา
ประเด็นที่ 3	เศรษฐกิจพอเพียง

ประเด็นที่ 1 ประเพณีปอยหลวงของล้านนาไทย

ประเพณีปอยหลวง คืองานฉลองหรืองานรื่นเริง งานเทศกาลที่จัดขึ้น ผู้เขียนเคยสนทนากับชาวพม่าท่านหนึ่ง บอกว่า ปอยมาจากคำว่า ปเวณี หรือ ปเวณี แต่พม่าออกเสียงเร็ว ฟังเป็นเสียงปอย ไป คำว่าปอยนี้ เพิ่งปรากฏในเอกสารล้านนาไทยระยะ 300 ปีมานี้เอง เป็นระยะเวลาที่ชาวพม่าเข้ามาปกครองล้านนาไทยแต่เอกสารสมัยอาณาจักรล้านนาไทยไม่ปรากฏคำว่าปอยเลย แสดงว่าคำนี้ ล้านนาไทยได้มาจากคำว่า ปเวณี ของพม่า นำมาใช้โดยออกเสียงเป็นปอย

งานที่มีชื่อว่า “ปอย” นั้นมีด้วยกัน 4 ปอย คือ

1. ปอยหลวง	งานฉลอง
2. ปอยน้อย	งานบวชอุปสมบท
3. ปอยข้าวสังข์	งานทำบุญอุทิศหาผู้ตาย
4. ปอยล้อ	งานศพพระสงฆ์หรือเจ้าเมือง

โดยแยกปฏิบัติเป็นประเพณีแต่ละอย่าง ประจำเดือน ซึ่งเป็นระยะเวลาที่ทำระหว่างเดือน 4 — 6 คือ ช่วงเดือนกุมภาพันธ์ — มีนาคม ของทุกปี

ความหมาย

ปอยหลวง คือ งานฉลองถาวรวัตถุของวัดหรือการฉลองสิ่งก่อสร้างที่ประชาชนช่วยกันทำขึ้นเพื่อเป็นประโยชน์แก่สาธารณชน มีโรงเรียน หอประชุม เป็นต้น ประชาชนในล้านนาไทยนิยมทำการฉลองครั้งใหญ่ หลังจากการก่อสร้างสำเร็จแล้ว ทำเป็นการใหญ่โต เรียกว่า ปอยหลวงอุทิศสิ่งก่อสร้างเป็นของสงฆ์ และอุทิศบุญกุศลแก่บรรพชนด้วย ถ้าทำส่วนตัวเรียกอุทิศกุศลไว้ภายหน้า หากอุทิศแก่คนตายเรียกว่า อุทิศกุศลไปหา

งานปอยหลวงเป็นงานใหญ่ จะต้องมีการเตรียมการไว้ล่วงหน้า ซึ่งเจ้าอาวาสและคณะกรรมการวัด คณะศรัทธา จะต้องจัดเตรียมการต้อนรับเลี้ยงดูหัววัดต่าง ๆ ที่จะมาร่วมทำบุญด้วย ซึ่งทางวัดจะได้ตั้ง คณะกรรมการดำเนินการเป็นแผนก ๆ ไป และต้องพิมพ์ใบฎีกาแจกผู้ศรัทธาไปตามหัววัดและคณะศรัทธา แจ้ง กำหนดการ และวันทำบุญให้ทราบ ทางวัดที่จัดงานจะเตรียมต้อนรับโดยคณะศรัทธาจะช่วยกันบริจาคเครื่อง บริโภค เช่น ข้าวสาร อาหาร ไม้คอย เลี้ยงดูตามสมควรแก่ฐานะ

ประเภทถาวรวัตถุที่มีปอยหลวง

การทำบุญปอยหลวง ทางคณะสงฆ์กำหนดให้การทำบุญเหมาะสมแก่ฐานะคือ มิให้ทำการฉลอง สิ่งก่อสร้างเล็ก ๆ มีค่าน้อย เช่น หอระฆัง กุฏิเล็ก ประตูดุสิต ห้ามมิให้ทำเพราะปอยหลวงต้องเตรียมการมาก และเกี่ยวพันกับหัววัดและศรัทธาที่อื่น ๆ ด้วย หากทำไม่เหมาะสมจะเป็นที่ครหาได้ เป็นการเสื่อมเสียแก่เจ้า อาวาสและศรัทธาวัดนั้น ๆ ด้วย ปอยหลวงจึงกำหนดราคาส่งก่อสร้างตั้งแต่แสนบาทขึ้นไป และกำหนดตาม ราคาค่าเงินด้วย ระยะเวลา 2480 – 2490 ราคาค่าประมาณ 5,000 บาท ปี 2491 – 2500 ประมาณ 10,000 – 50,000 บาท ปี 2501 – ปัจจุบัน ประมาณ 100,000 – 1,000,000 บาท ทั้งนี้เกี่ยวกับค่าของเงินและราคาของสูงขึ้น หากต่ำกว่ากำหนดที่ตั้งไว้จะไม่ได้รับอนุญาตให้ทำปอยหลวงได้ คือ

1. โบสถ์
2. วิหาร
3. เจดีย์
4. ศาลาการเปรียญ
5. กุฏิขนาดใหญ่
6. กำแพง หอระฆัง ครัวไฟ ฯลฯ (หลาย ๆ อย่างรวมกัน)
7. หอพระไตรปิฎกหรือหอธรรม ประเภทของสาธารณะ ที่ประชาชนช่วยกันจัดนอกวัด ประกอบด้วย
 - โรงเรียนประชาบาล
 - หอประชุมกลางบ้าน
 - สะพานใหญ่ที่ใช้ข้ามน้ำจากฟากหนึ่งไปสู่ฟากหนึ่ง

กิจกรรมก่อนจะมีปอยหลวง

เนื่องจากเจ้าอาวาสได้ประชุมคณะกรรมการและศรัทธาภายในวัด แจ้งความประสงค์ว่าจะมีปอย หลวง ฉลองสิ่งก่อสร้างภายในวัดของตน เมื่อศรัทธาทั้งหมดเห็นพร้อมกันแล้วจะเตรียมสิ่งต่อไปนี้

1. การเตรียมพิมพ์ฎีกาแจกผู้ศรัทธา ไปยังหัววัดและประชาชนใกล้เคียง
2. การเตรียมเครื่องแห่ประจำวัด เช่น กลองตั้ง โนง กลองปูลู่ กลองมอชิง กลองมอลาว กลองทิ้ง บัอม

3. หักการฟ้อนรำแก่หญิงสาวภายในหมู่บ้านให้ฟ้อนรำต้อนรับหัววัดมีฟ้อนเล็บ ฟ้อนเทียน ฟ้อนม้าย-เชียงตา ฟ้อนดาบ เป็นต้น
4. ทำความสะอาดเสนาสนะทุกแห่งของวัด ด้วยการล้างและทาสีหรือทาปูนขาว ทางลำนนาเรียกว่า “ลาพอน”
5. ทำผาม หรือปะรำสำหรับรับหัววัด และศรัทธาประชาชนที่มาร่วมทำบุญ สาเหตุที่ทำผามหรือปะรำ เพราะงานปอยหลวงคนมาร่วมทำบุญมาก จะรับคือนบนวิหาร หรือศาลาไม่เพียงพอ ต้องทำปะรำข้างนอกให้สะดวกในการดำเนินการ การทำผาม หรือปรัมนั้น ศรัทธาชาวบ้านของวัดนั้น ๆ จะนำเอาไม้ไผ่ขนาดสูง 3 เมตรมาทำเป็นเสาและพาดข้างบนด้วยไม้สลับไปมา มุงด้วยใบตองตึงหรือแผ่นกระดาศที่สานไม้ไผ่ประกบไว้ เรียกกันว่า “ถืม” ปะรำแบบนี้ เรียกทางลำนนาว่า “ผามเปียง”
6. ประดับผาม และถาวรวัตถุที่จะถวายปอยหลวงด้วยธงทิว และกระดาศริ้วสีต่าง ๆ ถานตาไปหมด ในปัจจุบันนิยมประดับด้วยธงศาสนา คือ ธงฉัพพัณณสี (ธงตราธรรมจักร)
 - 1) ตั้งโต๊ะหมู่บูชาและตั้งอาสนะพระสงฆ์ ปูเสาดด้วยผ้าขาวและพรมอย่างงดงาม
 - 2) ตั้งเครื่องรับคือนแขกมีคนโท (น้ำดื่ม) กระโถน (ก๊อกหมาก) พานเมี่ยง (ก๊อกเมี่ยง) ขันหมาก (พานหรือเขียนหมาก)
 - 3) ปูเสื่อสาธไว้เต็มบริเวณปรัมผามพิธีให้พอเพียงแก่การมานั่งของศรัทธาประชาชน
 - 4) โรงผามแม่ครัว พ่อครัว (โรงสำหรับทำครัว) เพื่อจัดเลี้ยงหัววัดและประชาชนที่มาร่วมงาน

การเตรียมของศรัทธาประชาชน

ศรัทธาประชาชนของวัดที่จะมีปอยหลวงหรืองานฉลอง ต่างก็ตื่นตระเตรียมปัจจัยไทยทานเป็นการใหญ่ โดยจัดเตรียมสิ่งต่อไปนี้

1. เตรียมทำครัวทาน ได้แก่เครื่องไทยทาน สำหรับแห่ไปถวายวัดคราวมีปอยหลวงเป็นกัณฑ์พิเศษในครอบครัวยของตน เรียกว่า “ต้นครัวทาน”
2. เตรียมเครื่องอุปโภคบริโภคต่าง ๆ มีการเตรียมข้าวสาร อาหารแห้งไว้เป็นอันมาก เพื่อจะเอาไว้คือนรับญาติพี่น้องซึ่งจะมาร่วมงาน
3. เตรียมเสื้อผ้าอาภรณ์ทั้งชายหญิงสำหรับสวมใส่ในงานปอยหลวง ชาวบ้านจะพิถีพิถันตัดเสื้อผ้ามากเป็นพิเศษ เพราะถือว่างานปอยหลวงเป็นงานสำคัญ
4. เตรียมซ่อมแซมบ้านช่องห้องหอ หรือรั้วชานบ้านช่องให้อยู่ในสภาพใช้ได้และสวยงามเพื่อคือนรับญาติพี่น้องที่มาร่วมงาน

เริ่มงานและแห่ครัวทาน

ในงานปอยหลวงนี้ จะมีการแห่เครื่องไทยทานของชาวบ้านและหัววัดต่าง ๆ เข้าร่วมทำบุญด้วย เรียกว่า “แห่ครัวทาน” แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ครัวทานบ้าน หมายถึง เครื่องไทยทานที่ประชาชนศรัทธาชาวบ้านนั้นแต่งคานามาถวายวัด มีวัตถุประสงค์เครื่องใช้บำรุงวัดหลายอย่างหลายประการ โดยมากจะนำมาถวายวันแรกของงาน เรียกว่า “แห่ครัวทานบ้าน”
2. ครัวทานหัววัด คือ เครื่องไทยทานที่วัดอารามต่าง ๆ ซึ่งได้รับใบฎีกาบอกบุญนำเอาศรัทธาประชาชนในสังกัดของตน แห่แห่นเข้าร่วมทำบุญด้วย เรียกว่า “ครัวทานหัววัด”

บางวัดมีการแห่อย่างธรรมดาทั่วไปแล้ว ยังมีการประกวดครัวทานด้วย มีประกวดขบวนแห่เกี่ยวกับความเรียบร้อย และประกวดกระบวนแห่ไทยทานประเภทความคิด และประเภทสวยงามด้วย เพื่อเพิ่มความครึกครื้นของงาน ขบวนแห่ครัวทานนี้ถือกันว่ามีอันิสงสามก จึงนิยมทำกันตลอดมา

เครื่องแห่สำหรับงานปอยหลวง

เครื่องบรรเลงในการแห่แห่เครื่องไทยทานหรือแห่ครัวทานนี้ ตามแบบล้านนาไทยมีเครื่องดนตรีต่อไปนี้

1. กลองเต่งถึง (ปุมผิง) สำหรับแห่ต้อนรับครัวทานหัววัด จะทำปริมไว้ที่ใกล้ ๆ กับประตูดนตรีประกอบด้วย

- แเนเล็ก หรือ แเนน้อย 1 เล้า
- แเนหลวง หรือ แเนใหญ่ 1 เล้า
- หม้องวง 1 เครื่อง
- พิณพาทย์ 1 เครื่อง
- ระนาดเอก 1 เครื่อง
- กลองเต่งถึง 1 ลูก
- ฉิ่ง 1 คู่

เครื่องแห่หากไม่มีนักดนตรีในหมู่บ้านจะต้องไปหาที่อื่นมาแห่ตลอดงาน ส่วนค่าจ้างตามแต่ละตกลงกัน

2. กลองตึงโนง เป็นดนตรีเครื่องแห่ล้านนาไทยแต่โบราณ ใช้หน้าขบวนครัวทาน และใช้ประกอบการฟ้อนเล็บและฟ้อนเทียน ซึ่งชาวบ้านนิยมให้ลูกสาวของตนฝึกหัดฟ้อนรำกันเป็นส่วนมากถือว่า หากลูกสาวของใครเป็นช่างฟ้อน มีเกียรติยศ ทำให้ใคร ๆ ชื่นชมยินดี และถือว่าการฟ้อนรำเป็นพุทธบูชา และได้บุญกุศลด้วย ชุดเครื่องแห่กลองตึงโนงประกอบด้วย

1. กลองแวง ขนาดต่าง ๆ มีขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ เรียกว่า “กลองหลวง”
2. ตะลัดปัด หรือ มะลัดปัด ใช้ตีบอกจังหวะช้าหรือเร็ว
3. หม้องโหม่ง หรือ หม้องโหม่ง จำนวน 1 ลูก
4. หม้องอ้อยหรือหม้องใหญ่ 1 ลูก
5. แส่ว — สว่า (ฉาบใหญ่) 1 คู่
6. แเนใหญ่ 1 เล้า
7. แเนเล็ก 1 เล้า

การตีเริ่มจากตะลัดปัดตีบอกจังหวะก่อนแล้วตามด้วยหม้องโหม่ง ตามด้วยกลองและฉาบส่วนหม้องอ้อย หรือหม้องใหญ่ตีส่งท้ายโดยตีหม้องโหม่งสองหน หม้องอ้อยตีหนหนึ่ง คือตีพอกับหนที่สอง ของหม้องโหม่ง ดีย่างนี้ไปตลอดจนกว่าการแห่หน้าขบวนแห่ครัวทานจะสิ้นสุด หรือแห่ประกอบการฟ้อนเล็บและฟ้อนเทียน

3. กลองมอชิง เป็นเครื่องแห่ขนาดเล็ก ใช้ประกอบการรำดาบ การฟ้อนเชิงตบมะผาบ (รำรำปรบมื่อดังประคูดสายขนวน) ดนตรีประกอบด้วย

1. กลองมองเซิง ลักษณะคล้ายกลองตะโพน	1 ลูก
2. ฆ้องโหม่ง	1 ลูก
3. ฆ้องอ้อยหรือฆ้องใหญ่	1 ลูก
4. ฉาบขนาดใหญ่	1 คู่

กลองมองเซิงนี้ บางแห่งเรียกกลองมองลาวก็มี

4. กลองทิงบ๋อม มีลักษณะเป็นชุด ใช้ตีแห่แห่นท้ายขบวนครัวทาน หรือใช้ประกอบการฟ้อนดาบหรือฟ้อนเซิง คนตรีประกอบด้วย

1) กลองทิงบ๋อม จำนวน	3 ลูก
มีขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็ก	
2) ฆ้องใหญ่ขนาดหน้ากว้าง 8 — 12 นิ้ว	1 ลูก
3) ฉาบขนาดเล็ก	1 คู่
4) ฆ้องหม้องขนาดหน้ากว้าง 4 — 6	1 ลูก

การตีเริ่มต้นจากฆ้องเล็กขึ้นก่อน ตามด้วยฆ้องขนาด 12 นิ้ว ฉาบและกลองเริ่มตีพร้อมกันเป็นจังหวะสั้นยาวตามกระบวนกรร่ายรำ

5. กลองปู่เจ้าหรืออู่เจ้า เป็นกลองของชาวไทยใหญ่นำมาแพร่หลายในล้านนาไทย ดีสำหรับการฟ้อนเซิงและการรำดาบ คนตรีประกอบด้วย

1. กลองยาวขนาด 1 ½ เมตร ขนาดหน้ากลอง 8 นิ้ว ส่วนก้นกลอง	
มีขนาดพอกับหน้ากลอง	1 ลูก
2. ฆ้องโหม่งขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 8 — 12 นิ้ว	1 ลูก
3. ฉาบขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 8 — 12 นิ้ว	1 คู่

การตีเริ่มต้นจากตีฆ้องตามด้วยฉาบและกลองโดยลำดับ นิยมแห่ร้องท้ายขบวนครัวทาน

6. กลองสะบัดชัย เป็นกลองที่นิยมแห่เพื่อสะบัดชัยชนะให้แผ่กระจายไป ใช้ในงานประลองดาบแก้พยุหยาตรา ต่อมานิยมนำมาแห่ครัวทาน ประกอบการตีด้วยลีลาต่าง ๆ ซึ่งมีหลายท่านำดูชมยิ่ง คนตรีประกอบด้วย

1. กลองสะบัดชัยซึ่งเป็นกลอง 2 หน้า ขนาดยาว 12 นิ้ว หุ้มหนังวัว หรือหนังเก้ง หรือหนังกวางทั้งสองด้าน ตัวกลองผูกติดกับคานหามทำด้วยไม้ไผ่รวก หรือไม้จริงถากจนเกลี้ยงเกลาราว 2 อัน

2. ฆ้องโหม่งหรือโหม่งขนาดเล็ก	1 ลูก
3. ฆ้องโหม่งขนาดกลาง	1 ลูก
4. ฆ้องอ้อยหรือฆ้องใหญ่	1 ลูก

ห้องมีขนาด 6—8 นิ้ว 9—12 นิ้ว 16—20 นิ้ว

5. ภาชนะขนาดใหญ่

1 คู่

การตีเริ่มต้นจากห้องเล็ก กลาง ใหญ่ ประโคนขึ้นพร้อมกัน จากนั้นตีฉาบและกลองตามลำดับ

7. เครื่องขยายเสียง ในสมัยปัจจุบันนี้งานฉลองหรือปอยหลวงนิยมมีเครื่องเสียงตลอดงาน เพื่อช่วยในการประชาสัมพันธ์และการปันพร หรือให้พรของพระสงฆ์อาวุโสซึ่งทางวัดนิมนต์มาให้พรแก่ศรัทธาและหัววัดที่ทำบุญ เรียกว่า นิมนต์คู่เจ้า “มานั่งหนัก” ในงานปอยหลวง

เครื่องประดับและเครื่องบูชา

ประชาชนนิยมทำเครื่องประดับ และเครื่องบูชาด้วยวัตถุที่ตนเองคิดว่าจะเป็นประโยชน์ในสัมปรายภพจึงนิยมทำในสิ่งต่อไปนี้

1. ทานธง หรือตุ่ง ชนิดขนาดยาว 4—5 วา นำไปทำค้างแขวนไว้หน้าวัด ตามกำลังศรัทธาบางแห่งมีเป็นร้อย ๆ ผืน
2. ทำโคมถวายเป็นหรือในปัจจุบันใช้โคมไฟฟ้า
3. ทำผ้ากัณฑ์ คือผ้าทอด้วยสี่เหลี่ยมสำหรับถวายเป็นพระสงฆ์
4. นิยมทำช่อ คือ ธงสามเหลี่ยมยาวรี เรียกอีกอย่างว่า “ช่อช้าง” คือ ลักษณะธงเหมือนหูช้างนั่นเอง
5. ทำธงศาสนา คือ ธงฉัพพัณณสี ปัจจุบันนิยมใช้ธงชาติแทนผ้าขบวนครวทาน
6. การประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ เพื่อนำไปถวายวัด เช่น ทำกระบวย ทำภาชนะ หม้อ ไห เป็นต้น

การรับหัววัด

ทางวัดจะแต่งตั้งศรัทธาในวัดของตนช่วยในการต้อนรับครวทานหัววัดที่แห่มาร่วมทำบุญประกอบด้วยคณะกรรมการ ดังนี้

1. กรรมการห้ามหม้อกลองของศรัทธาวัดอื่นพร้อมกับคนตีกลอง
2. กรรมการถือคนโทน้ำดื่ม เพื่อรินน้ำถวายแด่พระสงฆ์ต่างวัดซึ่งเดินมาได้ฉันแก่กระหาย 1—2 ชุด
3. กรรมการถือธงวัชรธงช่อช้าง ธงชัยรับครวทาน 1 ชุด
4. กรรมการห้ามครวทาน คือ มีหน้าที่ช่วยแบ่งเบาภาระของศรัทธาหัววัดให้หายเหนื่อยเพราะเดินทางมาไกล พอให้พักผ่อนเสียบ้าง 1 ชุด
5. กรรมการถือขันหรือพานดอกไม้สำหรับนำไปประเคนพระสงฆ์ต่างวัด นิมนต์ให้เข้าไปในวัดของตน

6. กรรมการถือสัปทนสำหรับกันให้พระสงฆ์ที่เดินนำหน้าครัวทานมาถือเป็นของมีเกียรติยกย่อง พระสงฆ์ว่าเป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์และเป็นทักษิณานุญที่ควรทำ

เวลามีหัววัดแห่งครัวทานมา คณะกรรมการดังกล่าวต้องพากันไปต้อนรับ ในฐานะตัวแทนของวัด หากมีแห้วจะต้องทำอย่างนี้เสมอ

การนิมนต์พระมหาอุปคุตมาช่วยงาน

ในเรื่องอุปคุตสูตร ซึ่งเป็นเรื่องราวพระเถระผู้ทรงฤทธิ์ที่เป็นพระอรหันต์รูปหนึ่ง พานักเสวยวิมุตติสุข อยู่ในโลหะปราสาท ในนาคพิภพหรือเมืองบาดาล พระอรหันต์รูปนี้จะออกมาบิณฑบาตในเมืองมนุษย์ เทียบโปรดประชาชน ผู้มีบุญญาธิการ ให้ประสบความสุข ตามคติความเชื่อทางศาสนาว่า หากใครได้ถวายอาหาร บิณฑบาตแก่พระสงฆ์ พระอรหันต์ที่เข้ามาสมทบก็จะได้รับอานิสงส์มาก พระที่ออกจากฆานสมทบก็จะหิวโหยมาก หากใครได้ถวายจะเป็นบุญใหญ่สำหรับคนนั้น ผู้ชายหากจะปรารถนาเป็นเสนาบดีก็ย่อมได้ หญิงจะปรารถนาเป็นภรรยาของเศรษฐี หรือเสนาบดีก็ย่อมได้ดังใจนึก หากหญิงใครไปตักบาตรตรงกับพระมหาอุปคุตย่อมจะเป็นคน โชคดี ดังนั้นในล้านนาไทยจึงนิยมตักบาตรพระมหาอุปคุตในวันเป็งปู้ด คือวันขึ้น 15 ค่ำ ตรงกับวันพุธ หากวันเป็งปู้ดมาถึงจึงพากันตักบาตรทุกครั้ง ใช้เวลาตักบาตรประมาณ 02.00 – 05.00 น. จึงมีประเพณีใส่บาตร “เป็งปู้ด” ตลอดมาจนกระทั่งทุกวันนี้

ตามประวัติเล่าว่า ขณะที่พระมหาอุปคุต จำพรรษาอยู่ในโลหะปราสาท เมืองนาคนั้น เป็นเวลาที่พระเจ้าอโศกมหาราช จะทำบุญถวายเจดีย์ 84,000 องค์ ขึ้นทั่วชมพูทวีป ทรงมีปริวิตกว่าพระยามาราชิราจะมารบกวนทำให้งานฉลองสับสนวุ่นวาย จึงทรงปรึกษากับพระสงฆ์ทั้งหลายว่าจะได้ใครมาเป็นผู้รักษางาน และป้องกันปราบปรามพระยามาร พระสงฆ์ทั้งหลายต่างก็ไม่สามารถทำได้ ในที่สุดได้มีการกล่าวถึงพลังฤทธิ์ของพระเถระรูปหนึ่ง ชื่อ มหาอุปคุต บำเพ็ญฌานสมาบัติอยู่ในโลหะปราสาทเมืองบาดาล จึงนิมนต์ท่านมาทำการปราบปรามพระยามาร ท่านรับนิมนต์มาช่วยป้องกันพระยามาร ถึงกับจับเอาพระยามารไปผู้ไว้เป็นเวลา 7 ปี กระทั่งงานฉลองสำเร็จ เรื่องราวที่ปรากฏในคัมภีร์ทางศาสนานี้ เป็นเครื่องเสริมศรัทธาให้ประชาชนในล้านนาไทยได้นิมนต์พระมหาอุปคุตมารักษางานปอยหลวง เพื่อมิให้พระยามารและเหล่าร้ายทั้งหลายมารบกวน

การสร้างหอพระมหาอุปคุตและการอัญเชิญ

วัดที่จะทำบุญปอยหลวง ต้องทำหอพระมหาอุปคุตไว้ที่ข้าง ๆ พระวิหารด้านหน้า เป็นหอเล็กมีที่มุงกำบังทั้ง 3 ด้าน เปิดแต่เฉพาะด้านหน้าเท่านั้น เตรียมเครื่องบริขารผ้าไตร 1 ชุด บาตร 1 ลูก ใส่พานมาตั้งไว้บนหอนั้น

เมื่อใกล้จะถึงเวลามีปอยหลวงประมาณ 1 วัน สมภารและคณะกรรมการจัดงานจะชวนศรัทธาหนุ่มสาว นำเอาหม้อกลองและช่างฟ้อนไปสู่แม่น้ำเพื่อนิมนต์พระมหาอุปคุตโดยเอาพานใส่ดอกไม้ธูปเทียนให้ปู่อาจารย์หรือมัคนายกเป็นคนถือไป และเมื่อขบวนแห่ไปถึงแม่น้ำแล้ว ปู่อาจารย์จะขออัญเชิญพระมหาอุปคุต

ออกมาจากโลหะปราสาท และมาช่วยรักษางาน เมื่อกล่าวโอกาสอรารณาแล้ว ก็มเอาหินในแม่น้ำ 1 ก้อน สมมุติว่าเป็นพระมหาอุปกุศลแล้วแห่แห่นมาสู่วัด ให้ช่างฟ่อน ฟ่อนนำมาจนถึงวัดแล้วนิมนต์ท่านขึ้นสู่หอที่เตรียมไว้ โดยนำก้อนหินที่เอามาจากแม่น้ำใส่พานไว้ด้วย ในวันตั้งแต่นิมนต์มานั้น ทางวัดและศรัทธาจะต้องถวายอาหารข้าวปลา ทั้งตอนเช้าและตอนเพล ตลอดงาน เมื่องานเสร็จ บางแห่งก็แห่แห่นไปส่ง บางวัดก็ให้ปุ้ออาจารย์อารณานิมนต์สู่ท่าน้ำที่เคยนิมนต์มานั้น โดยเอาก้อนหินทอดลงไปเป็นเสร็จพิธี

การนิมนต์พระมหาอุปกุศลเถระมาทำการรักษาปอยหลวงนั้น เป็นประเพณีมาช้านานแล้ว

การตกแต่งและแห่ครัวทานบ้าน

ครัวทานบ้าน คือการเตรียมเครื่องไทยทานของชาวบ้านที่ทำบุญประจำวัดนั้น จะแห่มาถวายวัดในคราวงานปอย การตกแต่งครัวทานเป็นไปตามศรัทธาความเชื่อและความสามารถในการทำบุญของบุคคลในครอบครัวนั้น ๆ แยกประเภทเป็น

1. ประเภทปราสาท
2. ประเภทต้นกล้วย
3. ประเภทต้นผ้า
4. ประเภทเครื่องใช้

ประเภทปราสาท ชาวบ้านจะนัดกันถวายเครื่องไทยทาน โดยเอาไม้ไผ่มาทำเป็นรูปปราสาทยอดเดียวสูงขึ้นไปประดับด้วยดอกกระดาศอย่างสวยงาม ข้างบนแขวนเงินเหรียญ หรือเสียบธนบัตรเพื่อถวายเป็นยอดปัจจัย

ประเภทต้นกล้วย ทำกัณฑ์ครัวทานด้วยไม้ไผ่เป็นรูป 4 เหลี่ยมและทำเป็นห่วงวงกลมซึ่งทางล้านนาเรียกว่า “วงไหว” นำเอากล้วยขามจาน มาแขวนด้วยการถักด้ายรอบกล้วยขาม เพื่อกันมิให้ตกแตก ส่วนยอดครัวทานก็ปักเงินเป็นยอดปัจจัยด้วยเหมือนกัน

ประเภทต้นผ้า ในสมัยก่อนการหัตถกรรมทอผ้ายังทำกันอยู่ทุกครัวเรือนจึงมีคนทำผ้ามีชายข้อมสี่เหลี่ยมและสีน้ำตาลถวายมีความยาวหนึ่งเมตรครึ่ง กว้าง 1 ศอก เพื่อใช้เป็นผ้าคาดเอว หรือมัดอกของพระ นำมาติดกับต้นครัวทาน เรียกว่า ต้นผ้าซึ่งชาวบ้านในล้านนาเรียกผ้านี้ว่า “ผ้ากำปน”

ประเภทเครื่องใช้ เวลาถึงงานปอยหลวง ศรัทธาจะพากันไปสำรวจว่าวัดต้องการอะไรไว้ใช้สอยบ้าง หากไม่มีสิ่งใดก็จะไปหาซื้อมาทำเป็นต้นครัวทานถวายไว้กับวัดเพื่อเป็นบุญกุศลไว้กับตนเอง เรียกว่า “เอาไว้เสวยภายหน้า” หรือ บางทีเอาถวายเพื่ออุทิศบุญกุศลแก่บรรพบุรุษของตน มีบิดา มารดา เป็นต้น

การแห่ นั้น ศรัทธาจะนำเอาครัวทานของตนมาพร้อมกัน ณ จุดใดจุดหนึ่งแล้วนำเอาหม้อกลองเครื่องดนตรีไปแห่และมีฟ้อนเล็บนำขบวนด้วย หากวัดที่มีศรัทธามากก็แบ่งเป็นหัวหมวดแห่เข้ามา วันนี้เป็นวันที่ศรัทธาประชาชนในบ้านนั้นมีความสุขสนุกสนานมากที่สุด เมื่อนำครัวทานแห่เข้ามาในวัดแล้ว ปู่อาจารย์จะเป็นผู้นำประชาชนไหว้พระ รับศีล และสมมาครัวทาน จากนั้นก็ประเคนเครื่องครัวทานแด่พระสงฆ์ ๑ ให้พรอนุโมทนาเป็นเสร็จพิธี

ครัวทานหัววัด

ในวันรุ่งขึ้น คือวันที่ 2 แห่งงานปอยหลวง หัววัดต่าง ๆ จะนำศรัทธาแห่ครัวทานเข้ามาถวายครัวทานของหัววัดนี้ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. สอมทาน หัววัดที่ไม่ประสงค์จะแห่ก็แต่งเครื่องไทยทานนำมาถวายเป็นการสืบไมตรีไว้มิให้เสียน้ำใจ ทางวัดที่มีปอยหลวง ก็ถวายไทยทานอาจารย์หัววัดทดแทนไป เรียกว่า “การรับหัววัด” ทุกวัดที่มาร่วมทำบุญ

2. แห่ครัวทาน หัววัดใกล้เคียงจะพาศรัทธาของตนนำครัวทานแห่มาร่วมทำบุญ จะมีการนำเอากลองตั้งโชนและกลองสะบัดชัยตีแห่ด้วย บางวัดมีการฟ้อนเล็บ ฟ้อนเทียนด้วย ช่างฟ้อนประจำวัดของตนฟ้อนอย่างสวยงาม

3. ครัวทานประกวด หรือเอียงครัวทาน เรื่องครัวทานประกวดนี้ บางวัดมีปอยหลวง ต้องการให้หัววัดมาทำการแข่งขันครัวทานด้วย ซึ่งคณะกรรมการได้วางเงินรางวัลและกฎเกณฑ์การประกวดไว้ วัดที่สนใจนำเอาศรัทธาเข้ากระบวนแห่อย่างมีระเบียบและสวยงามยิ่ง การประกวดนี้นิยมทำกันตอนกลางคืน เพราะศรัทธาประชาชนว่างงานแล้ว และมีการใช้แสงสีคือใช้ไฟด้วยอย่างสวยงามส่วนรางวัลนั้น อาจประกอบด้วยวัตถุ เช่น นาฬิกาขนาดใหญ่ หรือวัตถุที่จำเป็นต่อวัด บางแห่งก็ใช้เงินตั้งเป็นรางวัลอาจเป็น 1,500 บาท 2,000 บาท 3,000 บาท แล้วแต่คณะกรรมการจะตกลงกัน

การอบรมสมโภชน์

วันสุดท้ายแห่งการแห่ครัวทาน จะมีการนิมนต์พระสงฆ์ในวัดใกล้เคียงมานอน เพื่ออบรมสมโภชน์ พระพุทธรูปทั้งใหม่และเก่าให้มีความขลัง มีพลังและความศักดิ์สิทธิ์ด้วย พระสงฆ์ที่มานอนนั้นจะต้องสวดมนต์ตั้งรำสวดเบิกพระเนตร เทศน์คัมภีร์มหามงคลสูตร ปฐมสมโพธิ ธรรมจักร พุทธาภิเษก และตอนดึก มีการสวดเบิกพระเนตรด้วย พระสงฆ์จะต้องร่วมพิธีตลอดคืน

โอกาสเวนทานและถวายทาน

ประเพณีสำคัญในล้านนาไทยอีกประการหนึ่งคือ เวลาจะทำบุญใหญ่ ปู่อาจารย์จะทำหน้าที่อ่านรายงานถวายสิ่งก่อสร้างโดยลำดับ การไหว้พระรับศีล การเล่าประวัติและคำถวายเป็นคำฉันท์กลอน กาพย์ กลอน และร่ายอย่างไพเราะ(ทางเหนือเรียกว่าโอกาสเวนทาน)คนฟังเกิด ศรัทธาปสาทะเคลิบเคลิ้มไปแล้ว นำเอาเครื่องกัณฑ์ของตนถวายพระสงฆ์ พระสงฆ์อนุโมทนาเป็นเสร็จพิธี

การบูชาครัวทานและการหลีกเคราะห์

หลังจากการทำบุญปอยหลวงแล้ว คณะกรรมการจะให้ศรัทธาญาติอื่นๆมาทำการบูชาต้นกัณฑ์ เพื่อนำไปทำบุญในวัดที่มีปอยหลวงวัดต่อไป วัดที่ทำปอยหลวงก่อนย่อมได้เปรียบที่มีหัววัดอื่นมาบูชาครัวทาน บางวัดให้บูชาหมด เว้นไว้แต่ของที่สำคัญๆ เท่านั้น นับว่าเป็นการดีที่คนอื่นมาช่วยเก็บกวาดให้

มีธรรมเนียมอย่างหนึ่ง หลังจากวัดมีปอยหลวงแล้ว ทางวัดจะให้สมภารหนีจากวัดไปหลีกเคราะห์ที่วัดอื่น ทั้งนี้ อาจจะทำให้ไปพักผ่อนหลังจากการจัดงานหนักแล้ว และคงหลบหลีกคนมารบกวนก็ได้

ประโยชน์และค่านิยมในประเพณีปอยหลวง

การฉลอง หรือปอยหลวงให้ประโยชน์อย่างยิ่งแก่วัดและศรัทธาหลายประการคือ

1. ได้ถาวรวัตถุไว้กับวัดเป็นสิ่งสวยงาม
2. ได้วัตถุสำคัญๆที่วัดต้องการใช้เป็นสาธารณสมบัติ

3. พระภิกษุสามเณร ได้อธิษฐาน
4. ศรัทธาประชาชนได้จัดทำไทยทานตามความคิดของตน
5. ศรัทธาประชาชนได้พบปะญาติพี่น้องของตน
6. ศรัทธาของวัดได้ร่วมสามัคคีปฏิบัติงาน
7. ศรัทธาประชาชนปรับปรุงบ้านช่องของตนให้สวยงาม
8. ทำให้มีโอกาสดูแลพระภิกษุและบ้านของตน
9. ทำให้ส่งเสริมศิลปะมีการฟ้อนรำเป็นต้น
10. เป็นการบำรุงขวัญประชาชนให้มีสุขภาพจิตดี
11. เป็นการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม

ประเพณีปอยหลวงเป็นประเพณีสำคัญที่ศรัทธาประชาชนของวัดนั้นช่วยกันจัดทำขึ้นเพื่อเฉลิมฉลองสิ่งก่อสร้างและรื่นเริง เป็นประเพณีที่ทุกคนตื่นตาตื่นใจ และปฏิบัติกันมาช้านาน

เครื่องสักการะในประเพณีปอยหลวง

ปอยหลวงเป็นประเพณีฉลองถาวรวัตถุของวัด เช่น วิหาร โบสถ์ กุฏิ หอธรรมหรือหอไตร ศาลา กำแพง เป็นต้น เมื่อประเพณีดังกล่าว ทางวัดจะจัดเตรียมสิ่งต่างๆ อันเป็นเครื่องสักการะดังนี้

1. การจัดเตรียมซ่อมห่อหุ้มเสี้ยววัด
2. การประดับธงไชยบริเวณหน้าวัดตลอดจนทางเข้าวัดทั้งนี้มีความหมาย 3 ประการดังนี้
 - เพื่อเป็นเครื่องบูชาพระรัตนตรัย ซึ่งประชาชนได้เคยปฏิบัติมาดังปรากฏมาในตำนานคอยดุง เป็นต้น
 - เพื่อประกาศให้ทราบถึงชัยชนะของประชาชนที่สามารถเอาชนะกิเลส ตัณหา มัจฉริยะ คือ ความตระหนี่ และอุปสรรคขวากหนามทั้งปวง จนทำให้งานก่อสร้างสำเร็จ สามารถทำการเฉลิมฉลองได้
 - เพื่อประกาศให้ประชาชนในหมู่บ้านใกล้เคียง ผู้สัญจรไปมาทราบว่า วัดนั้นๆ จะมีการเฉลิมฉลองถาวรวัตถุ หรือมี “ปอยหลวง” จะได้ร่วมฉลอง หรืออนุโมทนา

3. การจัดทำห่อพระอุปคุต ซึ่งคนโบราณในล้านนาถือว่าพระมหาอุปคุตเถระเป็นลูกศิษย์ของพระพุทธเจ้า สำเร็จพระอรหันต์เพียบพร้อมด้วยอภิญญาพักเสวยวิมุตติสุขอยู่ในโลหะปราสาทใต้บาดาล เคยสำแดงฤทธิ์ปราบพญามารในครั้งที่พระเจ้าอโศกมหาราชถวายพระเจดีย์แปดหมื่นสี่พันองค์เมื่อพุทธศตวรรษที่สี่ ด้วยความเชื่อดังกล่าว เมื่อมีงานฉลองต่างๆ ชาวล้านนาจึงทำพิธีนิมนต์พระอุปคุตเถระมารักษางานมิให้คนพาลทั้งหลายมาก่อเหตุร้ายได้โดยจัดเตรียมเครื่องสักการะดังต่อไปนี้

- เสือ 1 ผืน
- หมอน 1 ใบ
- ผ้าห่ม 1 ผืน
- ผ้าไตร 1 ชุด

- บาตรพร้อมเชิงและฝา 1 ชุด
- คนโทบรรจุน้ำ พร้อมกับจอก
- กระโถน 1 ใบ
- ดันดอก (แจกัน) ประดับดอกไม้

เครื่องสักการะเหล่านี้จะวางไว้ในห่อที่จัดทำขึ้นข้างๆ โปสท์ หรือวิหารในวัดที่มีงานฉลอง

สำหรับการนิมนต์พระอุปคุต ประชาชนพร้อมกันทั้งวัดและบ้านจะนำเอาเครื่องแห่ ฆ้อง กลอง ช่างพ่อน แห่ไปสู่ท่าน้ำ มีปูอาจารย์หรือผู้ทรงคุณวุฒิในหมู่บ้าน ถือพานดอกไม้ไปด้วยเมื่อไปถึงท่าน้ำแล้วให้คนที่มีความสามารถในการดำน้ำ ดำลงไปเอาก่อนหินขึ้นมา 1 ก้อนพร้อมกับบอกว่า“มาแล้วๆ” โดยสมมติว่าก่อนหินนั้นคือพระอุปคุต นำเอาก่อนหินใส่พานดอกไม้ แห่แห่นมายังวัดที่มีงานฉลอง แล้วนำเอาพานไปวางไว้ในห่ออุปคุต เพื่อให้ท่านคอยดูแลรักษาอยู่จนตลอดงาน เมื่อเสร็จงานแล้วก็จะแห่แห่นก่อนหินนำไปไว้ที่เดิม

ประเพณีดังกล่าวนี้ เป็นเครื่องแสดงถึงจิตวิथाสังคมาที่ต้องการให้เกิดการรวมพลังของชุมชนช่วยกันกำจัดภัยสาธณะ มิให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งก่อเหตุร้ายขึ้นเมื่อมีงานฉลอง เพราะเมื่อเห็นเครื่องสักการะบนห่ออุปคุต ทุกคนเกรงกลัวไม่กล้าทำในสิ่งที่ไม่ดีไม่งาม

4. เครื่องสักการะในการรับแขก เมื่อมีปอยหลวงหรืองานฉลอง หัววัด จะนำครัวทานแห่แห่นมาสู่วัดที่มีงานฉลอง วัดที่เป็นเจ้าภาพจะจัดเตรียมเครื่องสักการะต้อนรับ ดังนี้

- พานข้าวตอกดอกไม้ สำหรับไปประเคนเจ้าอาวาสหัววัดที่มาร่วมทำบุญ
- คนโท จอกน้ำ สำหรับถวายพระสามเณรที่เดินทางมาร่วมงาน
- ซอหรือธงสำหรับแห่หน้าขบวนฆ้องกลอง ขบวนช่างพ่อนที่พ่อนต้อนรับ และมอบหมายหน้าที่ให้

ชายหนุ่มไปหามครัวทาน

เครื่องสักการะเหล่านี้ ถือว่าเป็นการให้เกียรติแก่ผู้มาร่วมงาน เป็นมารยาทของสังคมาที่ชุมชนหนึ่งต้อนรับอีกชุมชนหนึ่ง

นอกจากนี้แล้ว หัววัดที่มาร่วมงานจะจัดเตรียมเครื่องสักการะดังนี้

- ดันดอก
- ดันเทียน
- ดันผึ้ง
- หมากสุ่ม หมากเป้ง
- พานดอกไม้ใส่รูปเทียน นำไปประเคนสมภารที่เป็นเจ้าภาพ
- เครื่องไทยทานมักจะทำเป็นต้นประดับด้วยดอกไม้ต่างๆซึ่งส่วนมากทำด้วยกระดาษส่วนยอดครัว

ทานนั้นจะเป็นธูปที่นำมถวาย

- วัสดุที่จะใช้สอยในวัด เช่น ตู้ โต๊ะ เก้าอี้ ก็อาจนำมาถวายด้วย

เครื่องสักการะเกี่ยวกับครัวทานบ้าน

เมื่อวัดมีปอยหลวง ชาวบ้านแต่ละครัวเรือนจะเตรียมเครื่องสักการะต่างๆ เป็นวัตถุไทยทานตามที่วัดต้องการหรือตามความปรารถนาของตนที่จะถวายทาน โดยจะเตรียมพานดอกไม้ เรียกว่าขันนํ้าทานไว้

วันแรกของการฉลองจะมีการแห่ครัวทานของชาวบ้านในหมู่บ้านนั้นๆ เรียกว่า “ครัวทานบ้าน” นำประเคนเจ้าอาวาสหรือ พระภิกษุที่เรียกว่าเจ้าพร คือพระภิกษุที่นิมนต์มาเป็นผู้ให้พรแก่หัววัดและชาวบ้านที่นำเครื่องไทยทานมาถวาย

พิธีในวันสุดท้าย ประกอบด้วยสักการะต่อไปนี้

1. เครื่องอบรมพระเจ้า หรือสมโภชน์พระพุทธรูป
2. จัดเตรียมขันแก้ว 5 โกลีต
3. จัดเตรียมกัณฑ์เทศน์ คัมภีร์ปฐมสมโพธิกถา คัมภีร์ธรรมจักรกัปวัตตนสูตร คัมภีร์พุทธานิเทศ
4. เตรียมกัณฑ์ สำหรับสวดเบิกพระเนตร
5. เตรียมกัณฑ์ พระสงฆ์ที่มาเจริญพระพุทธรูปนมัสการสมโภชน์
6. เตรียมกัณฑ์ ถวายพระพุทธรูป

เครื่องสักการะเหล่านี้มีสมภารและปู่อจารย์เป็นผู้จัดเตรียม ให้ถูกต้องตามประเพณี ถือว่าเป็นบุญเป็นกุศลแก่ศรัทธาประชาชนทั้งหมู่บ้าน ถือว่าเป็นงานสำคัญและยิ่งใหญ่ในหมู่บ้านของตน

พิธีการขึ้นท้าวทั้งสี่

ท้าวทั้งสี่คือ ท้าวจุลโลกบาล ผู้รักษาทิศทั้งสี่ ตามตำนานทางศาสนา ท้าวจุลโลกบาล เป็นเทพในกามาจรภูมิ เป็นสวรรค์ชั้นแรกในจำนวน 7 ชั้น คือ จดุมหาราชิก ดาวดึงส์ ยามา ดุสิต นิมานรดี ปรนิมมิตตลสสวัตติ ตามแนวความเชื่อทางพระพุทธศาสนา สวรรค์ชั้นจดุมหาราชิก ตั้งอยู่บนเขาสุคนธร สูงจากพื้นผิวโลก 46,000 โยชน์ สวรรค์ชั้นนี้นับเป็นชั้นพิเศษกว่ามนุษย์โลก ในด้านความเป็นอยู่และความสุขกามาจรเทพชั้นนี้เรียกรวมกันว่า “จดุมหาราชิกเทวดา”

ในสวรรค์ชั้นนี้แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ซึ่งมีมหาราชทั้ง 4 องค์ ครองอยู่ แบ่งกันเป็นส่วน ๆ ไป คือ ท้าวธตรฐ ท้าววิรูปักษ์ ท้าววิรูปักษ์ ท้าวเวสสุวรรณ ท้าวเวสสุวรรณนี้ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ท้าวกุเวร หรือในไตรภูมิพระร่วงเรียกว่า ท้าวไพศมหาราช ในสวรรค์ชั้นนี้ มีพระอินทร์ เป็นราชาธิบดีคือเป็นผู้ปกครองท้าวจดุมหาราชิกด้วย

มหาราชธรรฐ ท้าวธตรฐ หรือท้าวธตรฐ เป็นองค์หนึ่งในมหาราชทั้งสี่ ที่ครอบครองชั้นตรุมหาราชิก เป็นหัวหน้าคือราชาแห่งคนธรรพ์ มีหน้าที่ดูแลทิศบูรพา (ทิศตะวันออก) ของเขาพระสุเมรุ กล่าวกันว่าท้าวธตรฐ องค์นี้มีโอรสหลายองค์ โดยมีนามเรียกว่า “อินทร์” ทุกองค์ มีธิดาชื่อ “สิริ” ในวิมารที่อยู่ของมหาราช องค์นี้ล้วนแล้วไปด้วยสิ่งต่างๆ อันเป็นที่รื่นรมย์เป็นเสี่ยงคนและร้ายรำเป็นต้น เป็นที่ชื่นชม แก่พระองค์และโอรสทั้งหลาย

ท้าววิรุพหก มหาราชองค์นี้เป็นใหญ่ในหมู่กุ่มกัณฑ์ เป็นการรักษาในทิศทักษิณ (ทิศใต้) แห่งเขาพระสุเมร เทวดาอุบัติเป็นโอรสของพระองค์ที่จำนวน 9 องค์ ด้วยกันแต่ละองค์ล้วน แต่มีฤทธิ์อานุภาพแก่กล้าปรีชาชาญงามสง่าและเป็นที่ยกย่องเกรงขามทั่วไป ท้าวจุลโลกบาลองค์นี้มีสิ่งประดับบารมีมากมาย เสวยสุขอยู่ในหมู่ราชโอรสตลอดพระชนมายุ ห้าร้อยปีทิพย์ หรือปีมนุษย์นับได้หนึ่งหมื่นหกพันปีเป็นประมาณ

ท้าววิรูปักษ์ หรือวิรูปักษ์เป็นเทวราชองค์ที่สามมีเหล่านาคเป็นบริวาร หน้าตาดูแลทิศปัจฉิม (ทิศตะวันตก) ของภูเขาสินธุรราช ในสุทธรรมาเทวสภา ท้าวมหาราชองค์นี้จะผินพักตร์ทิศตะวันออก มีโสทั้งสิ้น 90 องค์ ล้วนแต่ทรงพลังกล้าหาญ งามสง่าและทรงปรีชา ภารกิจทั้งหลาย พระโอรสทั้งหมดแต่มีนามว่า “อินทร์” เทพนคร ด้านปัจฉิมนี้ มีทิพยสมบัติต่าง ๆ อลังคงามและดีเยี่ยมเทียบเท่ากับเทพนครอื่นๆ ในกลุ่มเดียวกันนี้ ท้าววิรูปักษ์ ทรงครอบครองราชย์สมบัติเหล่านี้นานเท่าเทียมกับเทวราชองค์อื่น ๆ

ท้าวเวสสุวรรณ **ท้าวเวสสุวัณ** **ท้าวกุเวห** หรือท้าวไพศพ องค์นี้เป็นพระราชาธิบดีของยักษ์ทั้งหลาย ในการพิทักษ์อาณาเขต ด้านทิศอุดร(เหนือ) ของสุเมรบรรพต ของพระมหาราชองค์นี้มีอาณาจักรครอบคลุมภาคเหนือทั้งหมดมีนครหลวงชื่ออิสสนครพระองค์มีพระโอรสจำนวน 90 องค์ ล้วนแต่งามสง่าศักดิ์ดานุภาพเป็นอันมาก ราชโอรสเหล่านี้ มีพระนามว่า “อินทร์” ในกาพนครนี้เป็นทิพยวิมาร ทิพยสมบัติ ที่ท้าวเวสสุวรรณ ครองอยู่ท่ามกลางราชโอรสเป็นเวลาถึง 500 ปีทิพย์ จึงสิ้นวาระแห่งกาพจุลโลกบาล

พระราชมณเฑียรของท้าวจุลโลกบาล ท้าวจุลโลกบาล มีหน้าที่เกี่ยวกับโลกมนุษย์ และโลกทิพย์ไปพร้อมกันเสนาและราชบุตรของพระองค์ ยอมรับสนองเทวโองการ ในการรักษาความเรียบร้อย ในโลกมนุษย์ และเทวโลก

ประชาชนชาวล้านนาไทย นับถือท้าวจุลโลกบาล ซึ่งนิยมเรียกว่า ท้าวทั้งสี่ยิ่งนัก จะเชิดชมรักษา งานต่างๆ เช่น งานขึ้นบ้านใหม่ งานฉลองวัด การทำบุญกรรม การขอความคุ้มครอง ในวันขึ้นปีใหม่ทุกปี หากท่าน สังเกตจะเห็นว่า ชาวล้านนาไทยนับถือท้าวทั้งสี่ แต่ไม่ถือพระภูมิ หรือพระชัยมงคล อย่างของภาคกลาง

การทำสวด การทำสวด นิยมของเอาคาบกล้วยมา หักพับเสียบด้วยไม้ไผ่ ซึ่งจักเป็นดอก ให้คงรูปเป็นสี่เหลี่ยม แล้วเอากระดาษรองข้างในสวด เพื่อใช้เป็นทิวางเครื่องเช่น การเตรียมเครื่องเช่นไห้ว 6 ชุด ก็เพราะคนโบราณ ต้องการสังเวท ภาพ 6 องค์ ประกอบด้วย

1. พระอินทร์ ซึ่งเป็นใหญ่กว่าท้าวจุลโลกบาล ซ่อสี่เขียวและมีรั่มฉัตรมีเขียวอีกหนึ่ง
2. ท้าวธตรฐ รักษาทิศตะวันออก ซ่อสี่แดง
3. ท้าววิรุพหก รักษาทิศใต้ ซ่อสี่เหลือง
4. ท้าววิรูปักษ์ รักษาทิศตะวันตก ซ่อสีดำ
5. ท้าวเวสสุวรรณ รักษาทิศเหนือรักษาสีขาว
6. นางธรณี เทวธิดา ผู้รักษาแผ่นดิน

การสังเวท จะต้องมีสวด 6 อัน ของพระอินทร์ตั้งอยู่ตรงกลาง สูงกว่าสวดอื่นๆ ของนางเทพธิดา ธรณี วางไว้ข้างล่างใกล้กับแผ่นดิน ส่วนท้าวจุลโลกบาล นั้น ตั้งอยู่ตามทิศของท้าวจุลโลกบาลแต่ละองค์

เวลาจะทำการสังเวช หากมีงานในตอนเช้า นิยมสังเวชตอนเย็นก่อน 1 วัน หากจะทำพิธีตอนกลางวัน นิยมสังเวชในตอนเช้า ความมุ่งหมายคือ ต้องการให้เทพทั้ง 6 มาทำการรักษางานพิธีด้วยผู้ที่ป็นเจ้าของงาน จะทำการจุดเทียน จุดธูป บนสวดง แล้ววางไว้ ปู่อาจารย์ จะกล่าวคำสังเวช เป็นเสร็จพิธี

พิธีขึ้นทำเครื่องครัวของท้าวทั้งสี่ มะพร้าว มะเขือพวง อ้อย ใบมะขามอ่อนเผาไฟหมาด ๆ ใบผักข่มเผาไฟหมาด ๆ (แกงส้มแกงหวาน) กล้วย หมากพู พริกเกลือ บุหรี่ อาหาร ข้าว ขนม ธูป มะเขือแจ้ ช่อ (จ้อ) สีต่างๆ ทั้งหมดใส่ 4 ชั้น ต่อหนึ่งสวดง

ประเด็นที่ 2 ขันตั้ง : เครื่องบูชาครูล้านนา

นอกจากนี้ในการจัดงานปอยหลวงมีพิธีกรรมและเครื่องบูชาต่างๆ เพื่อให้การจัดงานสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ได้แก่ ขันตั้ง และขันสุมา ซึ่งพระครูอดุลสีกิตติ์ (1-35) ได้กล่าวถึงขันตั้ง และขันสุมาไว้ ดังนี้

ขันตั้ง คือ ของที่จัดไว้สำหรับบูชาหรือใช้ยกครูในเวลาจะประกอบพิธี สิ่งของที่จัดใส่ในพาน ในขันโตก หรือในภาชนะอื่นๆนั้นเป็นของที่ครูบาอาจารย์ท่านกำหนดให้บูชาครู มีหลายอย่าง ส่วนมากเป็นของที่มิเคยสิ้นในสมัยก่อน ซึ่งใช้บริโภค ใช้สอยในชีวิตประจำวัน เช่น หมาก พลุ ดอกไม้ เทียน ผ้าขาว ผ้าแดง ข้าวเปลือก ข้าวสาร เป็นต้น

ขันตั้งนั้นไม่จำกัดเฉพาะจะต้องแต่งคาใส่ไว้ในขัน หรือพาน ส่วนใหญ่จะใส่ในภาชนะที่มีก้นลึกพอสมควรและไม่ใหญ่เกินไป นิยมกันมากคือถ้วยสังกะสี หรือที่เรียกว่า กาละมัง ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 12 นิ้วขึ้นไป แต่ถ้าขันตั้งหลวงหรือขันตั้ง 108 ก็ใช้ขันโตกใบใหญ่เป็นที่รองรับ

การกำหนดสิ่งของเป็นขันตั้งแต่ละอย่างแต่ละงานไม่เหมือนกัน ใช้สิ่งของไม่เท่ากัน ขันตั้งจะมีเท่าใดดูที่สวดดอกไม้ และสวดหมากพลุเป็นสำคัญ คือ มีตั้งแต่ 4, 8, 12, 16, 32, 36, 108 ซึ่งเป็นตัวเลขที่มีความหมายเกี่ยวกับธาตุทั้ง 4 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ และเกี่ยวกับคุณที่ศักดิ์สิทธิ์มีคุณมารดา บิดา และคุณพระรัตนตรัย

ถ้า 4 ได้แก่ ธาตุ 4 หรือ อริยสัจ 4

ถ้า 8 ได้แก่ มรรคมรรค 8

ถ้า 12 ได้แก่ อาโปธาตุ ธาตุน้ำ 12 อย่าง และคุณแม่ 12 คุณแม่ธรณี 12

ถ้า 16 ได้แก่ โสฬสญาณแห่งพระพุทธเจ้า 16 ประการ

ถ้า 32 ได้แก่ อาโปธาตุ 12 รวมกับปฐวีธาตุ 21 อีกนัยหนึ่งคือ คุณแม่ 12 รวมกับคุณพ่อ 21 ความจริงแล้วรวมกันมี 33 แต่ท่านนับปฐวีว่ามีเพียง 20 โดยนับมัตถเก และมัตถลึงกั คือ ดูก กระหม่อม และสมองเป็นอันเดียวกัน ฉะนั้นคนเราจึงมีอาการได้ทั่วถึงสาการ คือ อาการ 32 และขัญญคนเราทั้งหมดในตัวมี 32 ประการ และคุณอักขระ พัญญชนะ 33 แต่เวลาแต่งพระคาถาๆหนึ่งมี 32 คำ

ถ้า 108 ได้แก่ คุณพระพุทธคุณ 56 คุณพระธรรม 38 คุณพระสงฆ์ 14 จึงรวม 108

เครื่องประกอบชั้นตั้งนั้นจะประกอบด้วย

1. สวดยดอกไม้ใส่ข้าวตอกและเทียน จำนวนตามที่กำหนด
2. สวดยหมากพลู ใส่พลูสวดยละ 4 ใบ หมาก 4 คำ จำนวนตามที่กำหนด
3. เทียนจี๊สี่แท่นัก 1 บาท (15 กรัม) 1 คู่
4. เทียนเล่มกลางหนักเฟื่อง (12กรัม) 1 คู่
5. เทียนเล่มเล็ก จำนวน 5 คู่ 8 เล่ม
6. ผ้าขาว ผ้าแดง อย่างน้อย 1 คืบ อย่างมาก 1 อ้า (1 ม้วนประมาณ 3 เมตร)
7. เบี้ย 1,300 เท่ากับเงิน 12.5 สตางค์ คำว่าล้านนาว่า หวัน
8. หมาก 1,300 คือหมากที่ผ่าแล้วร้อยให้ยาวเป็นสายๆ หนึ่งมีประมาณ 24 คำ เรียกหมากหนึ่งร้อยหมากพันสาม คือ จำนวน 13 สาย ถ้าหมากหมื่น คือ 100 สาย
9. ข้าวเปลือกแดง (ประมาณ 3 ลิตร) ข้าวสาร 1 ลิตร
10. เงิน ตามนามศักดิ์ 12 สตางค์ (หวัน) สลึง (25 สตางค์) 1 แแถบ คือเงินรูปอินเดีย เท่ากับ 80 สตางค์ 1 บาท เท่ากับ 100 สตางค์ บาทปลาย 2 สลึง หรือ 6 สลึง แต่ถ้ามียศศักดิ์ หรือมีเงินมาก ค่ายกครูจะมากถึง 300 แต่ปัจจุบันมักใส่ 12 บาท 36 บาท และ 108 บาทเป็นพื้น

ชั้นตั้งนี้ป็นคำบูชาครู บางพิธีที่ต้องทำแก่ส่วนรวมหรือแก่ผู้มียศ บางครั้งทำพิธีอันสำคัญ เจ้าพิธีอาจจะเรียกคำบูชาสูงกว่าปกติ เรียกตามภาษาโบราณว่า “ไปขึ้นขึ้น ก้อบขึ้น หรือต่างชั้นขึ้น” จาก 4 อาจเป็น 8, 12, 32, 36 หรืออาจถึง 108 และวัสดุอื่นก็ต้องเพิ่มขึ้นหรือ อาจมีของบูชาพิเศษ เช่น มีฉัตร มีขอ (ธงสามเหลี่ยมเล็ก) มีเทียนเงิน เทียนทอง (เรียกเทียนเงิน เทียนคำ) แทนเทียนเล่มบาท อาจมีกล้วย มีมะพร้าว มีเสื้อใหม่ หม้อใหม่ ขึ้นไปตามแต่จะกำหนดไว้ในตำรา

ในกรณีที่ทำพิธีถ้าหากมีความล่าช้า เช่นทำการรักษาคณไช้ยังไม่ทุเลา สอนวิชาให้แต่ไม่จำ คนโบราณจะบอกว่า “ชั้นตั้งบ่เติง” ต้องทำการเพิ่มชั้นขึ้นไปอีก หรือบางทีลูกหลานญาติผู้ปวยอยากให้หายเร็ว หรือคนที่อยากจะให้เกิดความสำเร็จเร็ว ก็อาจจะให้สินบน “ก้อบขึ้น” หรือเพิ่มค่ายกครูขึ้นอีก การเพิ่มจะเพิ่มเป็นสองเท่า คือ ถ้าชั้นตั้งบอกว่า 4 เมื่อเพิ่มก็จะเป็น 8 จาก 8 เป็น 2 เท่า ก็เป็น 16 เท่า เพิ่ม 16 ขึ้น 2 เท่า ก็เป็น 32 ดังนี้ แต่ถ้าจะเพิ่มขึ้นจาก 1 เป็น 3 เท่า ถ้าชั้นตั้งบอกว่า 4 เมื่อเพิ่มก็จะเป็น 12 เพิ่ม 12 ขึ้น 3 เท่า ก็เป็น 36 เพิ่มจาก 36 ขึ้น 3 เท่า ก็เป็น 108 นั่นเอง

ครูบาอาจารย์กำหนดชั้นตั้งว่า ถ้าทำพิธีเกี่ยวกับอักขระ อาคม เช่น ลงยันต์ จุดเทียนต่างๆ ให้ใช้ชั้นตั้ง 4 เพราะเป็นคนธาตุ 4 และคุณอริยสัจ 4

ถ้าทำพิธีเกี่ยวกับการใช้น้ำ เช่น การมนต์น้ำมนต์ให้อาบ ให้ดื่มกิน ใช้ประพรมให้สวัสดิมีโชค ใช้ชั้นตั้ง 12 เพราะเป็นคุณแม่ 12 และคุณอาโป ธาตุน้ำ 12

ถ้าทำพิธีเกี่ยวกับแก้อาถรรพ์ รักษาโรคให้หายใช้ชั้นตั้ง 32 เพราะเกี่ยวกับร่างกายต้องใช้คุณพ่อ คุณแม่รวมกัน คือคุณพ่อ 21 คุณแม่ 12 หรือธาตุปฐวีธาตุดิน 21 คุณอาโปธาตุน้ำ 12

ถ้าเป็นการทำพิธีให้แก่ผู้มีเกียรติศักดิ์ มีเดชานุภาพ มีตระกูล มีเพศภาวะสูงกว่า เราให้ใช้ 108 คือเอา ธาตุคุณพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ รวมกัน เช่น จะผูกมือ บายศรี สืบชาติ จุติเยนสะเดาะเคราะห์ ให้ พระสงฆ์ สมณชีพรามณ์ เจ้าบ้าน เจ้ามือง หรือจะทำพิธีแก่บ้านเมืองต้องใช้ขันตั้งหลวง 108 นี้

เมื่อจะทำพิธีอย่างใดอย่างหนึ่ง เจ้าพิธี คือ พระสงฆ์ อาจารย์วัด พ่อเลี้ยง (หมอรักษาคณเฑาะ) ก็จะ บอกให้แต่งดาขันตั้ง เมื่อเสร็จแล้วจะทำพิธี ประธานสงฆ์ หรือพ่ออาจารย์ พ่อหมอ จะกล่าวคำบูชาครู เรียก “โยงขันตั้ง หรือโยงขัน” คือยกขันที่จะบูชาครูนั้นขึ้นเสมอศีรษะหรือหน้าผากแล้วกล่าวคำบูชาครู เรียกว่า “คำ ขึ้นขันตั้ง หรือคำโยงขันตั้ง” ซึ่งมีหลายสำนวนหลายอาจารย์ แล้วจึงเริ่มทำพิธีต่อไปจนเสร็จ จึงปลดขันตั้ง คือ ยกขันตั้งนั้นไว้เหนือศีรษะแล้วจึงกล่าวคำปลดขันตั้ง หรือปลงขันตั้ง โบราณปลงขันตั้งต้องคว่ำขันลง จริงๆ ปัจจุบันกล่าวจบแล้ววางไว้ที่เดิมเป็นอันเสร็จพิธี

แต่ถ้าหากกิจที่จะทำนั้นไม่เสร็จก็จะยังไม่ปลดขันตั้งหรือปลงขันตั้ง ก็จะนำขันตั้งไปไว้ที่สูงบางทีได้ สาแหรกห้อยไว้จนเสร็จพิธีเมื่อใด จึงปลดขันตั้งหรือปลงขันตั้งเหมือน

คำโยงขันตั้ง อย่างที่ 1

สิทธิกิจจัง สิทธิกัมมัง สิทธิการิยะ ตถาคโค สิทธิเตโช ชโยนิจจัง สิทธิลาโก นิรันตรัง สัพพ สิทธิ ปลิ ทธิเม

คำโยงขันตั้งอย่างที่ 2

สิทธิกิจจัง สิทธิกัมมัง สิทธิลาโก ชโย นิจจัง พุทธังสิทธิ ัมมังสิทธิ สังฆังสิทธิ นมามิ รัตนัตถัง พุทธคุณัง สังฆคุณัง อาจาริยคุณัง อหังวินทามิสัพพทา

คำโยงขันตั้ง อย่างที่ 3

โอมสิทธิการ คุรบาอาจารย์เจ้าภูมิทั้งกรุงเทพเมืองลาว คุรผ้าขาวเมืองใต้ คุรเทพะไท้ ไตรปิฎกะ ลังกา ตักกสิลา คุรพระกุม คุรพระกัน คุรพระกัมกันท์ คันธัพพะยักข์ ตนเปนพระยาทั้ง พระยาบัง จูงมาระวัง รักษา

ตรีนิสิงเห สัตตนาเค ปัญจะพิษณู นมวัจจะ เอกะยักขา นวเทวา ปัญจพรหมา นมามิหังปัตติ ทเวราชา อถอรหันตา ปัญจะ พุทธานมามิหัง พุทธะวัง ัมมมะวัง สังฆะวังวิควัง บังสวาหับ

สิทธิกิจจัง สิทธิกัมมัง สิทธิลาภัง สิทธิเดชะเขยยัง สิทธิตถาคโค สิทธิอิติปิโสภควา นโมพุทธานะ มะอะอุ สิวััง สิทธิคุณโณ ภวันตุเม โอมเหเต เยวสัพพสิทธิ สวาหะ

คำต่อท้ายคำโยงขันตั้ง

พุทธานัง อาราชนานัง ัมมคุณังอาราชนานัง สังฆคุณ อาราชนานัง อาจาริยคุณัง อาราชนานัง มาตาปิตะโรคุณัง อาราชนานัง สัพพคุณานิ จะ อาราชนานัง พุทธัง ประสิทธิ เม ัมมัง ประสิทธิ เมสังฆัง ประสิทธิ เม อาจาริยัง ประสิทธิ เม มาตาปิตะโร ประสิทธิ เม สัพพคุณังทประสิทธิ เม สิระสัง เมคฺคิฐะตุ

ขออาราธนาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ คุณครูบาอาจารย์ คุณพ่อแม่ และคุณทั้งหลาย ทั้งปวง จูง มาตั้งอยู่กระหม่อมจอมหัวแห่งข้า ประสิทธิจงหือสำเร็จสัพพกิจทั้งมวลแก่ผู้ข้าเทียงแท้ ดิหสิแต่เตอะๆ

คำปลงขันตั้ง หรือปลงขันตั้ง

หลังจากทำพิธีเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็จะมีการปลงขันตั้งหรือปลงขันตั้ง โดยเจ้าพิธีจะยกขันตั้งขึ้นเสมอศีรษะ แล้วกล่าวคำปลงขันตั้ง ดังนี้

พุทฺธังปัจจักขามิ ฐัมมังปัจจักขามิ สังฆังปัจจักขามิ อจริยคุณังปัจจักขามิ สัพพคุณานัง ปัจจักขามิ
อหังวันตามิ สิริระสา

บัดนี้ผู้เข้าก็ได้กระทำพิธีสำเร็จเสร็จบริบูรณ์แล้วจักขอลงปลงยังคุณครูบาอาจารย์ไว้ระหม่อมจอมขวัญแห่งผู้ข้าก่อนแล

แล้วจึงคว่ำขันลงหรือวางขันตั้งไว้เก็บสิ่งที่เราจะเอา นอกนั้นให้เขา เป็นเสร็จพิธี

ขันตั้งพิธีต่างๆ

ขันตั้งอบรมสมโภชพระพุทธรูป (บวชพระเจ้า)

- สวดยดอกไม้ รูปเทียน 16 กี่ได้ 32 กี่ได้ หรือ 108
- เบี้ยหมื่น หมากหมื่น เทียนเงิน เทียนคำ อย่างละคู่ เทียนเล่มบาท 4 คู่ เล่มเพ็ช 8 เล่ม เล่มเล็ก 16 คู่
- ผ้าขาว 1 อัน ผ้าแดง 1 อัน
- ข้าวเปลือกหมื่น ข้าวสารพัน
- กล้วย 1 เครือ มะพร้าว 1 คะเนง อ้อย 1 แบท (8 ท่อน)
- เงิน 300 ขึ้นถึง 1,000
- สาคูใหม่ หม้อใหม่ น้ำบวยใหม่

ขันสุมา

ขันสุมาคือ พานดอกไม้ รูปเทียน ข้าวดอกที่จัดไว้เพื่อขอขมาลาโทษต่อวัตถุหรือบุคคล ในโอกาสต่างๆ เพื่อไม่ให้เกิดเป็นบาปกรรมต่อตนเองและแก่ส่วนรวม

ขันสุมาจะใช้ภาชนะทำด้วยวัสดุใดก็ได้ ส่วนมากใช้พานเงิน พานไม้ เพราะพระจับแล้วไม่เป็นอาบัติ ถ้าพานอื่นๆ เป็นวัตถุอนามาสอันภิกษุไม่ควรจับต้อง นำพานมาจัดดอกไม้ตามแต่เราจะขอขมาต่อสิ่งใด โดยจะจัดดอกไม้เป็นส่วนตามที่เราจะทำการขอขมา สิ่งที่ยินยอมขอสุมา คือ

พระแก้ว 5 จำพวก (5 โกฐาสัก)

พระรัตนตรัย (แก้วดั่ง 3)

ครวทานที่ถวายพระสงฆ์

พระสงฆ์

สถานที่ศักดิ์สิทธิ์

เทวดาอารักษ์ เจ้าที่

ครูบาอาจารย์

คนเฒ่า คนแก่ พ่อแม่

คนเจ็บใกล้ตาย

ฉันสูมาที่เกี่ยวข้องกับงานปอยหลวง มีดังนี้

1. การสูมาพระแก้ว 5 จำพวก หรือ 5 โกฐาสัก พระแก้ว 5 โกฐบาสักหรือพระแก้ว 5 จำพวก ได้แก่
พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ พระกัมมัฏฐาน

ฉัน 5 โกฐาสัก เป็นคำใช้เรียกพานดอกไม้ รูป เทียน และข้าวตอก ที่จัดแบ่งออกเป็น 5 ส่วน ซึ่งคำนี้มีทั้งภาษาล้านนาและภาษาบาลี รวมกันมี 3 คำ คือ คำว่า “ฉัน” หมายถึง พาน คำว่า “5” คือ แบ่งดอกไม้ รูป เทียน ข้าวตอกที่บนพานนั้นออกเป็นส่วนๆ ส่วนคำว่า “โกฐาสัก” เป็นคำบาลี แปลว่า ส่วนหรือกอง

การจัดแต่งฉัน 5 โกฐาสัก คือ การนำเอาพาน ซึ่งล้านนาเรียกว่าฉัน ทำด้วยวัสดุหลายชนิด เช่น

- ถ้าทำด้วยเงิน เรียก ฉันเงิน
- ถ้าทำด้วยไม้ไผ่จักเป็นดอก ขึ้นรูปแล้วทาสีด้วยยางรัก และชาดามีสีดอแดงเรียกว่า ฉันรัก ปัจจุบัน

เรียก ฉันเงิน

- ถ้าทำด้วยทองคำ เรียกว่า ฉันคำ
- ถ้าทำด้วยเครื่องเงิน ปิดทอง เขียนลาย เรียกว่า ฉันลายคำ
- ถ้าทำด้วยทองเหลือง ทองแดง หรือสำริด เรียกว่าฉันทอง
- ถ้าทำด้วยวัสดุใดมักจะเรียกไปตามวัสดุนั้น เช่น ฉันไม้ ฉันอูมเนียม ฉันแก้ว ฯลฯ ฉันนั้นมักจะทำ

ด้วยวัสดุที่ไม่หนักมากเพื่อสะดวกแก่การยกหรือประเคน

นำเอาดอกไม้มาจัดวางบนพาน ซึ่งส่วนมากจะใช้ดอกไม้หอมๆ เช่น จำปี จำปา สะบันงา (กะดังงา) ต้ายเหิน ต้ายห่าน (ดอกมหาหงส์หรือหางหงส์) ดอกเก็ดตะหวา (ดอกพุดซ้อน) ดอกมะลิหรือดอกพื้นบ้านอื่น แม้กลิ่นไม่หอม เช่น ดอกด้าย (หงอนไก่) ดอกเอื้องผึ้ง ดอกชอมพอ (ดอกหางนกยูง) โดยนำมาจัดวางเป็น 5 ส่วน แล้วเด็ดดอกไม้ไม่ให้มีก้านยาวมากให้พอเหมาะแก่พาน และมีรูปเทียนวางเป็นคู่ๆ จำนวน 5 คู่ พร้อมข้าวตอกใส่ด้วย ถ้าพานเล็ก 1 หยิบมือ พานใหญ่ 1 กำมือ แต่ถ้ามีศรัทธาประชาชนนำดอกไม้รูปเทียนมาร่วมกันก็ไม่จำกัดจำนวน ยิ่งมากยิ่งดี

ความหมายของสิ่งที้นำมาบูชา

การบูชาที่พระพุทธองค์ตรัสไว้มี 2 อย่างคือ อามิสบูชา การบูชาด้วยสิ่งของ และปฏิบัติบูชา การบูชาด้วยการปฏิบัติ สำหรับของบูชา คือ ข้าวตอก ดอกไม้ รูป เทียน ล้วนถือเป็นของบูชาที่สำคัญ ใช้บูชาหรือแสดงความนับถือ เคารพทั้งวัตถุและบุคคล เรียกการบูชาตาภาษาล้านนาว่า “ปู้จา ด้วยข้าวตอกดอกไม้ลำเตียน” ปัจจุบันมีการเพิ่มรูปเข้ามาด้วย

วัตถุประสงค์ เพื่อเป็นตัวแทนกาย วาจา ใจ ในการเคารพบูชาสิ่งที่ควรบูชาเพราะจะได้เกิดมงคลตามสหลักมงคลสูตรว่า ปูจา จ ปูชนียน์ เอตมมมงคลมุตตม โดยแต่ก่อนนั้นจะนำเอา 3 สิ่ง คือ ข้าวตอก เทียน ดอกไม้ เป็นเครื่องบูชา ดังนี้

ข้าวตอก ใช้บูชาพระพุทธเจ้า เพราะข้าวตอกมีคุณสมบัติ 3 อย่าง คือ

1. เวลาหัวแตกออกเป็นดอกกระจายเหมือนพระปัญญาคุณแห่งพระพุทธเจ้าที่ยิ่งใหญ่ แตกกออกมาไม่มีที่สิ้นสุด
2. มีสีขาว เหมือนพระบริสุทธิ์คุณแห่งพระพุทธเจ้าที่ทรงมีพระกมลสันดานปราศจากกิเลสเครื่องเศร้าหมอง
3. เบ่งบานงดงามเปรียบดังพระมหากรุณาธิคุณที่เบ่งบานอยู่เต็มน้ำพระทัยของพระองค์ไปสู่สรรพสัตว์ในโลก

แต่ในปัจจุบันมีการเพิ่มรูปเข้ามา ซึ่งแต่ก่อนในล้านนาไม่มีรูปใช้ รูป 3 ดอกจึงเป็นปริศนาให้รู้ถึงพระคุณ 3 ประการดังกล่าว

เทียน ใช้บูชาพระธรรม เพราะเทียนให้แสงสว่างเปรียบดังแสงแห่งธรรมที่จัดความมืดในจิตใจของคน แสงธรรมที่เกิดขึ้นย่อมทำให้เกิดแสงแห่งปัญญา

สำหรับเทียน 2 เล่ม ที่ปักบูชาบนโต๊ะหมู่บูชามีความหมายว่า เทียนเล่มที่ 1 บูชาพระธรรม เทียนเล่มที่ 2 บูชาพระวินัย

ดอกไม้ ใช้บูชาพระสงฆ์ เพราะพระสงฆ์เปรียบดังดอกไม้ซึ่งแต่ละต้นแต่ละดอกมีคุณสมบัติไม่เหมือนกัน บ้างมีกลิ่นหอม บ้างไม่มีกลิ่น ดอกงาม ดอกไม่งาม พระสงฆ์ก็มาจากต่างสกุลท้องถิ่นต่างฐานะ แต่เมื่อมารวมกันอยู่ในพระพุทธศาสนามีพระวินัยเหมือนกันอย่างเดียวกันจึงเป็นผู้งดงาม น่าเคารพเลื่อมใสเหมือนดิกไม้ แม้เกิดต่างที่ มีสีกลิ่นต่างกัน มีกลิ่นหอมต่างกัน แต่เมื่อมารวมอยู่ในภาชนะอันเดียวกัน (ขันแก้วทั้งสาม) จึงมีความงดงามเสมอกัน

อีกประการหนึ่ง เป็นปริศนาธรรมให้รู้ถึงว่าคนเราทุกคนที่อยู่ร่วมกันในสังคมเปรียบเหมือนดอกไม้ นานาพันธุ์ แต่เอามารวมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นการรวมเอากายและใจของทุกคนเพื่อบน้อมยกถวายบูชาพระรัตนตรัย

สำหรับขัน 5 โถงน้ำใช้สำหรับพิธีทั้งพิธีส่วนตัวและพิธีส่วนรวม คือ

- ใช้เมื่อจะเริ่มนั่งกัมมัฏฐาน หรือภาวนาเป็นการส่วนตัว
- ใช้เมื่อจะสวดกัมมัฏฐานแล้วภาวนาในเวลานอนจัดรักษาศีล
- ใช้ในเวลาวันพระ วันศีล พระสงฆ์สามเณรจะสวดมนต์บทใหญ่ เช่น ธรรมจักร กัปปวัตนสูตร มหาสมยสูตร

มหาสมยสูตร

- ใช้ในเวลาพระจะอธิฐานเข้าพรรษา ออกพรรษา
- ใช้ในเวลาเข้ากรรม ปฏิบัติธุดงค์วัตร มีวัตรโสธา วัตรรุกขมูล วัตรยถา สันตติกังควัตร
- ใช้ในเวลาเข้าปริวาสกรรม
- ใช้ในเวลาพิธีบรม สมโภช วัฒนาอาราม วิหาร โบสถ์ พระธาตุเจดีย์ พระพุทธรูปเก่าใหม่ ยกฉัตร

ใส่หัวใจพระพุทธรูป

- ใช้ในเวลาพระสงฆ์จะเจริญพุทธมนต์ตั้งลำ (พิศดาร) ในการเข้าอินทขีล หรือเวลาบ้านเมืองมีเคราะห์ภัย เกิดโรคระบาด อัคคีภัย อุทกภัย วาตภัย พระสงฆ์จะสังกะหะบ้านเมืองสวด กรณิพินคาบ (1,000 จบ) สวดมหาสันติงหลวง สวดมหาชัยน้อย มหาชัยหลวง สวดมหาทิพนนต์ สวดภาณวาร

การจัดบูชาขัน 5 โกลาสักนั้น เพื่อประโยชน์ต้องการจะอันเชิญคุณแห่งพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ พระกัมมัญฐาน และครูบาอาจารย์ผู้ประสิทธิประสาทความรู้ และพระกัมมัญฐาน มาไว้ในมณฑลพิธีมาไว้เหนือเกล้ากระหม่อมจอมขวัญแห่งผู้ทำพิธีทุกคน เพื่อให้เกิดความปลื้ม คือ สำเร็จ และศักดิ์สิทธิ์ และเป็นการขอขมาลาโทษต่อสิ่งเหล่านั้น หรือต่อวัตถุที่เราสร้างขึ้น เช่น พระพุทธรูป สลุป เจดีย์ โบสถ์ วิหาร ซึ่งอาจจะทำให้ไม่มีมีการขึ้นไปเหยียบย่ำ ทำลาย ในขณะที่ก่อสร้าง หรือตกแต่ง ด้วยความประมาทพลาดพลอไป เพื่อให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้นได้อโหสิกรรม และเพื่อให้กลับมาศักดิ์สิทธิ์ดังเดิม

การทำพิธีกับขัน 5 โกลาสักนั้นมีชื่อเรียกหลายอย่าง เช่น “สุมาแก้ว 5 โกลาสัก” “ขัน 5 โกลาสัก” “โยงขัน 5 โกลาสัก” เป็นต้น เบื้องต้นเมื่อเตรียมแต่งดาขัน 5 โกลาสักเสร็จเรียบร้อยแล้ว เมื่อจะมีพิธี เจ้าภาพ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายก็จะจุดเทียน 5 เล่ม ซึ่งได้เตรียมไว้แล้ว ปักไปตามส่วนดอกไม้ที่แบ่งไว้ในพาน 5 ส่วนนั้น แล้วยกขันเสมอออกประธานสงฆ์หรือพระผู้มีความชำนาญและเลื่องลือก็จะเป็นผู้กล่าวคำขึ้น 5 โกลาสักต่อไป เมื่อจบแล้วจึงนำไปประเคนที่แท่นแก้ว (ฐานชุกชี)

คำขึ้น 5 โกลาสัก หรือคำสุมาห้าโกลาสัก หรือคำโยงขัน 5 โกลาสักมีหลายสำนวน ทั้งที่เป็นคำบาลีล้วนแบบเต็ม หรือคำบาลีแบบย่อ ดังนี้

คำสุมา 5 โกลาสัก แบบบาลีย่อ

นะมามิ พุทธัง คุณะสาครันตัง นะมามิ ัมมมัง มุนิราชะเทสิตัง นะมามิ สังฆัง มุนิราชะสาวะกัง นะมามิ กัมมัญฐานัง นิพพานะชิระมุปายัง นะมามิ กัมมัญฐานะ ทายะกาจะริยัง นิพพานะมัคคุเทศะกัง

อัจจะโย โน ภันเต อัชชะคะมา ยะถาพะเล ยะถามุพะเห ยะถา อะกุสะเล เย มะยัง พุทธะ ัมมะสังฆะ กัมมัญฐานัง กัมมัญฐานะทา ยะกาจะริยะ สังขาเตสุ ปัญจะระตะเนสุ อะดีเต วา อะวิ วาทยะที วา ระโห วา กาเยนะ วา วาจาเย วา มะนะสา วา ปะมาทัง วา อะการะวัง วาอะกาสิมหาทิสวา ยะถาัมมมัง ปะฏิกะโรมะ เตสัง โน ภันเต พุทธา ทิระตะนะปัญจะกัง อนุกัมปัง อุปาทายะ อัจจะยัง อัจจะยะโต ปะฏิคคัณ्हันตุ ชะมันตุ สัพพัง โทสังชะมันตุ โน

คำสุมา 5 โกลาสัก แบบโวหาร ฉบับพระครูอดุลสีกิตติ์ วัดธาตุคำ

(ใช้ในพิธีพุทธาภิเษก อบรมสมโภชพระพุทธรูป)

โย สันนิสันโน วะระโพธิมูล มารัง สะเสนัง มหันตัง วิชัยโย สัมโพธิมาคัจฉิ วะอะนันตัญญาโน โลกุตตะโม ตัง ปะนะมามิ พุทธัง อัญญังคิโก อะริยะปะโล ชนानัง โมกขัปปะเวสาเย อุชเช มัคโค ัมโม อะยัง สันติกะโร ปะณีโต นิยยานิโก ตัง ปะนะมามิ ัมมมัง สังโฆ วิสุทธโธ วะระทักษิณโย สันตินทะริโย สัพพะมะลัปปะหิโน คุณะहिเนกะหิ สะมิทธีปัตโต อะนาสะโว ตัง ปะนะมามิ สังฆัง

สาธุ โอกาสะ ภันเต ข้าแต่พระปัญจะรัตนะแก้วเจ้าทั้ง 5 ประการ อันทรงอนันตาทิคุณ ญาณวิเศษ อันเป็นที่พึ่งแก่ทศสัพพะหมู่สัตว์ตราบนี้เป็นวัน...(บอกชื่อ ปี เดือน วัน บอกชื่องาน)...บัดนี้หมายมี (บอกชื่อ

เจ้าภาพ หรือประธานใหญ่) ศรัทธาผู้ซำทั้งหลาย ก็ได้พากันสะหนงโขงขวย ตกแตงน้อมนำมายังรูปบุ
ปผาลาจากดวงดอกเข้าดอกดอกไม้ลำเทียนมาวางเวียนไว้เหนือขัน ปั้นเป็น 5 โกลาสัก ส่วนปาฐะมะวิภาค
เบื่องต้นหัวที่ผู้ซำทั้งหลายขอถวายบูชายังพระมุนีตนสักสวด กับทั้งพระบาท และสรีระธาตุเจดีย์ ดังไม้สรี
มหาโพธิ์มีหลายโกฏิ นานา ดังพุทธปิมปาพระธาตุและสารูปเจ้าองค์ใหญ่ องค์น้อยดั่งมวล อันฐะปันนาตั้งไว้
ในพระอารามฐานันตระวิเศษ (ถือว่าพระธาตุเจ้าคยสุเทพ) ดันนี้เป็นเก้า อันตั้งอยู่ในโรงอุโบสถและมหา
วิหารและในสัณฐานวัดวาอารามจุ้แห่งจุ้ดี ก็ถือว่า ในเวียงและนอกเวียง บ้านนอกขอกนิคม ป่าไม้ จ่อมคอย
และโขงจุมปูทวีปและตำวะดิงสา ดังพระคันตำธาตุเขียวแก้ว ยังเมืองล้งกำและถหมวดเกล้าเกสา ยังเมืองเม้ง
อันคนเส็งว่า สะหลิโสภาคีระ โกงหงสา ศารักรุงและพระบาทถ้ำดืบเตา อันเป็น พุทธคุณ ดังพระธาตุเจ้าดิง
เมืองหละปุนลำปาง สะเด็จและขัวหม้อ ร้องอ้อ แหลมลี จ่อมแจ้ง แซ่แห่ง ช่อแฮ จิงแกง ขวยปั ปูต๊ับ พระกับ
พระปิม อันด่านจะหลักต้องแต่มเป็นสารูปไว้เป็นดีไว้และปู้จาวันๆ ดังพระจันท์ พระสิงห์ พระแก้ว และ
พระธาตุเจ้าดีจ่อมตอง พระเก็ด คอยเก็ง สวนดอก เก้าตื้อ พระไว้หื้อโผด หมู่สัดตำ พระนอนปูกา ป่าเก็ดถึ
และพระนอนหนองฝิ่ง กลางใจเมืองม่วงเน็ง พระธาตุขุนโก้น จ่อมมน จ่อมหุด ผดรอด จ่อมผ่อ จ่อม
จันท์ จ่อมจ้อ จ่อมแ่ว แซ่โหว่ สบแวน อินแวน แสนไห อักโขชัยคยเต่า ม่อนเปี้ยะเจ้าจ่อมแตง ป่าแดงนัน
ตา อุปา คอยคำ ธาตุคำ สุเทพ สักเขป ด้วยอัญชูลิ ผู้ซำขาบวันตีเซ็งเก้สาพระมุนีสี่เสันดีจ่อมของ สบฝาง จ้อ
มรอย คอยน้อย แก่งจ้าง ไฮสร้อยและพระธาตุเจ้าคยคอง ถ้ำปุม ถ้ำปล้า กู่แก้ว ผาเงา ผาสูง เชียงแสน ลิบตำ
หลวงปู้เข้า ม่อนคอนเต้า กู่เต้า พระเจ้าคำเขียว ทองทิพย์ แก่งคม พระเจ้านั่งโก้น พระเจ้าฝนแสนห่า อัญฐารส
พระบุญ แสนตอง อินทร์สาน ลั่นตอง ลั่นตื้อ สีลา พันตัน ผับหนไคว่เสียง พระเจ้าตันหลวง ไต้งเอียง เมือง
พะยาว พระเจ้าอุ่นเมือง พระเจ้านั่งดิน ดันใจ ผู้ซำน้อมไหว้พระธาตุสี่ร้อย พระบาทยังหวิด พระบาทช่วงเปา
พระบาทแก้วเข้า พระบาทคองกลาง พระธาตุข้างเค็ง พระธาตุจ่อมมอญ นางนอนเมืองตัน สุนันดา แม่หอ
พระคอยแท่นพระ พระธาตุภูซาง พระนอนม่อนจ้าง ปิงเมืองเวียงลอ พระธาตุปูปอจ่อมปิง ละกอนและพร
นอนขอนแก่น พระบาทดินนาก และคอยห้างบาตร พระธาตุคอยไก่อเคี้ย และพระบาทตากผ้า ผู้ซำขาบวันตีและ
เจดีย์อันมีในเมืองนาคและเมืองอินทร์ เมืองพรหม หลวงกลม ตัวจุมปูทวีป มีแปดหมื่นสี่พันหลัง ผู้ซำทั้งหลายปู้
จา บ่หื้อเศษ สะหลอและไม้สะหลิมหาโพธิ์เจ้าจุ้ตัน อันถะปันนาตั้งไว้ในสัณฐานตันนี้ เป็นเก้าและในเวียง
นอกเวียง บ้านนอกคอกนิคม ป่าจ่อมคอย อันเป็นเจือจ้าวดวงสาแห่ง พระพุทธเจ้า ถะหราบต่อเต้า ถึงตำวะดิง
สา และแต่นแก้วป็นลังการ ดังพระสัตตะมหาสถานเจ็ดแห่ง ตามปิมแปงแห่งธรรมดา ผู้ซำกราบวันดา นบ
น้อมไหว้ อารธนาคุณพระพุทธเจ้านั้นไส้ มี 56 ดวงกาน หื้อผู้ซำทั้งหลาย ได้น้อมนมัสการ แล้วลวดขอสุมา

ส่วนทุดิยาโกฐากส์อันถ้วนครบสองผู้ซำป้องได้แล้ว ขอถวายบูชาพระนวลโลกุตตรธรรมเจ้า 9
ประการ 10 กับดั่งพระปริยัติธรรมอันอุพารเลิศแล้ว เป็นประทีปแก้วส่องมรรคาทาง พระธรรม มี 84,000
พระธรรมขันธ ปั้นเป็น 3 ปิฎก ชื่อช้อย พระวินัยปิฎกมีบ่อบ 21,000 บ่มีปลาย มี 5 คัมภีร์หมายบอกไว้คือ
อา ปา มะ จู ปะ นั้นไซ้หากยังมี พระสุตันตปิฎกดิบเส้ามี 21,000 พระธรรมขันธนั้นเล่า อาจารย์เจ้าแบ่งเป
น 5 คัมภีร์ คือ ที มะ สัง อัง ขุ ดิยังโยชนเพื่อไว้โผดหมู่ สัตดาพระอภิธรรมา มี 42,000 พระธรรมขันธบ่เศษ มี 9
ปริเฉท แบ่งเป็น 7 คัมภีร์ คือ สัง วิ ธา ปุ กะ ยะ ปะ ดิเลิศแล้ว อันพระพุทธเจ้าไซ้จะอุปแก้วเทศนามา ผู้ซำขอ

วันตานบ๋น้อมไห่ว อารานาคคุณพระธรรมเจ้านั้นได้ 38 ดวงคาน หื้อผู้ข้าตั้งหลายได้ นมัสการแล้วลวดขอสุมา

ส่วนตียาโกฐากส์อันถ้วน 3 งานบ่เส้าขอปูยังอริยสังฆะเจ้า ตั้งแต่โคตรเก้าอาหันต้า อติตีสาวกาหมายมีพระมหาอัญญาโกณฑัญญะเจ้า เป็นประธาน พระโมคคัลลาน และสารีบุตร พระมหาอนุรุทธและพระกัสสปะตั้งพระอุบาลี พระควัมบดี พระสิวลี มหานันทะเถรเปนเก้า ตั้งพระมหาอุปคุตเถรเจ้าและพระมาโลย พระโสณะ พระอูตร คนสิลไสวเสชนาสาสนามาสู่ สุวรรณภูมิ ประเทศตั้งเก้า พระมหาสมณเถรเจ้านำสาสนามาสู่บพริเชียงใหม่ ตั้งศาสนาฝ่ายสวนดอกไม้ ผู้ข้าไห่ว พระญาณคัมภีระ ตนอุสาหะไป เอาศาสนาเมืองลังกาเป็นทีปกว้าง มาแต่งสร้างลังกาวงศ์ป่าแดง พระธรรมทินตนเปนประธาน แต่งแปงสังคายธรรมเจ้าเอตรหิ ทรายต่อเต้าสมุตติสังฆเจ้าเป็นปริโยสาน ผู้ข้าขอนบ๋น้อมไห่ว อารานาคคุณพระสังฆะเจ้านั้นได้ 14 ดวงคาน หื้อผู้ข้าตั้งหลายได้ นมัสการแล้วลวดขอสุมา

จะตุตถาโกฐากส์อันถ้วน 4 งมลันที่บ่ออาจักสังฆะหยา ขอลวายปูชา ยังพระสมณะกัมมัญญา และวิปัสสนากัมมัญญานดวงวิเศษ อันเป็นเหตุหื้อบรรณสัตว์ทั้งหลาย ได้ไปรอดเวียงแก้วยอดเนรพาน คือพระสมณะกัมมัญญาน 40 ดวงบายนบ่เส้า มีอนุสติ 10 เปนเก้า ถัดนั้นเล่า กสิณ 10 ประการ อสุภะกัมมัญญาน 10 ดวงคานวิเศษ พรหมวิหารเศษเปนเหตุแห่งเมตตา อาหาร ปฏิภูณสัญญา จตุราศวัญญานา และอรุปธรรม 4 ตั้งฝ่าย 40 ดวงนี้เป็นฝ่ายสมณะกัมมัญญาน ส่วนวิปัสสนาญาณ นั้นเล่า มีสติปัญญาตั้ง 4 เปนเก้าเป็นประธานสมเด็จพระติโลกจารย์โลกไห่ว ตรีสัจเจ้าไว้โปรด สัตตา เปนมรรคาทางสายเอก นำสัตว์พ้นจากกิเลสและตัณหา ถึงนิพพานเวียงแก้ว ดับทุกข์โสภแล้ว บ่สังกา ผู้ข้าขอนบ๋น้อมไห่ว อารานาคคุณพระสมณกัมมัญญาน และวิปัสสนากัมมัญญาน หื้อผู้ข้าตั้งหลายได้นมัสการแล้วลวดขอสุมา

ส่วนปัญจะมะโกฐากส์ อันถ้วนครบ 5 ผู้ข้าตั้งหลาย ขอลวายสุมาปูชายังครุบา อาจารย์ ผุ่งอันสั่งสอนศีลธรรมกัมมัญญานตั้งหลายหมายมีพระมหากัสสปะเถรเจ้าเปนเก้า สืบมาถึง ครุบาอาจารย์เจ้าตั้งหลายสืบสายมา ดังมหาเกสรปัญญามหาปาล่ายหิน และพรหมาวชิรปัญญามหาปาล่า สวนดอกไม้ ผู้ข้าขอนบ๋น้อมไห่ว ลักการะ ครุบามหากัญญาจะนะเถรสูงเหม้น มหานันทะเถรป่าแดงจุจอด ทรายต่อเต้ารอดครุบาโสภาฝ่ายหิน และครุบาเจ้าศรีวิชัยวัดบ้านปาง และครุบาอาจารย์ปัจจุบันนี้ไ้ ผู้ข้าตั้งหลายกั้นบ๋น้อมไห่ว แล้วลวดขอสุมา หลอนผู้ข้าตั้งหลายได้ประมาท ตั้งแต่อนกะชาติ หากหลอนมีด้วย กายวิจิ และมโนกรรม มีอิริยาปละทั้ง 4 รู้แจ้งถึได้กระทำกัดี บรู้งแจ้งถึหากได้ กระทำ ดังอันกัดี ผู้ข้าตั้งหลายกัถัลวเป็นโทษ ขอพระแก้วเจ้าโศคขุนนา มีธรรมะเมตตาปฏิคคหะ รับเอายังปรามาสสพฺพสาสมมาแห่งผู้ข้าตั้งหลายแล้ว ขอจุขมาลาลด อดเสียงยังโทษะปมาทะธรรมกรรมตั้งหลาย หื้อกลายเป็นนัตถิวิปโกอะโหสิกรรมขออย่าหื้อเป็นนิวณะธรรมกรรม อันแก่นกล้าอันจัก ห้ามเสียงยังหนทางอันจักไปสู่เมืองฟ้าและเนรพาน เสียงแก่ผู้ข้าตั้งหลายจักคน จิน้อยใหญ่ชายหญิงนั้นจุงจักมี เทียงแต่ดีหลี

คั่งผู้ข้าจักกิตตนาเป็นภาษาบาลีว่า อิทัง โน อักคิ มะธู อนุปผา ลาชา ปุชา สัจจะการวะ โชติ ทานัง สัมมา สัมพุทฺธัสสะ ธัมมัสสะ สังฆัสสะ มหาชินะธาตุ ปาทะเจตยัง มหาโพธิ รุกขัง สักกัจจัง เทมะ ปุเชมะ (ทุติยัมปิ ตะติยัมปิ) อัจจะโย โน กันเต อัมมะ คะมา ยะธา พาละ ยะธา มุพเพ ยะธา อะกุสเล เย มะยัง พุทธะ

รัมมะ สังขเตสุ ระตะเนสุ อติเต วา ปิจูป็นเน วา อะวิ วา ะหิ วา ระโห วา กาเณนะ วา วาจายะ วา มะนะสา วา สุทินนัง สะพพัง โทสัง ขะมันตุ

2. การบูชาพระรัตนตรัย (แก้วตัง 3) แก้วตังสามหมายถึง พระรัตนตรัย หรือเรียกว่าแก้วสามดวง แก้วสามประการในบริเวณวัดเรียก “ช่วงแก้วตังสาม” ขันที่จัดดอกไม้สำหรับบูชาพระรัตนตรัยล้านนาเรียก “ขันแก้วตังสาม” ด้วยเหตุว่าคนล้านนามีความเคารพในพระรัตนตรัยเป็นที่สุดไม่ทำในสิ่งที่ขาดความเคารพนับถือ เช่น ขึ้นไปเหยียบย่ำทำลาย แม้จะทำการปิดกวาดก็ทำด้วยความเคารพยำเกรง เพราะกลัวเป็นบาป จะเข้าบริเวณวัดแต่ก่อนนั้นจะถอดรองเท้าไม่สวมใส่เข้าไปในช่วงแก้วตังสาม ไม่สวมหมวก ไม่โปกศีรษะ ไม่นั่งพาหนะ เช่น ช้าง ม้า รถจักรยาน และอื่นๆเข้าไปในวัด เพราะกลัวเป็นบาป ตายไปจะตกนรก จนถึงสุดท้ายแห่งชีวิต เวลาเจ็บป่วยหนักใกล้จะตาย ญาติพี่น้องจะจัดพวยดอกไม้ไปขอขมาพระรัตนตรัย เรียกว่า “ไปสุมาแก้วตังสาม”

โดยเหตุนี้ล้านนาจึงนิยมสุมาแก้วตังสามโดยจัดทำในโอกาสดังนี้

1. ในเวลาทำบุญ
2. ในเวลาพึ่งเทศน์ หรืออนอนวัดรักษาศีลเสร็จ
3. ในเวลาใกล้ตาย

ในโอกาสทำบุญต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นที่บ้านหรือวัด เมื่อมีการทำบุญก็จะมีการแต่งดาขันแก้วตังสาม ถ้าที่วัดใช้ขันแก้วตังสามขนาดใหญ่ ที่บ้านใช้พานขนาดเหมาะสม ที่วัดญาติโยมศรัทธาจะนำดอกไม้จากบ้านมาใส่รวมกัน มีดอกไม้ ธูปเทียน ข้าวตอก การสุมานั้นมีสองอย่างคือ ว่าพร้อมกัน และอาจารย์มักนัยยกกล่าวคนเดียว

การว่าพร้อมกันนั้นมักจะพบในพื้นที่อำเภอสันป่าตอง คือ หลังจากกล่าวคำบูชาพระแล้วก็ว่าต่อด้วยคำสุมาแก้วตังสามเป็นภาษาบาลีต่อไปจนจบ แล้วจึงรับศีล ส่วนที่ให้อาจารย์มักนัยยกกล่าวผู้เดียวนั้นมักเป็นคำกล่าวที่มีทั้งภาษาบาลีและโวหาร ส่วนมากอาจารย์วัดจะกล่าวหลังจากเวรทานจบ ถ้ามีเวลาน้อยก็จะกล่าวแต่คำบาลี ในปัจจุบันยกเลิกไปมากเพราะถือว่าได้ใช้คำวันทาหลวงกล่าวพร้อมกัน เป็นการขอขมาทั้งหมดอยู่แล้วจึงไม่ค่อยขอสุมาแก้วตังสามอีก

ในโอกาสพึ่งเทศน์จบจะกลับบ้านหรือมานอนวัดรักษาศีลจนจบแล้วเพื่อไม่ให้บาปก็จะกล่าวคำสุมาแก้วตังสาม โดยผู้อนวัดจะแต่งดาขันแก้วตังสามขนาดเล็กแล้วอาจารย์วัดเป็นผู้กล่าวคำโวหารต่อไป และในอีกพิธีหนึ่งคือถ้าคนเจ็บป่วยใกล้จะตาย ญาติๆจะแต่งดาขันแกลนเจ็บป่วยใกล้จะตาย ญาติๆจะแต่งดาขันแก้วตังสามแล้วขอพ่อน้อย พ่อหนาน หรืออาจารย์วัด หรือไปขอพระสงฆ์ที่วัดทำพิธีสุมาแก้วตังสามให้เพื่อไม่ให้บาปเกิดจากกาย วาจา ใจ ที่ได้กล่าวเกินพระรัตนตรัยนั้น ดิฉันไปสุปรโลก จึงเห็นได้ว่าคนล้านนามีความรอบคอบมีภูมิปัญญาอันลึกซึ้ง มีวัฒนธรรมอันดีควรที่จะอนุรักษ์ต่อไป

คำสมาแก้วตั้งสาม แบบบาลี

สำนวนที่ 1

โย สันนิสินโน วรระโพธิ์ มูเล มารัง สะเสนัง มหันติ วิไชโย สัมโพธิมา คัจฉิ ะ อนันตะญาโน
โลกุตตะโม ตัง ปะนะมามิ พุทฺธัง ตัง ปะนะมามิ รัมมังตัง ปะนะมามิ สังฆัง

กายะทวาระ วะจิตฺตวาระ มะโนทวาระ สัจฺจจิตตะ ปะมาทะโทสัง สัพพังโทสัง ขะมันตุ โนฯ

สำนวนที่ 2

สาธุ โอภาสะ กายะกัมมัง วะจีกัมมัง มะโนกัมมัง สัจฺจจิตตะ ปะมาทะโทสัง อาตตะโตสัง ปัจจุปันนะ
โตสัง สัพพัง โตสัง ขะมันตุโนฯ

3. การสมาครวทาน ในการทำบุญของล้านนาแต่เดิมไม่ว่าจะทำบุญงานใดๆ ก่อนที่อาจารย์จะ
โอกาสเวรทาน (กล่าวคำถวายทานแบบล้านนา) นั้นจะต้องมีการสมาครวทานหรือขอมาเครื่องไทยทานทุก
ครั้ง เพราะคนล้านนาถือว่าในขณะที่กำลังจะจัดแต่งวัตถุไทยทานนั้นอาจทำด้วยความประมาท เช่น เหยียบ
ย่ำ ข้ำ กราย กินก่อน หรือเด็กอาจหยิบฉวย รบกวนขณะทำ หรืออาจกล่าวที่ไม่เหมาะสม หรือคิดด้วยความ
แคลงใจ เหล่านี้ถือเป็นบาปกลัวของที่จะถวายนั้นจะไม่บริสุทธิ์สะอาด กลัวจะไม่เป็นอุตมทานอันยอดเยี่ยม
คนล้านนาจึงมีการสมาครวทาน

พิธีสมาครวทานคือ จัดหาขันใบพอสสมควร นำดอกไม้ธูปเทียนข้าวตอกใส่ไว้ มีน้ำส้มป่อยเจือด้วย
ดอกไม้แห้ง เช่น สารภี มะลิ และมีดอกคำฝอย เพื่อให้เกิดสิ่งมงคล เอาแก่น้ำส้มป่อยนั้นวางบนขัน เมื่อ
อาจารย์จะเริ่มกล่าวคำสมาครวทาน ก็จะมีผู้ยกพานขึ้นไว้เสมอออก เมื่อกล่าวคำสมาครวทานจบแล้ว จึงนำไป
ประเคนพระพุทธรูปที่แท่นแก้วหรือโต๊ะหมู่วางขันดอกไม้ไว้ที่นั่นแล้วหยิบดอกไม้จุ่มลงในน้ำส้มป่อยแล้ว
เอาประพรมเครื่องไทยทานจนครบทุกอันก็เป็นอันเสร็จพิธีสมาครวทานตามประเพณีล้านนา

คำสมาครวทานแบบบาลี

สำนวนที่ 1

อะหัง วันทามิ สัพพะวัตถุทานัง สัพพัง โทสัง ขะมะละ เม ภันเตฯ สาธุ โอภาสะ กายะทวาระ วะจิ
ทวาระ มะ มะโนทวาระ สัจฺจจิตตะ อะตตะโตสัง อะนาคะตะโทสัง ปัจจุปันนะโทสัง สัพพังโทสัง ขะมันตุโนฯ

สำนวนที่ 2

อิติง โน สัพพะวัตถุ ปุชฺชูปะการะณะ วิเสสะตะนัง วรระตักขิณเยชา กายะทวาระ วะจิตะวาริ มะโนตะ
วาระ สัจฺจจิตตะปะมาเตนะวา อสัจฺจจิตตะ ปะมาเตนะ วา กายะกัมเมนะ วา มโนกัมเมนะ วา อตตะโตสัง ปัจจุปัน
นะโตสัง สัพพัง โปปัง โตสัง ขะมันตุโนฯ

คำสมาครวทาน แบบโวหาร

อะหัง วันทามิ สัพพะวัตถุทานัง สัพพัง โทสัง ขะมะละ เม ภันเตฯ สาธุ โอภาสะ ข้าแต่ สัปปี
เครื่องครวทาน สะหะปะริวารหลายหลาก พร้อมตุ๊กภาคนานา อันศรัทธาผู้ข้าตั้งหลาย ได้ขงขวยมาคดแต่ง
สัปปีแห่งตานา อันหาได้มาโดยชอบ ผะกอบด้วยเจตนา ยามเมื่อตดแต่งห้าง ก็ตั้งสร้างของตาน บ่ได้แบ่ง

ปิ่นหยุดหย่อน หลอนได้กินก่อนตานลุน บ่ได้ป่องปุ่นเป็นส่วนหลอน ได้คว่นหุบเอา ขามเมื่อมัวเมาตกแต่ง ได้คู่เหยียดแค้นเดียวกล้าย ของตานต่งหลายตกค้าได้ขามย่ำ คิเตียน ได้เจียนจำกำบ่ชอบ ของตานตกค้าชอบกำ วนกำ หล้างเตื่อมัวเมาเหนบห่อ บ่ตันได้ผ่อขัดสีหล้างเตื่อได้เค็ดค้ำตี้เด็ก่อน เขาจ้าง อี้ดอ้อนก้วนกิน หนูได้ ยินออกปาก เป็นกำหากรุ่นแรง ได้จำแข็ง ขนบกำร้ายหายบาโล มีโมโหจิวโจด ผู้ข้าก็รู้เป็นโด้ยเวรกรรม บ่ได้คบบำเค็ดค้ำออกปากว่า โหงงหงานหล้างเตื่อลูกหลานมาไกล ได้ขับไล่จำหนักลัวเป็นวักกำปาก กลัว เป็นบาปเป็นกรรม หลอนได้กระด้าฟ้าวฟังนอนย่นนั่งขามกล้าย เทื่อโคลน้ำลายตกใส่ ดั่งเส้นผมน้อยใหญ่ ตกหล่น ใส่ของตาน หล้างเตื่อช่วยล้างจานถ้วยถาด บ่ป้อสะอาดหมดใส หลงลืมไปปั้งปาด ด้วยความ ประมาท ลาสา กลัวเป็นภัยยาโด้ยใหญ่ จึงตกแต่งได้นำมา ยังบุปผาดวงดอกข้าวดอกพร้อมเตียนไป น้ำสุกกัน โรทะกะใส่จิ้นจ้อย ผู้ข้าน้อยขอสมมา สัปปีะประวีรารหลายเยื่อง อันเป็นเครื่องของตาน ของเครื่องวิเสชนะ ทานเจ้าโผดหื้อหาย กล้ายเป็นโอโหสิกรรมอย่าหื้อเป็นนิวรณธรรมปายหน้าแก่ศรัทธา ผู้ข้าต่งหลายจู้ผู้จู้คน จู้ น้อยใหญ่จ่ายหญิง นันจูงจักมีเทียงแต่ดีหลีฯ

กายะทวาร เวจทิวาร มะโนทวาร สัญจิจจะ อสัญญิจจะ อะต๊ะทะโทสัง อะนาคะตะโทสัง ปัจจุป็นนะ โทสัง สัพพังโทสัง ขะมันตุโนฯ

ประเด็นที่ 3 เศรษฐกิจพอเพียง

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อ ภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้ กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปใน ทางสาย กลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ความพอเพียง หมายถึง ความ พอประมาณ ความมีเหตุผลรวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมี ผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความ รอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุก ขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นัก ทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการ รองรับ การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลก ภายนอกได้เป็นอย่างดี

หลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วน ดังนี้

1) **กรอบแนวคิด** เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤต เพื่อ ความมั่นคง และ ความยั่งยืน ของการพัฒนา

2) **คุณลักษณะ** เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้น การปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3) **ค่านิยม** ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ พร้อม ๆ กัน ดังนี้

- ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

- ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมี เหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

- การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้าน ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้ และไกล

4) **เงื่อนไข** การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้ง ความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

- เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวัง ในขั้นปฏิบัติ

- เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

5) **แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ** จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

บทที่ 3

กระบวนการดำเนินงาน

โครงการปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว ตำบลบ้านเรือน อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน โดยได้กำหนดคำถามวิจัย คือ รูปแบบการจัดงานปอยหลวง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เหมาะสมกับสถานการณ์ชุมชนวัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียวภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นได้อย่างไร ดังนั้นเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของนักวิจัย/ชาวบ้าน ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการนี้ ในระยะที่ 1 ทางโครงการใช้กระบวนการดำเนินงานเน้นการทบทวนองค์ความรู้ ประเพณีการจัดงานปอยหลวงในอดีต มาเป็นตัวชี้้นำในการจัดกิจกรรมครั้งนี้ ในระยะที่ 2-3 เป็นการสรุปองค์ความรู้ และนำบทเรียนที่ได้ไปขยายต่อยังกิจกรรมอื่น ๆ ในชุมชน และเผยแพร่ให้กับชุมชนใกล้เคียง และผู้ที่สนใจต่อไป

สรุปผลการดำเนินงานในระยะที่ 1

1) ทำความเข้าใจ/แบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ

เริ่มทำความเข้าใจทีมงานวิจัย วันที่ 17 กรกฎาคม 2550 ณ วิหารวัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว ผู้เข้าร่วมประกอบด้วย ทีมวิจัย พระครูวิธานวรการ คณะที่ปรึกษาจากสถาบันวิจัยหรืออุษยชัย นำโดยคุณวันเพ็ญ พรินทรากุล คุณจินดารัตน์ สัตย์จรัส คุณศิริขวัญ อุทา มาเป็นผู้แนะนำแนวทาง เราได้พูดถึงความเป็นมาของโครงการว่าทางคณะทีมวิจัย อยากจะทำงานวิจัยเรื่อง “การจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีมีส่วนร่วมของชุมชนวัดบ้านเหล่า” ว่าเราก็คือทีมงานวิจัย ได้พูดคุยกันว่า ทุกครั้งที่มีการจัดงานฉลองหรือปอยหลวง ชาวบ้านจะมีการใช้จ่ายเงินสูง ในการจัดเตรียมงาน และจัดเตรียมต้อนรับญาติพี่น้อง เพื่อนฝูงที่มาร่วมทำบุญ ส่วนมากก็จะเตรียมอาหาร เครื่องดื่ม น้ำดื่ม โต๊ะ เก้าอี้ ไว้อวยต้อนรับ โดยเฉพาะด้านเครื่องดื่ม จะมีประเภทเหล้า เบียร์ จะสิ้นเปลืองมาก และมีราคาแพง

การจัดงานปอยหลวง จะจัด 3 วัน คือ วันห้างน้อย ก็คือวันจัดแต่งเตรียมของ ของใช้ ข้าวปลาอาหาร ไว้ให้พร้อม และวันนี้ตอนบ่ายค่ำ จะมีญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง ส่วนมากจะมาร่วมทำบุญ(สอมครัว)กันมาก เจ้าภาพก็ต้องเตรียมอาหารมื้อเย็น ไว้เป็นพิเศษ เช่น บ้างก็ย่างเนื้อ บ้างก็ลาบไก่ ลาบปลา ลาบควาย และเหล้าเบียร์ มาต้อนรับด้วย วันที่สอง คือ วันห้างหลวง ถัดจากวันห้างน้อย วันนี้จะมีพี่น้อง เพื่อนฝูง ที่ยังไม่ได้มา ก็จะมาร่วมสอมครัว ในวันนี้ เจ้าภาพต้องทำอาหารไว้ต้อนรับตลอดวัน ตอนเย็น เจ้าภาพก็จะนำคันครัวตานไปทำบุญที่วัด ก็จะมีเพื่อนฝูง ญาติพี่น้องร่วมแห่ครัวตานไปด้วย วันที่สาม คือ วันถวายทาน ชาวบ้านทุกหลังคาบ้าน จะไปร่วมกันถวายครัวตาน และสิ่งก่อสร้างแก่พระสงฆ์ที่วัด

เมื่อการทำบุญผ่านพ้นไปแล้ว บางคนก็จะแกะซองที่พี่น้องมาสอมครัว ปรากฏว่ารายรับ น้อยกว่ารายจ่ายมาก บางรายถึงกับเป็นหนี้เป็นสิน เพราะงานปอยหลวง ตั้งใจว่าทำบุญปอยหลวงแล้ว จะได้บุญ ได้กุศลมีความสุขใจ สบายใจ แต่ต้องกลับมาเป็นหนี้แทน มีแต่ความทุกข์ใจ นี่แหละ เป็นชนวนจุดประกายให้ทีมวิจัยอยากจะทำงานวิจัยในเรื่องนี้ โดยขอให้ทีมงานวิจัย ช่วยกันแนะนำ ช่วยบอกกล่าวให้ชาวบ้านในชุมชนเข้าใจในการประหยัดว่าเราต้องประหยัดได้อย่างไร ทีมวิจัยทุกท่านที่เข้าร่วมประชุมก็เข้าใจ และทราบถึงวัตถุประสงค์ของโครงการเป็นอย่างดี

คณะทีมวิจัยได้วางแผน แบ่งเขตพื้นที่ ในชุมชน ออกเป็น 5 ป๊อก เพื่อที่จะได้เข้าถึงชุมชนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ถ้าไม่แบ่งเขตพื้นที่โดยเชิญชุมชนมาร่วมเสวนาทั้งหมด เกรงว่าจะไม่ได้รายละเอียดของข้อมูล เพราะคนหมู่มากย่อมจะพูดคุยกันมาก ไม่สนใจในประเด็นที่เสวนา คนอยากจะพูด อยากจะถาม อยากจะแสดงความคิดเห็น แต่มีคนอยู่กันมาก เกิดความประหม่า เชนอายุ เลยไม่กล้าแสดงออก เราก็เลยอดที่จะได้ข้อมูลดีๆ ไป และเพื่อไม่ให้ชาวบ้านในชุมชนเกิดความเบื่อหน่าย จากเหตุผลดังกล่าวจึงตกลงกันว่า ควรแบ่งเขตพื้นที่ชุมชน ทั้งหมดจำนวน 202 ครอบครัวย เป็น 5 ป๊อก เพื่อที่จะเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูล

ทีมวิจัยจึงได้แบ่งหน้าที่กัน ว่าในแต่ละป๊อกจะต้องมีหน้าที่ผู้รับผิดชอบในการนัดหมายประสานงานชาวบ้านให้มาร่วมหารือหรือเสวนา โดย

- 1) ป๊อกบ้านไร่ มีคุณทองม้วน ขวัญเขียว เป็นผู้รับผิดชอบ โดยใช้ศาลาเอนกประสงค์ ของหมู่บ้าน เป็นที่พบปะเสวนากัน
- 2) ป๊อกบ้านเหนือ มีคุณทัศนีย์ อินทรจักร เป็นผู้รับผิดชอบ โดยใช้ลานบ้านพ่อหล้า จิตนารินทร์ เป็นที่พบปะเสวนา
- 3) ป๊อกบ้านใต้ มีคุณเจริญ มุลยง เป็นผู้รับผิดชอบ โดยใช้ลานบ้านของพ่อหนานเมืองแก้ว นันทะชัยเป็นที่พบปะเสวนา
- 4) ป๊อกบ้านสัน มีคุณสมนึก ทองน้อย เป็นผู้รับผิดชอบ โดยใช้ลานบ้านของพ่อจันทร์ ทองน้อย เป็นที่พบปะเสวนา
- 5) ป๊อกบ้านเกาะ มีคุณเสาร์คำ วงศ์วานรัตน์ เป็นผู้รับผิดชอบ โดยใช้ลานบ้านของคุณเสาร์คำ เป็นที่พบปะ

2) การจัดเวทีสร้างความเข้าใจตามป๊อก

วัตถุประสงค์ของกิจกรรม

- 3.1. เพื่อ สร้างความเข้าใจ ระดมความคิดและแสดงความคิดเห็นร่วมกันกับชุมชน
- 3.2. เพื่อกำหนดแผนการดำเนินงาน
- 3.3. เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของโครงการและประกาศรับสมัครผู้เข้าร่วมโครงการฯ

ป๊อกที่ 1 ป๊อกบ้านไร่ หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านเรือน อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน วันที่ 4 สิงหาคม 2550 ณ ศาลาเอนกประสงค์ บ้านเหล่า ได้ดำเนินกิจกรรมดังนี้

วันที่ 4 สิงหาคม 2550 ได้มาพบปะกับพี่น้องชุมชนบ้านไร่ วันนั้นมีทีมงานวิจัยของเรามาถึงเกือบจะทุกคน มีพี่น้องชุมชนมาร่วมพบปะเสวนา 26 คน เมื่อเห็นว่าพี่น้องมาพร้อมกันแล้ว ได้เวลาที่กำหนดไว้คือ เวลา 09.00 น. หัวหน้าโครงการได้กล่าวถึง วัตถุประสงค์ที่เชิญทุกคนมาร่วมเสวนา ว่าเราอยากจะทราบว่าการจัดงานปอยหลวงในอดีตและในปัจจุบันเป็นอย่างไร และได้แนะนำคณะทีมงานวิจัยว่ามีใครบ้าง

เมื่อแนะนำเป็นที่เรียบร้อยแล้ว หัวหน้าโครงการคือ นายใจ ฟูกกล้า ได้พูดคุยกับพี่น้องชาวบ้านโดยได้พูดคุยในเชิงสอบถามว่า 1) มีงานปอยหลวงนั้น ทำกันทำไม และจะต้องทำกันตอนไหน? มีหนานทองดี สิทธิสุนทร บอกรว่า ที่ต้องจัดงานปอยหลวง ก็เพราะต้องการบุญ กุศล ปอยหลวงก็คือ งานที่ทางคณะศรัทธาชาวบ้านที่เป็นศรัทธาของวัดประจำหมู่บ้านนั้น ร่วมกันเป็นเจ้าภาพและทำตอนเมื่อทางคณะศรัทธาร่วมกับทางวัดได้ทำการก่อสร้างศาสนสถาน เช่น โบสถ์ วิหาร กุฏิ เป็นต้น สำเร็จเรียบร้อยแล้ว ก็จะมีการถวายสิ่งก่อสร้างนั้นๆ ไว้ในบวรพุทธศาสนา ชาวบ้านศรัทธาวัดนั้น ต่างก็มีความปิติยินดี ที่การก่อสร้างเสร็จมีความภาคภูมิใจว่าได้ชนะความตระหนี่ลงได้ จึงพากันจัดงานปอยหลวงขึ้น

2) แล้วงานปอยหลวงในอดีตนั้นทำกันอย่างไร? ทีมงานวิจัยถาม ตอนนี ผู้เฒ่า ผู้แก่ในที่ประชุม ได้ช่วยกันบอกว่า ปอยหลวงในอดีตนั้น ทำกันแบบง่ายๆ เช่น กับข้าวกับปลาอาหารก็ทำกันตามแต่หามาได้ อาหารก็จะมีแกงผักเขียวใส่ไก่ แกงหยวกกล้วยใส่ปลาแห้ง หรือน้ำพริกตาแดง ผักหนึ่ง เป็นต้น น้ำดื่มก็น้ำจากบ่อในบ้านโดยนำน้ำมาใส่ในคนโท (น้ำดื่ม) เวลาจะดื่ม เทน้ำจากคนโทใส่ขันน้ำมาดื่ม ไม่มีน้ำแข็ง เหล้าก็จะเป็นเหล้าข้าวหมกเอง หรือไม่มีก็เหล้าที่ดื่มกันเอง

3) ทีมงานถามว่า “มีการประกาศเชิญชวนญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง มาร่วมทำบุญหรือไม่?” พ่อหนานอาทิตย์ บอกรว่าสมัยก่อน “เป็นจะแบ่งปอยแบ่งราม เป็นก็จะไปแ่อ่นาบุญ” คือสมัยก่อนโน้น เวลาจะจัดงานบุญอะไรสักอย่าง เช่น งานบวช งานปอยหลวง เขาก็จะใช้วิธีบอกบุญโดยการนำเอาดอกไม้ธูปเทียนใส่สรวง ถ้าเป็นงานบวช ก็จะเอาผ้าเหลืองใส่ในสรวง (ขันน้ำ) ขนาดใหญ่แล้ว ให้ใครก็ได้ที่เป็นญาติพี่น้องกันอุ้มเอาสรวงนี้ไปสูบ้านต่างๆ ซึ่งบางทีก็อยู่ต่างหมู่บ้านกัน เมื่อไปถึงก็จะเลือกบ้านที่คนรู้จักคุ้นเคยกันแล้วบอกคนที่บ้านนั้น ว่าวัดนั้นวัดนี้ จะมีงานปอยหลวงหรืองานบวช ขอเชิญไปร่วมทำบุญด้วยกัน ถ้าพี่น้องที่ถูกเชิญให้ไปร่วม ก็บอกว่า “เออ แล้วจะไปร่วมนะ” แต่ถ้าไม่มีเวลาติดธุระสำคัญไปร่วมไม่ได้ เขาก็จะหาเก็บดอกไม้

รูปเทียนพร้อมปัจจัยเล็กๆ น้อย ๆ มาใส่ในสรวง พร้อมบอกว่าเสียดายไม่ได้ไปร่วมทำบุญด้วยกันก็ขอร่วมทำบุญ (หอม) ดานเสียดายที่นี้เลยนะ อย่างนี้เป็นต้น

4) ทีมงานถามว่า “การแห่ครัวตาน ทำกันอย่างไร?” พี่น้องชาวบ้านได้ช่วยกันบอกว่า ครัวตานก็ทำกันหลายรูปแบบ บ้างก็ทำวงไหว ด้นดอก หรือบางคนก็อยากถวายตู้ โต๊ะ เก้าอี้ ทำเป็นครัวตานมาถวาย การแห่ครัวตานสมัยก่อนนั้น ก็แห่กันอย่างธรรมดา เช่น แห่มองชิงมอง แห่กลองสะบัดชัย แห่มองเชิง พ่อหนานทองดี บอก “การแห่มองชิงมองนั้น มีฆ้อง กลองยาว 1 ใบ ฉาบ 1 อัน และก็แห่กันมา คนร่วมขบวน บ้างก็พ้อนรำไปตามจังหวะ ฆ้องกลอง ส่วนแห่กลองสะบัดชัยนั้น จะมีกลองสะบัดชัย กลองสองหน้า กว้างประมาณ 80 เซนติเมตร ยาว 60 เซนติเมตร มีคนหาม มี ขาดั่ง เวลาตีก็ต้องอยู่กับที่ การเคลื่อนย้ายก็จะใช้คนหาม แล้วก็ มีฆ้อง 5 - 6 ลูก มีฉาบ 2 ลูก มีคนตีฆ้องทุกลูก ตีฉาบ 2 คน ตีกลองสะบัดชัย 2 คน หาม 2 คน คนตีกลองสะบัดชัย และตีฉาบจะออกวาดคล้าย ในการตี มีทั้งใช้ตัว สอก เข้า ที่เป็นท่าของคนตีกลอง ส่วนฉาบก็จะวาดคล้าย มีชั้นเชิงการตีลังกา หลอกล่อกันอยู่ 2 คน เป็นที่สนุกขบขัน ส่วนการแห่มองชิงนั้น จะมีฆ้องต่างขนาดกันใหญ่ไปหาเล็ก รวมเป็น 7 - 9 ใบ มีฉาบ 2 ลูก มีกลองตั้งมวงสองหน้า 1 ใบ เวลาแห่ฆ้องใบใหญ่จะตี หนึ่งวรรค หนึ่งจังหวะ ฆ้องเล็ก เจ็ดใบ ตีให้พร้อมกันทุกจังหวะ ถ้าฆ้องเล็กตีไม่พร้อมกันก็ฟังไม่เพราะ เรียกว่าฆ้องตีไม่เท่ากัน กลองมีหน้าที่ให้จังหวะ จะตีเป็นจังหวะ เป็นทอด ๆ ไป ส่วนฉาบคู่นี้มีส่วนให้จังหวะช้าหรือเร็วเหมือนกัน แต่จะเพิ่มลวดลายในการตีฉาบด้วย บางคนตีลวดลาย บางคนตีขึ้นบนหัว ตีข้างหลัง และนอนหงายตี แล้วแต่ลวดลายของใครของมัน

การแห่มองชิงนั้น ฆ้องใหญ่จะตีได้กินใจมาก เพราะเสียงฆ้องใหญ่ก็กังวานไปไกล เวลาแห่มองชิงนั้น ผู้คนมักอดใจไม่ไหวอยากจะพ้อนรำก็เข้าร่วมพ้อนรำกับพวกผู้ชาย บางคนที่เคยรำเรียนศิลปะป้องกันตัว ซึ่งคนโบราณเรียกว่า พ้อนเจิง ก็จะตีทำ ตบมะผาบ ตั้งท่าพ้อนเจิง ผู้คนในขบวนแห่ครัวตาน ก็จะแยกออกเป็น วงกลม ให้ได้ทำตบมะผาบ พ้อนเจิงกันได้เต็มที่ เป็นที่สนุกสนานกันมากยามเมื่อแห่ครัวตาน

5) “การจัดงานปอยหลวงในอดีต และปัจจุบันนั้นเป็นอย่างไรครับ?” ทีมงานวิจัยถาม พ่อหนานดิ ลิทธิสุรินทร์ กับพ่อหนานอาทิตย์ มณีแก้ว ช่วยกันพูดถึงงานปอยหลวงในอดีต ทำกันแบบง่าย ๆ แต่เน้นเรื่องบุญ และฮิตฮอยเป็นส่วนมาก ความสนุกก็มีแต่อยู่ในกรอบของขนบธรรมเนียมประเพณีคือ รักษาฮิตฮอย ธรรมเนียมประเพณีไว้จะไม่ทำลายขนบธรรมเนียมประเพณีเลย และไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเลย ตามกำลังศรัทธาของใครของมัน

ส่วนงานปอยหลวงสมัยนี้ทำกันแบบฟุ่มเฟือย ไม่ค่อยจะรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีเห็นแต่ความสนุกสนานรื่นเริงจนลืมนึกถึงประเพณีอันดีงามของเราไป คณะทีมงานวิจัยได้พูดทำความเข้าใจให้ชุมชนว่า เราควรจะช่วยกันลดรายจ่ายในงานปอยหลวงอย่าให้สิ้นเปลืองกันมากควรนำวิธีแบบสมัยก่อนมาปรับปรุงกันบ้าง ถึงตอนนี้ มีผู้เข้าร่วมเสวนาถาม เสี่ยงมาจากด้านหลังของวงเสวนาว่า “ถ้าชาวบ้านหมดเงินในงานปอยหลวงมากทางทีมงานวิจัยจะช่วยออกให้หนึ่งให้หรือ ไม่” ซึ่งเป็นคำถามของนายสำราญ มณีแก้ว หัวหน้าโครงการ คือ นายไข่ พุกกล้า ตอบว่า ไม่ใช่อย่างนั้น ทีมงานวิจัยของเราไม่มีเงินทองที่จะมาช่วยได้

หรรษา เพียงแต่มาทำความเข้าใจ ชักชวนให้ประหยัด ให้เรารู้ว่ากระเป๋าสตางค์เรามีเงินมากน้อยเท่าใด เราจะประหยัดได้อย่างไร อย่างคำโบราณที่ว่า “แย่งย้งน้ำใส่เกลือ จ้างกิน จ้างแก้” การกะเกลือใส่ น้ำ การประมาณความพอดี คนที่ถาม เมื่อได้คำตอบอย่างนี้ก็เดินหนีไป

ทีมงานวิจัย ผอ. เกษม ใจกระแสน ได้พูดสรุปว่าทีมงานวิจัยมาหาข้อมูล และทำความเข้าใจให้พี่น้องในชุมชนของเราทราบว่าในไม่กี่เดือนข้างหน้า วัดเราจะมีการปอยหลวง และเราจะมาวิจัยถึงเรื่องการลดรายจ่ายในงานปอยหลวงลง และเราจะมาวิจัยถึงเรื่องการลดรายจ่ายในงานปอยหลวง พี่น้องช่วยกันคิดหน่อยว่าเราจะมีวิธีการอย่างไร ขอฝากเป็นการบ้านให้ไปคิดกันเรื่องที่ทีมงานวิจัยมาพบปะกับชุมชนทั่วทุกป๊อกแล้วก็จะเชิญไปร่วมเวทีเพื่อหาแนวทางกันต่อไป ถึงเวลาอาหารกลางวันก็ทานข้าวกลางวันกัน ก็เป็นเลิกและปิดการประชุม

ป๊อกที่ 2 ป๊อกบ้านเหนือ (บ้านพ่อหล้า จิตนารินทร์) หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านเรือน อำเภอบ้านฝาง จังหวัดลำพูน
วันที่ 11 สิงหาคม 2550 ณ บ้านเลขที่ 10 หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านเรือน อำเภอบ้านฝาง จังหวัดลำพูน

ในป๊อกนี้ มีพี่น้องในชุมชนมาร่วมสนทนากันมากเพราะมีบ้านเรือนอยู่กันหนาแน่น พอสมควร เมื่อได้เวลาทีมงานวิจัยของเราก็เดินทางกันไปบ้านของพ่อหล้า จิตนารินทร์ ที่บ้านพ่อหล้าเป็นบ้านไม้ชั้นเดียวได้สูงประมาณ 2.5 เมตร ผู้รับผิดชอบป๊อกคือ นางทัศนีย์ อินทะจักร หนึ่งในทีมวิจัย ได้มาจัดสถานที่ซึ่งยึดเอาได้ทุนบ้านเป็นที่พบปะกัน เพราะอาศัยร่มเงาของตัวบ้านกันแดดได้ดี บรรยากาศร่มเย็น สบายดี เมื่อพี่น้องชุมชนมาพร้อมกันแล้ว หัวหน้าโครงการ นายใจ พุกกล้า ได้กล่าวทักทายพี่น้องในชุมชน และได้แจ้งวัตถุประสงค์ที่เชิญพี่น้องมาพบปะ พูดคุยและให้ข้อมูลพร้อมเสนอแนะ

ต่อจากนั้น ผอ.เกษม ใจกระแสน ที่ปรึกษาของทีมวิจัย เห็นว่าพี่น้องมาพร้อมแล้ว จึงเสนอให้แบ่งกลุ่มพี่น้องที่มาร่วมพบปะกันเป็น 2 กลุ่ม โดยได้แบ่งตามที่อยู่ของครัวเรือนที่ตั้ง ถ้าผู้ที่มิบ้านเรือนตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกถนนด้านตะวันออก เป็นกลุ่มที่ 1 ฝากตะวันตก เป็นกลุ่มที่ 2 ให้แต่ละกลุ่มช่วยกันนำเสนอ โดยทีมงานวิจัยให้โจทย์ว่า “การจัดงานปอยหลวงในอดีตและปัจจุบันนั้น ทำกันอย่างไร?” ทั้งสองกลุ่มได้ช่วยกันเขียนข้อความ เกี่ยวกับปอยหลวงในอดีตและปัจจุบัน ซึ่งก็เหมือนกับป๊อกบ้านไร่ คือการจัดงานปอยหลวงแบบอดีต จัดกันตามมีตามเกิด ตามกำลังของตนเองไม่ฟุ่มเฟือย อาหารการกินก็แบบง่ายๆ ตามพื้นบ้าน เครื่องดื่มก็เหล่าน้ำชา น้ำเปล่า ไม่มีน้ำแข็ง การแห่ครัวตานก็แห่มองเซิง มองชิงมอง กลองสะบัดชัย ฟ้อนเล็บ ฟ้อนเจิง สำหรับสมัยใหม่ มีรายจ่ายฟุ่มเฟือย อาหารมี ลาบหมู ลาบไก่ ลาบปลา เครื่องดื่ม ก็มีเหล้าแดง น้ำแข็ง โซดา เบียร์ ซึ่งของเหล่านี้มีราคาแพงมาก การแห่ครัวตานจะว่าจ้างเชค มาแห่ นำครัวตาน และวัยรุ่นเต้นแบบตามใจฉัน ผอ. เกษม ถามว่าเราจะจัดงานปอยหลวงคราวหน้าที่จะถึงนี้ เราจะจัดแบบเก่าได้ไหม “ไม่ได้” เป็นคำตอบของพี่น้องที่มาร่วมพบปะกันเป็นคนตอบ “ทำไมล่ะ” ผอ. เกษม ถาม เพราะสมัยนี้เป็นสมัยใหม่ ปอยหลวงที่ไหนเขาก็เลี้ยงกันอย่างนี้ ถ้าเราเลี้ยงแบบเก่า ก็เลี้ยง หลามบอน เหล่าน้ำชา เหล้าเถื่อน ถ้าเป็นอย่างประหยัดอย่างนี้ เวลาที่เขาจัดงานเขาจะจัดโต๊ะ เก้าอี้ ไว้สำหรับพี่น้องชาวบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียวโดยเฉพาะ คือแยกไว้ต่างหากและเขาจะบอกเราว่า “บ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียวเชิญโต๊ะทางนี้”

โต๊ะนั้นเป็นของพี่น้องบ้านอื่น เป็นจะว่าให้เราอย่างนี้ “อาขเป็นเหยบคาย” คำตอบและอธิบายเหตุผลเสียดยาว ผอ.เกษม พูดต่อไปว่าเราจัดงานปอยหลวงนั้นไม่ใช่เราจะทำตามแบบโบราณไปเสียหมด ปอยหลวงเดี๋ยวนีเขาเลี้ยงเหล้าแดง เรากีเลี้ยงเหล้าแดง แต่เรากินถึงความประหยัด เช่น ปอยหลวงคราวก่อน ซื้อเหล้าแดง 2 ลัง คราวนี้ลดลงเหลือ ลังครึ่ง หรือ ลังเดียว เขามีน้ำแข็ง โซดา เรากีมีน้ำแข็ง แต่ไม่มีโซดา มีน้ำเปล่าให้แทน เขามีน้ำไค้ก เรามีนํ้าคั้มสมุนไพร หมายความว่าจัดงานปอยหลวงของเรานั้นความประหยัด เพื่อลดค่าใช้จ่ายลงให้มาก พี่หนานคำได้ฟัง ผอ. เกษม อธิบายเช่นนั้น ก็เข้าใจ พูดว่า “กั้นี้กั้จะให้ทำแบบเก่าหมด ทำแบบที่ครูวักั้ดีแต่ๆ ผมเห็นด้วย”

ผอ. เกษม สรุป ในตอนท้ายว่า ที่ทางทีมงานวิจัยมาพบปะนี้ และให้ทุกคนช่วยกันนำเสนอ การจัดงานปอยหลวงทั้งในอดีตและปัจจุบัน เพื่อเป็นการเปรียบเทียบให้เห็น ว่าการจัดงานแบบไหนที่เราควรจะนำมาเป็นแบบอย่าง ขอให้ทุกท่านพิจารณาเอาเอง ทางที่ดีควรทำแบบประหยัดไว้ก่อน เพื่อจะได้สบายกระเป๋ารเรา ทีมวิจัยพูดขอขอบคุณที่มาพบปะและนำเสนอการจัดกิจกรรมงานปอยหลวง และขอฝากงานปอยหลวงไว้เป็นข้อคิดกับทุก ๆ ท่านให้ไปพิจารณาด้วยเสร็จแล้วร่วมรับประทานอาหารกลางวัน

ป๊อกที่ 3 ป๊อกบ้าน ไค้ (บ้านพ่อนานเมืองแก้ว นันทะชัย) หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านเรือน อำเภอบำรุง จังหวัดลำพูน วันที่ 20 สิงหาคม 2550 ณ บ้านเลขที่ 50 หมู่ที่ ตำบลบ้านเรือน อำเภอบำรุง จังหวัดลำพูน

วันนี้ มีพี่น้องชาวบ้าน มาพบปะกันทีมงานวิจัยได้ทักทายพี่น้องแล้ว อ.สมบุญ อำนพนพันธ์ ทำหน้าที่กล่าวนำ พูดคุยโดยขอให้ผู้เข้าร่วมประชุม แบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย และได้แจกกระดาษ ปຼູຼູຼູ ให้ทุกคนช่วยกันเขียนว่างานปอยหลวงนั้น ในอดีตเป็นอย่างไร กลุ่มที่ 1 นั้นได้พ่อนานเมืองแก้ว นันทะชัย อายุ 80 ปี เป็นผู้มาเล่าถึงปอยหลวงในอดีต ซึ่งเขาทำกันแบบสบาย ๆ แบบไม่ฟุ่มเฟือย คนเฒ่าคนแก่เขาจะคอยบอกว่าทำให้ถูกต้องตามจารีตประเพณี เน้นรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี การทำคันคร้วตาน หรือเครื่องไทยทาน โดยมากจะทำกันเอง บางคนเป็นสลา(ช่าง) ก็ทำได้สวยงาม ส่วนมากจะทำเป็นวงไหว ดันดอก ดันใบโพธิ์ ถ้ามีฝีมือเก่งหน้อยก็จะทำเป็นหอม คลายปราสาท มีเสา มีหลังคา มีมุข 4 มุข มียอดเป็นชั้น ๆ หรือทำเป็นรูปขบวน โดยนำคร้วตานวางไว้บนล้อ(เกวียน) หลาย ๆ คัน และทำเป็นเวทีมวย มีรูปนักมวย กำลังชกกัน หรือทำหุ่นควายชนโดยมีเชือกเป็นดวนำให้คนชัก เพื่อให้หุ่นเคลื่อนไหว เวลาแห่คร้วตานไปวัด ผู้คนก็จะเฝ้าดู เป็นที่เจริญหู เจริญตา ด้านอาการก็กินกันแบบพื้นบ้านทั่วไป มีแกงผัก แกงไก่ใส่หยวก ใส่วันเส้น น้ำพริกผักนี้้ง ของหวานก็มีข้าวเหนียวแดง ขนมจ้อก ฯลฯ น้ำคั้ม กั้มีน้ำเปล่าซึ่งมาจากน้ำบ่อ บริเวณบ้านเหล้ากั้เป็นเหล้าเดือน เหล้าหน้าขาว เหล้าคั้มเอง การแห่คร้วตานไปวัดกั้แห่ฆ้องมองเซิง กลองสะบัดชัย ฟ้อนดาบ ฟ้อนเล็บ ฟ้อนเจิง

ส่วนการจัดงานปอยหลวงในปัจจุบัน นับว่าฟุ่มเฟือยมีการใช้จ่ายกันมาก คร้วตานไม่ค่อยทำกันเอง ส่วนมากจะไปจ้าง(บูชา) เอามาจากหมู่บ้านที่เขามีปอยหลวงมาก่อน แล้วมาแต่งเติมเสียใหม่ เว้นเสียแต่ว่าทางวัดอยากได้อะไร เช่น โต๊ะ เก้าอี้ หรือญาติโยมอยากจะถวายอะไร กั้จะเอาสิ่งเหล่านั้นประดับคันคร้วตาน การจัดสถานที่จะมีการเช่าโต๊ะ เก้าอี้ และจ้างติดหลอดไฟฟ้า เพิ่มเติมในบริเวณบ้าน สมัยก่อนไม่มีการเช่า

โต๊ะ เก้าอี้ และคิดหลอดไฟ จะใช้พื้นที่บนบ้าน เป็นที่รับแขก ญาติพี่น้องมาร่วมทำบุญ อาหารการกินก็มี ลาบไก่ ลาบปลา ลาบควาย ย่างหมูย่างวัว เหล้า เบียร์ เหล้าก็ซื้อเหล้าราคาแพง คือ เหล้าแดง แล้วก็มี น้ำแข็งโซดา

ทั้งสองกลุ่มนำเสนอ กิจงานปอยหลวงทั้งในอดีตและปัจจุบัน อย่างที่พ่อหนานเมืองแก้วบอกเล่า พระสภาวุฒิ หนึ่งในทีมงานวิจัยได้กล่าวทำความเข้าใจ ว่า ปอยหลวงในอดีต เขาทำเพื่อต้องการบุญกุศล แต่ทำแล้วจะอยู่ในกรอบ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ส่วนปอยหลวงในปัจจุบัน เป็นการจัดงานที่ หรรษา สิ้นเปลือง พร้อมกันนั้นก็ค่อยๆ ทำลายประเพณีอันดีงามของล้านนาต่อไป ตัวอย่างเช่นการแห่ครัว ตานจะไม่ค่อยเห็นการแห่มองเซ็ง มองเซ็งมอง กลองสะบัดชัย ฟ้อนเล็บ ฟ้อนดาบ ฟ้อนเจิง บอยนัก แต่ไป นิยมเอาเรค มาร่วมขบวนแห่ครัวตาน ทำให้ต้นครัวตานเสียหายพังยับเยิน เป็นที่น่าอนาใจ เจ้าภาพใช้เวลา ในการทำครัวตานหลายวัน ต้องมาหักพังภายในไม่กี่ชั่วโมง แม้เราจะทำการขอสุม่าครัวตานทำประเพณีสักกี่ ครั้ง ก็ไม่สามารถปลงล้างบาปอันนั้นได้ จึงฝากเป็นข้อคิดให้ชุมชนป้องกันไว้ว่าเราจะจัดกันในรูปแบบใด ในวันนี้มีผู้ร่วมประชุมได้บอกว่า “การทำแบบเก่านั้น ทางในหมายถึงพระสงฆ์ และผู้เฒ่าผู้แก่ เห็นว่าเป็นการ ดี เป็นระเบียบเรียบร้อย ครัวตานเข้าวัดเป็นขบวน ใช้เวลาไม่ถึงชั่วโมง แต่สำหรับคนรุ่นใหม่ เช่นตัวผม เป็นคนรุ่นใหม่ และไปทำงานนอกหมู่บ้าน คนในหมู่บ้านที่ผมไปทำงาน ชอบพูดกับผม ว่าปอยหลวงวัด บ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียวแห่ครัวตานเข้าวัด จ้างเหมือนแ่ง บ่าได้ใส่ฮ้า” หมายความว่า ไม่สนุก จืดชืด ไม่มี ชีวิตชีวา “เหมือนแ่งขาอะไรสักอย่าง ไม่อร่อย เป็นดื้อยฮือเป็น”

หัวหน้าโครงการ นายใจ พุกกล้า พูดว่า มันเป็นระเบียบเรียบร้อย เครื่องครัวตานไม่เสียหาย เป็นสิ่งที่ น่าภูมิใจไม่ใช่หรือ ความสนุกสนาน แต่เครื่องครัวตานเสียหายมันน่าเศร้าใจขนาดไหน ผมขอให้พี่น้องของ เรา จงช่วยกันหวงแหน และรักษาจารีต สืดสอยของเราไว้ สิ่งใหม่ก็รับ สิ่งเก่าๆ ก็ไม่ทิ้ง ให้ใช้สติปัญญา พิจารณาเอา ท้ายสุด อาจารย์สมบูรณ์ อัมพนพันธ์ กล่าวกับพี่น้องที่มาร่วมประชุมและเชิญรับประทาน อาหารกลางวัน

ป๊อกที่ 4 ป๊อกบ้านสัน วันที่ 25 สิงหาคม 2550 ณ ลานบ้านพ้อจันทร์ ทองน้อย โดยคุณสมนึก ทองน้อย ผู้รับผิดชอบ

วันนี้ก็เหมือนกับทุกครั้งที่ผ่านมา เมื่อพี่น้องมาพร้อมกันแล้ว ผอ.เกษม ใจกะเสน เป็นผู้กล่าวนำ รายการว่าในวันนี้มีโอกาสมาพบปะกับพ่อแม่พี่น้องเพื่อจะมาหาข้อมูลและเชิญชวนทุกท่านเข้าร่วมโครงการ การวิจัย “ปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง โดยการมีส่วนร่วม” ของพี่น้องชุมชนวัดบ้านเหล่า ก่อนอื่น ขอให้พี่น้องช่วยกันเขียนอธิบายถึง การจัดงานปอยหลวงในอดีตกับปัจจุบัน เป็นอย่างไร โดยได้แบ่ง ออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 ได้พ่อหนานสอน ตาปิน อายุ 83 ปี เป็นผู้บอกข้อมูลเกี่ยวกับปอยหลวงในอดีต ว่าในสมัยก่อนปอยหลวงจัดการแบบสบายๆ ไม่เอิกเกริกฟุ่มเฟือย แต่ก็มีการหอมครัวกัน ตามสายญาติ พี่น้องมิตรสหาย แต่หอมกันตามมีตามเกิด ด้านอาหารการกินก็เป็นแบบพื้นบ้านธรรมดาเช่น แ่งฟักเขียวใส่ เนื้อไก่ แ่งวุ้นเส้นใส่ปลาแห้ง แ่งหยวกกล้วยใส่ปลาแห้ง น้ำพริกผักนึ่ง เหล้าก็ใช้เหล้าเดือน เหล้าข้าว

น้ำดื่มก็ใช้น้ำเปล่าตักจากบ่อน้ำในบ้าน จำพวกของหวานก็มีข้าวแต่น ขนมห้อย ข้าวแต่นทราย อาหารที่เป็นพิเศษคืออาหารประเภท ลาบควาย ลาบหมู เป็นต้น การแห่ครัวทาน ก็จะมีกองมอชิง กลอง สะบัดชัย ฟ้อนดาบ ฟ้อนเล็บ ฟ้อนเจิง และการฟ้อนกิ่งกะหล่ำ ซึ่งจ้างมาจากท้องถิ่นอื่น

อาจารย์ภาพร ณ ลำพูน หนึ่งในทีมงานถามว่า เมื่อก่อนเป็นแป๊ะปอยหลวงเพื่ออะไรยังเจ้า “ปอยหลวงเพื่อจะได้ถวายสิ่งก่อสร้างอันเป็นถาวรวัตถุภายในวัด ซึ่งชาวบ้านได้ช่วยกันสร้างขึ้นและเสร็จบริบูรณ์ก็จะทำบุญฉลองปอยหลวงเพื่อจะได้บุญกุศลและเพื่อรักษาวัฒนธรรมอภิประเพณีอันดีงามของล้านนาไว้” พ่อหนานสอนตอบ ส่วนปอยหลวงในปัจจุบันนี้ ปอยเพื่ออะไรยัง พระสภาวุฒิ อภิศิทธิ์ ถามต่อที่ประชุม “ทำบุญปอยหลวงเพื่อจะได้เงินเก๋าคืน” คุณละมัย ผิวสะอาด ตอบ ทำไมจึงอยากได้เงินเก๋าคืน พระสภาวุฒิ ถามต่อ เพราะถ้าเป็นมิปอยหลวงเขาก็ไปหอมกินหอมตานเป็น พอเขามีปอยหลวงบ้าง เป็นก็จะมาหอมกินหอมตานเรา เราก็จะได้เงินก็เพื่อใช้จ่ายในการทำบุญปอยหลวงต่อไป อาจารย์สมบุญ อำพนพันธ์ ถามว่า บุญก็อยากได้ และได้สนุกสนาน ละมัยตอบเหมือนเคย แล้วการจัดงานปอยหลวงปัจจุบันเป็นอย่างไร ทีมงานวิจัยถามกับพี่น้องในชุมชนว่า “ปอยหลวงในสมัยนี้ รายจ่ายมากสิ้นเปลืองเงินทองมากเกินไปเหลือเกิน จะต้องซื้อทุกอย่างทุกอย่างอาหารการกินก็ทำกันอย่างดีเช่น ลาบปลา ลาบควาย หมูย่าง ย่างวัวหรือทำวัวหัน กินกันตลอดวัน เหล้าแดง น้ำแข็งโซดา เบียร์ น้ำอัดลมและน้ำเปล่า ต้องไปเช่าเก้าอี้ โต๊ะเต็นท์ หม้อ ถ้วย ชาม เป็นต้น “แล้วเมื่อปอยหลวงสิ้นเปลืองอย่างนี้ เราจะจัดอยู่หรือเปล่า” ผอ.เกษม ถาม ที่ประชุม “คงจะจัดอยู่เพราะมันเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีของบ้านเรา เมื่อคิดสร้างอันใดแล้วเสร็จก็ต้องมีงานปอยหลวง แต่จะต้องดูว่าสิ่งที่เราสร้างนั้นใหญ่ขนาดไหน ถ้าเป็นของเล็กก็ไม่ฉลอง แต่วัดของเราเป็นศาลาการเปรียญ ใช้ทุนทรัพย์ในการก่อสร้างมากถือว่าเป็นของใหญ่ สมควรที่จะฉลอง” ผอ.เกษมกล่าวสรุปเราก็ได้ทราบและได้ข้อมูลเกี่ยวกับงานปอยหลวงทั้งในอดีตและปัจจุบันว่าเราทำบุญปอยหลวงนั้นทำเพื่ออะไร ทำตอนไหน และมีวิธีทำอย่างไร ในงานปอยหลวงเราควรทำอะไรเราจะทำในรูปแบบไหน เราจะต้องมีการพบปะกันอีกสักครั้ง เพื่อขอความคิดเห็นแล้ววางรูปแบบการจัดงานปอยหลวงต่อไป ขอฝากพี่น้องช่วยกันนำไปคิดหารูปแบบของการจัดงานปอยหลวงในการพบปะกันคราวหน้า ขอขอบคุณพ่อแม่พี่น้องที่มาพบปะกันตอนนี้ ก่อนที่เราจะเลิกขอเชิญพ่อแม่พี่น้องรับประทานอาหารกลางวันร่วมกันก่อนครับเมื่อรับประทานอาหารกลางวันแล้วเชิญแยกย้ายกลับบ้าน มีผู้เข้าร่วมพบปะเสวนาครั้งนี้ จำนวน 30 คน

ป๊อกที่ 5 ชุมชนบ้านเกาะ หมู่ 3 ตำบลบ้านเรือน วันที่ 26 กันยายน 2550 ณ ตำบลบ้านคุณเสารคำ วงศ์วาน นุรัตน์ และเป็นผู้รับผิดชอบ

วันนี้เป็นวันที่ทีมวิจัยของเราต้องเดินทางเข้าไปในหมู่บ้านอื่นซึ่งเป็นบ้านหมู่ที่ 3 ตำบลบ้านเรือน แต่ชุมชนในป๊อกนี้เป็นศรัทธาวัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียวซึ่งจะต้องร่วมจัดงานปอยหลวงด้วยเช่นกัน ทีมงานวิจัยก็จำเป็นจะเข้าไปเก็บข้อมูลเหมือนกัน ในป๊อกนี้มีพี่น้อง 8 หลังคาเรือนเท่านั้น เจ้าของบ้านคุณเสารคำ ได้ทำน้ำสมุนไพร เป็นน้ำใบเตยหอมไว้บริการพี่น้องและทีมวิจัยด้วย ในวันนี้ ผอ.เกษม ใจกระแสน ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ที่มาพบปะพี่น้องในชุมชนว่า ทีมงานเราได้จัดทำโครงการวิจัยการจัดงานปอย

หลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนวัดบ้านเหล่าพระเจ้าดาเขียว โดยทีมงานของเราจะเก็บข้อมูลและขอเชิญพี่น้องเข้าร่วมโครงการด้วย ทางโครงการได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) โดยสถาบันวิจัยหรือฤษชัย เป็นพี่เลี้ยงและเป็นผู้ประสานงาน

แม่ศรีทร จิรัตน์ ถามว่า มีแผนนโยบายและวัตถุประสงค์อย่างไร หัวหน้าโครงการ นายใจ พุกกล้า ตอบว่า “นโยบาย คือ อยากจะให้พี่น้องในชุมชน มีการคิดทำร่วมกัน ช่วยกันแก้ปัญหาด้วยกัน โดยหวังจะให้ชุมชนรู้จักแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงและจะได้ทำตามแนวทางนั้น เพื่อจะให้การดำรงชีพอยู่ได้อย่างไม่เดือดร้อน” แม่ศรีทร พูดต่อไปว่า “งานปอยหลวงวัดบ้านเหล่าที่จะถึงนี้ แม่คงจะไม่จัดงานเหมือนแต่ก่อน เพราะอยู่กันสองตายาย คงจะเหนื่อยมาก ถ้าทำแบบแต่ก่อน อีกอย่างหนึ่งเวลาเรามีปอยหลวงมีพี่น้องมาร่วมทำบุญมาก ถ้าเรามีเราก็จะต้องไปร่วมทำบุญกับเขา เพื่อเป็นการยึดถือความสัมพันธ์อันดีงามต่อกัน และอย่างที่บอกแม่กับตาแก่แล้ว ตาก็ไม่สบาย จะไปร่วมทำบุญกับเขาก็คงลำบากแน่ วันเดียวคงไม่ทั่วถึงแน่ แม่ศรีทรก็จะจัดเครื่องไทยทานไปร่วมทำบุญที่วัดก่อนคนอื่น แม่ศรีทรบอก และขอตัวกลับบ้านก่อนเพราะทั้งตาที่ไม่สบายอยู่บ้านคนเดียว

ตอนนี้ได้มีเจ้าของร้านโอราการค้าบุตรแม่ศรีทร ได้เข้าร่วมวงเสวนาด้วย คือคุณประสิทธิ์ จิรัตน์ หลังจากที่ได้อ่านทักทายกันแล้ว คุณประสิทธิ์ บอกว่า “ที่มาช้าเพราะมัวเก็บข้าวของเข้าไว้ในร้าน และปิดร้านรับประทานอาหารเสร็จแล้วจึงรีบมาร่วมพบปะทีมงานวิจัย หลังจากที่ได้รับทราบวัตถุประสงค์ของทีมงานวิจัยที่จัดทำโครงการแล้ว คุณประสิทธิ์ กล่าวว่า “ตัวผมเองไม่เห็นด้วยกับการจัดงานบุญปอยหลวง มันเป็นการค่าน้ำพริกละลายแม่น้ำ เสียมากกว่าได้ มีงานปอยหลวงที่ต้องใช้จ่ายเงินทีละมาก ๆ ยกตัวอย่างบ้านหลังหนึ่งจัดงานปอยหลวงต้องเตรียมข้าวของไว้รับแขกพี่น้องที่มาร่วมทำบุญต้องจ่ายเงินคิดเฉลี่ย 10,000 บาทต่อครัวเรือน ถ้าบ้านเรามี 200 ครัวเรือน ต้องใช้เงิน 2,000,000 บาท (สองล้านบาท) ผลรับได้ไม่ถึง เพราะผู้มาร่วมทำบุญใส่ของช่วยเหลือกันมาก เช่น ร่วมทำบุญ 20 บาท กินได้ตลอดวันหรือตลอด 3 วัน ในช่วงที่มีงานปอยหลวง ผมว่าเป็นการสิ้นเปลืองโดยไม่คุ้มค่า ใจผมอยากจะชวนพี่น้องชาวบ้านเอาเงินที่จัดงานปอยหลวงบ้านละหมื่นบาทมาร่วมกันแล้วบริจาคให้กับผู้ด้อยโอกาส เช่น เป็นทุนการศึกษาของเด็กยากจนช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ขาดผู้ดูแลและงานสาธารณะทั่วไปจะดีกว่า ได้ประโยชน์และได้ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน งานฉลองคือ งานกินเลี้ยงแสดงความดีใจ ส่วนงานปอยหลวงเป็นงานบุญทำแล้วยอมได้บุญ งานปอยหลวงในปัจจุบันทำแล้วกลับเป็นหนี้ แทนที่จะได้บุญเป็นสุขใจแต่กลับเป็นทุกข์ใจ ผมจึงอยากบอกทีมงานวิจัย หากทางช่วยเหลือช่วยพูดกับพี่น้องชาวบ้านเราให้เข้าใจ ในเรื่องการทำบุญด้วย คุณประสิทธิ์ กล่าวว่า ในที่สุด อาจารย์นภาพร ณ ลำพูน พูดเสริมว่า ที่คุณประสิทธิ์ พูดมาก็เป็นแนวทางที่ดีการช่วยเหลือคนอื่นก็เป็นการทำบุญเหมือนกัน ทางทีมงานวิจัยขอขอบคุณประสิทธิ์มาก ทีมงานวิจัยจะพยายามพูดให้ชาวบ้านเข้าใจในเรื่องการทำบุญโดยจะเชิญชวนให้ใช้ระบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริต่อไป

พระสภาวุฒิ อภิลิทธิ (ตุ๊ตา) กล่าวว่า “ที่เราได้พูดคุยกันตั้งแต่ต้นมาเกี่ยวกับการจัดงานปอยหลวงนั้นเราพอจะสรุปได้ว่า งานปอยหลวงเป็นเอกลักษณ์ของชาวล้านนาของเรา เพราะงานปอยหลวงจะมีกันเฉพาะในชุมชนล้านนาเท่านั้น ฉะนั้นเราควรจะรักษานับประเพณีวัฒนธรรม อันนี้ไว้ ถึงแม้ว่าการจัด

งานปอยหลวงจะมีการสลับเปลี่ยนเงินทองมาก เพราะเป็นยุคของโลกาภิวัตน์ ข้าวของทุกอย่างมีราคาแพงมาก แต่เราก็ควรจะหาวิธีการและแนวทางมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ในยุคปัจจุบัน ให้เหมือนคำคมที่ว่า “ใหม่ก็เอา เก่าก็บ่ละ” เราจะหาแนวทางร่วมกันเพื่อประหยัดในการใช้จ่ายในงานปอยหลวงที่จะมีในอีกไม่กี่วันข้างหน้านี้ แต่ก่อนจะถึงงานปอยหลวงทีมงานวิจัยก็จะเชิญชวนพี่น้องมาพบปะกันอีกครั้งหนึ่ง เป็นการ “เอาก้าก็มาฮอมกัน” แล้วเราจะวางแผนทางเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เราก็จะร่วมกันทำบุญปอยหลวงในแนวทางที่เราได้ตกลงกันได้ไว้ ฉะนั้นจึงขอฝากให้ท่านทั้งหลายไปนอนคิดในการหาแนวทางไว้ก่อน เราจะได้พบปะกันอีกครั้ง

3) การสรุปผลการจัดเวทีตามป๊อก

ทางทีมวิจัยได้กำหนดการประเมินผลในครั้งนี้ไว้ดังนี้

สิ่งที่ต้องการวัด / ประเมิน	วิธีการประเมิน	เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน
1. การมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย 2. การเปลี่ยนแปลงและพัฒนา 3. บรรยากาศการประชุม	การสังเกต สัมภาษณ์ พุดคุย	แบบการสังเกต แบบสัมภาษณ์ พุดคุย แบบบันทึกการประชุม

1. การมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย

- ทุกฝ่ายได้แสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง บรรยากาศในการประชุมเสวนา เกิดการเรียนรู้ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ รับฟังเหตุผลซึ่งกันและกัน นับได้ว่าเป็นการเริ่มต้นของการมีส่วนร่วมที่ดีมาก พร้อมทั้งเป็นการดึงฐานความคิดของแต่ละคนออกมาเสนอให้ที่ประชุมได้รับทราบ อันจะนำไปสู่กระบวนการคิดร่วมกันของทีมงานวิจัยบ้านเหล่าฯ ในการพัฒนาชุมชนในทุกมิติโดยกระบวนการวิจัยอย่างยั่งยืน

2. การเปลี่ยนแปลงพัฒนา

- ทีมงานวิจัยมีความกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นของตนเองมากขึ้น
- มีการยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกันดีขึ้น
- มีการเรียนรู้กติกาและวิธีการของประชาธิปไตยดีขึ้นเป็นที่น่าสนใจ

3. บรรยากาศในที่ประชุม เสวนา

- บรรยากาศในที่ประชุม เป็นไปด้วยความอยากรู้ อยากเห็นในโครงการที่กำลังจะดำเนินขึ้นในไม่ช้า นี้ มีการตั้งคำถามกันในกลุ่มคณะนักวิจัยด้วยกันว่ามีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงใด แต่ผลสุดท้ายก็ยังยืนยันว่าอยากลองทำโครงการนี้ดู

4) ปรีกษาหรือกำหนดวันรูปแบบเวทีและแบ่งหน้าที่

หลังจากทีมวิจัยได้ลงพื้นที่พบปะชุมชนทั่วทุกปีกรวม 5 ปีมาแล้ว ทีมวิจัยทุกคนก็ได้มาร่วมกันหารือถึงวันเวลาที่ควรจัดเวที โดยได้นัดมาพบปะกัน ณ ห้องประชุมโรงเรียนวัดบ้านเหล่า วันที่ 2 กันยายน 2550 ในที่ประชุมได้สนทนากันว่าจะจัดเวทีใหญ่ “เอากำกั๊ตมาซอม” (แลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน) จะจัดวันไหนดี ในที่ประชุมได้ตกลงเอาวันที่ 14 กันยายน 2550 เป็นวันจัดเวที สถานที่คือศาลาการเปรียญของวัดบ้านเหล่า ทีมวิจัยได้ออกแบบเวที โดยได้แบ่งหน้าที่ผู้คุยกับพี่น้องชุมชน ผอ.เกษม ใจกระแสน เป็นพิธีกรดำเนินรายการบนเวที อันดับแรก พระสภาวุฒิ ได้กล่าวเปิดประชุม นายใจ พุกกล้า หัวหน้าโครงการบอกเล่าความเป็นมาของโครงการ อาจารย์สมบุญ อัมพนพันธ์ พูดถึงภูมิปัญญาพื้นบ้าน อาจารย์นภาพร ณ ลำพูน พูดถึงการจัดสถานที่และอาหาร นายเสาร์คำ วงศ์วานรัตน์ พูดถึงการทำสวนน้อย พระสภาวุฒิ พูดถึง วัฒนธรรมประเพณี

เมื่อแบ่งหน้าที่กันแล้ว อาจารย์นภาพร ได้พูดขึ้นว่า “ถ้าเราพูดถึงสวนน้อยเราควรจะแจกเมล็ดพันธุ์พืชสักอย่างสองอย่างเพื่อให้ชาวบ้านนำไปทดลองปลูกกันเพื่อเป็นการจูงใจให้ชุมชนสนใจในการทำสวนน้อย” คุณเสาร์คำ ถามว่าจะเอาเมล็ดพันธุ์อะไรไปแจก และเอามาจากไหน พระสภาวุฒิ บอกว่า “เอาพืชผักที่มีอายุสั้น เมื่อหว่านแล้วโตเร็ว สามารถเก็บมาทำอาหารได้ทันงานปอยหลวงของเราคงจะดี” “ถ้าเช่นนั้นเราเอา ถั่วฝักยาว ผักกาดขาวดั่ง ผักบุ้ง เป็นต้น” อาจารย์นภาพรบอก ผอ.เกษมบอกว่าเอาครูนภาพรเป็นหลักเพราะท่านสนใจในเรื่องนี้อยู่แล้ว เพราะเป็นผู้ควบคุมดูแลนักเรียนทำแปลงเกษตรเพื่อทำอาหารกลางวันของโรงเรียนของโรงเรียน พระสภาวุฒิ เสริมว่า เอาตามอาจารย์นภาพรก็แล้วกัน สำหรับเมล็ดพันธุ์นั้นเราต้องซื้อ ผมอยากจะพูดกับพี่น้องว่า เราจะต้องสละค่าตอบแทนของทุกคนไปซื้อเมล็ดพันธุ์ผัก ทุกคนเห็นดีด้วย ที่จะสละค่าตอบแทนจัดซื้อพันธุ์ผักมาแจกชาวบ้าน ให้ชาวบ้านทราบว่าทีมวิจัย มีความตั้งใจช่วยเหลือและหาแนวทางลดค่าใช้จ่ายลง พระสภาวุฒิกล่าวว่า เราจัดเวทีครั้งนี้เป็นการรวมชุมชนทุกปีกรมาร่วมกันเราน่าจะจัดประกวดภาพถ่ายได้ คงจะเป็นการดี ถ้าเราจะเอาชาวบ้านมาประชุมพบปะกันบ่อยเกรงว่าชาวบ้านจะเกิดการเบื่อหน่าย จะมาร่วมกันได้ไม่มากเท่าที่ควร ที่ประชุมเราจะเห็นเป็นอย่างไร เราจะต้องติดต่อไปทางสถาบันวิจัยหรือศูนย์ฯ ให้เจ้าหน้าที่สถาบันฯทราบก่อนดีไหม นายใจ พุกกล้า เอ่ยขึ้นเออดี เราจะติดต่อทางโทรศัพท์ไปเดี๋ยวนี้ดีกว่า

พระสภาวุฒิ ได้ติดต่อทางสถาบันฯและได้รับคำตอบจากสถาบันวิจัยฯว่ายินดีจะมาร่วมงานและจะเป็นกรรมการตัดสินประกวดภาพถ่ายด้วย และกล่าวต่อไปว่าจะจัดประกวดภาพถ่ายก็ประเภท ผอ.เกษม เสนอว่า คงจะเป็นภาพถ่ายเก่าทั่วไป และภาพถ่ายเก่าประเภทวัฒนธรรมประเพณี เพราะสถาบันวิจัยหรือศูนย์ฯมีงบประมาณสนับสนุนการประกวดภาพถ่าย พระสภาวุฒิบอกในวันนั้นเราคงจะใช้เวลาครึ่งวันกว่า ดังนั้นเราจึงต้องเลือกอาหารกลางวันแก่ชาวบ้านที่มาร่วมประชุมด้วย อาจารย์นภาพร เอ่ยบอกขอมอบหมายให้คุณแก้วพา เปี้ยวงค์ เป็นผู้จัดหาคนทำอาหาร เราจะจัดอาหารอะไรบ้าง หัวหน้าโครงการกล่าวเห็นชอบ พระสภาวุฒิบอกว่ารางวัลประกวดภาพถ่ายมี 3 รางวัล คือ รางวัลที่ 1, 2, 3 และชมเชย 2 รางวัล อาจารย์สมบุญเสนอ เราน่าจะมีกล้าไม้แจกชาวบ้านบ้าง เพราะงบประมาณในการจัดทำเวทีมีอยู่แล้วมิใช่หรือ

พระสงฆ์บอกก็ดีเหมือนกัน แล้วถ้าอย่างนั้นอาตมาจะเป็นผู้ไปหากลาไม่เอง ส่วนพันธุ์ผักที่จะแจกขอให้คนอื่นไปจัดหา หัวหน้าโครงการได้มอบหมายให้คุณแก้วพา และคุณเสาร์คำ เป็นผู้ไปหาซื้อ ที่ประชุมหยุดพักรับประทานอาหารกลางวัน

หลังรับประทานอาหารกลางวันภคยาผู้ที่ได้รับมอบให้ไปหาซื้อเมล็ดพันธุ์ผักได้นำเมล็ดพันธุ์ผักมาพอดี ทีมวิจัยได้ช่วยกันแบ่งและบรรจุ เมล็ดพันธุ์ผักใส่ถุงพลาสติกเพื่อแจกชาวบ้านในวันจัดเวทีพบปะกัน เลิกประชุมเวลา 14.30 น.

5) ประชุมทีมวิจัย

ในวันที่ 14 กันยายน พ.ศ. 2550 ณ ห้องประชุมโรงเรียนวัดบ้านเหล่า คณะทีมวิจัยมาพร้อมกันแล้ว หลังจากเซ็นชื่อเข้าร่วมประชุมแล้ว ทีมงานก็ประชุมปรึกษาหารือกันแบบเป็นกันเอง โดยได้ปรึกษากันว่าจะจัดพิมพ์ใบสมัครเป็นจำนวนเท่ากับครัวเรือน ของพี่น้องชุมชนคือมีจำนวน 202 ครัวเรือน แต่มีความเห็นร่วมกันว่า ควรจะพิมพ์เผื่อไว้บ้างบางที่อาจจะมีการทำให้เกิดใช้การไม่ได้เพราะพี่น้องชาวบ้านเป็นผู้กรอกใบสมัครเองอาจจะเขียนผิดเขียนถูกเลอะเทอะเปื้อนจึงตกลงให้พิมพ์เพิ่มเล็กน้อย และได้ช่วยกันคิดข้อความที่จะพิมพ์ลงในใบสมัคร เช่น จะต้องมีการมีชื่อ-นามสกุล ที่อยู่ของผู้สมัคร และระบุว่าเข้าร่วมโครงการว่าจะลดรายจ่ายในด้านใดบ้างพร้อมบอกเหตุผลการเข้าร่วมโครงการ ซึ่งใบสมัครมีรูปแบบดังนี้

ใบสมัครเข้าร่วมโครงการ

ชื่อ.....นามสกุล.....บ้านเลขที่.....หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านเรือน
อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

ขอสมัครเข้าร่วมโครงการปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนวัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเจียว

โดยจะลดรายจ่ายตามรายการดังนี้

- ☐ ด้านอาหารและน้ำดื่ม
- ☐ ด้านเครื่องดื่ม เช่นเหล้า เบียร์ โซดา
- ☐ ด้านสถานที่
- ☐ ด้านการแพะครัวทาน
- ☐ ด้านอื่น ๆ

เหตุผลการเข้าร่วมโครงการ

.....

หมายเหตุ สามารถทำเครื่องหมาย ☐ ได้มากกว่า 1 รายการ

ลงชื่อ.....ผู้สมัคร

(.....)

...../...../.....

เมื่อได้รูปแบบใบสมัครเรียบร้อยแล้ว ทีมงานได้หารือถึงรูปแบบของป้ายสัญลักษณ์ของงานปอยหลวง คือป้ายนั้นเป็นผ้ามีพื้นสีเหลืองตัวหนังสือสีดำ ความกว้างขนาด 25 x 25 ซม. มีข้อความในพื้นผิวดังนี้

ปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง
โดยมีส่วนร่วมของชุมชนวัดบ้านเหล่าพระเจ้าตากเจียว 19-21 กุมภาพันธ์ 2551
ถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ป้ายผ้าประชาสัมพันธ์งาน ขนาดกว้าง 1 เมตร ยาว 3 เมตร มีข้อความดังนี้

ปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง
โดยมีส่วนร่วมของชุมชนวัดบ้านเหล่าพระเจ้าตากเจียว 19-21 กุมภาพันธ์ 2551
ถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

เพื่อนำไปจึงประชาสัมพันธ์ตามถนนเส้นทางเข้าหมู่บ้านทุกเส้นทาง พร้อมกับได้มีมติให้พิมพ์ใบสรุปผลรายรับรายจ่ายของผู้เข้าร่วมโครงการรูปแบบดังนี้

บัญชีรายรับ – รายจ่าย

ของ (นาย,นาง)บ้านเลขที่.....

วัน/เดือน/ปี	รายรับ	จำนวนเงิน	วัน/เดือน/ปี	รายจ่าย	จำนวนเงิน
	รับจากงานปอยหลวงเสร็จแล้ว (แกะซอง)			1.ด้านอาหาร 2.ด้านเครื่องดื่ม - เครื่องดื่ม แอลกอฮอล์ - น้ำดื่ม - น้ำสมุนไพร 3.ด้านสถานที่ - เช่าเตนท์ - โต๊ะเก้าอี้ - เครื่องครัว 4.ด้านการแห่ครัวทาน - ค่าใช้จ่ายในการทำครัวทาน - การแห่ขบวน 5.ด้านอื่น ๆ	
	รวม			รวม	
	คงเหลือ				

เมื่อทีมวิจัย ได้รูปแบบใบสมัครเข้าร่วมโครงการ ป้ายสัญลักษณ์ ป้ายประชาสัมพันธ์ ใบสรุปรายรับ รายจ่าย ของผู้เข้าร่วมโครงการแล้ว ทีมงานได้แบ่งหน้าที่โดย พระสภาวดี ไปจัดพิมพ์ใบสมัคร คุณทัศนีย์ อินทจักร คุณแก้วพา เปี้ยวงศ์ ไปจัดหาซื้อผ้ามาทำป้ายสัญลักษณ์ และป้ายประชาสัมพันธ์ ผอ.เกษม รับพิมพ์ข้อความในแผ่นป้ายทั้งหมด ในช่วงนี้ทีมงานได้ปรึกษากันว่า เหลือเวลาอีก 3 เดือน ก็จะถึงงานปอยหลวงของบ้านเราแล้ว เราควรจะแจกเมล็ดพันธุ์พืชให้กับพี่น้องโดยแจกให้ทุกครัวเรือน ไม่คำนึงถึงว่าจะเข้าร่วมโครงการหรือไม่ เหตุผลก็คือให้ชุมชนได้ลงมือทดลองปลูกพืชผักถ้าได้ผลดีก็จะเร่งปลูก เพื่อจะให้ทันงานปอยหลวง ทุกคนในทีมงานเห็นชอบ และได้ให้ทีมงานอยู่ในชุมชนป๊อกไหนก็นำไปแจกจ่ายในป๊อกนั้น ปิดประชุมเวลา 15.30 น.

เมื่อทีมงานได้รับมอบหมายหน้าที่แล้ว ต่างคนก็ไปปฏิบัติหน้าที่ของตนตามที่ได้รับมอบหมายตามที่ได้ตกลงกันไว้

6) การรวบรวมข้อมูลการสมัคร ประชุมหารือ การออกแบบกิจกรรมงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง
วันที่ 24 ตุลาคม 2550 และวันที่ 20 ธันวาคม 2550

การประชุมทีมวิจัยเพื่อรวบรวมข้อมูลผู้ที่สมัครเข้าร่วมโครงการปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งในครั้งนี้มีผู้มาส่งใบสมัครจำนวนยังไม่มากเท่าที่ควร ทางโครงการวิจัยได้จัดแจกเมล็ดพันธุ์พืช ผัก

พื้นบ้านให้กับผู้เข้าร่วมโครงการ จากนั้นได้หารือแนวทางการจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบแต่ละคน ออกแบบกิจกรรมงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียงบ้านเหล่าพระเจ้าดาเขียว ดังนี้ การใช้สัญลักษณ์ (ธง, ป้าย) การประชาสัมพันธ์ (ตามสถานีวิทยุกระจายเสียงของท้องถิ่น) การบันทึกค่าใช้จ่าย (บันทึกตามแบบฟอร์มที่กำหนดให้) วิธีการต้อนรับแขก (อาหาร เครื่องดื่ม สมุนไพร สถานที่) วิธีการทำบุญ (การแห่ครัวทาน) ซึ่งทางทีมวิจัยได้สรุปแนวทางเพื่อนำเสนอในเวทีประชาคมหมู่บ้านต่อไป

7) การประชุมหมู่บ้าน เกี่ยวกับการปอยหลวง คณะศรัทธาวัดบ้านเหล่าพระเจ้าดาเขียว วันที่ 6 มกราคม 2551

โดยทางวัดนำโดยพระครูวิธานวรการ เจ้าอาวาส เป็นประธาน มีคณะกรรมการวัด ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ส.อบต. พร้อมคณะศรัทธาทุกหลังคาเรือน และทีมงานวิจัยทุกคน ผลการประชุมมีรายละเอียดดังนี้

ณ ศาลาเอนกวัดบ้านเหล่า เวลา 10.00 น. ผู้ลู่ได้เป็นประธาน กล่าวเปิดประชุม จริง ๆ แล้วทางวัดไม่อยากจะจัดปอยหลวง อยากจะตานแบบง่าย ๆ เพราะข้าวของต่าง ๆ มีราคาแพง แต่เมื่อเป็นความสมัครใจของคณะศรัทธา ทางวัดก็ไม่ขัดข้อง แต่ขอให้คณะศรัทธาทำกันแบบประหยัด ดันครัวทานจะทำแบบไหน หรือจะเอาอะไรมาทำเป็นคั่นก็ขอให้แม่บ้านเป็นผู้พิจารณาว่าที่ผ่านมา เมื่อมีงานไม่ว่างานวัดหรืองานบ้าน มีอะไรที่ต้องการจะใช้ และยังมีหรือไม่มีพอเพียง ตอนนี้ศรัทธาบางคนเสนอให้เอาเก้าอี้ บางคนก็ว่าเก้าอี้มีมาก แต่โต๊ะไม่พอ ผู้ที่สมัครใจ ธีรปัญญา รองเจ้าอาวาสวัดบ้านเหล่า บอกว่าอยากจะได้โต๊ะยาวแบบของที่โรงเรียนวัดบ้านเหล่า มีคนแย้งว่าโต๊ะยาวเอามาทำดันครัวทานนั้นมียาค่อนข้างแพง ถ้ารวมกันหลายครัวเรือน เอาตัวหนึ่งก็ได้ แต่จะเอาไปตั้งไว้ที่บ้านใคร เพราะต่างคนก็อยากเอาดันครัวทานตั้งไว้ที่บ้านของตนเอง เพราะอยากเอาอวดพี่น้องที่มาช่วยทำบุญ ในที่สุดผู้ลู่บอกว่า จะเอาอะไรแล้วแต่เจตนาของแต่ละคนเถอะ แต่ถ้าเป็นเก้าอี้ขอให้เก้าอี้ชนิดเดียวกับของที่มีอยู่เดิม ส่วนโต๊ะยาวนั้นยกยอดไปประเพณีสงกรานต์

ตู้พี่สมศักดิ์ แจ้งว่าในการสร้างศาลาการเปรียญหลังนี้ ใช้งบประมาณ 2,300,000 กว่าบาท รวมทั้งปูนตัว หนองสองข้างวิหารหลวงด้วย แต่ยังมีได้ร่วมกับงบประมาณที่บูรณะพระธาตุเจดีย์ และปิดทององค์พระประธานในศาลาการเปรียญ

ตู้พี่ดา หนึ่งในทีมงานวิจัย ได้กล่าวในที่ประชุมว่า ขอให้ทุกคนลดค่าใช้จ่ายในงานปอยหลวง ตามที่ทีมงานวิจัยโครงการปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียงแนะนำ ตอนนี้ทีมงานวิจัยกำลังทำป้ายแผ่นผ้า จิ้งไว้ตามถนนที่เข้าสู่หมู่บ้านเหล่า โดยทำไว้ 4 แผ่นป้าย ส่วนการทำธงเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา ถ้าทำเสร็จแล้ว จะให้ทีมงานไปมอบไว้ที่บ้านที่สมัครเข้าร่วมโครงการ ในช่วงจังหวะนี้ มีคนถามว่า ธงเฉลิมพระเกียรติมีไว้ทำไม ตู้ดา ตอบว่า เป็นเครื่องแสดงให้ประชาชนทั่วไปที่มาในงานปอยหลวง ทราบว่า ศรัทธาวัดบ้านเหล่า จัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อหวังจะได้บุญ ได้กุศล และเพื่อหวังลดค่าใช้จ่าย ยังเป็นการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา และยังทำให้พระราชดำริ ในด้านความพอเพียงอีกด้วย ตู้พี่ดา ได้ขอความร่วมมือในการจดข้อมูลรายรับ รายจ่าย ของแต่ละครัวเรือน มอบให้ทีมวิจัยด้วย เพื่อจะได้เก็บเป็นข้อมูลในการที่จะทำการวิจัยเรื่องอื่น ต่อไป ตู้ลุงได้พูดเสริมอีกว่า การแห่ครัวตาน จะเน้นวัฒนธรรมล้านนาให้มาก แห่เสียงอีกทีกโครม ไม่ควรเอามาเชิดชู ควรเน้นในเรื่อง ฟ้อนเล็บ ฟ้อนดาบ กลองสะบัดชัย มอญเซ็ง ซึ่งเป็นของโบราณที่เราควรอนุรักษ์ไว้ พูดถึงตอนนี้ ทีมงานวิจัยวัดบ้านเหล่ากำลังทำอยู่ในขณะนี้ ได้รวบรวมเงินเล็ก ๆ น้อย ๆ จ้างครูมาสอน ฟ้อนดาบและฟ้อนเล็บให้แก่เด็ก ๆ อย่างไรก็ตาม จะแห่ครัวตานแบบไหนก็ตาม ขออย่าได้เข้าเวลามืดค่ำ เพราะเวลามืดค่ำ เป็นเวลาของผี กลางวัน เป็นเวลาของมนุษย์ ขอให้ศรัทธาของเราทุกคนเป็นมนุษย์ เป็นแมลงผึ้ง เพราะแมลงผึ้งชอบตอมแต่ของหอม เช่น เกสรดอกไม้ น้ำผึ้งยังเป็นสมุนไพรขานานวิเศษ แม้แต่ขี้ของผึ้งคนยังไหว คือ เอามาทำเทียนกราบไหว้บูชา อย่าเป็นแมลงวันเลย เพราะแมลงวันชอบตอมแต่ของบูดเน่า ขอให้ศรัทธาของวัดบ้านเหล่า เลือกที่จะเป็นผึ้งอย่าเป็นแมลงวัน

ใกล้จะปิดประชุม ผู้ดำเนินการประชุม ได้เปิดโอกาสในที่ประชุม กล่าวเสริมพามีโอกาส ข้าพเจ้า (นายใจ พุกกล้า) จึงขอเวลาในที่ประชุม พูดถึงโครงการปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วม วัตถุประสงค์ของโครงการ ก็เพื่ออยากลดรายจ่ายของทุกครัวเรือน จึงได้เสนอแนะรูปแบบในการประหยัด เช่นลดการซื้อสุรา น้ำอัดลม เบียร์ เป็นต้น สุราก็ไม่ควรเปิดทีเดียวหลายขวด และไม่ควรรินให้แขก ควรจะเชิญเชิญแขกให้เขาดื่มและรับประทานเอง ถ้าแขกเขาอยากดื่ม เขาก็จะจัดการของเขาเอง สำหรับน้ำอัดลม ก็ซื้อให้น้อยลง หรือไม่ซื้อเลย แต่ทำน้ำสมุนไพร น้ำตะไคร้ น้ำลำไย น้ำกระเจี๊ยบ น้ำมะพร้าว และน้ำอื่น ๆ แทน จากนั้น พ่อหลวงบ้านเหล่า ปิดการประชุม เวลา 12.30 น. มีผู้เข้าร่วมประชาคมในครั้งนี้นี้ 90 คน

หลังจากปิดประชุมแล้วทีมวิจัยได้นำใบสมัคร ใบสรุปผลรายรับรายจ่ายและป้ายสัญลักษณ์มอบให้กับผู้เข้าร่วมประชุม ป้ายประชาสัมพันธ์ ทีมวิจัยจะได้นำไปแจ้งประชาสัมพันธ์ในหมู่บ้านต่อไป

เสร็จสิ้นการแจกรางวัลแก่เจ้าของภาพถ่ายโบราณที่ชนะการประกวดแล้ว คุณธีรศักดิ์ หมั่นของ ส.อบต. บ้านเหล่าหมู่ 2 ต.บ้านเรือน ได้พูดคุยกับพี่น้องที่เข้าร่วมประชุมกล่าวว่า เป็นทางที่ดีที่พวกเราได้มาประชุมหาแนวทางในการลดรายจ่าย ซึ่งมีทีมวิจัยเป็นผู้ดำเนินโครงการ แนวทางที่เราได้ร่วมกันคิดค้นและออกความคิดเห็นจนในที่สุดเราก็ได้แนวทางและวิธีการที่จะช่วยให้เราประหยัดรายจ่ายลงได้ ผมคิดว่าดีมาก เราลองทำดู ผอ.เกษมได้ถามในที่ประชุมว่า ใครมีอะไรจะเสนอแนะอีกไหม ฟ่อน้อยคำ ชัยยัง อายุ 79 ปี ได้เสนอความคิดเห็นว่า ครัวทานที่เราแห้วมาเราจะไม่ถวายเป็นวันแห้วเลย ควรเก็บไว้บนร้านครัวทานวันรุ่งขึ้นควรถวายเป็นตอนเช้าพร้อมกัน และควรจัดทำอาหารเองโดยโรงครัวของวัด ด้วยการบริจาคเงินเป็นค่าอาหาร คนละ 20-30 บาท จะเป็นการได้อาหารที่เหมือนกัน ทั้งนี้ก็ขอมอบหมายไปทางแม่บ้านให้มาช่วยกันจัดทำ เพื่อจะได้ถวายเป็นภัตตาหารเช้า และเลี้ยงพี่น้องที่มาช่วยทำบุญตลอดถึงแขกที่มาร่วมงาน หัวหน้าโครงการทีมวิจัยได้ตอบว่า เรื่องที่พ่อคำเสนอ เป็นสิ่งที่ดี แต่เราจะกำหนดเองไม่ได้ ทีมวิจัยนำไปเสนอ พระครูเจ้าอาวาส ในวันประชุมศรัทธา ต่อไป มีใครเสนอแนะอีกไหมครับ ผอ.เกษม ไม่มีใครเสนอแนะ แต่คุณอินจันทร์ เจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยได้ถามว่า งานปอยหลวง ทางวัดจะจัดให้มีการรับครัวทานหัววัดไหม มีการเอาข้าวผักหรือสิ่งของที่จะใช้ปรุงอาหารและเอาเหล้า มาร่วมกันไหม ประธานทีมวิจัยตอบว่าการแห้วหัววัดมี ทางวัดจะจัดไว้ แต่การนำพืชผักและเหล้า มาร่วมกันไม่มี เราจะเอาเงินส่วนกลางไปจัดการจับจ่ายเป็นค่าอาหาร มาทำที่วัดเลี้ยงดูเจ้าหน้าที่ที่มารักษาความสงบภายในงาน

ผอ.เกษม ได้นิมนต์พระสภากวฺติ กล่าวปิดการประชุม ซึ่งท่านได้กล่าวสรุปว่า วันนี้เราได้มาประชุมค้นหาแนวทางลดรายจ่ายในงานปอยหลวง เราพอมีช่องทางและได้แนวทางที่เราออกความคิดเห็นร่วมกัน เป็นการดีมาก “เราเอากากี้ดมาหอม” จนได้ช่องทางและแนวทางลดรายจ่าย เราจะเดินทางไปด้วยกัน สำหรับป้ายสัญลักษณ์ ป้ายประชาสัมพันธ์ และใบสมัครและใบสรุปรายรับ-จ่าย ทีมวิจัยจะได้นำดำเนินการต่อไปคงจะเปิดรับสมัครในวันประชุมศรัทธาชาวบ้าน ขอบขอบคุณเจ้าของภาพเก่า และขอแสดงความยินดีกับผู้ที่ได้รับรางวัลในการประกวดครั้งนี้ด้วย

8) การจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนวัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว เมื่อวันที่ 19-20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2551

กิจกรรมงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง โดยทางทีมวิจัยได้เตรียมความพร้อมไปกับกระบวนการจัดงานครั้งนี้ทั้งเรื่องการรวบรวมข้อมูล การเตรียมการด้านต่างๆ เช่น สัญลักษณ์การจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง การบันทึกข้อมูลค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น

คณะทำงาน พี่เลี้ยงโครงการวิจัยได้ช่วยสังเกตการณ์ในงานปอยหลวงกิจกรรมครั้งนี้ด้วย โดยการสังเกตการณ์ และการสุ่มตัวอย่างตั้งคำถามคนในชุมชนทั้งบ้านที่เข้าร่วมกิจกรรม และบ้านที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรม แนวประเด็นคำถาม ความต่างในงานปอยหลวง สัญลักษณ์ การจัดงานปอยหลวงของบ้านแต่ละหลัง การเตรียมการค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นทั้งก่อนการจัดงานและหลังการจัดงาน องค์ประกอบครัวตาน องค์ประกอบในวัด เช่น การขายของ การแสดงต่างๆ การต้อนรับแขก และการแห่ครัวตาน มุมมองความคิดเห็นต่อการจัดงานปอยหลวงครั้งนี้ จากการสุ่มกรณีตัวอย่างของผู้เข้าร่วมกิจกรรมงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียงๆ ได้สะท้อนให้เห็นว่าเกิดความแตกต่างชัดเจนในเรื่องค่าใช้จ่ายที่ลดลง เช่น จากเดิมที่มีงานปอยหลวงที่ผ่านมามีเลี้ยงน้ำอัดลมเพียงวันแรกน้ำอัดลมจะหมดไปเกือบ 2 ลังแต่พอมาร่วมโครงการนี้ได้ลดค่าใช้จ่ายโดยการทำน้ำดื่มสมุนไพรน้ำมะพร้าวซึ่งช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายอย่างเห็นได้ชัดคือ น้ำอัดลมหมดไม่ถึงครึ่งลัง อีกทั้งผู้มาร่วมทำบุญงานปอยหลวงจะชอบทานน้ำมะพร้าวมากกว่า(มีประโยชน์กว่าน้ำอัดลม) ส่วนการเลี้ยงอาหารก็จะเป็นแบบอาหารจานเดียว และเลี้ยงแบบบุปเฟ่โดยเจ้าของบ้านจะนำมาเตรียมตั้งไว้สำหรับแขกผู้มาร่วมทำบุญรับประทาน อีกทั้งเครื่องดื่มที่เป็นหลักก็จะเตรียมไว้แต่จำนวนไม่มากนักบางบ้านก็ไม่มีเลย ส่วนน้ำดื่มสมุนไพรนอกจากน้ำมะพร้าวก็น้ำกระเจี๊ยบ น้ำมะตูม น้ำลำไย น้ำตะไคร้ โดยส่วนมากได้สะท้อนว่าช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายได้เกือบครึ่ง และจะบันทึกค่าใช้จ่ายไว้เพื่อนำไปรวบรวมข้อมูลในภาพรวมต่อไป ในส่วนของบ้านที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการซึ่งถือว่าเป็นส่วนน้อยที่ยังคงไม่ได้ลดค่าใช้จ่ายใดๆ ยังคงมีการเลี้ยงต้อนรับแขกแบบครั้งที่ผ่านมามีรถเข็นนำขบวนแห่ครัวตาน ภายในบ้านงานก็จะมีการร้องคาราโอเกะ หรือเปิดเพลงเสียงดัง มุมมองของทีมวิจัยและผู้เข้าร่วมโครงการบอกว่า

“เรากำลังฟื้นฟูอนุรักษ์ประเพณีฮัตสอยเดิมอันเปี่ยมไปด้วยคุณค่าของงานบุญไม่ก็ไม่นึกเสียใจภาคภูมิใจที่ได้ทำตรงนี้ ถึงจะมีคนกลุ่มน้อยส่วนกระแสสร้างค่านิยมโดยไม่เห็นคุณค่าของงานบุญ” อย่างไรก็ตามงานบุญปอยหลวงครั้งนี้ผู้เข้าร่วมโครงการปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ นอกจากความภาคภูมิใจ อิ่มบุญ ได้ทำความดีถวายในหลวงแล้ว ความพอเพียงยังคงจะเป็นแนวทางให้ชุมชนวัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียวจะนำไปปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตต่อไป การจัดงานบุญปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนวัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียวครั้งนี้ ได้เป็นที่เลื่องลือของพี่น้องต่างบ้านต่างจังหวัดที่ได้มาร่วมงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง และได้มีการถ่ายทำเป็นสารคดีการจัด โดยทีวีช่อง 11 ซึ่งจะได้เป็นการเผยแพร่ประเพณีการจัดงานปอยหลวงของทางเหนืออันทรงคุณค่าสู่สาธารณชนต่อไป

จากการสัมภาษณ์พูดคุยกับชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการ ยังมีการเลียงมากเหมือนเดิม บอกว่า เป็นไปตามสถานการณ์ ตอนแรกก็จะประหยัด แต่พอเพื่อนฝูงญาติมิตรที่มาร่วมงานมากจึงต้องดูแลให้ดี เมื่อเป็นเช่นนั้นจึงไม่สามารถที่จะประหยัดตามโครงการได้ ส่วนบ้านที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการบอกว่า กลัวจะทำได้และเพราะไม่รู้จะประหยัดได้อย่างไร แต่ในส่วนของการบันทึกค่าใช้จ่ายยังจะช่วยจดบันทึกไว้ว่ามีค่าใช้จ่ายอะไรไปบ้าง

บางหลังก็ไม่ได้สนใจเลยว่าใครจะทำอะไร ธรรมะอะไร จึงไม่ได้เข้าร่วมโครงการ บางบ้านพ่อแม่จะเข้าร่วมโครงการ แต่ลูกไม่เข้าร่วมโครงการและเป็นคนจัดการเรื่องค่าใช้จ่าย จึงไม่ได้ลดค่าใช้จ่ายอะไรตามโครงการเมื่อเปรียบเทียบกับกันระหว่างบ้านที่เข้าร่วมโครงการและสามารถทำได้ กับ บ้านที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการ บรรยากาศจะแตกต่างกัน คือ เปิดเพลงร้องคาราโอเกะเสียงดัง กับ ไม่ได้เปิดเพลงอะไรเลย บรรยากาศการแห่ครัวทานเข้าวัด จะมีอยู่สองลักษณะ คือ เห็นชัดเจนในเรื่องของการแสดงออกทางศิลปวัฒนธรรม ตีฆ้อง ตีกลองนำและเดินเข้าวัดด้วยความสงบเรียบร้อยสวยงาม กับ กลุ่มที่มีรถเข็นเปิดเพลงเสียงดัง ถือเหล่า เบียร์มากินด้วย เดินกันวุ่นวาย ก่อนถึงประตูวัดแค่ 20 เมตร แต่ใช้เวลาเป็นชั่วโมงกว่าจะถึงวัด

9) การสรุปบทเรียนโครงการ เมื่อวันที่ 3 เมษายน 2551 ณ วัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว

การสรุปบทเรียนโครงการวิจัยและช่วยกันเพิ่มเติมข้อมูลเพื่อจัดทำรายงานความก้าวหน้าโครงการวิจัยระยะที่ 1 โดยเวทีเริ่มจากการทบทวนกิจกรรมที่ผ่านมาตั้งแต่ การประชุมทีมวิจัย การประชุมสร้างความเข้าใจ ผลการจัดเวทีแต่ละป๊อก การออกแบบงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง และการดำเนินการจัดงานปอยหลวง ผลการจัดเป็นอย่างไร ข้อมูลที่ได้ทุกกิจกรรม

สิ่งที่ต้องเพิ่มเติมในรายงาน รายละเอียดปอยหลวงสมัยก่อน รูปแบบ ความเชื่อเป็นอย่างไร ประวัติศาสตร์ความเป็นมาบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว วัดบ้านเหล่าฯ มีการจัดปอยหลวงมาแล้วกี่ครั้ง ปัญหาอุปสรรค ความสำเร็จ? เงื่อนไข? ข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะทีมวิจัย ผลกระทบ คำกวีวิถีชีวิตของชุมชน(ทีมวิจัย) ควบคู่ไปกับคนในชุมชน

สำหรับระยะที่ 2 ได้ฝากประเด็นในเรื่องการนำแนวคิดไปปรับใช้ในกิจกรรมอื่นของชุมชน และการสร้างกระบวนการถ่ายทอด แนวคิดสู่เด็ก และเยาวชน ในชุมชนวัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียวต่อไป

สรุปผลการดำเนินงานระยะที่ 2 – 3

1. การประชุมคณะกรรมการ/คณะวิจัย และแกนนำชุมชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

เวทีประชุมทีมวิจัย เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2552 ณ วัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียวเป็นการประชุมทีมวิจัยหลังจากได้รับอนุมัติงบประมาณสนับสนุนโครงการวิจัยในระยะสุดท้ายซึ่งได้รวมระยะ 2 – 3 โดยจะเริ่มต้นในเดือนตุลาคม 2552 เป็นต้นไป และงบประมาณสนับสนุนจำนวน 117,000 บาท โดยหัวหน้าโครงการได้หารือในที่ประชุมในการดำเนินโครงการระยะ 2 – 3 มีการจัดกิจกรรมที่ต้องดำเนินการคือ การประชุมทีมวิจัยจำนวน 8 ครั้งโดยกำหนดเดือนละ 1 ครั้งเริ่ม 18 กันยายน 2552 การศึกษาข้อมูลเพิ่มเติม การศึกษาดูงาน การจัดการชุมชนตัวอย่างด้านเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ การหารือแนวทางการเชื่อมโยงสู่ประเด็นการลดค่าใช้จ่ายในกิจกรรมด้านอื่นๆ เช่น งานศพ การทำสวนน้อย การเติมข้อมูลเชิงลึกในการลดค่าใช้จ่ายในกิจกรรมด้านอื่นๆ และการขยายแนวคิด แนวทางการจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง การจัดทำคู่มือการจัดงานปอยหลวงฯ การจัดเวทีประชาคมหมู่บ้าน การจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ เช่น จีรดิถีบอ้าวสวนน้อย จัดตลาดสวนน้อย การเชื่อมโยงสู่การสอนของโรงเรียนวัดบ้านเหล่าฯ การพัฒนาทีมงานวิจัย สรุป

บทเรียนโครงการวิจัย การจัดทำรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ จากนั้นทีมวิจัยได้ร่วมกันกำหนดวัน เวลาการประชุมในแต่ละเดือน คือ ทุก วันที่ 5 ของเดือนถัดไป และแบ่งบทบาทหน้าที่รับผิดชอบในการเตรียมงานคืนข้อมูลสู่ชุมชน ดังนี้ สถานที่ ณ ศาลาการเปรียญวัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว การจัดนิทรรศการโดยคณะครูโรงเรียนวัดบ้านเหล่าฯ การนำเสนอข้อมูลโครงการวิจัย โดยหัวหน้าโครงการ และพระสภาวุฒิ อาหารและเครื่องดื่ม นางทัศนีย์ อินทะจักร จากนั้นร่วมกันหารือรายละเอียดเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการจัดงาน

2. การจัดเวทีเพื่อนำเสนอข้อมูลของการจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียงแก่ชุมชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง วันที่ 1 พฤศจิกายน 2552 ณ วัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว เวลา 09.00 น.

ผู้เข้าร่วมเวทีครั้งนี้จำนวน 50 คนเริ่มจากลงทะเบียนผู้เข้าร่วมและเปิดงานโดยพระครูวิชานวรการ เจ้าอาวาสวัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว โดยได้ให้ข้อคิดว่า การจัดงานปอยหลวงที่ผ่านมาได้รับความร่วมมือจากพี่น้องชาวบ้านอย่างดี แต่บางอย่างก็ขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณีของบ้านเรา ขอฝากให้ทีมงานวิจัยไปช่วยกันหารูปแบบ วิธีการที่จะช่วยกันอนุรักษ์วัฒนธรรมและลดค่าใช้จ่ายจริงๆ จากนั้นเป็นการนำเสนอข้อมูลสู่ชุมชนโดยพ่อหนานใจ พูกกล้าหัวหน้าโครงการ ได้นำเสนอข้อมูลชี้แจงวัตถุประสงค์การจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อจะประหยัดค่าใช้จ่ายช่วยเหลือสมาชิก การเก็บข้อมูลจากผู้เข้าร่วมโครงการจำนวน 120 ครัวเรือน ได้รับคืนมาจำนวน 102 ผลสรุปออกมาคือ ค่าใช้จ่ายรายรับจำนวน 1,089,755 บาท รายจ่าย จำนวน 699,356 บาท จากการบันทึกรายรับรายจ่ายทำให้พบว่า ครอบครัวใดที่เข้าร่วมโครงการและจัดงานปอยหลวงตามแนวทางที่ทีมวิจัยได้แนะนำก็จะมีเงินเหลือจากการจัดงานปอยหลวง และผลสรุปปัญหาที่เกิดขึ้นคือ ปัญหาครอบครัวที่มีรายจ่ายมากกว่ารายรับ สาเหตุมาจาก 1) ชื้อของมามากเกินความจำเป็น 2) มีแขกมามากและอยู่ที่บ้านของเจ้าภาพนาน 3) มีลูกหลานที่อยู่ในวัยรุ่นซึ่งจะมีเพื่อนเยอะส่งผลในเรื่องอาหารและเครื่องดื่มจำนวนมากตามไปด้วย จากนั้นเป็นการเปิดเวทีทัศน์การประมวลภาพการจัดงานปอยหลวงของบ้านเหล่าฯ ที่ผ่านมา และช่วงท้ายเป็นการเสวนาแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นร่วมกันอันจะนำไปสู่การจัดงานปอยหลวงในครั้งต่อไป

3. การศึกษาดูงานการจัดการชุมชน/เศรษฐกิจพอเพียง

ทางโครงการวิจัยได้มีการหารือร่วมกัน และหาพื้นที่ในการศึกษาดูงาน ซึ่งทางทีมวิจัยสนใจในการไปศึกษาดูงานที่บ้านจอมแจ้ง จังหวัดหนองคาย แต่ด้วยค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างสูง ทางทีมวิจัยจึงมีการพูดคุยร่วมกัน ทางโครงการวิจัยสามารถออกให้ได้ในบางส่วน ส่วนที่เกินมาทางทีมวิจัยต้องรับผิดชอบเอง ซึ่งทางทีมวิจัยตกลงตามเงื่อนไข เพราะนอกจากที่ได้ไปเรียนรู้กับพื้นที่แล้ว การได้เปิดหูเปิดตา การเรียนรู้ความเหมือนและความต่างของพื้นที่ เป็นการสร้างกำลังใจให้ทีมวิจัย ได้เห็นตัวอย่างบทเรียนพื้นที่ที่เข้มแข็ง ทางทีมวิจัยได้นัดหมายการศึกษาดูงาน ชุมชนบ้านจอมแจ้ง ต.สีกาย อ.เมือง จ.หนองคาย ไว้ ระหว่างวันที่ 26-27 พฤศจิกายน 2552

วันที่ 26 พฤศจิกายน 2552 เวลา 18.00 น. นัดกัน ณ โรงเรียนวัดบ้านเหล่า ทีมวิจัยทยอยกันมา บางคนก็ลืมเสื้อ รถที่มารับจาก อ.ทุ่งหัวช้างก็ลืมใบขับขี่ บางคนก็ยกเลิกกะทันหันต้องให้แม่แวนล พุกกล้าไปแทน รถตู้ นย.1780 ลำพูน คันนี้คิดเวลา 1,800 บาท ส่วนรถตู้ทะเบียน 7854 กทม. คิดเวลา 1,500 บาท

รถออกเดินทางเวลา 18.15 น. จากโรงเรียนวัดบ้านเหล้ามาจอดรอรถอีกคันที่สี่แยกสะพาน เพราะต้องแวะรับคณะทีมวิจัยตามทางส่วนมากเป็นคณะครูจากโรงเรียน

การเดินทางครั้งนี้บรรยากาศดีมากเพราะคณะเป็นกันเอง แวะพักกินข้าวที่ อ.เด่นชัย จ.แพร่ เวลา 21.25 น. เดินทางต่อแวะเติมน้ำมัน 1,000 เป็นน้ำมัน 34.85 ลิตร ที่จ.อุดรดิตถ์ พักเข้าห้องน้ำ จ.พิษณุโลก เดินทางเข้า จ.เลย ถึงจ.หนองบัวลำภู เวลา 04.00 น. พักเติมน้ำมัน 1,660 บาท แวะทำธุระส่วนตัวเดินทางต่อ เข้า จ.อุดรธานี มาถึงหมู่บ้านจอมแจ้ง หมู่ 1 ต.สีกาย อ.เมือง จ.หนองคาย ซึ่งอยู่ติดกับแม่น้ำโขงชายแดนไทย-ลาว

ส่วนคณะของเราก็แยกย้ายกันไปตามหลังคาบ้านที่ทางประธานแม่บ้านผู้ประสานงานหมู่บ้านโฮมสเตย์ เขาจัดไว้ให้ ส่วนเรา 5 คนได้แยกไปพักบ้านของแม่ใจขึ้น พ่อสมใจ พินรัตน์บ้านเลขที่ 58 หมู่ 1 ทางคณะเราได้แยกกลุ่มละ 5 คน พัก 4 หลัง รวมเป็น 20 คน

อริยาถัยของคนชุมชนจอมแจ้งพอคณะของเรามาถึงก็มาต้อนรับเป็นอย่างดีมีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส และดีใจที่พวกเรามาเยี่ยม ที่สังเกตดูหน้าบ้านของแต่ละบ้านจะมีหม้อกระถางที่ทำจากยางรถยนต์ปลุกผักต่าง ๆ บางบ้านก็มี 2 – 5 กระถาง บ้านโฮมสเตย์ที่เราพักเป็นบ้านสองชั้นครึ่งปูนครึ่งไม้ ส่วนชั้นล่างใช้เป็นที่พักของแขก ถ้ามีพระสงฆ์มาก็จะให้พักบน (เตียง) บ้าน คุณแม่ใจขึ้น ยังมีพี่สาวไปเปิดร้านอาหารฟุ้งลาวชื่อ บางกอกสุกี้

ค่าที่พักถ้ามา 5 คนเก็บคนละ 100 บาท ถ้ามาเดี่ยวส่วนตัวไม่ผ่านศูนย์ คิด 250 บาท ส่วนน้ำชากาแฟเจ้าของบ้านแต่ละบ้านจัดให้เองเป็นการส่วนตัว ส่วนอาหารถ้าติดต่อกับศูนย์จะอยู่กับข้อตกลงกับศูนย์

ค่าทำบัตรผ่านแดนไทย-ลาว คิดคนละ 100 บาท ถ้าให้เจ้าของรถฝั่งไทยติดต่อทำบัตรรวมรถรับส่ง คิด 3,500 บาท ต่อคัน ส่วนฝั่งลาว 2,500 (ข้อมูลแม่ใจขึ้น) หมู่บ้านจอมแจ้งเป็นหมู่บ้านเกษตรกรรมแบบเศรษฐกิจพอเพียง

เวลา 08.30 น.ของวันที่ 27 พฤศจิกายน 2552 ทำหนังสือผ่านแดน ส่วนพระสงฆ์เจ้าหน้าที่จะมาถ่ายรูปก่อนทำบัตรผ่านแดน คณะได้ออกเดินทางไปข้ามพรมแดนลาวเองและไปขึ้นรถโดยสารฝั่งลาวแทนค่าเงินลาว 5 บาทไทยแลกได้ 1,000 กีบ ค่าเดินไปกลับคนละ 160 บาท ค่ากินข้าวในลาวของคณะประมาณ 19 คน หนึ่งมื้อหมดไป 460,000 กีบ ไอศกรีมคอนเน็คต์ได้อันละ 8,000 กีบ เป็นเงินไทย 40 บาท ไอศกรีมแบบตัด 3,000 กีบ เป็นเงินไทย 15 บาททางทีมงานไปเที่ยว ร้านเจวารี พระธาตุหลวง ประจวบ กาดเช้า กาดปลอดภาษี หอพระแก้ว เหมารถฝั่งลาวคันละ 800 บาท 2 คัน เป็นเงิน 1,600 บาท

ทางคณะกลับมาเวลา 18.00 น.มาทานข้าวที่ชุมชนบ้านจอมแจ้งที่ทางชุมชนได้จัดไว้ต้อนรับมีผู้เฒ่าทำพิธีสู่ขวัญก่อนผูกไม้มือเพื่อเรียกขวัญจากการไปเที่ยวฝั่งลาวให้กลับมาสู่ผู้เป็นเจ้าของ ชมการแสดงจากเยาวชนจอมแจ้ง และพร้อมกับรับประทานอาหารไปด้วยสนทนาพูดคุยกับกำนันและผู้เฒ่าในชุมชนไปด้วยประธานแม่บ้านบอกว่า ถ้าคณะทัวร์มาศึกษาดูงาน ถ้าต่ำกว่า 50 คนคิด 400 บาท 50 คนขึ้นไปคนละ 350 บาท กับข้าว 2 มื้อ

พ่อกำนันอารี วิบุต อายุ 64 กล่าวว่าโครงการเศรษฐกิจพอเพียงเริ่มมาตั้งแต่ปี 2542 แต่มาเน้นหนักเมื่อปี 2544 พัฒนามาโดยตลอดจนได้เป็นตำบลยอดเยี่ยม เศรษฐกิจพอเพียงยอดเยี่ยมระดับประเทศ ที่ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งเพราะเกิดจากแนวคิดของผู้นำที่มีจิตสาธารณะเป็นตัวอย่างเปิดกว้าง แขนงเข้มแข็ง มีผลประโยชน์ร่วมกัน เป็นที่ปรึกษาให้ทุกกลุ่ม ทุกเดือนจะมีการประชุมพร้อมชี้แจงทุกกลุ่มในที่ประชุมโครงการบ้านโฮมสเตย์เริ่มต้นเมื่อ 2542 แรก ๆ มี 10 ครอบครัว และเปิดเป็นทางการเมื่อ 13 กันยายน 2543 เก็บหัวละ 200 บาท อาหาร 2 มื้อ พร้อมที่พัก ปัจจุบันเก็บ 350 บาท

กิจกรรมการต้อนรับแขกผู้มาเยือนคือ มีแม่บ้านมาต้อนรับแถวคอยยื่นพวงมาลัยอยู่หน้าซุ้มประตู บายสู่ขวัญ รับประทานอาหารร่วมแลกเปลี่ยนด้านวัฒนธรรม ผอ.เกษม ใจกระแสน โรงเรียนวัดบ้านเหล่า ถาม

ว่าร้านค้าชุมชนตั้งขึ้นเมื่อไรและมีวิธีการบริหารจัดการอย่างไร พ่ออาร์ตอบว่า เริ่มก่อตั้งขึ้นเมื่อ 2526 บริหารจัดการรูปคณะกรรมการ เลขา เจริญญิก ตรวจบัญชีตรวจทุกเย็น จ้างร้อยละ 5 บาทแก่ผู้ขาย กรรมการเช็คบัญชีร้อยละ 5 บาทแบ่งกันเมื่อสิ้นเดือน ระเบียบการเข้าหุ้นครัวเรือนละไม่เกิน 2 หุ้น หรือครัวเรือนละไม่เกิน 2,000 บาท แรก ๆ หน่วยพัฒนาชุมชนมาช่วย 60,000 บาท แก่ชุมชน ที่สำคัญคือชุมชนต้องเริ่มทำก่อน แต่ปัจจุบันทุกครัวเรือนเป็นหุ้นส่วน

ส่วนกฎของหมู่บ้านต้องลงมติในที่ประชุมคนหมู่บ้าน ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันตั้งแต่เยาวชนถึงผู้ใหญ่ ส่วนเยาวชนให้สิทธิด้านความคิดมาก และให้เยาวชนเข้าร่วมเป็น ชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.) คุมงานร่วมกับผู้ใหญ่แต่ห้ามกินเหล้าเมื่อปฏิบัติงาน ดึงเยาวชนมามีส่วนร่วมทุกกิจกรรม เมื่อเห็นการทำงานของเยาวชนด้วยใจจริงบางคืนก็ให้สินน้ำใจ 500 บาทต่อคน เมื่อประกาศให้เข้าประชุมต้องเข้าประชุม ถ้าไม่เข้าประชุมจะไม่มีสิทธิพูดหรือวิจารณ์อะไรในชุมชน ๆ จอมแจ้งเป็นเครือข่ายของปปส.ภาคประชาชน เมื่อเยาวชนเรียนจบสายอาชีพต้องมีทุนให้เขา เช่น ช่างยนต์ ช่างเชื่อม ฯลฯ บ้านจอมแจ้งเป็นหมู่บ้านนำร่องของจังหวัด ปัจจุบันจังหวัดหนองคายนำเอาแผนชุมชนไปเป็นตัวอย่างของจังหวัด

สมัยก่อนก็ได้ประสบการณ์จากการดูงาน แล้วกลับมาพัฒนาเริ่มจากแกนนำก่อนเป็นตัวอย่าง ด้านกิจพอเพียงก็นำแนวคิดพระราชดำริของในหลวง มาบูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ปุ๋ยหมักชีวภาพจากมูลสัตว์ เวลามีคนมาดูงานจะให้พักตามหลังคาบ้านของชุมชนที่ปลูกเองรายได้หมุนเวียนในชุมชน ใช้ระบบ บ.ว.ร คือ บ้าน วัด โรงเรียน สมัยก่อน ผอ.เขตจะให้ยุบโรงเรียนของชุมชนแต่แกนนำชุมชนช่วยเหลือกัน รักษาจน ผอ.เขตยกเลิกไม่ยุบ เยาวชนจะให้เข้าวัดฟังธรรมทุกวันสัปดาห์ 15 คำฝึกให้เด็กรักวัฒนธรรมของตนเอง ส่วนอาหารที่นำมาก็เฉลี่ยกันคิดตามของที่นำมาที่จ่ายตามนั้น ส่วนของพ่อกำนันจะทำเกษตรหมุนเวียน ส่วนชุมชนจะมีผู้หลักผู้ใหญ่มาเยี่ยม รวมทั้งต่างประเทศด้วย ส่วนมากจะนำมาเป็นคณะและทางชุมชนจะรวมทุกหมู่บ้านในตำบลนำสินค้ามารวมกันออกร้าน เพราะแต่ละชุมชนจะมีสินค้าเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

ส่วนงานสหภายในชุมชนทำในรูปของการสงเคราะห์ เก็บครัวเรือนละ 30 บาท ส่วนกองทุนต่าง ๆ มาช่วยเป็นหลัก เช่น อบต.

ส่วนประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน คือ

1. บุญพระเวศ
2. ทำบุญหลักบ้าน
3. แข่งเรือ
4. งานบั้งไฟพญานาค ไหลเรือไฟ ก่อนออกพรรษา นาคจะพันไฟก่อนปู่ตายายไม่เรียกว่าบั้งไฟพญานาคเรียกไฟผี จะออกประมาณตีหนึ่งหรือตีสอง
5. การจัดงานศพอยู่กับเจ้าภาพแต่ส่วนมากจะจัดแบบธรรมดา แต่ปราสาทก่อนเริ่มจากไม้ไผ่ต้นกล้วยเกาะเป็นลายและทำเหมือนตุ่มนาใช้งบประมาณ 400 บาท ปัจจุบันได้หายไป บางเจ้ามีงบก็ทำเป็นบ้านเล็ก ๆ นอนได้

6. ส่วนเกษตรจะนำขายส่งให้แม่ค้าในตลาดเป็นขาประจำบ้าง ทัวไปบ้าง

แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคาย คือ ศาลาแก้วกู่เก็บค่าคนละ 20 บาท หลวงพ่อพระใส ตลาดอินโดจีน(ท่าเสด็จ) สะพานมิตรภาพไทย-ลาว

คณะวิจัยออกจากชุมชนจอมแจ้งเวลา 10.00 น.มีคณะแม่บ้านคอยส่งและถ่ายรูปร่วมกันเสร็จแล้วออกเดินทางมาเที่ยวตลาดท่าเสด็จ แวะตลาดนาค่า จ.อุดรธานี ขากลับให้เส้นทางใหม่ใช้เส้นทางเขาค้อ เพื่อเดินทางกลับบ้าน

บทเรียนที่ได้จากการศึกษาดูงาน การศึกษาดูงานครั้งนี้เน้นการไปศึกษาดูงานที่ชุมชนบ้านจอมแจ้ง ต.สีgay อ.เมือง จ.หนองคาย ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่ทำโครงการเศรษฐกิจพอเพียง มาตั้งแต่ปี 2542 แต่มาเน้นหนักเมื่อปี 2544 พัฒนามาโดยตลอดจนได้เป็นตำบลยอดเยี่ยม เศรษฐกิจพอเพียงยอดเยี่ยมระดับประเทศ ที่ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งเพราะเกิดจากแนวคิดของผู้นำที่มีจิตสาธารณะเป็นตัวอย่างเปิดกว้าง การแลกเปลี่ยนทำให้ได้เรียนรู้กระบวนการทำงานของชุมชน การดึงเยาวชนเยาวชนให้สนใจเรื่องท้องถิ่น การจัดการชุมชนในด้านต่างๆ นอกจากนี้ได้ไปข้ามไปยังประเทศลาว เพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนอีกฝั่งหนึ่งของลุ่มน้ำโขง การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งทางชุมชนบ้านเหล่าฯ หลังจากที่ได้กลับจากการศึกษาดูงานก็มีการสรุปบทเรียนจากการดูงาน ซึ่งทุกคนรู้สึกประทับใจการต้อนรับ วัฒนธรรมประเพณี ความเป็นอยู่อย่างพอเพียง โดยเฉพาะการทำสวนน้อยลอยฟ้า ซึ่งเป็นการทำกระถางปลูกผักสวนครัว ทางชุมชนบ้านเหล่าฯ โดยเฉพาะทางโรงเรียนนำมาปรับใช้เพื่อให้คนในชุมชน และเด็กนักเรียนสนใจการปลูกผักสวนครัวมากขึ้น โดยให้เด็กนักเรียนเริ่มทำที่โรงเรียนโดยมีการร่วมกันทำกระถางจากยางรถยนต์ การทำสวนในโรงเรียน และในบริเวณบ้านของตนเอง เป็นต้น

4. การเก็บข้อมูลเชิงลึกในการลดค่าใช้จ่ายในกิจกรรมด้านอื่น ๆ เช่น การลดค่าใช้จ่ายในงานศพ การทำสวนน้อย (ผักสวนครัว) การลดค่าใช้จ่ายในการเกษตร และการขยายแนวคิด/แนวทางการจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง

หลังจากทีมวิจัยทุกคนแบ่งบทบาทในการเก็บข้อมูลเชิงลึกแล้วจึงได้นำข้อมูลมารวมกันเพื่อจัดทำคู่มือปอยหลวง และหารือในแนวทางการจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้ประเด็นข้อมูลปอยหลวงของล้านนาไทย ดังนี้ ประเพณีปอยหลวงของล้านนาไทย ความหมาย ประเภทาววัตถุที่มีปอยหลวง การเตรียมตัวในส่วนของวัด การเตรียมตัวในส่วนของศรัทธาประชาชน เครื่องประดับและเครื่องบูชา การรับห้ววัด การสร้างหอพระมหาอุปคุตและการอัญเชิญ การตกแต่ง และแห่ครัวทานบ้าน ครัวทานห้ววัด การอบรมสมโภช โอภาสเวทธานและถวายทาน การบูชาครัวทานและการหลีกเคราะห์ ประโยชน์และค่านิยมในประเพณีปอยหลวง ปอยหลวงในอดีต – ปัจจุบัน จากนั้นได้หารือเพื่อนำประเด็นข้อมูลดังกล่าวมาสู่ประเด็นการจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง บทเรียนจากบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว โดยตั้งประเด็นไว้คือ ทำไมจัดงานปอยหลวงพอเพียง รูปแบบการจัดงานปอยหลวงสมัยก่อน และปัจจุบันบ้านเหล่าพระเจ้าตา

เขียว ขั้นตอนการจัดงานงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านเหล่าฯ โดยแบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 การเตรียมการ ช่วงที่ 2 การจัดงานปอยหลวง ช่วงที่ 3 การสรุปบทเรียน

5. การจัดทำคู่มือการจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียงของวัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว

วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2553 ณ โรงเรียนบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว ต.บ้านเรือน อ.ป่าซาง การประชุมทีมวิจัยเพื่อหารือเตรียมประเด็นหัวข้อ คู่มืองานปอยหลวง โดยการประชุมครั้งนี้ทีมวิจัยได้มาร่วมกันเล่าความเป็นมาตั้งแต่ก่อนจะมาจัดงานปอยหลวง ช่วงจัดงานปอยหลวง และหลังจากงานจัดงานปอยหลวงแล้ว ซึ่งเนื้อหาที่เล่ามาจะได้นำมากำหนดหัวข้อแต่ละประเด็น เช่น ขั้นตอนบ้านเหล่าฯ ในการจัดงานปอยหลวง เริ่มจากการประชุมประชาคมหมู่บ้านเพื่อหามติในการจัดงาน การเตรียมงาน เหตุที่ต้องปอยหลวงแบบพอเพียง เปรียบเทียบปอยหลวงสมัยก่อน กับปัจจุบัน กิจกรรม(พิธีการจัดงานปอยหลวง : บ้าน / วัด) ปัญหาอุปสรรค แนวทางแก้ปัญหา ข้อเสนอแนะต่อการจัดงานปอยหลวงจากทีมวิจัย จากนั้นได้ให้ทีมวิจัยได้ไปประมวลสรุปข้อมูลทั้งหมดเพื่อนำมากำหนดประเด็นหัวข้อ คู่มืองานปอยหลวง เพื่อจะได้นัดหมายมาประชุมร่วมกันในครั้งต่อไปเพื่อจัดทำคู่มืองานปอยหลวงต่อไป

6. ประชุมทีมวิจัย ทบทวนการทำงาน

วันที่ 29 เมษายน 2553 ณ วัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว เป็นการดำเนินงานในระยะสุดท้ายแล้ว ซึ่งสิ้นสุดเดือนเมษายนนี้ ทางโครงการจะทำหนังสือขยายเวลาดำเนินโครงการอีก 2 เดือน คือ เดือน พฤษภาคม-มิถุนายน 2553 การประชุมครั้งนี้เป็นทบทวนกิจกรรมโครงการและวางแผนงานในการเขียนรายงานโครงการวิจัยฉบับสมบูรณ์ กิจกรรมที่ทำในระยะที่ 2 มีการประชุมทีมวิจัย การศึกษาดูงาน การนำไปสู่การลดค่าใช้จ่ายด้านอื่น โดยเฉพาะงานศพ การเชื่อมสู่สาระการเรียนรู้การสอนของโรงเรียนวัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว ซึ่งการขยายเรื่องอื่น ๆ นั้น มีการนำแนวทางที่ได้ปรับใช้ในงานอื่น ๆ ส่วนการลดค่าใช้จ่ายในงานศพ มีการนำมาปรับใช้บางส่วน ต้องมีการจัดเวทีประชาคม และปรับปรุงรูปแบบให้สอดคล้องกับชุมชนบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียวต่อไป

กรอบการเขียนรายงาน แบ่งออกเป็น 5 ส่วน บทที่ 1 บทนำ เป็นการนำเสนอข้อมูลโครงการ (ที่นำเสนอให้กับ สกว.อนุมัติ) บทที่ 2 การทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง มองเห็นภาพรวมของประเพณีวัฒนธรรมล้านนา และเศรษฐกิจพอเพียง บทที่ 3 วิธีการดำเนินโครงการ เป็นการสรุปผลการดำเนินกิจกรรม ตั้งแต่ระยะที่ 1-3 บทที่ 4 ผลการดำเนินงานวิจัย เป็นการนำเสนอข้อมูลชุมชน ข้อมูลปอยหลวง ตั้งแต่พัฒนาของปอยหลวง การจัดงานปอยหลวงของชุมชนบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว (ความเชื่อ รูปแบบ สิ่งที่เกิดขึ้น) ปัจจัยเงื่อนไขที่เอื้อและเป็นอุปสรรคต่อการจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนวัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว และสิ่งที่ได้รับ/ความรู้สึกละเอียดของนักวิจัยแต่ละคน บทที่ 5 บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากนั้นเป็นการพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลงานปอยหลวง และงานศพในชุมชน ปัญหาที่พบในปัจจุบัน คือ เรื่องการพนัน การขายเบียร์ การแก้ไขปัญหาคือต้องมาหารือร่วมกัน ผู้นำต้องจริงจังในการแก้ไข ปัญหา เพราะเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น ชุมชนต้องมีการสร้างมาตรการในการจัดการร่วมกันของ ชุมชน เป็นต้น

7. การจัดเวทีประชาคมหมู่บ้าน

วันที่ 22 พฤษภาคม 2553 ณ วัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว การจัดเวทีประชาคมหมู่บ้าน โดยจะผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกส่วนมาร่วมเวทีในครั้งนี้ประกอบด้วย วัด บ้าน โรงเรียน เริ่มจากเปิดเวทีโดยพระครูวิชานวร การ เจ้าอาวาสวัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว จากนั้นเป็นการนำเสนอวิธีการลดรายจ่ายในงานบุญในชุมชนด้าน อาหารและเครื่องดื่ม โดยนางทัศนีย์ อินทจักรและทีม และนำเสนอวิธีการลดรายจ่ายในงานบุญในชุมชน ด้าน สังฆทาน/ จตุปัจจัย โดย พ่อหนานใจ พุกกล้า หัวหน้าโครงการวิจัย จากนั้น เป็นการรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ลดรายจ่ายในงานปอยหลวง โดยพระสภากุฎิ และ พ่อหนานใจ เพื่อหาแนวร่วมในการลด รายจ่ายในงานบุญ และการใช้กฎหรือติดป้ายประกาศ โดย ผอ.เกษม ใจกระแสน เพื่อเป็นสัญลักษณ์ของการ จัดงาน และช่วงท้ายเป็นการเปิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้เข้าร่วมเวที เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการ จัดงานบุญต่อไป

8. การจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์กิจกรรม เช่น เด็กขี้อธิบแ้วสวนน้อยแต่ละบ้าน การจัดตลาดสวนน้อย ชุมชนบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว

กิจกรรมการประชาสัมพันธ์ข้อมูลสู่ชุมชนโดยผ่านกิจกรรม เป็นการประชาสัมพันธ์ข้อมูลสู่ชุมชน โดยผ่านกิจกรรม คือ ให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมกับชุมชน ดังนี้ การสร้างความเข้าใจและหาเด็กในชุมชน เข้าร่วมกิจกรรม โดยมีนายอนุกุล ขาวอินทร์ เป็นหัวหน้าในการปั่นรถจักรยาน ควบคุมโดย อาจารย์ณภาพร ณ ลำพูน เป็นการประชาสัมพันธ์รณรงค์กิจกรรม “การจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง” หลังจากที่ได้ ทางโครงการวิจัยได้แจกเมล็ดพันธุ์พืชให้กับสมาชิกได้ทดลองปลูก บางส่วนสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการได้ทำ อยู่แล้ว รวมทั้งมีการประสานกับทางโรงเรียน มีการรณรงค์ให้เด็กนักเรียนได้ปลูกผักในบริเวณโรงเรียนด้วย รวมทั้งมีการพาเด็กนักเรียนปั่นรถจักรยานแบบครอบครัวในวันหยุด ตระเวนไปเยี่ยมชม สวนน้อยหรือผักสวนครัวตามบ้านแต่ละหลัง เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ผลผลิต และการให้กำลังใจซึ่งกันและกัน

การจัดตลาดสวนน้อย เพื่อแลกเปลี่ยนสินค้าในชุมชน โดยทีมวิจัยทุกคนร่วมรับผิดชอบ การให้มี พื้นที่จำหน่ายสินค้าสวนน้อย หรือภาคนัดประจำหมู่บ้าน โดยกำหนดวัน คือ เช้าวันอาทิตย์ หรือจำหน่าย บริเวณหน้าบ้านของเจ้าของสินค้า ชุมชนมีตลาดนัดทุกวันอาทิตย์ มีการนำผักจากสวนน้อย(สวนครัว)มา ร่วมงานด้วย ผักที่นำมาขายเป็นผักที่เหลือจากการบริโภคในครัวเรือน รวมทั้งเป็นการรณรงค์ให้สมาชิกใน ชุมชนหันมาใส่ใจกับการดูแลสุขภาพ การบริโภคผักที่ปลอดภัย เห็นตัวอย่างกลุ่มคนที่สามารถปลูกผักไว้ บริโภคเอง เหลือจึงนำมาขาย สร้างรายได้ให้กับครอบครัวอีกทางหนึ่ง

10. เวที การสร้างความเข้าใจและแบ่งหน้าที่รับผิดชอบในการเตรียมเวทีสรุปบทเรียน

วันที่ 25 พฤษภาคม 2553 ณ โรงเรียนวัดบ้านเหล่าทางทิศใต้หาเรือแนวทางในการดำเนินกิจกรรมชุมชน คือ 1.อาหารและเครื่องดื่ม รับผิดชอบหลักโดยนางทัศนีย์ อินทจักรและทีมงาน จากการนำเสนอในเวทีประชาคมที่ผ่านมาเรื่องอาหารจะมีอยู่สองส่วนคือ ส่วนอาหารโดยจะคำนวณดูเป็นวันๆ ไป ซึ่งจะเน้นการใช้วัตถุดิบตามธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนเป็นหลักในการเลี้ยงดูแขกในงานบุญ และส่วนน้ำและเครื่องดื่มก็จะเน้นวัตถุดิบตามธรรมชาติเป็นหลักเช่น กัน เช่น น้ำลำไย น้ำใบเตย น้ำมะขาม น้ำกระเจียบฯลฯ อีกทั้งยังเป็นสมุนไพรที่มีประโยชน์ต่อสุขภาพ ส่วนเหล่านี้จะพยายามหลีกเลี่ยงไม่ให้มีในงาน 2. สังฆทาน/ จตุปัจจัย โดยให้พ่ออาจารย์ (ปู่จารย์) รับผิดชอบ ส่วนสังฆทานนั้นจะทำความเข้าใจกับเจ้าภาพก่อนว่า เจ้าภาพต้องการลดค่าใช้จ่ายหรือไม่ ถ้าเจ้าเต็มใจเราก็จะให้แนวทางรูปแบบการลดรายจ่ายให้ เช่น ตัวสังฆทานนั้นเราจะให้เจ้าภาพซื้อไม้ไผ่ 1 เล่มราคาประมาณ 150 บาท โดยให้คนแต่ละคนแก่ในชุมชนช่วยกันจักสานถ้วยดินช้างหรือถ้วยขี้มูเพื่อใช้เป็นตัวสังฆทาน ส่วนยอดนั้นแล้วแต่ศรัทธาของเจ้าภาพแต่ละคน 3. การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ชี้แจงทำความเข้าใจและเชิญเข้าร่วมกิจกรรม โดยจะมีพระสภากาญจิ อภิสิทธิ์ และพ่ออาจารย์หนานใจ พุกกล้า รับผิดชอบ คือ ในส่วนของพระสภากาญจิใช้วิธีการเทศนาธรรมแล้วสอดแทรกเนื้อหา และพ่อหนานใจ ใช้ความเป็นโฆษกให้เป็นประโยชน์ในการประชาสัมพันธ์เป็นหลัก และการใช้กฎระเบียบโดยการติดป้ายประกาศ ให้แกนนำชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบหลัก เช่น ป้ายการห้ามเล่นการพนัน ห้ามดื่มเหล้าในงาน และอบายมุขต่างๆ ภายในงานเป็นต้น

10. การเชื่อมโยงสู่การเรียนรู้การสอนของโรงเรียนวัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว

เวที การบูรณาการหลักสูตร วันที่ 5 มิถุนายน 2553 ณ โรงเรียนวัดบ้านเหล่า ทางโรงเรียนบ้านเหล่า เป็นโรงเรียนพร้อมคือได้เป็นโรงเรียนนำร่องในการใช้หลักสูตร 2551 อยู่แล้วและกิจกรรมการเรียนการสอนก็เน้นในเรื่องความพอเพียงโดยเฉพาะการออมของเด็กเราจะให้เด็กออมวันละ 10 บาท เด็กบางคนพอจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้วมีเงินใช้เพื่อไปเรียนต่อในชั้นที่สูงขึ้นช่วยผู้ปกครองได้เป็นบางส่วน ทางโรงเรียนยังได้ส่งเสริมให้เด็กมีคุณธรรมจริยธรรมทั้งในโรงเรียนและที่บ้าน เราได้ส่งเสริมให้เด็กได้ทำการเกษตรเพื่อเป็นอาหารกลางวัน และส่งเสริมให้เด็กมีความรู้ด้านทักษะการทำอาหาร การเพาะเห็ดนางฟ้า คนตรีพื้นเมือง การทำสรวย สะตวง พิธีกรรมล้านนา โดยเชิญปราชญ์ชาวบ้านมามีส่วนร่วมในการเรียนการสอน เพื่อให้สอดคล้องกับท้องถิ่น

11. สรุปบทเรียน และการคืนข้อมูลสู่ชุมชน

วันที่ 10 มิถุนายน 2553 ณ วัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว โครงการวิจัยได้จัดเวทีสรุปบทเรียน “การคืนข้อมูลสู่ชุมชน” เริ่มจากพิธีเปิดโดย พระครูวิชานวรการ และกลุ่มเยาวชนโรงเรียนบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียวแสดงฟ้อนเล็บ จากนั้นเข้าสู่เวทีเสวนาเรื่อง “ปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง” โดยมีพิธีกรในเวที คือ

อาจารย์เกษม ใจกระเสน วิทยากร ประกอบด้วย คุณเมืองดี นนทะธรรม คุณใจ พุกกล้า พระสภาวุฒิ อภิสัทธิ์ อาจารย์สุรศักดิ์ อินแถลง และรองคณะบดี คณะมนุษยศาสตร์ ม.ราชภัฏจังหวัดลำปาง เริ่มจากการฉายวิดีโอทัศน์ สรุปโครงการวิจัยปอຍแบบเศรษฐกิจพอเพียง และเข้าสู่การเสวนาแลกเปลี่ยนในประเด็นปอຍแบบเศรษฐกิจพอเพียง ทุกคนบอกว่าการจัดงานปอຍหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องที่ดี น่าจะขยายต่อไปให้กว้างขวางมากขึ้น และควรสรุปบทเรียนของบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียวเพื่อเป็นองค์ความรู้ในการเผยแพร่ให้กับผู้ที่สนใจต่อไป ทางชุมชนบ้านเหล่าเองได้นำแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในกิจกรรมอื่นๆ ของชุมชน เช่น งานศพ งานบุญต่าง ๆ เป็นต้น

นอกจากนี้ภายในงานมีการแสดงนิทรรศการทำวิจัย นิทรรศการการทอผ้า กาดหมั้วจำหน่ายผักพื้นเมือง อาหารพื้นเมือง ขนมพื้นเมือง สถานการณ์จำลองงานปอຍหลวงและการเล่นพื้นเมือง การแสดงกลุ่มเยาวชนบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว

บทบาทของทีมวิจัย

ในการทำวิจัยในครั้งนี้ทางทีมงานได้มอบหมายบทบาทหน้าที่ให้แต่ละคนรับผิดชอบอย่างชัดเจน เช่น นายใจ พุกกล้า เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย พระสภาวุฒิ อภิสัทธิ์ เป็นผู้ประสานงาน น.ส.แก้วพา เปี้ยวงศ์ เป็นผู้ช่วยเหรียญ นังวันเพ็ญ กิจสุทธิ เป็นเหรียญ ผอ.เกษม ใจกระเสน เป็นที่ปรึกษา พระครูวิชานวรการ เป็นที่ปรึกษา อาจารย์ณภาพร ณ ลำพูน เป็นเลขานอกนั้นเป็นทีมงานวิจัยช่วยกันเก็บรวบรวมข้อมูล

บทที่ 4

ผลการดำเนินงาน

การดำเนินงานตามโครงการวิจัยปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว ตำบลบ้านเรือน อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและทบทวนการจัดงานปอยหลวงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และหารูปแบบการจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งการดำเนินงานตามโครงการเน้นกระบวนการเรียนรู้แบบการมีส่วนร่วมของชุมชน เริ่มตั้งแต่การทำความเข้าใจกับชุมชน การวางแผนและแนวทางการดำเนินงานร่วมกัน การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการต่างๆที่หลากหลายและเหมาะสม การศึกษาดูงาน การวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน การสรุปบทเรียนร่วมกัน การนำองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัยมาปรับปรุงพัฒนาชุมชนเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น การคืนความรู้สู่ชุมชน คณะผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอผลการดำเนินงานออกเป็น 6 ตอน ดังนี้

- ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานชุมชน
- ตอนที่ 2 การจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง บ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว
- ตอนที่ 3 ปัจจัยเอื้อและอุปสรรคต่อการจัดงานปอยหลวง
- ตอนที่ 4 การขยายผลไปสู่ชุมชน
- ตอนที่ 5 สิ่งที่ได้เรียนรู้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของชุมชน

บ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว หมู่ที่ 2 เป็นชุมชนชาวของ ตามแผนที่ของตำบลบ้านเรือน บ้านเหล่าฯ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของแผนที่ สภาพหมู่บ้าน เรียงตามถนน มีวัดที่มีพระภิกษุจำพรรษา 1 วัด มีโรงเรียนระดับประถมศึกษา 1 แห่ง วัดร้าง 1 แห่ง ปัจจุบันมีครัวเรือนทั้งหมด 202 ครัวเรือน มีขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตนเอง เช่น ภาษาพูด การแต่งกาย วิถีชีวิตตลอดจนธรรมเนียมปฏิบัติอื่น ๆ

สภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำปิงและแม่น้ำทาซึ่งเป็นแม่น้ำสายหลักที่เปรียบเสมือนเส้นเลือดใหญ่ที่หล่อเลี้ยงวิถีชีวิตของผู้คนในบริเวณนี้ ซึ่งแม่น้ำปิงยังเป็นทางสัญจรการค้าทางน้ำที่ผู้คนสมัยก่อนใช้ล่องแพหรือล่องแก่ง สินค้าที่ค้าขายกันในสมัยก่อน เช่น เกลือ หม้อ ถ้วย ชาม สถานที่แห่งนี้ก็อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ จึงเป็นที่ต้องการของคนทั่วไปที่จะมาตั้งรกรากทำมาหากินต่อมาก็มีคนบางกลุ่มได้เข้าตั้งรกรากทำมาหากิน บุคคลเหล่านี้คือ ลุงเสาร์ บุตรเขยของพ่อฮ้อยหนานเดบ พ่อหนานเมืองแก้ว นั้น

ทะชัย อายุ 80 ปี ได้บอกเรื่องราวของบ้านเหล่าฯ ท่านก็ได้ฟังมาจากผู้เฒ่าผู้แก่เล่าให้ฟังว่า ในอดีตบ้านไร่ คือ บ้านที่อยู่ติดกับบริเวณวัดทางทิศใต้ของวัดในปัจจุบันเป็นป่าทึบและมีสัตว์มีพิษอาทิ เช่น งู เสือ อาศัยอยู่

ครุบาทั้งห้า เผ่าที่สันกลางทุ่งนา ปัจจุบันเรียกว่าสันครุบา เป็นบุตรของเจ้าหลวงของเจ้าเมืองพม่าได้ เดินทางจาริกมาพักอยู่ที่วัดสันกาวาพปัจจุบันตั้งอยู่ที่ ตำบลแม่แก้ว อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

แม่ฮ้อยเป้ง เป็นคนบ้านดอนตอง เป็นคนของมาทำไร่ทำสวนอยู่ทางตอนใต้ของหมู่บ้านเหล่าฯ แล้วมีคนขงมีนามสกุลว่า มายังแดง มาสู่ขอแม่ฮ้อยเป้งจนได้อยู่กินและใช้ชีวิตร่วมกันตั้งรกรากอยู่ทางตอนใต้ของหมู่บ้าน ต่อมาจึงเรียกว่าบ้านเหล่าคือได้

แม่หลวงได้อพยพพร้อมกับครอบครัวอพยพมาจากบ้านกองงาม (เป็นเชื้อสายตระกูลครุบาหลวงพ่อเป้ง พิมพ์พิศาล) ซึ่งเป็นพ่อของครุบาอินทจักรรักษาวัดน้ำบ่อหลวง ครุบาคุ้มภีระวัดคอยน้อย ครุบาพรหมา วัดพระพุทธบาทตากผ้า มาทำไร่ทำสวนอยู่ทางตอนเหนือของหมู่บ้านเหล่าฯ จึงเรียกว่าบ้านเหล่าคือเหนือ

บริเวณทางทิศใต้ของวัดบ้านเหล่าฯ สมัยก่อนมีคนมาทำไร่ยาสูบ จึงได้ชื่อว่า บ้านไร่ บ้านเด่น คือ บ้านที่ไม่มีดินไม้หรือเหล่า มีแต่แผ่นดินว่างเปล่าคือเป็นเด่น จึงเรียกบริเวณนั้นว่า บ้านเด่น

ส่วนทางบ้านสัน มีคนลาวมาอยู่ “คือคนไตสำเนียงเชียงใหม่” คนเหล่านี้ก็ได้มาตั้งรกรากอยู่ที่สันดอน จึงได้เรียกบ้านของตนเองว่าบ้านสัน รวมทุกคือเข้าด้วยกันเรียกว่าบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว

สาเหตุที่ได้ชื่อว่าบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียวก็เพราะมีพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์องค์หนึ่งมีในพระเนตรเป็นสีเขียวเงินหรือสีเขียว และมีสภาพภูมิประเทศที่ตั้งหมู่บ้านเป็นป่าเหล่า จึงรวมเรียกว่าบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว ดังนี้แล

รายชื่อผู้ปกครองหมู่บ้านของบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว (ผู้ใหญ่บ้าน) ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

1. พ่อหนานแก้ว
2. พ่อหนานคาด (ชาวบ้านเรือนมาเป็นเขย)
3. พ่อหนานดี ปารมี
4. พ่อฮ้อยจัน สุภายอง
5. พ่อหนานหลวงดีบ มุลยอง
6. พ่อหนานนุช คือนวล
7. พ่อฮ้อยศรี มาเสน
8. พ่อหนานใจ อะกะของ (เริ่มมีบ้านเลขที่หรือสำเนาทะเบียนบ้านปี 2500)
9. พ่อหนานคง ปันดอนตอง (อยู่จนเกษียณอายุราชการ)
10. นายดำรง มาเสน (2 สมัย)
11. นายไมตรี ปันดอนตอง (2 สมัย)
12. นายบุญมี ชุมภูศรี (ปัจจุบัน 2550)

อดีต – ปัจจุบัน ผู้คนในหมู่บ้านประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำไร่ ทำนา ทำสวน และเลี้ยงสัตว์ทำการเกษตรตามฤดูกาลโดยพึ่งพาธรรมชาติ ทำการเกษตรแบบพอเพียง เอื้ออาทรและช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน อาศัยมูลสัตว์เป็นปุ๋ยและไม่ใช้สารเคมี การใช้น้ำก็ใช้วิธีการตักจากบ่อและใช้น้ำฝน ต่อมาเมื่อโลกพัฒนาไปทำการเกษตรได้เปลี่ยนไป จากที่เคยช่วยเหลือกันลงแขกเอาแรงกันก็เปลี่ยนเป็นจ้างไป เคยใช้ปุ๋ยคอกก็เปลี่ยนไปใช้ปุ๋ยเคมี เคยตักน้ำจากบ่อก็เปลี่ยนไปใช้เครื่องสูบน้ำแรง ผลผลิตเคยได้ดีก็ตกต่ำ ต้นทุนก็สูงขึ้น คุณภาพดินก็เสื่อมลง ผลผลิตทางการเกษตรก็มีแต่สารเคมีตกค้าง

พื้นที่

บ้านเหล่า หมู่ที่ 2 มีเนื้อที่ 1.06 ตารางกิโลเมตร มีพื้นที่สาธารณประจำหมู่บ้าน คือ ป่าช้าบ้านเหล่า เนื้อที่ 7 ไร่ 163 / 10 วา และที่สาธารณะอีก 1 แห่ง มีเนื้อที่ 65 วา

อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดกับ หมู่ที่ 8 ตำบลบ้านเรือน

ทิศใต้ ติดกับ หมู่ที่ 5 ตำบลบ้านเรือน

ทิศตะวันออก ติดกับ ตำบลแม่แรง

ทิศตะวันตก ติดกับ หมู่ที่ 3 ตำบลบ้านเรือน

ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่ทั่วไปเป็นที่ราบลุ่ม ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม

ลักษณะภูมิอากาศ

ลักษณะทางภูมิอากาศ เป็นแบบมรสุม มี 3 ฤดู

- ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่ เดือนกุมภาพันธ์ – เดือนพฤษภาคม
- ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่ เดือนมิถุนายน - เดือนกันยายน
- ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่ เดือนตุลาคม – เดือนมกราคม

ภาษาพูด

ร้อยละ 90 % พูดภาษาไทยของ 5 % พูดภาษาไดญวน 5 % พูดภาษาอื่น ๆ

การแต่งกาย แต่งกายแบบชนเผ่าของ

การปกครอง

- นายบุญมี ชุมภูศรี ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2
- นายธีระศักดิ์ หมีนยอง ส.อบต. หมู่ 2
- นางธัญญาศิริ คำหมีนยอง ส.อบต. หมู่ 2

จำนวนประชากรของหมู่บ้าน

ช่วงอายุ	จำนวนเพศชาย (คน)	จำนวนเพศหญิง (คน)	จำนวนรวม (คน)
น้อยกว่า 1 ปีเต็ม	3	1	4
1 ปีเต็ม – 2 ปี	4	2	6
3 ปีเต็ม – 5 ปี	9	10	19
6 ปีเต็ม – 11 ปี	28	23	51
12 ปีเต็ม – 14 ปี	17	13	30
15 ปีเต็ม – 17 ปี	18	20	38
18 ปีเต็ม – 49 ปี	135	172	307
50 ปีเต็ม – 60 ปีเต็ม	69	66	135
มากกว่า 60 ปีเต็มขึ้นไป	49	56	105
รวมทั้งหมด	332	363	695

ศาสนา ประชากรในหมู่บ้านเหล่า นับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ 100

สภาพทางเศรษฐกิจ

อาชีพ ทำนา ทำสวน ทอผ้า รับจ้างทั่วไป ค้าขาย

สภาพทางสังคม

- โรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 1 แห่ง
- ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน จำนวน 1 แห่ง
- สถานบัน และองค์กรทางศาสนา จำนวน 1 แห่ง ได้แก่ วัดบ้านเหล่าพระพุทธรูปเจ้าตาเขียว

การโทรคมนาคม

- ตู้โทรศัพท์สาธารณะ จำนวน 1 ตู้
- โทรศัพท์ภายในครัวเรือน จำนวน 132 ครัวเรือน

- โทรศัพท์เคลื่อนที่ คิดเป็นร้อยละ 90 ของประชากรในหมู่บ้าน

การไฟฟ้า

- การไฟฟ้าเข้าถึงหมู่บ้าน และมีไฟฟ้าใช้ร้อยละ 100 ของครัวเรือนทั้งหมด
- ไฟฟ้าเพื่อการเกษตรยังไม่เพียงพอ

ศักยภาพของชุมชน และพื้นที่

การรวมกลุ่มของประชาชน เช่น กลุ่มอาชีพ ได้แก่ กลุ่มทอผ้าฝ้ายทอมือ กลุ่มสตรีสหกรณ์ผ้าฝ้ายทอมือ กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายทอมือ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มปลูกพืชหมุนเวียนแบบผสมผสาน กลุ่มฉาปนกิจสงเคราะห์ กลุ่มพัฒนาสตรี กลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้สูงอายุ

ปฏิทินประเพณีวัฒนธรรมของหมู่บ้าน

กิจกรรม	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
ทำบุญทานข้าวใหม่	↔											↔
ประเพณีบวชลูกแก้ว			↔									
ประเพณีปีใหม่มือง				↔								
ประเพณีทำบุญวันธรรมสวนะ	↔											
ประเพณีเข้าพรรษา							↔					
ประเพณีฟังธรรมกลางพรรษา							↔					
ประเพณีตานก๋วยสลากเดือน 12 เป็ง, ตั้งธรรมหลวง									↔			
ประเพณีออกพรรษา										↔		
ประเพณียี่เป็ง											↔	
ประเพณีเข้ารูกมุลกรรม	↔											↔
ประเพณีสงกรานต์				↔								
ประเพณีทำบุญไ้บ้าน						↔						

กิจกรรม	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
ประเพณีปอยหลวง		↔										
ฤดูกฐิน										↔		

แผนที่ชุมชน

ตำนานพระพุทธรูปเจ้าตาเขียว¹

ตามตำนานเหนือ ตำนานพระเจ้าเลียบโลก ตำนานพระเจ้าห้าร้อยชาติ ตำนานท้องถิ่น ได้กล่าวไว้ว่า เมื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้เสด็จประกาศพระพุทธศาสนาสั่งสอนไปยังทุกหมู่เหล่า พร้อมด้วยสาวก ทุกๆ แห่งที่ผ่านไป ได้ประทานรอยพระพุทธบาท พระเกศาธาตุ และได้ตรัสพยากรณ์ สถานที่นั้น ๆ ไปด้วย จนเสด็จมาถึงสถานที่แห่งหนึ่งทรงพยากรณ์ว่า ภายหน้าจะเป็นนครใหญ่ที่รุ่งเรืองทางพระพุทธศาสนา มาก มีนามว่า “หริภุญไชยนคร” ณ ที่พระพุทธองค์ประทับพักมี ลัวะ ชื่อ เม็งบุตร ได้ชวนผู้คนในแถบนั้นมาฟังธรรม และรู้ถึงอานิสงส์แห่งการสร้างพระพุทธรูป จนเข้าถึงพระรัตนตรัยกันโดยถ้วนหน้า พระอินทร์ทูลขอพระเกศาธาตุ พระพุทธองค์ประทานให้แล้วเสด็จต่อไป เม็งบุตรพร้อมหมู่คนท้องถิ่น ไคพากันขุดอุโมงค์ นำพระเกศาธาตุใส่ผอบทองคำ และใส่ใน โกลีเงินอีกชั้น พร้อมทั้งของมีค่ามากมาย บรรจุลงในอุโมงค์แล้วปิดด้วยอิฐขนาดใหญ่ ต่อมาพญานาคได้นำศิลาหินใหญ่จากบาดาลมาปิดทับอุโมงค์อีกชั้นหนึ่ง (วัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว ต.บ้านเรือน อ.ป่าซาง จ.ลำพูน) พระพุทธองค์เสด็จผ่านไปหลาย ๆ แห่ง ได้มาถึงภูเขาวารพต ประทับพักเสวยกระยาหาร พร้อมด้วยพระอรหันต์ 500 รูป พญานาคนำน้ำมาจากแม่น้ำคง (สาละวิน) มาอุปัฏฐาก ขณะประทับพักที่นั่นก็ทรงทราบด้วยพระญาณสมาบัติว่า เทือกเขาแห่งนี้มีรอยพระพุทธบาทของพระพุทธเจ้าภุชชกัณฐี 3 พระองค์ ประทับไว้บนก้อนหินใหญ่ คือ พระพุทธเจ้ากกุสันโธ พระพุทธเจ้าโกนาคมโน พระพุทธเจ้ากัสสปะ พระพุทธองค์จึงได้ตรัสถึงอดีตกาลที่ผ่านมาให้หมู่พุทธสาวกฟังอันก่อนศักราชนี้เคยเป็นพุทธสาวกในยุคพระพุทธเจ้า “วิปัสสี” สมัยนั้นท่านเคยเป็นสังฆนายก ถืออำนาจความเป็นใหญ่เบียดเบียนหมู่สงฆ์ให้เดือดร้อน ผิดพระธรรมวินัยจึงทำให้มาเกิดเป็นศิลาเปรตนี้ จนถึงยุคของพระศรีอริยเมตไตรยพระพุทธเจ้า ก็จักเสด็จมาประทับรอยพระพุทธบาทไว้ที่หินก้อนนี้

1

- พระธรรมเจดีย์ ปาน. พระเจ้า 500 ชาติ ให้ชื่อว่าอ้อยคันจิดปลายหวานกินนานอร่อย. กรุงเทพฯ : พาสนา เนตราคม, 2511
- สิงคะ วรรณสัย. พุทธตำนานพระเจ้าเลียบโลก. เชียงใหม่:มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2517
- พงสาวดารเหนือ และตำนานท้องถิ่น จากพระสงฆ์ และ ขรรษาส.

เป็นรอยที่ 5 จนล่วงไปอีก 2,000 ปี หินก้อนนี้จึงจะแตกบังเกิดเป็นมนุษย์ ได้บวชแล้วสำเร็จมรรคผลนิพพาน ในยุคพระศรีอริยเมตไตรยพระพุทธเจ้า นั่นแหละ

พระเกศาธาตุ และพระพุทธรูปพระเจ้าตาเจียว ณ วัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเจียว ต.บ้านเรื่อน อ.ป่าซาง จ.ลำพูน ได้ปรากฏเป็นที่รู้จักกันมากขึ้น ในปี พ.ศ. 1235 อาณาจักรหริภุญไชยนคร มีความรุ่งเรืองทางศาสนา ผู้มีศีลธรรมท่านหนึ่งชื่อ ขันตะคะ ได้ทราบเรื่องพระเกศาธาตุ จึงได้พาหมู่คณะขุดขึ้นมา ปรับปรุงถ้ำใหม่ อัญเชิญพระแม่เจ้าจามเทวี ปฐมกษัตริย์แห่งหริภุญไชยนคร พร้อมด้วยราชโอรส พระเจ้ามหันตยศ และ พระเจ้านันทยศ เป็นประธานได้คิดกันสร้างพระพุทธรูปทับปากถ้ำ 1 องค์ พอสร้างมาถึงพระพักตร์ ไม่รู้จะเอาแบบไหนกันดี พระอินทร์รู้ด้วยญาณจึงแปลงกายเป็น “ชีปะขาว” มารับอาสาช่วยสร้าง ได้เอาแก้วมรกตสีเจียวที่นำมาด้วยบรรจุในพระเนตรทั้ง 2 ของพระพุทธรูป ประชาชนในท้องถิ่นนั้น จึงได้ขนานนามว่า “พระเจ้าตาเจียว” นั่นแหละ

ประวัติวัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเจียว

วัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเจียวตั้งอยู่เลขที่ 102 หมู่ 2 ตำบลบ้านเรื่อน อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ตามที่ผู้เฒ่าผู้แก่เล่าว่าประมาณ 200 ปีมาแล้ว ครูบาศรีหนึ่งเดินธุดงค์มาจากประเทศพม่า ท่านมาพักอยู่บริเวณอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ระหว่างที่ท่านพักอยู่ในเขตนั่น ท่านก็พัฒนาวัดวาอารามอยู่หลายวัดด้วยกัน มีวัดสันกอกเกิด เป็นต้น ระยะที่ท่านพักอยู่ อำเภอสันป่าตอง นั้น ท่านได้ทราบว่า มีพระสุปฏิปันโนหลายรูปอยู่ในเขต อำเภอป่าซาง ที่ควรศึกษาสนทนาธรรมด้วย อาทิ ท่านเจ้าคณะแขวงวัดสันกำแพง ตำบลมะกอก ท่านครูบาวัดดินคอยพระนอนม่อนช้าง ตำบลมะกอก เป็นต้น ท่านได้เดินทางข้ามฟากแม่น้ำปิงมา ทุกครั้งท่านครูบาจะมานมัสการพระพุทธรูปเจ้าตาเจียวเสมอ ตอนนั้นวัดบ้านเหล่าฯ ยังเป็นป่าทึบ ป่าไผ่ ป่าทองกวาว และไม้อื่น ๆ อีกหลายชนิด พระพุทธรูปประดิษฐานอยู่ในอุโมงค์ (โขง) มีเถาวัลย์ปกคลุมอยู่แทบจะมองไม่เห็นองค์พระพุทธรูป บริเวณนั้นมีแต่ขนไก่ขนเป็ด และขนสัตว์ทั้งหลาย ที่คนนำเอามาสังเวชนไหว้ กล่าวกันว่าเจ้าที่เจ้าทาง ที่ปกปักรักษาองค์พระพุทธรูปมีอิทธิฤทธิ์มาก ถ้าหากมีผู้ใดอย่าง

กราบมาบริเวณองค์พระแล้วกระทำการลบหลู่คูหามัน จะต้องมียันเป็นไป คือเจ็บไข้ได้ป่วยไปตาม ๆ กัน ถ้า
อยากจะหายป่วยต้องหาสัตว์มาสังเวชของขมาลาโทษจึงจะหายจากการเจ็บป่วย ท่านครุบาเดินผ่านมาบริเวณนี้
บ่อยครั้งมาก แต่ท่านไม่ได้สังเกตว่ามีอะไรอยู่ในอุโมงค์นั้น

มีอยู่ครั้งหนึ่งท่านได้แวะดูบริเวณอุโมงค์นั้นจึงได้เห็นพระพุทธรูปปางสมาธิขนาดใหญ่มีพระพักตร์
ท่งดงาม และตั้งแต่นั้นมาท่านครุบาจะมาพักนั่งสมาธิต่อหน้าองค์พระพุทธรูปเหมือนดังเช่นเคยปฏิบัติมา
ก่อนจะนั่งท่านได้ตั้งจิตอธิษฐานว่าถ้าหากว่าวัดร้างแห่งนี้จะได้เกิดเป็นวัดอีกครั้งหนึ่ง ขอให้มันมีนิมิตหมายไป
ในทางที่ดีด้วย จากนั้นท่านครุบา ก็เริ่มเจริญสมาธิภาวนา และคำอธิษฐานของท่านครุบา ก็เป็นไปในทางที่ดี
จริง ๆ ท่านจึงได้นำเอาขานี้ไปบอกกับพระภิกษุและสามเณร ที่อยู่วัดใหม่ ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกของวัด
บ้านเหล่าฯ ปัจจุบันประมาณ 500 เมตร พร้อมด้วยศรัทธาชาวบ้านที่อยู่บริเวณนั้นมาช่วยกันพัฒนาแผ้วถาง
สร้างขึ้นเป็นวัดขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง และท่านครุบา ก็ได้อยู่จำพรรษาที่วัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียวนี้ด้วย นับว่า
เป็นเจ้าอาวาสองค์แรกของวัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียวที่ท่านได้พัฒนาสร้างเป็นวัดเมื่อประมาณ 100 ปีเศษนี้
ท่านได้นิมนต์พระเทพ พร้อมด้วยพระภิกษุสามเณรที่วัดใหม่นี้มาอยู่ร่วมกันจำพรรษาที่วัดบ้านเหล่าพระเจ้า
ตาเขียวด้วยกัน จนทำให้วัดใหม่นั้นกลายเป็นวัดร้างมาจนถึงปัจจุบัน

ก่อนที่พระครุบาจะมาพัฒนาเป็นวัดอีกครั้งหนึ่งนั้น เดิมวัดบ้านเหล่าฯ ชื่อว่า วัดมะจันทรดง พระเจ้า
นั่งโงง ครุบาพัฒนาขึ้นมาเป็นวัด เพราะว่าเป็นป่ารกมาก่อนและท่านได้บูรณะองค์พระพุทธรูปด้วย โดยท่าน
ได้นำเอาขันสรงน้ำของท่านซึ่งเป็นสินน้ำเงินเข้ม ๆ ให้ช่างเจียรนัยแล้วนำมาครอบ
พระเนตรเดิมขององค์พระด้วยเพราะท่านเกรงว่าจะมีโจรมาลักขโมย จึงเอาแก้ว
ของท่านครอบไว้อีกชั้นหนึ่ง ในระหว่างที่ท่านพัฒนาวัดอยู่นั้น เป็นปี พ.ศ.2395
การก่อสร้างท่านได้รื้ออุโมงค์ครอบองค์พระพุทธรูปแล้วก่อสร้างแทน พร้อมกับ
สร้างกุฏิ และอาคารเสนาสนะอีกหลายอย่าง ในการก่อสร้างวิหารครั้งนั้นท่านครุบา
ได้รับความช่วยเหลือจาก หม่อมกันทอได้ให้ความสะดวกใน ทุก ๆ ประการจนพระ
วิหารได้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี นับตั้งแต่นั้นมาวัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียวได้กลับ
กลายฟื้นขึ้นมาเป็นวัดมีชีวิตชีวาอีกครั้งหนึ่ง จวบจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ ทั้งนี้
เพราะอาศัยบารมีของท่านครุบาเจ้านั่นเอง

เมื่อวัดเจริญขึ้นมาได้ดังนี้แล้ว พระภิกษุสามเณรที่จำพรรษาอยู่ที่วัดใหม่ดังกล่าว จึงพากันย้ายมาจำ
พรรษาที่วัดปัจจุบันหมด เมื่อท่านครุบาได้บูรณะวัดบ้านเหล่าฯ ให้กลับมาเจริญเพียงนั้น ท่านครุบา ก็จำ
พรรษาอยู่ที่วัดบ้านเหล่าฯ เรื่อยมาหลายพรรษาดด้วยกัน จนตลอดอายุสังขารของท่านเข้าสู่วัชระ และได้
มรณภาพ ณ วัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียวแห่งนี้ นับว่าท่านเป็นองค์บุพการีต่อวัดบ้านเหล่าฯ ตั้งแต่เป็นวัดร้าง
ให้กับมาเจริญขึ้น ด้วยบารมีของท่านครุบาเจ้า (แต่ท่านมรณภาพ วัน เดือน ปีไหน ไม่มีใครทราบเพราะไม่มี
จารึกไว้ที่กุฏิของท่านเลย) กุฏิของท่านครุบาเจ้ายังมีอยู่ที่วัดบ้านเหล่าฯ มาจนถึงปัจจุบัน เป็นเวลา 100 กว่า
ปีแล้ว และครุบาเจ้ามีนามใดไม่ปรากฏ เพียงแต่ทราบที่ท่านมาจากเมืองกึ่งม้าประเทศพม่า ดังนั้นประชาชน
จึงเรียกนามของท่านตามนามเมืองของท่านว่า “ครุบาเจ้ากึ่งม้า” ติดปากมาจนถึงสมัยปัจจุบัน ต่อมาภายหลัง

ได้ทราบชื่อของครูบาพระบ่อเป้งโพธิโก ซึ่งเป็นพ่อของครูบาพรหมมา พรหมจักโก (พระสุพรหมยานเถระ) แห่งวัดพระพุทธรูปท่าดากผ้า โดยครูบาบ่อเป้งได้บอกชื่อจริงของท่านครูบาถึงม้า ว่าคือ ครูบาพลปัญญา อรัญญวาสี นั่นแล

การบริหารและการปกครอง

วัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว นับตั้งแต่ครูบาถึงม้าพัฒนาสร้างขึ้นมาเป็นวัดขึ้นมา มีเจ้าอาวาสเท่าที่ทราบนามภายในหนึ่งร้อยปีเศษมานี้คือ

1. ครูบาถึงม้า (พระครูบาพลปัญญา อรัญญวาสี)	พ.ศ.2395 – 2413
2. พระเทพ	พ.ศ.2414 – 2416
3. พระโล่	พ.ศ.2417 – 2420
4. พระอุ้น	พ.ศ.2421 – 2423
5. พระแอ้	พ.ศ.2424 – 2426
6. พระดวงคำ	พ.ศ.2427 – 2432
7. พระคำมูล	พ.ศ.2433 – 2456
8. พระแสน วิชโย	พ.ศ.2457 – 2464
9. พระติบ จันทิมา	พ.ศ.2465 – 2469
10. พระก้องคำ คำภิระ	พ.ศ.2474 – 2476
11. พระอธิการคำอ้าย อินทวิโส	พ.ศ.2477 – 2507
12. พระอธิการบุญรส คำภิโร	พ.ศ.2508 – 2513
13. พระครูวิชานารการ (สมาน กตปุญโญ)	พ.ศ.2514 - ปัจจุบัน

จากการได้รวบรวมข้อมูลประวัติศาสตร์ของพระเจ้าตาเขียวแล้ว ได้นำข้อมูลมาวิพากษ์ร่วมกัน พร้อมกับมีการตั้งของสังเกต ดังนี้ พระสภาวุฒิ อภิสิทธิ์ให้ข้อสังเกตว่า ตามที่ได้อ่านและศึกษาวิเคราะห์ดูจากข้อมูลหลายที่แล้ว ไม่ว่าจะเป็นตำนานพระเจ้า 500 ชาติ สิงคะ วรรณสัย พงสาวดารเหนือ ตำนานท้องถิ่นจากพระสงฆ์ และ ฆราวาส แล้ว ส่วนมากจะเขียนในทำนองเล่าสืบ ๆ กันมา โดยไม่มีหลักศัลจารึกแบบเป็นลายลักษณ์อักษรมายืนยันเป็นหลักฐานแน่นอน

ในเมื่อไม่มีหลักศัลจารึกเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรแล้วผมก็มาศึกษาจากประติมากรรมรูปลักษณะต้นฐานขององค์พระพุทธรูปเจ้าตาเขียว โดยดูจากศิลปะการสร้างว่าน่าจะอยู่ในสมัยไหน

เมื่อได้ศึกษารูปลักษณะขององค์พระแล้วนำมาเปรียบเทียบกับประวัติการสร้างพระพุทธรูปในสมัยต่าง ๆ แล้ว พระพุทธรูปเจ้าตาเขียวของคณีนี้น่าจะมีอายุถึง 1,400 ปี

ทำไมถึงพูดอย่างนั้น ที่ผมพูดอย่างนั้นก็เพราะว่า ถ้าพระพุทธรูปเจ้าตาเขียวมีอายุ 1,400 ปี ก็แสดงว่าพระพุทธรูปเจ้าตาเขียวได้สร้างขึ้นในยุคร่วมสมัยกับพระนางเจ้าจามเทวี หรือราชยุคหริภุญไชยตอนต้น

เพราะว่าการสร้างพระพุทธรูปในยุคหริภุญไชยตอนต้นยังไม่มีปรากฏว่า พระพุทธรูปมีพระโมฬี หรือ พระเศียรแต่อย่างใด การสร้างพระพุทธรูปแบบมีพระโมฬี หรือพระเศียรนั้น เพิ่งปรากฏขึ้นในยุคของสุโขทัยถ้าเปรียบเทียบกับยุคหริภุญไชยก็จะอยู่ราวยุคปลายหริภุญไชยกับตอนต้นของล้านนานั้นเองซึ่งมีอายุไม่กี่ร้อยปี แต่ยุคของหริภุญไชยนั้นอยู่ร่วมสมัยกับทวารวดี

จุดที่ทำให้กระผมแน่ใจและสามารถฟันธงได้ก็คือ

1. ไม่มีปีกกระหว่างคิ้ว
2. ผ้าสังฆาฏิพาดยาวตั้งแต่บ่าจรดถึงแอว
3. ขอบประคดแอว 2 ชั้น
4. ไม่มีนิ้ว
5. มีขอบที่หน้าพระลาต (หน้าผาก)
6. ผ้าพระบาทเบนออกโดยผ้าชายเลื่อมล้าออกมาพอควร

สิ่งที่น่าจะมีอายุเก่าแก่และอยู่ร่วมกับหริภุญไชยได้ผมสันนิษฐานว่าน่าจะมีของเดิมอยู่แล้วส่วนหนึ่งที่อยู่ข้างในของพระพุทธรูปซึ่งอาจจะเป็นพระพุทธรูปหรือเป็นอุโมงค์ลับหรือถ้ำสำหรับใช้เก็บพระเกศาธาตุ และมีก้อนหินทับไว้อีกทีหนึ่งตามตำนานได้บอกเล่าไว้ก็อาจจะเป็นไปได้ แล้วต่อมาก็คนรุ่นหลังก็มาคิดว่าถ้ำหากปล่อยไว้ก็กลัวเป็นอันตรายจึงได้คิดสร้างพระพุทธรูปองค์นี้ขึ้นมาทับปิดเอาไว้เพื่อมิให้ใครรู้หรือทำอันตรายได้ ก็อาจจะทำแบบเดียวกับวัดพระธาตุหริภุญไชยที่ได้สร้างพระธาตุองค์ใหญ่ขึ้นมาทับของเดิม

ตามตำนานที่ผู้เฒ่าผู้แก่ได้บอกเล่าสืบ ๆ กันมาว่า วัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียวเดิมชื่อ วัดมะจันทรัง พระเจ้านั่งโขง สาเหตุที่ชื่ออย่างนี้ก็เพราะในสมัยก่อนที่จะมีการพัฒนาวัดแห่งนี้ขึ้นมาอีกครั้งเดิมสถานที่แห่งนี้เป็นป่าเป็นดงมีแต่ต้นไม้ใหญ่น้อยเคลือบด้วยเถาวัลย์เต็มไปด้วยหนาม เดิมพระพุทธรูปเจ้าตาเขียวตั้งอยู่ในซุ้มโขงและป่าแห่งนี้ก็เต็มไปด้วยไม้จันทน์ ต่อมาหลังจากมีพระธุดงค์รูปหนึ่งมีนามชื่อว่า “ครูบาถึงม้า” หรือชื่อเดิมท่านคือ “ครูบาพลปัญญา อรัญญวาสี” ได้เดินธุดงค์มาจากเมืองถึงม้า (พม่า) มาพบเจอจึงได้นั่งสัจจอธิษฐานจึงรู้ว่าในวันภายภาคหน้าวัดร้างแห่งนี้จะเจริญรุ่งเรืองท่านได้ไปเรียกพระวัดบ้านเหล่าเดิมที่อยู่วัดกลางทุ่งมาช่วยกันพัฒนาวุฒูปฏิสังขรณ์วัดร้างแห่งนี้ขึ้นมาใหม่อีกครั้งจนเป็นวัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียวในปัจจุบัน เดิมนั้น พระพุทธรูปดวงพระเนตรยังเป็นสีเขียวอยู่ซึ่งกระผมสันนิษฐานว่า คงเป็นแก้วมรกตที่มีค่ามาก ครูบาจึงคิดว่าถ้าหากปล่อยไว้อย่างนี้ในภายภาคหน้าคงเป็นอันตรายกลัวคนมาลักขโมยไปท่านจึงนำเอาแก้วสีน้ำเงินมาปิดทับสีเขียวอีกชั้นหนึ่ง แก้วสีเขียวดวงเดิมจึงไม่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบัน

พระพุทธรูปเจ้าตาเขียวองค์นี้จึงไม่ใช่ศิลปะหริภุญไชยและมีอายุไม่ถึง 1,400 ปี ดูแล้วน่าจะอยู่ยุคปลาย ๆ หริภุญไชยและยุคต้น ๆ ล้านนาอยู่ร่วมสมัยสุโขทัย เพราะศิลปะการสร้างบ่งบอกชัดเจน สิ่งที่น่าจะมีอายุเก่าแก่ถึง 1,400 ปี สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นอุโมงค์หรือถ้ำที่อยู่ใต้ฐานของพระพุทธรูปหรือสิ่งที่อยู่ข้างในถ้ำหรือองค์พระพุทธรูปต่างหากที่น่าจะเก่าและอยู่ร่วมสมัยหริภุญไชย เพราะในบริเวณรอบ ๆ นี้ไม่ว่าจะเป็นบริเวณเนินแม่หม้ายวัดเกาะกลางไปจนถึงบ้านหนองคู่น้อยหรือบ้านสันที่เป็นบ้านเหล่าในปัจจุบัน คนเฒ่าคนแก่ได้บอกเล่าว่าตอนสมัยประมาณ 30 – 40 ปีที่แล้วได้เกิดน้ำท่วมหมู่บ้านหนองคู่น้อยและน้ำได้กัดเซาะ

หน้าดินพังทลายจนทำให้เกิดหลุมขนาดใหญ่และน้ำได้พัดพาวัตถุโบราณที่อยู่ใต้ดินไปเป็นบางส่วน และอีกบางส่วนก็ยังหลงเหลืออยู่บนน้ำแข็งลงชาวบ้านจึงได้พบเจอวัตถุโบราณเหล่านี้ เช่น ถ้วยชาม หม้อดินและอื่น ๆ แต่ชาวบ้านก็ไม่ได้สนใจ ต่อมาในภายหลังของเหล่านี้จึงหายไปหมดไม่รู้ใครเอาไป สาเหตุที่ผมสันนิษฐานว่าน่าจะมีอุโมงค์หรือถ้ำหรือของเก่าอยู่ภายในหรือภายใต้องค์พระพุทธรูปเจ้าตาเขียวก็เพราะสาเหตุนี้ ปัจจุบันหลุมที่น้ำกัดเซาะวัตถุโบราณก็ยังมิให้เห็นอยู่

ตอนที่ 2 การจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง บ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว

ทำไมจัดปอยหลวงพอเพียง

เป็นการหาทางออกของการจัดงานปอยหลวงที่เน้นการให้คุณค่าความหมายของนาบุญ สอดคล้องกับความเชื่อความศรัทธาแบบดั้งเดิม ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ลดการใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือย ให้ชุมชนได้ศึกษาและทดลองปฏิบัติเพื่อสร้างรูปแบบงานปอยหลวงที่มีคุณค่าความหมายตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงในยุคความทันสมัยและกระแสบริโภคนิยม อันจะส่งผลให้วัฒนธรรมที่ดีงามกลับคืนมา ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ของคนในชุมชน รัก และภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง วิถีชีวิตของคนในชุมชนแบบดั้งเดิม และยึดตามหลักทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง บนพื้นฐานวิถีชีวิต แบบชุมชนเดิมและรู้จักการอนุรักษ์ สืบทอด สืบสาน และถ่ายทอดให้อยู่คู่กับชุมชนได้อย่างพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน บนพื้นฐานของการใช้ความรู้คู่คุณธรรม(เศรษฐกิจพอเพียง) และสามารถเป็นแบบอย่างให้กับชุมชนอื่น ๆ ได้นำกลับไปใช้อย่างกว้างขวางต่อไป

สรุปขั้นตอนของบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว (แบบเศรษฐกิจพอเพียง)

การเตรียมการเริ่มจากการประชุมประชาคมหมู่บ้าน เพื่อกำหนดวันและเวลาของการจัดงาน ส่วนวัดเตรียมฐานนิมนต์เพื่อแจกจ่ายไปยังหัววัดต่างๆ และส่วนบ้าน เตรียมสถานที่ อาหารและเครื่องดื่ม รวมไปถึงการเชิญญาติพี่น้องและแขกที่จะมาร่วมงาน มีการณรงค์ให้ชาวบ้านเข้าร่วมโครงการปอยหลวงแบบพอเพียง โดยการจัดเวทีตามป้อมหมู่บ้าน การดำเนินการ เก็บข้อมูลเกี่ยวกับงานปอยหลวงตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อหาสาเหตุของปัญหาและแนวทางการแก้ไข การหาแนวทางการจัดงานปอยหลวงแบบพอเพียง โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. คณะวิจัยออกแบบข้อมูลการรับสมาชิกเข้าร่วมโครงการ โดยการเตรียมประเด็นในแบบข้อมูลในการรับสมาชิกเพื่อเข้าร่วมโครงการปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง
2. ประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย เพื่อประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโครงการวิจัยปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นการสื่อให้ชาวบ้านได้รับรู้ในการดำเนินโครงการวิจัยและหาความร่วมมือจากชาวบ้านที่จะเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการ

3. จัดทำสัญลักษณ์ ป้ายธงแก่สมาชิกที่เข้าร่วมโครงการ เพื่อให้ชุมชนและคนที่มาร่วมงานปอยหลวงบ้านเหล่าพระเจ้าตาเจียวได้เห็นสัญลักษณ์ในการปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการและยังทำให้ผู้มาร่วมงานเข้าใจ และให้ความร่วมมือ

4. แจกเมล็ดพันธุ์พืชแก่สมาชิกที่เข้าร่วมโครงการ เพื่อนำไปเพาะปลูกและนำผักที่ได้ไปใช้ในงานปอยหลวง เป้าหมายในการแจกเมล็ดพันธุ์เพื่อเน้นให้ประหยัดและลดค่าใช้จ่าย

5. ออกแบบการเก็บข้อมูลบัญชีรายรับราย - จ่ายครัวเรือน โดยการหารื้อประเด็นในการเก็บมูลบัญชีรายรับ - จ่ายครัวเรือนโดยเนื้อหาข้อมูลที่ได้จะนำมาเป็นข้อมูลประกอบการรายงานผลการจัดกิจกรรมได้

6. เตรียมการแห่ครัวตาน โดยไม่นำธมาแห่นาขบวนครัวตาน แต่ใช้การแสดงแบบพื้นเมือง ได้แก่ การฟ้อนของเด็กๆและเยาวชนในหมู่บ้าน การแห่กลองมอชิง เป็นต้น

7. แนะนำวิธีการลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน เช่น การทำน้ำยาล้างจาน การทำน้ำสมุนไพร และน้ำผลไม้ เพื่อแต่ละบ้านที่เข้าร่วมโครงการจะได้นำไปใช้ในครัวเรือนของแต่ละบ้านต่อไป

8. จัดรูปแบบการต้อนรับญาติพี่น้องและแขกที่มาร่วมงานใหม่ โดยการเลี้ยงอาหารจานเดียวแทนการเลี้ยงกับข้าวหลากหลายชนิด ให้แขกบริการตัวเอง ตักอาหารเองตามความต้องการ และเจ้าของบ้านต้องไม่ขยันขอให้แขกรับประทานอาหารและเครื่องดื่ม

การจัดงาน

วันตานไม้ตานคา (ตานตุ่ง) มักจะทำพิธีก่อนวันงานปอยหลวง 7 วัน โดยมีความเชื่อดังนี้

1. เป็นการบอกถึงชัยชนะ และความสำเร็จของการก่อสร้างถึงคนอื่น ซึ่งชัยชนะในที่นี้หมายถึง การเอาชนะความตระหนี่ถี่เหนียว

2. เป็นความเชื่อว่าตุ่งจะนำญาติพี่น้องที่ล้มหายตายจากไป ได้ขึ้นสู่สวรรค์

3. เป็นเครื่องหมายสัญลักษณ์ว่าหมู่บ้านนี้มีงานปอยหลวง และเป็นการบอกเส้นทางไปยังวัดที่มีงานปอยหลวง

วันตานไม้ตานคา มีขั้นตอนและพิธีการดังนี้

ช่วงเช้า ทำบุญตักบาตรพร้อมถวายตุ่ง เพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่ครูอาจารย์ที่ล่วงลับไปแล้ว เมื่อเสร็จพิธีถวายตุ่งแล้ว ชาวบ้านจะนำตุ่งไปปักตามถนนจนถึงวัด

ช่วงบ่าย อาราธนาพระมหาอุปคุตจากแม่น้ำมารักษางาน เพื่อให้การดำเนินงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

วันห้างน้อย ก่อนวันงาน 1 วัน จะมีการทำพิธีขึ้นท้าว ทั้งสี่ที่วัด เพื่ออัญเชิญเทวดามาปกป้องรักษาในวันห้างน้อยนี้ชาวบ้านจะเตรียมข้าวปลาอาหาร แบบพอเพียง ได้แก่ อาหารจานเดียว และน้ำสมุนไพร เป็นต้น เพื่อต้อนรับญาติพี่น้องและแขกที่มาร่วมทำบุญ

วันห้างหลวง (แห่ครัวตานเข้าวัด)

ตอนเช้า เตรียมอาหาร เครื่องดื่มไว้ต้อนรับญาติพี่น้องและแขกที่ไม่ได้มาในวันห้างน้อย ซึ่งจำนวนญาติพี่น้องและแขกจะมีจำนวนน้อยลงกว่าวันห้างน้อย

ตอนบ่าย เวลาประมาณ 15.00 น. เริ่มทำพิธีสุมครวตาน ทุกครัวเรือน โดยผู้ที่สุมครวตานได้ จะต้องผ่านการบวชเรียนเป็นพระมาแล้ว หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า หนาน

การแห่ครวตาน ครวเรือนที่เข้าร่วมโครงการจะแบ่งตามปึกหรือตามหมวด ส่วนครวเรือนที่ไม่ได้ เข้าร่วมโครงการจะแห่ครวตานเข้าวัดตามความเหมาะสม บางหลังอาจจะเข้าตอนเย็น หรือบางหลังอาจจะเข้า ตอนเช้าของอีกวันก็ได้ สำหรับการแห่ครวตานแบบพอเพียงจะมีขบวนฆ้องมอญเงี้ยว ฟ้อนเล็บ และกลอง สะบัดชัย เป็นต้น ส่วนขบวนหัววัดต่างๆที่มาร่วมงาน อาจมีการแสดงต่างๆ เช่น การฟ้อน การเดินอังก่อ เป็นต้น มาร่วมขบวนด้วย เมื่อแห่ครวตานไปถึงวัดแล้ว ชาวบ้านจะนำครวตานไปตั้งไว้รอบๆสิ่งก่อสร้างที่ถาวร ส่วนยอดหรือเงินที่จะทำบุญชาวบ้านจะนำกลับบ้านไปก่อน เพื่อรอทำบุญในเช้าวันรุ่งขึ้น

วันตาน ชาวบ้านจะไปรวมตัวกันที่วัดเพื่อร่วมทำบุญ โดยมีขั้นตอนดังนี้ เริ่มจากการไปนิมนต์หัววัด นอน การเจริญพระพุทธมนต์ จากนั้นเป็นพิธีโอภาสเวนตานและกล่าวคำถวายเสร็จแล้วเป็นการประเคน จตุปัจจัยไทยทานแก่พระสงฆ์ในพิธี และจากนั้นเป็นการรับพรจากพระสงฆ์ในพิธี และเป็นถวายภัตตาหาร เช้า เมื่อเสร็จสิ้นพิธีเรียบร้อยแล้วทางคณะกรรมการรวบรวมปัจจัย(จำนวนเงินที่ได้รับในครั้งนี้) ส่วนครว ทานจะมีชาวบ้านจากหมู่บ้านอื่นที่จะจัดงานปอยหลวงมาขอบูชาต่อตามเจตนาค่อยไป

การจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง บ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว วันที่ 19-20 กุมภาพันธ์ 2551 ณ ชุมชนบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว ตำบลบ้านเรือน อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

หลังจากเตรียม สถานที่ อาหาร ครวตาน เรียบร้อยแล้ว พอถึงวันงาน (ห่างน้อย) จะมีญาติพี่น้องที่ อยู่ต่างหมู่บ้าน เริ่มเดินทางมาร่วมงานบุญ (ฮอมตาน) เจ้าของบ้านให้การต้อนรับเลี้ยงดู พอถึงวันที่สองของ งาน (ห่างหลวง) ก็มีการเลี้ยงดูเหมือนกับวันเริ่มงาน (ห่างน้อย) แต่ในวันนี้จะมีญาติพี่น้องมาร่วมงานมาก เพราะจะได้ร่วมกันแห่ครวตาน ไปร่วมทำบุญในตอนบ่าย พอได้เวลาแห่ครวตาน (แดดอ่อน) จะทำพิธีสุม ครวตาน (เป็นพิธีที่ทำให้เครื่องไทยทานบริสุทธิ์) โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. นำต้นครวตานที่เตรียมไว้ ตกแต่งเรียบร้อย พร้อมจะแห่ไปทำบุญมาตั้งไว้ลานบ้าน
2. เตรียมพานดอกไม้ ธูปเทียน พร้อมน้ำขมิ้นส้มป่อย (ขันสุ มา)
3. ให้ผู้ที่เคยผ่านการบวชพระ และสามารถกล่าวคำสุมครว ตานได้ เป็นผู้นำพิธี
4. เจ้าภาพ หรือเจ้าของเครื่องไทยทาน เป็นผู้ยกขันสุมขึ้น เสมอหน้าผาก เมื่อจบคำกล่าวสุมแล้ว ให้เจ้าบ้านเอาน้ำขมิ้น ส้มป่อย ประพรมบนเครื่องไทยทานเป็นอันเสร็จพิธี

เมื่อเจ้าบ้านและญาติพร้อมกันแล้ว ก็เริ่มแห่เครื่องไทยทานไป วัด ในขบวนแห่เครื่องไทยทานไปวัด จะมีการโปรยมะนาว (หรือห่อด้วยกระดาษเงินกระดาษทอง) เป็นการให้ทานอย่างหนึ่ง เจ้าของเครื่องไทยทานจะอุ้มสูงใส่

ข้าวตอกดอกไม้นำหน้าครัวตาน มีหม้อ มงเชิง แห่หรือบางขบวนจะมีการฟ้อนเจิง ฟ้อนเล็บ ฟ้อนดาบ แห่กลองสะบัดชัย หรือการเต้นแม่ว ในขบวนด้วย พอเดินทางถึงวัด ก็นำครัวตานไปไว้บนฮ้านครัวตาน ซึ่งได้จัดทำไว้ล่วงหน้า เจ้าของครัวตาน ก็นำวัตถุปัจจัย (ยอดครัวตาน) กลับไปไว้ที่บ้าน เพราะกลัวว่าจตุปัจจัยจะสูญหาย เนื่องจากไม่ได้นอนเฝ้าครัวตาน ในตอนกลางคืน ที่วัดจะเป็นที่ศาลาการเปรียญหรือวิหารที่ได้ก่อสร้างขึ้น และทำการฉลองในครั้งนี้ จะมีพิธีทางศาสนา นิมนต์พระสงฆ์ 1 รูป เป็นองค์เทศน์ ทำพิธีมหาพุทธาภิเษก สมโภชนงานฉลอง พอวันรุ่งขึ้น ในตอนเช้ามีการทำบุญตักบาตร ถวายภัตตาหารเช้าแด่พระสงฆ์ที่มาร่วมพิธี พอเวลาประมาณ 9.00 น. ก็เริ่มพิธีทางศาสนา ให้อาจารย์รับศีล มัคทายก อาราธนาพระปริตร พระสงฆ์รูปที่ 3 กล่าวชุมนุมเทวดา มัคทายก กล่าวโอกาสเวณยาน ถวายสังฆทาน ให้อาจารย์รับศีล พระสงฆ์รูปที่ 3 กล่าวชุมนุมเทวดา มัคทายก กล่าวโอกาสเวณยาน ถวายสังฆทาน ให้อาจารย์รับศีล

ประเพณีการต้อนรับครัวตานหัววัด ในวันครัวตานเช้า

ทางวัดจะจัดคณะศรัทธาของวัดที่เป็นผู้ชายจะมีอายุอยู่ในช่วงกลางคน 9 – 10 คน หรือมากกว่านั้นก็ได้ มารวมตัวกันอยู่ในเต็น ข้างประตูด้านหน้าวัด จะมีสัปทน เสื้อ คนโท พานดอกไม้รูปเทียน ช่อธง (จะเป็นธงชาติไทย ธงเสมาธรรมจักร) ช่อคือ ผ้าสีเขียว ผ้าเหลือง ตัดเป็นรูปสามเหลี่ยม ใส่ด้ามยาวประมาณ 2 เมตร สิ่งของเหล่านี้เตรียมไว้พร้อมกับศรัทธาที่ได้รับมอบหน้าที่ทำหน้าที่ เมื่อมีหัววัด ต่าง ๆ มาร่วมทำบุญ มาถึงบริเวณประตูหน้าวัด คณะศรัทธาที่รับมอบมาทำหน้าที่ต้อนรับ ก็จะถือสัปทน คนโท เสื้อ พานดอกไม้ รูปเทียน และช่อธง ออกไปต้อนรับ โดยคนที่ถือเสื้อจะปูเสื่อลงกับพื้น ให้พระสงฆ์ที่มาไปยืนอยู่บนเสื่อที่ปูไว้ คนที่ถือพานดอกไม้ ก็จะย่อตัวลงนั่งตรงหน้าพระสงฆ์พร้อมกับยื่นพานดอกไม้ ประเคนพระสงฆ์ พระสงฆ์ ก็จะรับเอาพานดอกไม้ โดยเอามือมาแตะที่พาน แล้วคนที่ประเคนพานก็จะลุก ยืนขึ้นถอยกลับ คนที่ถือคนโท ก็จะรินน้ำจากคนโท ถวายพระสงฆ์ทุกรูป และทุกคน ที่ร่วมขบวนมาด้วย แล้วพระสงฆ์ พร้อมขบวนครัวตานเคลื่อนขบวนเข้าวัดไป คณะศรัทธาที่ต้อนรับ ก็จะเดินไปส่งจนถึงปริมพิธี หรือโบสถ์ หรือวิหาร แล้วก็จะพากันกลับมามั่งอยู่ที่เดิม รอหัววัดที่จะมาใหม่อีกต่อไป ทำอย่างนี้จนกว่าหัววัดที่มาร่วมทำบุญจะหมด หรือเป็นเวลามืดค่ำ แล้วก็จะหยุดการต้อนรับ งานครั้งนี้ทางกลุ่มเยาวชนบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียวได้ฟ้อนรับหัววัดต่าง ๆ ร่วมด้วย

สำหรับงานปอยหลวงของวัดบ้านเหล่าที่ผ่านมา การต้อนรับครัวตานหัววัด นั้นได้รับความช่วยเหลือจากคณะศรัทธาบ้านใกล้เคียง ในตำบล มาช่วยต้อนรับแทนเวลาบ้านอื่นมีงานปอยหลวงคณะศรัทธาบ้านเหล่าก็จะไปช่วยต้อนรับหัววัดแทนเขา เป็นการเชื่อมความสัมพันธ์อันดีต่อกัน

การทำอาหารเลี้ยงเพลและเลี้ยงต้อนรับศรัทธา ที่มาร่วมทำบุญของวัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเจียว

ตามประเพณีพื้นบ้าน ยามเมื่อวัดบ้านเรา มีงานปอยหลวงเกิดขึ้น แม่บ้านทางบ้านเหล่า จะไปขอแม่บ้านอื่น ๆ หรือใกล้เคียง ภายในตำบลเดียวกัน เข้ามาช่วยทำอาหาร หลากอย่าง ช่วยถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ และศรัทธาที่มาทำบุญ สำหรับแม่บ้านในหมู่บ้าน ไม่มีเวลามาต้อนรับ เพราะต้องไปต้อนรับญาติพี่น้องที่มาช่วยทำบุญที่บ้าน ถึงเวลาที่บ้านอื่น มีงานปอยหลวง ทางแม่บ้าน บ้านเหล่า ก็จะไปช่วยทำอาหารแทน เป็นการช่วยเหลือกันและกัน

แม่บ้านที่มาช่วยงานปอยหลวงวัดบ้านเหล่าที่ผ่านมา มีดังนี้

1. แม่บ้าน บ้านเหล่าสันปิง ตำบลบ้านเรือน
2. แม่บ้าน บ้านหนองบุญชุม
3. แม่บ้าน บ้านบ่อควา
4. แม่บ้าน บ้านนครเจดีย์ ตำบลนครเจดีย์

การบูชาครวตานและการหลีกเคราะห์

หลังจากการทำบุญปอยหลวงแล้ว คณะกรรมการจะให้ศรัทธาวัดอื่น ๆ มาทำการบูชาต้นกัณฑ์ เพื่อนำไปทำบุญในวัดที่มีปอยหลวงวัดต่อไป วัดที่ทำปอยหลวงก่อนย่อมได้เปรียบที่มีวัดอื่นมาบูชาครวตาน บางวัดให้บูชาหมด เว้นไว้แต่ของที่สำคัญ ๆ เท่านั้น นับว่าเป็นการดีที่คนอื่นมาช่วยเก็บกวาดให้

เครื่องสักการะเกี่ยวกับครวตาน

เมื่อมีปอยหลวง ชาวบ้านแต่ละครัวเรือน จะเตรียมเครื่องสักการะต่าง ๆ เป็นวัตถุไทยทานตามที่ต้องการ หรือตามความปรารถนาของตนที่จะถวายทาน โดยจัดเตรียมพานดอกไม้ เรียกว่า ชันนันทาน ครวตานที่นิยมทำในท้องถิ่นมีหลายประเภท ดังนี้

1. วงไหว
2. วงกระดัง

3. หอกลม
4. ใบโพธิ์
5. รูปสัตว์ต่าง ๆ เช่น ช้าง ม้า นกยูง ฯลฯ
6. ต้นดอก

การทำครวตาน (วงไหวและวงกระด้าง)

1. นำไม้ที่ยาว 80 เซนติเมตร 2 เล่ม และ 70 เซนติเมตร 2 เล่ม มาเรียงกันแล้ววัดระยะจากด้านล่าง 20 เซนติเมตร เท่ากันทั้ง 4 ด้าน เพื่อทำเป็นเสาของครวตาน
2. วัดระยะจากฐาน ขึ้นมาอีก 40 เซนติเมตร ให้เท่ากันทั้ง 4 ด้าน แล้วเจาะรู ใช้ไม้ไผ่ ผ่าซีกยาวประมาณ 60 เซนติเมตร มาเสียบที่รู เป็นการประกอบฐานครวตาน ใช้ตะปูตีให้มั่นคงแข็งแรง ถ้าเป็นไม้เนื้อแข็งจะทำเหมือนกัน จะเจาะรูก็ได้หรือใช้ตะปูตีก็ได้
3. หาไม้ไผ่ที่มีเส้นผ่านศูนย์กลาง 3 เซนติเมตร ยาวประมาณ 150 เซนติเมตรมาผูกติดไว้ด้านหลัง คือด้านที่มีความสูง 80 เซนติเมตร
4. เมื่อได้ฐานของต้นครวตานแล้ว ด้านบนจะหาไม้มาพาดสัก 4 – 5 อัน แล้วเอาไม้อัดหรือกระดาน ให้มีขนาดพอที่จะใส่ลงไปบนไม้ที่พาดไว้ ให้เต็มขนาดของฐาน ส่วนด้านข้าง ให้ใช้ไม้ไผ่หรือไม้เนื้อแข็งที่มีขนาดความกว้าง และยาวเท่ากับฐาน พาดกับปลายเสาทั้งสี่ต้น แล้วใช้ตะปูตี หรือใช้ลวดผูกให้แน่น
5. หาไม้ไผ่เล่มเล็ก ๆ หรือเล่มที่สามารถสอดเข้าไปในไม้ไผ่เล่มแรกได้ จับให้ไม้ไผ่เล่มเล็กให้หมุนได้รอบทิศทาง
6. การประดับต้นครวตาน มักจะใช้กระดาษว่าวหลากสี ตัดเป็นลวดลาย จะเป็นลายไทย หรือลายดอกลายพื้นเมือง ตีครอบเสา ฐาน และวงไหว
7. ทำวงไหวจำนวน 5, 7 หรือ 9 วง มีเส้นผ่าศูนย์กลางลดหลั่นกันไปตามขนาด โดยวงไหวจะทำจากไม้ไผ่ที่เหลาบางสามารถขุดเป็นรูปวงกลมได้
8. นำเชือกในล่อนผูกวงไหวเหล่านั้น โดยให้วงที่ใหญ่ที่สุดอยู่ข้างล่าง วงที่เล็กที่สุดอยู่ข้างบน จากนั้นตกแต่งวงไหวด้วยกระดาษตัดเป็นรูปลวดลาย หรือเป็นรูปโมบาย หรือลูกปัดแล้วแต่ความต้องการและมีมือในการประดิษฐ์ของแต่ละคน เวลาขกไปจะแกว่งไปมา
9. วงกระด้างจะไม่ใช้เชือกในล่อน แต่เจาะไม้ไผ่ที่จะนำมาสอดกับกระบอกไม้ไผ่ที่มีความกว้าง 3 เซนติเมตร แล้วใช้ไม้สอดรูที่เจาะให้เป็นวงกลม และประดับเหมือนวงไหว แต่เวลาหามาไปจะไม่แกว่งไปมา จะกระด้างอยู่กับที่

การทำต้นครัวตานแบบใบโพธิ์

การทำต้นครัวตานแบบใบโพธิ์ มีขั้นตอนทำแบบเดียวกับการทำวงไหว จะต่างกันที่ทำใบโพธิ์แทนวงไหวเท่านั้น การทำใบโพธิ์ จะนำไม้ไผ่มาผ่าเป็นซี่กเล็ก ๆ แล้วเหลาเป็นวงกลม ให้มีความยาวตามที่ต้องการ แล้วแต่ละเอาใบโพธิ์ใหญ่น้อยเท่าไร เอาไม้ที่เหลามาสอดเข้ากับไม้ที่สอดเข้ากับกระบอกลไม้ที่ติดอยู่กับฐาน แล้วขุดเป็นรูปใบโพธิ์หรือรูปหัวใจ เอาไม้ที่เหลาอีกอันมาผูกขวางไปมาในวงรูปใบโพธิ์ เพื่อจะเอาไผ่เป็นที่ผูกกล้วย ขาม หรือจวน เป็นของถวาย หรือเอาไม้หนึบธนบัตรที่จะเอามาเป็นยอดครัวตาน มาผูกเป็นติครอบใบโพธิ์ ส่วนบนสุดจะเป็นร่มกระดาด ใบเล็ก ๆ เสียบติดยอดใบโพธิ์ และก็จะเอาธนบัตรที่มีไม้หนึบ แขนงรอบร่มเป็นยอดทานก็ได้ ในกรณีที่ไม่มี กล้วย ขาม จวน ในรูปใบโพธิ์

ข้อมูลเกี่ยวกับงานปอยหลวงในอดีตและปัจจุบันในด้านต่าง ๆ ดังนี้

งานปอยหลวงในอดีต	งานปอยหลวงในปัจจุบัน (ก่อนทำวิจัย)	งานปอยหลวงหลังจากการทำวิจัยของบ้านเหล่าฯ
1.วัตถุประสงค์ -อยากได้บุญกุศล -รักษาขนบธรรมเนียมประเพณี -อยากพบปะญาติพี่น้อง 2.ด้านอาหาร -อาหารส่วนมากเป็นอาหารที่บ้านเป็นอาหารหาจ่าย ฝึกปลูกกันเอง 3.ด้านเครื่องดื่ม -เหล้าทำเอง เลี้ยงน้ำปลา 4.ด้านการร่วมทำบุญ -โดยมีการบอกบุญมีการเอาดอกไม้ธูปเทียนใส่สรงไป บอกบุญตามบ้านญาติ 5.การเตรียมงาน -มีการตานตุ้ง ดานหม้อน้ำ -การจัดสถานที่ครัวตาน โดยยกสูงจากพื้นประมาณ 1 เมตร เพื่อไว้วางครัวตาน -ครัวตานของแต่ละบ้านจะทำกันเองมีการ	1.วัตถุประสงค์ -อยากได้บุญกุศล อยากพบญาติ -อยากสนุกสนาน -อยากได้คืน 2.ด้านอาหาร -อาหารส่วนมากเป็นอาหารที่ทันสมัยเลียนแบบ ร้านอาหารเลี้ยงกันแบบฟุ่มเฟือย 3.ด้านเครื่องดื่ม -มีเหล้าแดง เบียร์ เลี้ยงไม่แฉ -เลี้ยงน้ำชาวน้ำหวานซื้อมาทั้งหมด 4.ด้านการทำบุญ -มีการประชาสัมพันธ์ทางวิทยุ และออกบัตรเชิญ 5.การเตรียมงาน -มีการตานตุ้ง -ครัวตาน บางคนก็สร้างเอง ทำเอง ส่วนมากจะเช่า หรือยืมมาจากที่อื่น -มีการซื้อโต๊ะ เก้าอี้ เต็นท์ในการจัดสถานที่รับรองแขก	1.วัตถุประสงค์ -รักษาขนบธรรมเนียมประเพณี -อยากได้บุญกุศล อยากพบญาติ -อยากสนุกสนาน 2.ด้านอาหาร -เป็นอาหารแบบจานเดียว และเป็นการจัดแบบตั้ง โต๊ะบริการตัวเอง และมีอาหารพื้นเมืองจากพืชผักที่มี การปลูกเองในส่วนน้อยหลังบ้าน 3.ด้านเครื่องดื่ม -มีการเลี้ยงเหล้า เบียร์ น้ำอัดลมอยู่ แต่ไม่นำมาตั้ง โต๊ะ และไม่ให้ใส่แก้วให้แขก ใช้วิธีการบริการตัวเอง -มีผู้นำดื่มสมุนไพรเป็นทางเลือก 4.ด้านการทำบุญ -มีการบอกบุญตามญาติ เพื่อน โดยการโทรศัพท์ การ พบปะพูดคุย 5.การเตรียมงาน -มีการตานตุ้ง

งานปอยหลวงในอดีต	งานปอยหลวงในปัจจุบัน (ก่อนทำวิจัย)	งานปอยหลวงหลังจากการทำวิจัยของบ้านเหล่าฯ
ขึ้นทำทั้งสี่ 6.ด้านการแห่ครว้ทาน -ก่อนการแห่ออกจากบ้านจะมีพิธีขอสุมาครว้ทาน ผู้ทำพิธีจะต้องเป็นผู้ที่บวชเรียนมาแล้ว เช่น หนาน น้อย (พระ/เณรที่สึก) ในพิธีจะมีดอกไม้ ธูปเทียน น้ำขมิ้น ส้มป่อย พร้อมกับเจ้าของบ้านโปรยดอกไม้ -การแห่ครว้ทาน ถ้าใครพร้อมก่อนก็แห่เข้ามาก่อน ในการแห่จะมีการฟ้อนเจิง ฟ้อนดาบ ตีกลองสะบัดชัย พอเข้าไปวัดแล้วแห่รอบวิหาร 3 รอบแล้วนำครว้ทานไปเก็บไว้ที่เก็บ (सान) เจ้าของไปนอนเฝ้า 1 คืน 7.พิธีการทำบุญ -ในตอนเช้าของวันรุ่งขึ้นจะมีการทำบุญตักบาตร เช้าบ้านทำอาหาร 1 หม้อ แยก 1 หม้อ เพื่อนำมาร่วมทำบุญร่วมกับญาติพี่น้องและร่วมรับประทานอาหารและแยกย้ายกันกลับบ้าน	6.ด้านการแห่ครว้ทาน -มีการสุมาครว้ทาน -การแห่ครว้ทาน จะใช้ธูป (เครื่องเสียบ) พ่อบ้านแม่บ้าน หนุ่มสาววัยรุ่นจะเดินไปตามจังหวะเพลงเดินอย่างเมามัน บางทีเดินไปรำไปจนครว้ทานที่ห้ามไปนั้นฟังไปก็มีและแจกเหล็กกันตลอดทาง -พอเข้าไปในวัดแล้ว ก็ถวายทานเลย 7.พิธีการทำบุญ -ชาวบ้านจะมาทำบุญตักบาตร โดยจัดอาหารเพียงพอสำหรับตักบาตรทำบุญ ไม่มีญาติพี่น้องมาร่วมอย่างเดิม เหมือนดังในอดีต พระก็ไม่มาจำวัด หลังจากทำบุญก็เสร็จพิธี -หลังจากมีการทำบุญแล้วจะมารอเช้าหรือบูชาครว้ทานไปทำบุญต่อ	-ครว้ทาน บางคนก็สร้างเอง ทำเอง บางส่วนจะเช่าหรือยืมมาจากที่อื่นแล้วนำมาปรับปรุงให้ดีขึ้น -มีการขมิ้น ใต้อะ แก้วบ้าง แต่ไม่มากเหมือนที่ผ่านมา 6.ด้านการแห่ครว้ทาน -มีการขอสุมาครว้ทาน -การแห่ครว้ทาน จะมีการแห่แบบพื้นบ้าน ใช้ฆ้องใช้กลองมโหรี แต่ยังมีสมาชิกในชุมชนจำนวนหนึ่ง (จำนวนน้อย)ยังมีการใช้ธูปธูป (เครื่องเสียบ) -พอเข้าไปในวัดแล้ว ก็ถวายทานเลย 7.พิธีการทำบุญ -ชาวบ้านจะมาทำบุญตักบาตร โดยจัดอาหารเพียงพอสำหรับตักบาตรทำบุญ -หลังจากมีการทำบุญแล้วจะมีคนมารอเช้าหรือบูชาครว้ทาน ไปทำบุญต่อ

รูปแบบการจัดงานปอยหลวงสมัยก่อน และปัจจุบัน

	วิธีการจัดงานปอยหลวงสมัยก่อน	วิธีการจัดงานปอยหลวงปัจจุบัน
สัญลักษณ์	ตุง	มีธง ป้ายเป็นสัญลักษณ์ตุง
การประชาสัมพันธ์	มีการบอกบุญตามบ้าน	ทางวิทยุ กระจายเสียงของท้องถิ่น , ชุมชน
วิธีการต้อนรับแขก	การต้อนรับแขกเป็นไปตามฐานะของครอบครัว	1.ด้านอาหาร- เน้นอาหารจานเดียว และอาหารพื้นบ้านที่มาจากพืชผักสวนหลังบ้าน 2.ด้านน้ำดื่ม- เน้นน้ำดื่มสมุนไพรเช่น น้ำมะนาว น้ำมะขาม น้ำใบเตย 3.ด้านสถานที่ - เกือบกวาดบ้านเรือนให้สะอาด ไม่เข้าโต๊ะหรือเก้าอี้
การแห่ครัวตาน	มีการฟ้อนเจิงนำหน้า	มีการประกวดขบวนแห่ครัวตานแบบประเพณีโบราณ
การบันทึกค่าใช้จ่าย	ไม่มีการบันทึกค่าใช้จ่าย	ตามแบบฟอร์มที่แจกให้

สรุปผลค่าใช้จ่ายในการจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง

บ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 202 ครัวเรือน ในครั้งนี้มีผู้เข้าร่วมโครงการ จำนวน 116 ครัวเรือน จากจำนวนที่สมัคร 120 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 59 ของครัวเรือนทั้งหมดในชุมชน และมีผู้ที่ส่งบัญชีรายรับรายจ่าย จำนวน 102 ครัวเรือน โดยมีครอบครัวที่มีเงินเหลือ จำนวน 78 ครัวเรือน และครอบครัวที่มีค่าใช้จ่ายเกิน จำนวน 24 ครัวเรือน (ดังตารางข้างล่าง) ซึ่งจากอดีตที่มีการจัดงานปอยหลวงของชุมชนบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียวเมื่อปี พ.ศ. 2545 เป็นการฉลองใหญ่ของวัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว คือ การฉลองวิหาร ซึ่งใช้เวลาเกือบ 10 ปีในการสร้าง พบว่า ชุมชนมีการจัดงานอย่างใหญ่โต แต่ละบ้านมีการจัดงานเลี้ยงฉลองเต็มที่ ทั้งเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ อาหารการกิน กิจกรรมบันเทิงต่าง ๆ ทั้งที่บ้านและที่วัด ทำให้ค่าใช้จ่ายในการจัดงานสูงมาก แต่ก็ไม่ได้มีการบันทึกรายละเอียดรายรับรายจ่ายที่เกิดขึ้น จากการวิจัยครั้งนี้ ทางโครงการวิจัยจึงให้ความสำคัญต่อการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อจะได้เป็นเครื่องมือหนึ่งในการสร้างความตระหนัก สร้างการเรียนรู้ให้กับสมาชิกในชุมชน รู้ค่าใช้จ่ายของตนเอง รู้ว่าสิ่งไหนจำเป็นสิ่งไหนไม่จำเป็น รวมทั้งทำให้สมาชิกได้มีการเปรียบเทียบข้อมูลที่เกิดขึ้นและเห็นแนวทางในการลดค่าใช้จ่าย อันนำไปสู่การปรับพฤติกรรมกรรมการกินการอยู่ให้รู้จักใช้เหตุผล ใช้ข้อมูลในการตัดสินใจมากขึ้น

ตารางสรุปค่าใช้จ่ายงานปอยหลวงกลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการ

รายการ	ครอบครัวที่มีเงินเหลือ	ร้อยละ	ครอบครัวที่จ่ายเกิน	ร้อยละ
จำนวน(ครัวเรือน)	78		24	
1. อาหาร	262,376	39.57	87,379	38.22
2. เครื่องดื่ม	256,484	38.68	93,351	40.83
3. ค่าสถานที่	29,491	4.45	12,088	5.29
4. การแห่ครัวทาน	57,612	8.69	14,555	6.36
5. ขอดครัวทาน	31,718	4.78	11,798	5.16
6. อื่น ๆ	25,328	3.82	9,469	4.14
รวม	663,009	100.00	228,640	100.00

จากตารางสรุปค่าใช้จ่ายงานปอยหลวงเศรษฐกิจพอเพียงบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว มีผู้เข้าร่วมโครงการ 102 ครัวเรือน พบว่า มีจำนวนครอบครัวที่มีค่าใช้จ่ายเหลือจากการจัดงาน จำนวน 78 ครัวเรือน และมีครอบครัวที่มีค่าใช้จ่ายเกินจากการจัดงาน จำนวน 24 ครัวเรือน

1) ด้านอาหาร ครอบครัวที่มีค่าใช้จ่ายเหลือจากการจัดงานมีค่าใช้จ่ายด้านอาหารจำนวน 256,484 บาท คิดเป็นร้อยละ 38.68 ของค่าใช้จ่ายทั้งหมดของกลุ่มที่มีเงินเหลือ และกลุ่มที่ค่าใช้จ่ายเกิน มีค่าใช้จ่ายด้านอาหาร จำนวน 87,379 บาท คิดเป็นร้อยละ 38.22 ของค่าใช้จ่ายทั้งหมดของกลุ่มที่มีค่าใช้จ่ายเกิน เมื่อเทียบกันแล้วพบว่า กลุ่มแรกจะมีค่าใช้จ่ายสูงกว่าเพียงเล็กน้อย ซึ่งค่าใช้จ่ายด้านอาหารที่ยังค่อนข้างสูง เมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายด้านอื่น ๆ จากการสอบถามพูดคุย พบว่า ค่าใช้จ่ายด้านอาหารนั้นลดลงจากเดิมที่เคยจัดงานนั้นมาก เนื่องจากหันมาใช้วัสดุในท้องถิ่น เน้นความพอเพียง ใช้อาหารจานเดียว แยกผู้มาเยี่ยมบ้านนั้นตัวรับประทานเอง แต่ก่อนเวลาแขกมาบ้านยกกลับข้าวมาเป็นชุดเป็นโตก บางคนก็ไม่ทาน ทำให้กลายเป็นของเหลือทิ้งไป จะนำไปเลี้ยงแขกคนอื่นก็ไม่เหมาะสม แต่ครั้งนี้เน้นให้แขกที่มานั่งรับประทานอาหารเข้าไปได้เอง เขาก็จะรู้ว่าควรตักแค่ไหน บางคนทานจากบ้านอื่นมาแล้วก็ไม่ทาน เป็นต้น และอีกอย่างหนึ่งการรวมกลุ่มกันทำขนม เช่น ข้าวแต่น ทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายด้านขนมมากขึ้น แต่ค่าอาหารยังมีอัตราส่วนค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างสูงกว่าอย่างอื่น เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจปัจจุบันที่ทำให้ราคาวัตถุดิบต่าง ๆ สูงขึ้น การใช้วัตถุดิบในบ้านเองก็ไม่เพียงพอต้องออกไปซื้อข้างนอกมาเสริม บางคนมีแขกต่างจังหวัดมาค้างที่บ้าน ต้องเลี้ยงดูเขาหลายวัน

2) ด้านเครื่องดื่ม ครอบครัวที่มีค่าใช้จ่ายเหลือจากการจัดงานมีค่าใช้จ่ายด้านเครื่องดื่ม คิดเป็นร้อยละ 38.68 ของค่าใช้จ่ายทั้งหมดของกลุ่มที่มีเงินเหลือ และกลุ่มที่ค่าใช้จ่ายเกิน มีค่าใช้จ่ายด้านเครื่องดื่ม คิดเป็นร้อยละ 40.83 ของค่าใช้จ่ายทั้งหมดของกลุ่มที่มีค่าใช้จ่ายเกิน ส่วนใหญ่เป็นค่าใช้จ่ายในด้านแอลกอฮอล์ จากการวิเคราะห์ พบว่า ค่าใช้จ่ายด้านนี้จะมีค่าใช้จ่ายยังค่อนข้างสูงเท่ากับค่าใช้จ่ายด้านอาหาร ส่วนใหญ่ยังเป็นค่าใช้จ่ายเครื่องดื่มประเภทแอลกอฮอล์ และที่เพิ่มเข้ามา คือ น้ำดื่ม และน้ำ ดังตาราง

ตารางสรุปค่าใช้จ่ายด้านเครื่องดื่ม

ประเภทเครื่องดื่ม	จำนวนเงิน(บาท)	ร้อยละ	จำนวนเงิน(บาท)	ร้อยละ
	ครอบครัวที่มีเงินเหลือ (78 หลังคา)		ครอบครัวที่จ่ายเกิน (24 หลังคา)	
แอลกอฮอล์	241,777	94.27	88,568	94.90
น้ำดื่ม	10,358	4.04	2,615	2.80
น้ำสมุนไพร	4,349	1.70	2,150	2.30
รวม	256,484	100.00	93,351	100.00

น้ำดื่มสมุนไพร ส่วนใหญ่ใช้ผลผลิตที่อยู่ในสวนของตนเอง มาจัดทำ บางบ้านก็ไม่มีผลผลิตจากสวน ก็จะมีญาติพี่น้องที่มีผลผลิต นำมาร่วมงาน ซึ่งทำให้สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายน้อย และน้ำตาลที่นำมาใช้ ก็ใช้จำนวนน้อย นับได้ว่า การเลี้ยงน้ำผลไม้และน้ำสมุนไพร แทนน้ำอัดลมในงานปอยหลวง ซึ่งได้แนวคิดมาจากการจัดงานปอยหลวงที่มีทีมงานวิจัยท้องถิ่น ได้พบเห็นมาแล้ว นำมาเสนอให้ผู้ร่วมโครงการ ได้จัดทำ เพื่อเป็นการลดค่าใช้จ่ายในงานปอยหลวงและน้ำผลไม้ น้ำสมุนไพร ยังเป็นสิ่งที่มีความประโยชน์ต่อสุขภาพ ป้องกันโรคและรักษาโรคของผู้ที่ดื่มได้ด้วย

บางบ้านมีค่าใช้จ่ายแอลกอฮอล์น้อยสาเหตุมาจาก

- 1) แยกที่มาร่วมงานไม่ชอบดื่ม และเป็นแขกผู้หญิงมีอายุมาก
- 2) เจ้าภาพเป็นคนสูงอายุ ไม่มีลูกหลานที่เป็นวัยรุ่น
- 3) มีบ้านหลายหลังอยู่ในบริเวณรั้วเดียวกัน
- 4) มีบุตรหลานที่ไม่ชอบดื่มของมีนเมา

3) ด้านสถานที่ ครอบครัวยังมีค่าใช้จ่ายเหลือจากการจัดงานมีค่าใช้จ่ายด้านสถานที่ คิดเป็นร้อยละ 4.45 ของค่าใช้จ่ายทั้งหมดของกลุ่มที่มีเงินเหลือ และกลุ่มที่ค่าใช้จ่ายเกิน มีค่าใช้จ่ายด้านสถานที่ คิดเป็นร้อยละ 5.29 ของค่าใช้จ่ายทั้งหมดของกลุ่มที่มีค่าใช้จ่ายเกิน ค่าใช้จ่ายด้านนี้เกิดขึ้นมาน้อย เนื่องจาก บางบ้านลานบ้านไม่มีรั้ว จึงต้องไปเช่าเต็นท์ ในการป้องกันแสงแดด บางบ้าน แยกมาร่วมงานมาก ที่นั่งในบ้านไม่เพียงพอ จึงจำเป็นต้องไปหยิบยืมโต๊ะ เก้าอี้ จากที่อื่น ๆ หรือบางที่ก็ต้องเช่า ทำให้มีรายจ่ายเพิ่มขึ้น แยกบางท่านไม่สะดวกในการนั่งพื้น เจ้าของบ้านจำเป็นต้องใช้โต๊ะ เก้าอี้ เต็นท์ ในการต้อนรับแขก จึงต้องเสียค่าใช้จ่ายด้านนี้

4) การแก้ครัวตาน ครอบครัวที่มีค่าใช้จ่ายเหลือจากการจัดงานมีค่าใช้จ่ายด้านการแก้ครัวตานคิดเป็นร้อยละ 8.69 ของค่าใช้จ่ายทั้งหมดของกลุ่มที่มีเงินเหลือ และกลุ่มที่ค่าใช้จ่ายเกิน มีค่าใช้จ่ายด้านการแก้ครัวตาน คิดเป็นร้อยละ 6.36 ของค่าใช้จ่ายทั้งหมดของกลุ่มที่มีค่าใช้จ่ายเกิน ส่วนใหญ่ ใช้วัสดุการตกแต่งครัวตานไม่มาก เนื่องจากต้องการทำบุญมากกว่า แต่บางบ้านที่มีฐานะดีก็ยังมีค่าใช้จ่ายสูง เจ้าภาพบางหลังต้องการความครึ้นเครง สนุกสนาน ก็มีการฟ้อนหรือการเต้นประกอบ ตลอดจนมีการว่าจ้างเครื่องเสียงมาประกอบขบวนครัวตาน

5) ยอดครัวตาน ครอบครัวที่มีค่าใช้จ่ายเหลือจากการจัดงานมีค่าใช้จ่ายด้านยอดครัวตาน คิดเป็นร้อยละ 4.78 ของค่าใช้จ่ายทั้งหมดของกลุ่มที่มีเงินเหลือ และกลุ่มที่ค่าใช้จ่ายเกิน มีค่าใช้จ่ายด้านยอดครัวตาน คิดเป็นร้อยละ 5.16 ของค่าใช้จ่ายทั้งหมดของกลุ่มที่มีค่าใช้จ่ายเกิน

6) ด้านอื่น ๆ ครอบครัวที่มีค่าใช้จ่ายเหลือจากการจัดงานมีค่าใช้จ่ายอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 3.82 ของค่าใช้จ่ายทั้งหมดของกลุ่มที่มีเงินเหลือ และกลุ่มที่ค่าใช้จ่ายเกิน มีค่าใช้จ่ายด้านยอดครัวตาน คิดเป็นร้อยละ

4.14 ของค่าใช้จ่ายทั้งหมดของกลุ่มที่มีค่าใช้จ่ายเกิน ซึ่งประกอบไปด้วย ค่าน้ำมันรถ ค่าจ้าง ค่าเบ็ดเตล็ด ซึ่งนับได้ว่าเป็นค่าใช้จ่ายที่ไม่มีผลกระทบต่อการใช้จ่าย งานเท่าใดนัก

จากการดำเนินงาน และข้อสรุปจากการวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายนั้น ทางทีมวิจัยได้มาสรุปข้อมูลร่วมกัน ดังนี้

1. การเกิดความคิดที่ต่างกันของนักวิจัย คือ มีฝ่ายผู้ และฝ่ายที่ถอยออกจากโครงการ ฝ่ายที่ผู้ มีเหตุผล คือ 1. มีความเชื่อมั่นในตัวผู้นำโครงการฯ 2. มีความศรัทธาพระสงฆ์และวัดบ้านเหล่าฯ 3. มีพรรคพวกเพื่อนฝูงมากมาย 4. เคยไปร่วมงานจากที่อื่นมาก่อน ส่วน ฝ่ายถอยจากโครงการ เพราะ 1. กลัวการต่อต้านจากแขกผู้มาเที่ยวงาน 2. ไม่มีเวลามาประชุมเนื่องจากนักวิจัยบางท่านมีภารกิจมาก 3. มีบุตรหลานที่ทำงานหลายคน (งานนิคมอุตสาหกรรมลำพูน)

2) เหตุผลของคนที่ไม่เข้าร่วมโครงการ คือ อยากประหยัดค่าใช้จ่าย อยากเข้าร่วมอนุรักษ์ประเพณีดั้งเดิม อยากร่วมโครงการกับชุมชนบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว สมาชิกในครอบครัวมีน้อย คาดว่าแขกที่มาร่วมงานมีน้อยด้วยเช่นกัน และเพื่อเป็นการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมโบราณ เหตุผลของคนที่ไม่เข้าร่วมโครงการ คือ มีเพื่อนฝูงมาก เคยไปที่อื่นแล้วเขามาแล้วดำเนินครอบครัวตัวเอง มีลูกชายทำงานที่นิคม และมีเพื่อนฝูงมาก ไม่สามารถเข้าร่วมโครงการได้

3) ข้อคิดที่ได้หลังการจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียงบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว

☐ ได้ข้อคิดจากการสัมภาษณ์ ครอบครัวที่ไม่เข้าร่วมโครงการที่ไม่ขาดทุน

- ได้ประหยัดรายจ่ายไปมาก
- เด็กวัยรุ่นมีความภูมิใจที่ได้ช่วยเหลือครอบครัวในการทำน้ำดื่มสมุนไพร
- ได้ของที่เหลือมาจากการจัดงานเช่น น้ำปลา กะปิ น้ำปลาเป็นต้น
- ไม่ต้องเหนื่อยที่จะต้องขนโต๊ะ เก้าอี้ส่งคืนจากเจ้าของที่ยืมมา
- ญาติ พี่น้องที่มานับว่าดี และถ้ามีงานเกิดขึ้นที่บ้านเขาเองจะได้นำวิธีการเหล่านี้ไปเป็นแบบอย่าง

☐ ได้ข้อคิดจากการสัมภาษณ์ ครอบครัวที่เข้าร่วมโครงการ และขาดทุน

- การจัดงานครั้งนี้บางที่กว้างแผนการเตรียมซื้อข้าวของเครื่องใช้ หรืออาหารมากเกินไป จำเป็นหรือซื้อมากเกินไป
- แขกที่มาแน่นหนา (แขกจมน)

☐ ได้ข้อคิดจากการสัมภาษณ์ ครอบครัวที่ไม่เข้าร่วมโครงการที่ไม่ขาดทุน

- จำนวนคนในครอบครัวมีน้อย ถึงไม่เข้าโครงการก็ไม่ขาดทุนอยู่แล้ว เช่น ป้าอูษา ป้าอกบ้านได้

☐ ได้ข้อคิดจากการสัมภาษณ์ ครอบครัวที่ไม่เข้าร่วมโครงการที่ขาดทุน

- มีลูกหลานอยู่หลายคน และทำงานในนิคมอุตสาหกรรมลำพูน

การจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียวเป็นกิจกรรมที่เริ่มขึ้นเพื่อให้คนในชุมชนได้มาเรียนรู้ร่วมกันในเรื่องการลดค่าใช้จ่ายในชุมชน การหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน การดำเนินงานมีทั้งผู้ที่เห็นด้วย และผู้ไม่เห็นด้วย นางทองม้วน ขวัญเขียว กล่าวว่า “ปัจจัยสำคัญหนึ่งที่ทำให้งานสำเร็จหรือไม่ นั่นคือ ผู้นำ ค่านิยมของผู้นำในชุมชนในปัจจุบัน ก็เป็นไปตามวิถีการของสังคม ซึ่งสังคมปัจจุบันดำเนินการไปในรูปแบบของการดำเนินแบบฟุ่มเฟือย การกินการครองชีพเป็นการใช้จ่ายแบบไม่ยั้งคิด คือ สังคมแบบไหน ผู้นำชุมชนที่ต้องเป็นไปตามสถานการณ์ของสังคมในปัจจุบัน เพราะเราคนเดียวไม่สามารถดำเนินอะไรที่ฝืนกับคนอื่นได้ มุมมองความคิดที่จะดำเนินชีวิตให้มีความพอเพียงเกิดขึ้นในชุมชนแต่ต้องดำเนินการโดยการสมัครใจของแต่ละบุคคล ซึ่งต้องทำความเข้าใจก่อน และจะให้ผู้นำดำเนินการเป็นไปตามเศรษฐกิจพอเพียงแบบ 100 % คงไม่ได้ เพราะว่า ค่านิยมของผู้นำชุมชนในปัจจุบันเป็นไปตามยุคสมัย ไม่ว่าในชุมชนหรือนอกชุมชนซึ่งถามเกี่ยวกับสังคมโดยรวม ดังนั้นถ้าเราสามารถปฏิบัติได้ก็เป็นการดีที่จะมีการประหยัดไม่ฟุ่มเฟือย เพราะเป็นแนวคิดตามรอยพระราชดำริ แต่บางครอบครัวในชุมชนก็ไม่สามารถทำได้ เพราะเขายังยึดติดกับสังคมโดยรวมอยู่ ที่จะทำได้ก็คงจะเป็นครอบครัวที่ไม่มีวัยรุ่นหรือกลุ่มที่ไม่มีสังคมพวกพ้องเยอะ”

นางสาวแก้วภา เปี้ยวงศ์ กล่าวเสริมว่า “ถ้าคนใดคนหนึ่งได้เข้ามาอยู่ในแวดวงสังคมแบบนี้แล้วคงจะหนีไม่พ้นจากการฟุ่มเฟือยทุกวิถีทางของเขา จะต้องหาหรือทำให้ได้เพื่อตัวเองและตำแหน่งหน้าที่ที่กลัวจะเสียหน้า คงจะยากมากที่เขาจะทำได้เต็มที่ เพราะเขาไปยืนอยู่จุดที่สำคัญ คือ มีเพื่อนฝูงที่มีตำแหน่งสังคมจัด บางครั้งก็ลืมตัวไปบ้าง เพราะตำแหน่งมีอำนาจมากกว่าความเป็นอยู่ของตัวเอง” และบอกต่อว่า “การจัดงานปอยหลวงที่ผ่านมา นั้น บรรยากาศก็เป็นทีพอใจ ส่วนมากชอบแบบเศรษฐกิจพอเพียง แต่เป็นบางส่วนที่ไม่เห็นด้วย บางคนจัดแหวกแนวไปอีกทางหนึ่ง จนทำให้สภาพงานปอยหลวง สับสนไปบ้าง”

อาจารย์ภาพร ณ ลำพูน กล่าวว่า “การมีความฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย แบ่งพรรคแบ่งพวกชอบความมีหน้ามีตา และความสนุกสนาน ไม่ยอมรับความคิดเห็นของฝ่ายตรงข้าม เป็นอุปสรรคต่อการจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง หลายคนมีความเห็นว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นสิ่งที่ดีเพราะเป็นของในหลวง แต่ปฏิบัติไม่ได้ เพราะในสังคมของคนเรา โดยผู้นำท้องถิ่นจะต้องหุรหุราฟุ่มเฟือย เพื่อให้ผู้อื่นยอมรับในสถานภาพของตน จึงไม่สามารถที่จะทำทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชุมชนของตนเองได้ผล การนำรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในงานปอยหลวง ยังไม่เป็นที่ยอมรับของคนหมู่มากในชุมชน เพราะข้อดกลังไม่ได้เกิดมาจากความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ในหมู่บ้านที่ทุกคนจะต้องได้แสดงความคิดเห็นและสร้างข้อดกลังร่วมกันอย่างจริงจัง เกิดมาจากกลุ่มเล็ก ๆ เพียงกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเห็นความสำคัญของปัญหาที่มักจะเกิดหลังงานปอยหลวงทุกครั้ง คือ ปัญหาหนี้สิน จึงมีกลุ่มคนที่ไม่เห็นด้วย และพยายามทำตรงกันข้ามกับแนวปฏิบัติที่ดีงาม แทบที่จะลดความฟุ่มเฟือยด้านเครื่องดื่ม อาหาร และการแห่ครัวทาน กลับเพิ่มความครึกครื้น

ด้วยเรคในขบวนแห่ เลี้ยงสุรายี่ห้อยดั่ง น้ำหวานที่มีชื่อ ธรรมชาติของคนย่อมมีกิเลสที่ไหนมีความสุข สนุกสนานย่อมชื่นชอบ โดยลืมตัวชั่วขณะ พอเสร็จสิ้นจึงได้เกิดทุกข์ จากเหตุการณ์ในครั้งนี้ทำให้คนที่เข้าร่วมกลุ่มเศรษฐกิจพอเพียง ปฏิบัติได้เพียงบางส่วนเท่านั้น นอกจากนั้นก็ให้เหตุผลว่า “เขาขอร่วม” บ้าง “มันไม่มีเวลาทำ” บ้าง “เขาเอามาหอม” บ้าง เป็นต้น สภาพงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียงจึงมีแต่ เลี้ยวเวลาหนึ่งของงานเท่านั้น”

เรื่องเล่าบรรยากาศงานปอยหลวงวันที่ 19 -21 กุมภาพันธ์ 2551

เรื่องเล่าที่ 1 โดยพ่อหนานใจ พุกกล้า

ในวันเริ่มงาน (ห้างน้อย) ในบ้านของพ่อหนานใจ พุกกล้า ตอนเช้ายังไม่มีพี่น้องมาร่วมทำบุญ บรรดาอากาศงานปอยหลวงแม่ค่านวมก็ได้จัดเตรียมอาหาร เป็นอาหารจานเดียวไว้ และได้ทำน้ำสมุนไพรสามอย่าง คือ น้ำมะพร้าว น้ำกระเจี๊ยบ น้ำมะตูม ได้บริการต้อนรับพี่น้องที่จะมาร่วมทำบุญ (หอมตาน) พอตอนสายใกล้เที่ยง จึงจะมีพี่น้องต่างบ้านทยอยมาร่วมทำบุญ บางท่านก็รับประทานอาหารขนมจีน

และบางคนที่ดื่มน้ำสมุนไพร ตามอรรถาธิบาย ในเวลาเดียวกันก็ได้มี ผู้จัดทำรายการ เวทีท้องถิ่น ของสถานีโทรทัศน์ช่อง 11 มาถ่ายทำรายการงานประเพณีปอยหลวงของชุมชนวัดบ้านเหล่า และได้มาถ่ายทำที่บ้านของกระผมด้วย แม่บ้านได้นำน้ำสมุนไพร และข้าวแค้น มาต้อนรับพร้อมกับเชิญชวนให้ดื่มน้ำสมุนไพร คุณสุรัชย์ เงินคำคง ซึ่งเป็นพิธีกร และผู้ดำเนินรายการได้กล่าวชมถึงน้ำสมุนไพร และข้าวแค้นว่าเป็นการประหยัดและเป็นภูมิปัญญาของชาวบ้าน แล้วยังถามว่า งานปอยหลวงนี้ ทำไมถึงมีโต๊ะเก้าอี้หลายตัว นางค่านวม พุกกล้า ตอบว่า เอาไว้ต้อนรับญาติพี่น้องที่จะมาร่วมทำบุญ ได้นั่งพักผ่อน พุดคุยกัน และเอาไว้ตั้งสำหรับกับข้าว เพราะบ้านคับแคบ ผู้ที่มาร่วมทำบุญมากันมาก จึงจำเป็นต้องมีโต๊ะ เก้าอี้ไว้ตามที่เห็นนี้แหละเจ้า

หลังจากที่ทีมงานผู้ถ่ายทำเวทีท้องถิ่นจากไปแล้ว ก็มีญาติพี่น้องเพื่อนสนิท มิตรสหายมาร่วมหอมตานกันอย่างต่อเนื่อง ในจำนวนพี่น้องที่มาหอมตานนั้นมี พ่อเวช ชุมภูศรี อดีตกำนันตำบลบ้านเรือน ก็มาร่วมหอมตานด้วย กระผมนายใจ พุกกล้า ในฐานะเจ้าบ้านและเป็นเจ้าภาพ จึงให้การต้อนรับและเชิญชวนท่านให้ดื่มเครื่องดื่มชนิดต่าง ๆ ที่เตรียมไว้ พ่อเวชบอกว่าไม่รับและไม่ดื่มอะไร แต่ผมก็ยังเชิญชวนท่านให้ลองดื่มน้ำสมุนไพรบ้าง มีน้ำมะพร้าว น้ำกระเจี๊ยบ และน้ำมะตูม ท่านก็ยังบอกว่าถึงเป็นน้ำสมุนไพรมันก็เป็นน้ำหวาน พ่อท่านไม่ได้ เพราะเป็นโรคความดันโลหิตสูง ผมก็ยังเชิญชวนและบอกท่านว่า เมียผมทำเอง

และผมก็ชี้มือให้ท่านดูยังภาชนะที่บรรจุน้ำสมุนไพร พ่อกำนันท่านบอกว่า รูปร่างของหม้อน้ำสวยดี ท่านได้อ่านข้อความที่ผมเขียนบรรยายสรรพคุณของน้ำสมุนไพรตรงหม้อที่บรรจุน้ำกระเจี๊ยบแดง ท่านได้อ่านสรรพคุณ จึงได้รู้ว่า น้ำกระเจี๊ยบแดงนั้นสามารถละลายเม็ดเลือดได้ และแก้ความดันโลหิตสูง บำรุงกระดูกและฟันได้ด้วย พ่อกำนันเวชจึงขอทดลองดื่มดู เมื่อดื่มแล้ว อึดทนทานถึงกับออกปากชมว่า เยี่ยมจริงๆ รสชาติอร่อยแถมยังบำรุงสุขภาพด้วย ดีกว่าน้ำอัดลมเป็นไหนๆ พ่อกำนันบอก ในการจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนวัดบ้านเหล่า ครั้งนี้ คุณลำดวน ท้ายนาва พี่น้องบ้านหมู่ที่ 8 บ้านบ่อควา ต.บ้านเรือน อ.ป่าซาง ได้มาร่วมสมอมทานที่บ้านของข้าพเจ้าด้วย และได้เห็นรูปแบบ และการนำสมุนไพรให้ทดลองดื่ม ก็ติดอกติดใจถึงกับบอกว่า ถ้าที่วัดของบ้านบ่อความีงานปอยหลวงจะขอนำเอาสูตรทำน้ำสมุนไพร ไปทำด้วยเพราะประหยัดดี เช่นเดียวกับคุณประทุมพร ณ เชียงใหม่ บ้านไร่คง ต.น้ำดิบ อ.ป่าซาง จ.ลำพูน ได้คั้นน้ำมะพร้าวก็ติดใจบอกว่า ถ้าปอยหลวงวัดไร่คง ที่จะจัดขึ้นในไม่กี่วันข้างหน้านี้จะขอนำสูตรทำน้ำมะพร้าว ไปทำเลี้ยงแขกด้วย ส่วนแม่อุ้ยตุ๊ด สารปีมปา อายุ 80 ปี แห่งบ้านริมออน ต.ออนใต้ อ.สันกำแพง จ.เชียงใหม่ ได้มาร่วมทำบุญปอยหลวงที่บ้านของลูกชาย ได้มาสมอมทาน ได้ทานอาหารว่างคือข้าวแต๋น ที่คุณคำนวม พุกกล้า เป็นผู้ทำ และได้คั้นน้ำมะตูม ที่ลูกสะใภ้ทำไว้บริการแขกก็บอกว่า ข้าวแต๋นก็อร่อย น้ำมะป็น ก็อร่อย ขอให้ลูกสาวทำเลี้ยงแขก ในงานปอยหลวงของวัดอรุณโชติการาม ริมออน ในวันที่ 29-30 มีนาคม 2551 ด้วย

เรื่องเล่าที่ 2 โดยพระสภาวะดี อภิสิทธิ์

ในวันห้าน้อยได้มีรายการทีวีของสถานี เวทีทองถิ่น ที่ได้ติดต่อประสานงานไว้แล้ว ได้มาถ่ายทำช่วงเช้า นำโดยคุณสุรัชย์ เงินคำคง และคณะถ่ายทำ ได้ถ่ายทำบรรยากาศงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงวัด และสิ่งที่น่าสนใจในชุมชน วันนั้นมีพ่อหนานใจ พุกกล้า (หัวหน้าโครงการ) ผอ.เกษม ใจกระแสน พระสภาวะดี อภิสิทธิ์ คุณทองม้วน ขวัญเขียว (ผู้ประกอบการ OTOP) อาจารย์ณภาพร ณ ลำพูน นำคณะนักดนตรีพื้นเมืองของนักเรียนโรงเรียนวัดบ้านเหล่า มาแสดง มินาบุญภูมิ ชมพูศรี ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 นายธีระศักดิ์ หมื่นของ ส. อบต. ม. 2 ต. บ้านเรือน

คอยต้อนรับ อำนวยความสะดวกให้กับคุณสุรัชย์ ได้ทำงานอย่างสะดวก วันนั้นเริ่มถ่ายจากป้าย ปากทางเข้าหมู่บ้านและบรรยากาศตามหมู่บ้าน บริเวณภายในวัด พระสภาวุธ ได้เล่าประวัติและตำนานของพระพุทธรูปเจ้าตาเขียว ส่วนบ้านพ่อหนานใจ พุกกล้า เป็นบ้านตัวอย่างการจัดงานปอยหลวง และบ้านคุณทองม้วนเป็นบ้านตัวอย่างการจัดงานปอยหลวงๆ และบ้านจัดงานแสงสงสันคำ OTOP

บรรยากาศในงาน มีการแลกเปลี่ยนพ้อบ้าน แม่บ้านหรือที่เรียกว่าเอามือกัน (คล้ายการลงแขก) มีพ้อบ้าน แม่บ้านจากหลายหมู่บ้านด้วยกัน เช่น บ้านบ่อควา บ้านหนองบุญชุม บ้านเหล่าสันปิง บ้านหนองเจดีย์ มาช่วยกันทำอาหารถวายพระ และผู้มาทำบุญในวัด และพระเณร ในตำบลอื่นที่มาช่วยงาน รวมทั้งคนเฒ่า คนแก่ ก็มาเอามือกันและคอยต้อนรับครัวตานหัววัด ตลอดวัน

พอถึงช่วงบ่ายถึงกำหนดการแห่ครัวตานเข้าสู่วัด เวลา 15.00 น. ให้เริ่มตั้งขบวนเวลา 15.00 น. เริ่มเคลื่อนขบวน พวกคะซ่างพ้องต่าง ๆ เตรียมพร้อมเพื่อต้อนรับขบวนปรากฏว่า เมื่อถึงเวลาที่กำหนดไม่ได้ตั้งขบวนเลย พอถึงเวลางานจริง ๆ พวกที่สมัครเข้าร่วมโครงการบางกลุ่ม ก็ลังเลว่าจะเข้าพร้อมกับขบวนรถเทศ ที่มาได้เข้าร่วมโครงการตอนหัวค่ำหรือจะนำเข้าเอง บรรยากาศการนำครัวตานเข้า อำนวยมากดีสูง (เจ้าอาวาสวัด) ก็เร่งให้นำครัวตานเข้าตามกำหนด ขบวนก็ไม่ได้ตั้ง บางบ้านก็กำลังนั่งดื่มเหล้า ดื่มเบียร์สังสรรค์กันอยู่ บ้างก็บ่นว่าจะริบนำขบวนเข้าไปทำไม เพราะยังไม่ค่ำ

การนำครัวตานเข้า กลุ่มสมัครเข้าโครงการที่เข้มแข็ง ก็แห่เป็นขบวนแบบมองชิงมอง แบบโบราณ เรียบร้อย สวยงาม พอถึงหัวค่ำกลุ่มที่ไม่เข้าร่วมและมีรถเทศเริ่มนำขบวนเข้า ปรากฏว่ามีการตบตีกันเล็กน้อย ดีสูงเป็นกรรมการตัดสิน ที่หน้าวิหาร ระหว่างฝ่ายแดง (กระเทย) ฝ่ายน้ำเงิน (ทอม) ตีกัน ดีสูงให้ข้อคิดว่าคนที่ชอบนำครัวตานเข้าตอนค่ำ กินเหล้าเมาๆ เดินรำกันแบบมีรถเทศ คือมนุษย์แมลงวัน (ชอบของเมา) คนที่นำครัวตานเข้าตอนหัวค่ำตั้งขบวนเรียบร้อยสวยงามแบบเก่าไม่เมาเป็นมนุษย์แมลงผึ้ง (ชอบความงาม) มีความสามัคคีกัน

ในงานปอยหลวงในครั้งนี้มีลักษณะ ก้านยาวดาวร้ายมาทำการแสดง 3 รอบ 3 เวลา คือ เวลากลางคืน วันห้าน้อย ตอนกลางวันและกลางคืนครัวตานเข้า ปอยหลวงครั้งนี้ คณะศรัทธาแห่ครัวตานมาแล้ว จะไม่ถวายแต่เก็บไว้ถวายทาน ในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ หลังจากรับประทานอาหารเช้า เพราะจะได้นิมนต์พระเถระผู้ใหญ่ มาเจริญพุทธมนต์ด้วย และในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2551 นั้น ขอให้พ้อบ้าน แม่บ้าน มาช่วยทำอาหารถวายพระสงฆ์ และคณะศรัทธา ที่มาร่วมทำบุญ สำหรับอาหารถวายพระสงฆ์บางส่วน จะตั้งร้านอาหารทำมาสมทบด้วย (เพราะมีพระเถระผู้ใหญ่) ได้การแห่ครัวตานและการนำครัวตานมาวัดนั้น ในที่ประชุมได้ตกลงกันว่า จะเข้าร่วมกันเป็นป๊อก คือ ป๊อกก้านสัน ป๊อกบ้ำไร่ ป๊อกบ้านเหนือ และบ้านใต้ ได้ทำการจับฉลากว่า ป๊อกไหนจะได้เข้าก่อน — หลัง ปรากฏว่า ป๊อกบ้านเหนือได้นำครัวตานได้เข้าเป็นอันดับแรก บ้านสันอันดับที่สอง บ้านไร่อันดับที่สาม และบ้านใต้อันดับสุดท้าย ให้อันดับแรกรวมขบวนพร้อมกันเวลา 4 โมงเย็น ให้เริ่มเดินขบวน

ในงานปอยหลวงครั้งนี้ แม่บ้านวัดหนองบุญชุม และแม่บ้านวัดหนองเจดีย์ มาช่วยกันทำอาหาร และถวายอาหารเพลแด่พระสงฆ์สามเณร ที่มาร่วมทำบุญ ตลอดจนศรัทธาประชาชนด้วย

ข้อสังเกตจากการจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง

หลังจากจัดงานปอยหลวงแล้วได้สร้างแรงบันดาลใจให้แก่ชุมชนบางส่วน ส่วนมากได้แรงกระเพื่อมจากคนที่มิไจรักและเห็นความสำคัญ นำแปลกคือ บ้านที่ได้รับแรงกระเพื่อมคือ บุคคลที่ค่อนข้างมีฐานะพอสมควร ชุมชนเกิดความตื่นตัวมากขึ้นในเรื่องการลดรายจ่ายในครัวเรือนมากขึ้น ในภาวะค่าครองชีพสูง การการรับผิชอบหรือรายได้ลดลงแรงกระเพื่อมยิ่งค่อนข้างจะได้ผล

ข้อสังเกต การจัดในครั้งนี้เน้นเรื่องการลดรายจ่ายในครัวเรือน ธรรมชาติพึ่งพาตนเอง การเลี้ยงแบบประหยัด เช่น คัดน้ำสมุนไพร และอาหารจานเดียว ปรากฏว่าชุมชนใกล้เคียงหรือญาติพี่น้อง พอมาเห็นแล้วเกิดความพอใจและยอมรับ ได้นำไปจัดที่บ้านของตนเอง ปรากฏว่าระหว่างน้ำดื่มอัดลมกับน้ำสมุนไพร น้ำสมุนไพรหมดก่อน น้ำอัดลมได้ส่งกลับคืนให้บริษัท

แสดงให้เห็นว่า การยอมรับของคนในชุมชนส่วนมาก และเห็นความเปลี่ยนแปลง เช่น การลดรายจ่ายในงานศพ การนำสวนน้อยของนักเรียน โดยพ่อแม่เป็นคนคอยสนับสนุนร่วมกับโรงเรียนบ้านเหล่า พระเจ้าตาเขียว รวมทั้งการฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม การฟ้อน การเล่นดนตรีพื้นเมือง และการเรียนรู้เรื่องการทำอาหาร การทำขนมและน้ำดื่มสมุนไพร เป็นต้น

ตอนที่ 3 ปัจจัยเอื้อและอุปสรรคต่อการจัดงานปอยหลวง

ปัจจัยเอื้อ

การจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว เกิดจากความศรัทธา และความมุ่งมั่นของทีมงานวิจัย มีความตระหนักเห็นความสำคัญของปัญหา รวมทั้งทีมวิจัยส่วนใหญ่เป็นแกนนำที่ชาวบ้านนับถือ มีความรู้ มีจิตสำนึกหน้าหมู้หรือจิตสาธารณะ จริงใจและตั้งใจจะแก้ไขปัญหาร่วมกัน และการสนับสนุนจากพระสงฆ์วัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว คณะครู ที่เห็นความสำคัญและเข้าร่วมโครงการมาโดยตลอด ซึ่งเป็นตัวอย่างให้กับสมาชิกในชุมชนได้เข้ามาร่วมโครงการมากขึ้น รวมทั้งสภาพเศรษฐกิจปัจจุบัน ที่ทำให้คนหันมาใส่ใจกับตนเองมากขึ้น การตามกระแสนี้ทำให้ตนเองมีภาระหนี้สินมากขึ้น ทำให้หลายคนหันมาให้ความสำคัญกับการเป็นอยู่อย่างพอเพียงมากขึ้น

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค

การจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนวัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเจียว ทีมงานวิจัย ได้เชิญชวนให้คณะศรัทธา วัดบ้านเหล่า เข้าร่วมโครงการ โดยให้สมัครและกรอกชื่อลงในใบสมัครด้วยตนเอง ใบสมัครนั้นทีมงานวิจัยได้พิมพ์มาไว้บริการ มีผู้สมัครเข้าร่วมโครงการ 120 ครอบครัว ได้ส่งใบสมัครกลับมาให้ทีมงานวิจัย 116 ครอบครัว หลังจากเสร็จสิ้นงานปอยหลวงแล้ว ปรากฏว่าใบสรุปารับรายจ่าย มาให้ทีมวิจัย 102 ครอบครัว สอบถามได้ความว่า ใบสมัครและใบารับรายจ่าย สูญหายจากการทำความสะอาดบ้านเรือน บางก็บอกว่าจำไม่ได้ ว่าได้จ่ายอะไรไปบ้าง เพราะสมาชิกในครัวเรือนมีหลายคน ต่างคนต่างจ่าย ไม่ได้บันทึกตลอดเวลาทำให้ข้อมูลบางส่วนหายไป

รวมทั้งการเข้าร่วมโครงการนั้นต้องสร้างความเข้าใจให้กับสมาชิกในครอบครัวให้มาก เช่น ลูกหลานที่ไปทำงานนอกชุมชน ต้องการต้อนรับแขกเหมือนกับที่ตนเองเคยไปร่วม การเลี้ยงเหล้า การร้องคาราโอเกะตามบ้าน การจัดเครื่องเสียงหรือรถในการนำครัวทานเข้าวัด และจากสภาพเศรษฐกิจความเป็นอยู่ปัจจุบัน การแข่งขันกัน การกลัวเสียหน้าซึ่งกันและกัน ค่านิยมด้านการบริโภคนิยม ความฟุ้งเฟ้อ ทำให้คนเราละเลยฮึดฮอดดั้งเดิม หวังแต่ความสนุกอย่างเดียว ซึ่งทำให้ขาดความตระหนัก ไม่สนใจที่จะร่วมกันแก้ไขปัญหา

ตอนที่ 4 การขยายผลไปสู่ชุมชน

ทีมงานวิจัยบ้านเหล่าพระเจ้าตาเจียว มีความตระหนักและมุ่งมั่นที่จะเรียนรู้บริบท ความสำคัญ ของความเป็นมาของจารีตประเพณีอันดีงามที่คนรุ่นก่อนที่กระทำไว้ ไม่ให้สูญหาย ลบเลือนไปจากความทรงจำตลอดจนเป็นการนำเอา ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำประเพณีปอยหลวงซึ่งมีมาแต่เดิม มาให้คนคนรุ่นหลังได้รู้และสัมผัสถึงฮึดฮอดดั้งเดิม และเน้นเรื่องการประหยัดรายจ่ายในครัวเรือน จากการดำเนินโครงการนั้นได้ทบทเรียน องค์ความรู้ในการจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง การเห็นข้อดีของการจัดงาน และความรู้ที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล ทำให้ทางทีมวิจัยมีการหารือร่วมกัน และมีการจัดเวทีร่วมกับแกนนำ สมาชิกในชุมชน เพื่อนำบทเรียนที่ได้ไปปรับใช้ในกิจกรรมอื่น ๆ ของชุมชน เช่น การลดค่าใช้จ่ายในงานศพ การเชื่อมสู่สาระการเรียนรู้การสอนของโรงเรียนบ้านเหล่าพระเจ้าตาเจียว รวมทั้งบุคลากรของโรงเรียนซึ่งไม่ใช่คนบ้านเหล่าพระเจ้าตาเจียว และชุมชนอื่นได้นำแนวทางที่ได้ไปปรับใช้ในครอบครัว และชุมชนของตนเอง

ตัวอย่างการขยายสู่งานบุญในชุมชน(งานศพ)

การจัดศพแบบพอเพียง หรือลดรายจ่ายในงานศพนั้น ชุมชนบ้านเหล่าฯ พยายามจะลดรายจ่ายในทุกๆ ด้าน แต่จะค่อยๆทำไปทีละอย่าง อันดับแรกพยายามลดในด้านอาหารก่อน คือเมื่อมีงานศพในหมู่บ้านทางกลุ่มแม่บ้านก็จะปรึกษากันก่อนว่าจะทำกับข้าวแบบไหนแล้วจึงจะไปปรึกษาทางเจ้าภาพอีกที ถ้าทางเจ้าภาพตกลง แม่บ้านหรือแม่ครัวก็จะเริ่มดำเนินงาน ถ้าเป็นวันธรรมดาส่วนมากจะเป็นอาหารจานเดียว เช่น

ผักกระเพรา และถ้าเป็นแกงก็จะใช้ผักที่พอจะหาได้เอามาแกง เช่น ผักชีเหล็ก ก็จะทำให้พวกพ่อบ้านช่วยกันไปเก็บเอามาแกง หยวกกล้วยก็ไปตัดเอาตามสวน จะมีการทำอาหารไม่เกิน 3 อย่างในวันแต่งงาน และวันฉาปนกิจ เพราะจะมีผู้ร่วมงานมากกว่าปกติ

ด้านสังฆทานที่ศพพ่อนานคำ ปันตายของ เราไม่ซื้อตัวสังฆทานเลยเพราะเอาไม้ไผ่มาจักสานเป็นตัวสังฆทานสิ่งของในสังฆทานนั้นจะมีของพื้นๆที่กินได้เช่นผักต่าง ๆ เช่น หัวข่า ตะไคร้ ถั่วฝักยาว ใบมะกรูด คือผักแกงแค ตู้อเจ้าสามารถเอาไปปรุงเป็นอาหารได้ จะซื้อก็เฉพาะน้ำปลา เกลือ สบู่ ยาสีฟัน แปรงสีฟัน คือพยายามจะซื้อให้น้อยที่สุด

ปัจจัยหรือยอดสังฆทานนั้นจะไม่ไปยุ่งโดยให้เจ้าภาพตัดสินใจเอง เพียงแต่ทางทีมเราได้ให้คำแนะนำว่าจะใส่ปัจจัยมากน้อยเท่าไรก็ขอให้กล่าวดูกระเป๋าดูก่อนว่ามากหรือน้อย (เพราะพ่อนานคำท่านได้เงินค่าสมาชิกสงเคราะห์เฉพาะบ้านเหล่าบ้านเดียวเป็นเงินจำนวน 23,000 บาท) หลังจากจัดงานศพเสร็จเรียบร้อยแล้วยังมี เงินเหลือเก็บ

งานแม่ต๊อบ กันสุขะ ก็ทำในลักษณะเดียวกัน และได้เงินสงเคราะห์หมู่บ้าน 22,000 บาท ได้เงินสงเคราะห์จากวัดช้างโรง 1,000 บาท ได้รับจากพี่น้องมาร่วมทำบุญ 1,000 บาท รวมกับเงินที่จะจัดงานศพสิ้นเงินไป 20,000 เศษ ๆ ยังเหลือเงินอยู่ประมาณ 20,000 บาท

การบูรณาการสาระการเรียนรู้การสอนของโรงเรียนวัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว

โรงเรียนวัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียวเป็นโรงเรียนนาร่องในการใช้หลักสูตร 2551 อยู่แล้วและกิจกรรมการเรียนการสอนก็เน้นในเรื่องความพอเพียงโดยเฉพาะการออมของเด็กเราจะให้เด็กออมวันละ 10 บาท เด็กบางคนพอจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้วมีเงินใช้เพื่อไปเรียนต่อในชั้นที่สูงขึ้นช่วยผู้ปกครองได้เป็นบางส่วน ทางโรงเรียนยังได้ส่งเสริมให้เด็กมีคุณธรรมจริยธรรมทั้งในโรงเรียนและที่บ้าน ได้ส่งเสริมให้เด็กได้ทำการเกษตรเพื่อเป็นอาหารกลางวัน การปลูกผักสวนครัว และส่งเสริมให้ได้มีความรู้ด้านทักษะการทำอาหาร การเพาะเห็ดนางฟ้า คนตรีพื้นเมือง การทำสรวย สะตวง พิธีกรรมล้านนา โดยเชิญปราชญ์ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน เพื่อให้สอดคล้องกับท้องถิ่น จากการเข้าร่วมโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นทางคณะครูอาจารย์ได้นำกระบวนการมีส่วนร่วม การจัดกิจกรรมสร้างการเรียนรู้มาปรับใช้ในการเรียนรู้การสอน การนำเสนอหาสาระชุมชน วัฒนธรรมประเพณี (ปอยหลวง) มาใช้บูรณาการในสาระการเรียนการสอน รวมทั้งเด็กนักเรียนได้เป็นเข้ามาช่วยในการประชาสัมพันธ์กิจกรรม การณรงค์การทำสวนน้อย การจัดงานปอยหลวงแบบพอเพียง มีการทำสวนน้อยภายในโรงเรียน รวมทั้งมีการรวมกลุ่มเพื่อฝึกเพื่อนรำ การเล่นดนตรีเพื่อใช้ในการต้อนรับหัววัด การทำขนมพื้นบ้าน น้ำดื่มสมุนไพรต่าง ๆ ทำให้เด็กได้เรียนรู้และสืบทอดศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น

การปลูกผักสวนครัวโดยใช้ยางรถยนต์เป็นกระถาง

ตอนที่ 5 สิ่งที่ได้เรียนรู้

พระสงฆ์ อภิลิขิต

ที่มาของการเข้ามาสู่การทำวิจัย ช่วงเป็นนิสิตนักศึกษาอยู่ที่วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ปี พ.ศ.2547-2548 เป็นช่วงไฟแรงในการทำงาน เมื่อได้เข้ามาฝึกงานที่สถาบันวิจัยหรือศูนย์เมื่อปี 2549 แล้ว ยังได้เห็นมุมมองหลากหลายที่เป็นปัญหาได้สะท้อนออกมาจากสังคมชุมชนคนละปูน โดยเฉพาะปัญหาภาวะการเป็นหนี้ในครัวเรือน ถือว่าเป็นปัญหาใหญ่ของสังคมคนละปูน ซึ่งเป็นเมืองแห่งพระพุทธศาสนาที่เก่าแก่ที่สุดในล้านนา และมีจารีตประเพณีที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน

สังคมคนละปูนสมัยก่อนนั้นเป็นสังคมพึ่งพาตนเอง เป็นสังคมเกษตรกรรมต่างถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะการรักษารูปธรรมที่ท้องถิ่นของตนเอง คนสมัยก่อนนั้นจะกลัวผิดจารีตมาก เช่น กุลสตรีนั้น ถ้าผู้ชายคนใดมาถูกเนื้อต้องตัวไม่ได้ต้องเสียผีให้แก่ฝ่ายหญิง นี่ถือว่าเป็นภูมิปัญญาในการปกครองสังคมผู้หญิงสมัยก่อน แม้แต่ประเพณีอื่น ๆ เช่น การกินก็เช่นกัน ดังคำโบราณว่า “พริกมีบ้านเหนือเกลือมีบ้านใต้” นี่เป็นคำที่บ่งบอกถึงวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนโดยหยิบยื่นให้ซึ่งกันและกัน เป็นวัฒนธรรมแห่งการเสียสละ เช่น การเอามื้อเอาร่วมกัน ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนานั้นถือว่าสำคัญมากต่อสังคมสมัยก่อน เช่น งานประเพณีปอยหลวงของแต่ละวัด เมื่อมีการสร้างถาวรวัตถุเกิดขึ้นภายในวัดเมื่อเสร็จแล้วจะต้องมีการปอยหลวง สมัยก่อนนั้นเขาจะปอยที่วัดกัน เพราะฉะนั้นในวัดก็จะเต็มไปด้วยผู้คน และแขกต่างบ้านและหัววัดต่าง ๆ ที่ถึงก็จะมาร่วมทำบุญกันที่วัดหมด ไม่ว่าจะเป็นญาติพี่น้องของใครก็ตามจะต้องมา “ซอมปอย” ที่วัด ในบ้านจะไม่มีอะไรนอกคนแก่เฒ่าบ้าน

สังคมคนละปูนปัจจุบันได้เปลี่ยนไปจากสมัยก่อนมาก ไม่ว่าสังคม เศรษฐกิจ วิถีชีวิต รูปแบบประเพณีและวัฒนธรรม จากที่เคยเป็นสังคมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นสังคมพึ่งพาตนเอง เป็นสังคมประหยัคคอดออม ปัจจุบันได้กลายเป็นสังคมที่ตกเป็นเบี้ยล่างของระบบทุนนิยม ระบบเศรษฐกิจก็ตกเป็นเบี้ยล่างของนายทุน วิถีชีวิตตกอยู่ภาวะบีบคั้นบนความจำเป็น รูปแบบประเพณีและวัฒนธรรมบางอย่างได้ตกอยู่บน

ความเสี่ยงในหลายด้าน เช่น งานประเพณีปอยหลวง เสี่ยงต่อการเป็นหนี้ รูปแบบบางอย่างได้ถูกทำลายลงคุณค่าและความหมายของประเพณีปอยหลวงไม่ได้ถูกถ่ายทอดสู่สังคมและอนุชนคนรุ่นหลัง

เมื่อกระผมได้มองเห็นปัญหาที่เกิดขึ้น จึงได้นำแนวคิดไปปรึกษาหารือกับพ่ออาจารย์หนานใจและคณะกรรมการในชุมชน ปรากฏว่าทุกคนเห็นดีเห็นงามด้วยจึงได้เขียนเป็นโครงการ โดยให้ นายใจ พูกคำเป็นหัวหน้าโครงการ โดยมีทางสถานบันวิจัยหรือวิทยุชัยเป็นพี่เลี้ยงคอยให้คำปรึกษาและเป็นผู้ประสานงานกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยฝ่ายวิจัยท้องถิ่น หรือ สกว. ต่อมาเมื่อเดือน กรกฎาคม 2550 โครงการก็ได้รับการอนุมัติและทำสัญญากับ สกว. ภายใต้อำนาจโครงการ “การจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนวัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านเรื่อน อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน” ประจวบกับวัดบ้านเหล่าได้ก่อสร้างศาลาขึ้นหนึ่งหลัง และกำลังจะมีปอยหลวงขึ้นภายในเดือนกุมภาพันธ์ 2551 พอดี

สิ่งที่ได้จากการทำวิจัยท้องถิ่น คือ ประสพการณ์มากมาย เช่น การได้เข้าถึงชุมชน รับฟังความคิดเห็นที่สะท้อนจากชุมชนจากการลงพื้นที่ตามป๊อกต่าง ๆ ภายในชุมชนจนได้โจทย์ในการสร้างเครื่องมือแบบเป็นขั้นเป็นตอน เพื่อหาคำตอบในโจทย์วิจัยในรูปแบบของชุมชนวัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว การทำวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยที่ท้าทายมากเพราะเป็นการทวนกระแสสังคมที่ยากต่อการโน้มน้าวและต่อการทำความเข้าใจต่อสังคมสมัยใหม่ที่เป็นเบียดเบียนระบบทุนนิยมและบริโณคนิยมของผู้คนในชุมชน ปัญหาและอุปสรรคย่อมตามมา เช่น การไม่ยอมรับ ไม่พอใจ และไม่เข้าร่วมโครงการ โดยเฉพาะคณะกรรมการบางคนได้ถอนตัวออกจากโครงการไป ด้วยเหตุผลทางสังคม เมื่อได้ทำวิจัยแล้วรู้สึกที่ตนเองเปลี่ยนไปมาก เช่น กลายเป็นคนขี้สงสัยอยากหาคำตอบหรือคำอธิบายในข้อสงสัยของตนเอง เป็นคนละเอียดมากขึ้น เมื่อก่อนเป็นคนไม่ค่อยสนในเรื่องของการจดบันทึก ไม่สนใจในเรื่องต่าง ๆ ที่ปรากฏขึ้นในสังคมและผู้คนรอบข้าง รวมถึงสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่อยู่รอบตนเอง เมื่อได้ผ่านกระบวนการวิจัยมาแล้วเปลี่ยนเป็นคนช่างสังเกต ตั้งคำถามกับตนเอง หาคำตอบให้ตนเอง จนนำไปสู่การปฏิบัติจริงในชุมชน และได้ขยายผลส่งต่อบุคคล ชุมชน และสังคมอื่น ๆ ยกตัวอย่าง เช่น ผู้นำหมู่บ้านเหล่าฯ คนหนึ่ง ช่วงเริ่มโครงการใหม่ ๆ ไปชวนแก่เข้าร่วมโครงการ ปรากฏว่าแก่ปฏิเสธแล้วพูดว่า “ปอยหลวงมันบ่ไ้มีกูปีสิบปีชาวปีใดมีเชียงเตือกก็กินเลี้ยงกันเต็มคี่” (งานปอยหลวงไม่มีทุกปี 10 -20 ปีจะมีครั้งหนึ่งเมื่อมีแล้วก็กินเลี้ยงกันให้เต็มที่) พอโครงการของเราผ่านมาระยะที่เราขยายไปสู่งานบุญต่าง ๆ ในชุมชน มีอยู่ช่วงหนึ่งแม่ของแก่ตายเงินแม่ก็ไม่ได้สมาชิกในหมู่บ้านประมาณสองหมื่นกว่าบาทและญาติพี่น้องร่วมบริจาคอีกก็ประมาณหกเจ็ดหมื่น พอเราเสนอรูปแบบโครงการให้แก่ปรากฏว่าแก่รับทันทีแล้วช่วยกันประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจให้แก่ชุมชนทราบถึงการกินเลี้ยงกันอย่างประหยัด โดยใช้วัตถุดิบจากชุมชน เช่น สังฆทานเราก็ใช้ทุนแค่ 150 บาทไปซื้อไม้ไผ่มาให้คนแก่ช่วยกันจักสานเป็นแข่งใบเล็ก ๆ ขนาดกำลังพอดี (ถ้วยดินซ้าง : นิยมนำเอาไม้ไผ่มาสานกันเป็นแข่งลักษณะคล้ายเท้าซ้าง)แล้วนำเอาพืชผักผลไม้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนมาใส่ในสังฆทานแทนอาหารขยะจำพวกขนมเนยที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน แม้แต่อาหารก็เหมือนกันใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ชุมชนเลี้ยงกัน เหล้าก็ไม่ให้มี การพนันทุก

อย่างก็ไม่มีให้มี ปรากฏว่าหลังจัดงานเสร็จแล้วเงินยังเหลืออยู่เป็น สอง-สามหมื่นบาท ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาผู้นำคนนี้ก็รู้และเข้าใจคือจิตใจและยอมรับกับโครงการของเรา

ในที่สุดโครงการวิจัย ก็ถือว่าได้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของโครงการ และได้ขยายจากชุมชนวัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียวไปสู่ชุมชนอื่น ๆ โดยเฉพาะเครือญาติที่อยู่ต่างบ้านได้นำรูปแบบของชุมชนบ้านเหล่าฯ ไปใช้ในชุมชนของตนเอง และทางชุมชนบ้านเหล่าฯ ได้ขยายผลจากงานวิจัยปอยหลวงแบบลดรายจ่ายในครัวเรือนไปใช้ในงานบุญต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชนในรูปแบบสมัครใจ

ปัจจุบันนี้เริ่มเห็นเป็นรูปธรรมมากขึ้นตามลำดับหลังจากงานวิจัยประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง ปรากฏว่าเทศบาลตำบลแม่แรงก็ประกาศเป็นนโยบายเรื่องการลดรายจ่ายในงานศพ ต่อมาเมื่อ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเรือนคนใหม่ ซึ่งเดิมช่วงที่เราทำงานปอยหลวงวัดบ้านเหล่าฯ ท่านยังดำรงตำแหน่งกำนันอยู่และ ได้ร่วมพูดคุยแลกเปลี่ยนกับคณะกรรมการสถาบันวิจัยหรือศูนย์ช่วงลงพื้นที่บ้านเหล่าฯ ท่านก็ได้แนวคิดในเรื่องของการลดรายจ่ายในงานศพ ต่อมาเมื่อท่านได้เลือกเป็นนายก อบต. จึงได้นำแนวคิดนี้มาใช้ในงานบริหารของท่าน เช่น โครงการลดรายจ่ายในงานศพในระดับตำบลบ้านเรือน อ.ป่าซาง จ.ลำพูน

สุดท้ายนี้ข้าพเจ้าหวังเป็นอย่างยิ่งว่าโครงการ “การจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง” ในรูปแบบของชุมชนวัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียวนี้ คงเป็นประโยชน์ อย่างน้อยก็ในระดับบุคคล และชุมชนอื่น ๆ ที่มีความสนใจใคร่ศึกษา แลกเปลี่ยนกับชุมชนวัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว ทางชุมชนบ้านเหล่าฯ พร้อมแลกเปลี่ยนกับผู้ที่มีความสนใจ

นางสาวนภาพร ณ ลำพูน

ข้าพเจ้าอาศัยอยู่ในหมู่บ้านที่มีอาณาเขตติดต่อกับบ้านเหล่า ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ตลอดเวลาที่ทำหน้าที่เป็นครูสอนที่โรงเรียนวัดบ้านเหล่ามาเป็นเวลา 33 ปี และมีโอกาสร่วมงานปอยหลวงหลายครั้ง จะสังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงของการจัดงานปอยหลวงและความเปลี่ยนแปลงที่มีเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะเรื่องอาหารและเครื่องดื่ม มีการเลี้ยงดูกันอย่างเหลือเฟือ เพื่อเป็นการตอบแทนที่เคยไปบ้านคนอื่นซึ่งได้รับการดูแลอย่างดี คนที่ตอบแทนจะต้องเลี้ยงให้ดีกว่าที่ได้รับการเลี้ยงดูมา จึงกลับกลายเป็นประเพณีที่ก่อให้เกิดปัญหาจากความไม่พร้อมทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้มีภาระหนี้สินเกิดขึ้นหลังจากการจัดงานทุกครั้ง ข้าพเจ้าและคณะมีความคิดเห็นตรงกันว่าน่าจะมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดงานปอยหลวงให้อยู่ในรูปแบบของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อลดปัญหาหนี้สิน จึงได้เสนอรูปแบบการต้อนรับแขกในด้านอาหารดังนี้ ในมือกลางวันควรมีการจัดเลี้ยงอาหารจานเดียว เช่น ข้าวมันไก่ ก๋วยเตี๋ยว ขนมจีน ราดหน้า ฯลฯ แขกสามารถตักกินเองตามความต้องการ ส่วนอาหารที่เหลือสามารถนำไปเลี้ยงมืออื่นได้อีก สำหรับมือเย็นควรจัดอาหารเพียง 2-3 อย่าง ให้พอเหมาะกับจำนวนแขก ส่วนเครื่องดื่ม ควรเป็นน้ำผลไม้หรือสมุนไพร เช่น น้ำมะพร้าว น้ำมะนาว น้ำกระเจียบ น้ำเตยหอม ฯลฯ เครื่องดื่มเหล่านี้นอกจากจะให้ความชุ่มชื้นแล้วยังเป็นสมุนไพรป้องกันรักษาโรคได้อีกด้วย ในด้านการแห่เครื่องไทยทาน ควรใช้ฆ้อง กลอง การฟ้อนเล็บ การฟ้อนเจิง การ

ฟ่อนดาบ ที่มีอยู่ในชุมชนนำขบวนแทนการใช้เชค ซึ่งสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการจ้างเชค และสิ้นเปลืองเครื่องเค็มแอลกอฮอล์ที่นักเดินทั้งหลายจะต้องดื่มให้มากก่อนที่จะวาดลวดลายหน้าเชค

หลังจากที่ได้เผยแพร่วิธีการลดค่าใช้จ่ายที่สิ้นเปลืองให้แก่ผู้ที่สนใจแล้ว พอเสร็จสิ้นงานปอยหลวงปรากฏว่าครัวเรือนที่มีความสนใจใช้รูปแบบเศรษฐกิจพอเพียง สามารถลดค่าใช้จ่ายในงานได้จริง มีเงินเหลือจากการจัดงาน ประมาณร้อยละ 83 ของครัวเรือนที่เป็นสมาชิก จากความสำเร็จในครั้งนี้ คณะวิจัยได้นำรูปแบบของการจัดอาหารและเครื่องเค็มไปใช้ในงานศพภายในหมู่บ้าน ซึ่งได้รับการยอมรับจากแขกทั่วไป และเห็นประโยชน์ของการจัดว่าสามารถประหยัดได้จริง จึงได้นำรูปแบบไปใช้ในชุมชนของตนเอง

จากการเข้าร่วมทำงานวิจัยท้องถิ่น “ปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง” ชาวเจ้ามีความพึงพอใจในผลที่เกิดขึ้นเป็นอย่างมาก ทีมงานวิจัยสามารถช่วยเหลือชาวบ้านลดภาระหนี้สินหลังงานปอยหลวงได้ และยังได้สร้างแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องให้กับชุมชน แม้ว่าจะเป็นเพียงส่วนหนึ่งของชุมชนก็ตาม ในอนาคตแนวคิดนี้คงจะเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป

นางสาวแก้วพา เปี้ยวงศ์

เมื่อเดือนพฤษภาคม 2550 ได้มีแกนนำสำคัญนำทีมวิจัยเข้าสู่ชุมชนบ้านเหล่าฯ ให้คนในชุมชนช่วยกันจัดงานแบบเศรษฐกิจพอเพียง พอปี 2551 ก็กำลังจะมีงานฉลองในระหว่างวันที่ 19-21 กุมภาพันธ์ เลยถือโอกาสจัดฉลองแบบเศรษฐกิจพอเพียง แนะนำให้ชาวบ้านเข้าร่วมอบรมพร้อมกับทีมงานวิจัย นำโดยพระสภาวุฒิ อภิลิทธิ และนายไจ้ พุกกล้า แต่ถึงแม้ว่าจะได้ผลไม่เต็มร้อยแต่ก็เป็นที่น่าพอใจมาก ชาวบ้านส่วนมากที่ทำต่างได้รับผลดี ส่วนชาวบ้านที่ไม่ได้ร่วมมือ เนื่องจากตำแหน่งหน้าที่บังคับ ซึ่งเราก็ตอบใจถึงเหตุผลของชาวบ้านส่วนดังกล่าว

นายเสาร์คำ วงศ์วนานุรัตน์

การที่ข้าพเจ้าได้เข้าร่วมกับทีมงานวิจัยของบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียวในครั้งนี้ ถึงแม้ว่าข้าพเจ้าจะอยู่หมู่ที่ 3 ก็ตาม แต่ข้าพเจ้าก็เป็นคณะศรัทธาของวัดบ้านเหล่ามาตลอด การวิจัยเรื่องปอยหลวงที่ผ่านมา ข้าพเจ้าได้รับความรู้ความเข้าใจเป็นอย่างมากในด้านการประหยัดค่าใช้จ่ายในงาน เช่น การทำน้ำสมุนไพรแทนการเลี้ยงน้ำอัดลม การทำอาหารแบบพอดีไม่ให้เหลือทิ้ง ซึ่งดีกว่างานปอยหลวงที่ผ่านมา เพราะการเตรียมงานไว้ต้อนรับญาติพี่น้องและแขกผู้มาร่วมงานไว้มากมายเป็นการสิ้นเปลืองไม่สมดุลกับรายรับ ฉะนั้นงานวิจัยงานปอยหลวงในครั้งนี้จึงถือว่าได้รับความรู้และประโยชน์อย่างมาก

นายไจ้ พุกกล้า

การได้เข้าร่วมโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับตัวเอง ได้แก่

- รู้จักค้นหาเหตุ-ผลของปัญหาที่เกิดขึ้น

- รู้จักฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
- รู้จักตัวเองมากขึ้น
- ได้พบกับผู้คนที่มีความรู้ความสามารถมากมาย
- ได้พบแนวทางในการทำงานร่วมกับผู้อื่น
- ได้รู้ถึงวิธีการดำเนินชีวิตมิให้ลำบาก
- ได้รู้ว่าวัฒนธรรมประเพณีของเรายังคงอยู่ได้สูญหายไปแล้ว แต่ก็ยังมีผู้คนอีกจำนวนหนึ่งที่กำลังพยายามฟื้นฟูและอนุรักษ์ไว้ กลุ่มคนดังกล่าว คือ นักวิจัยเพื่อท้องถิ่น

การทำปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ชุมชนปรับเปลี่ยนรูปแบบการต้อนรับผู้ที่มีส่วนทำบุญ เช่น ทำอาหารจานเดียว เลี้ยงน้ำสมุนไพรแทนน้ำอัดลม ไม่รับเหล้าเบียร์ ถ้าแขกต้องการดื่มก็เชิญให้บริการด้วยตนเอง จะไม่เคັยขึ้นเคັยแขก แต่การทำปอยหลวงแบบพอเพียง หมู่บ้านอื่นได้นำตัวอย่างของบ้านเหล่าไปใช้กับงานในหมู่บ้านตัวเอง เช่น การทำน้ำสมุนไพรเลี้ยงแขก

นายเกษม ใจกระแสน

ข้าพเจ้าในฐานะที่ปรึกษาโครงการและทำหน้าที่เป็นผู้บริหารโรงเรียนวัดบ้านเหล่าฯ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ต้องให้ความร่วมมือและบริการแก่ชุมชนวัดบ้านเหล่าในเรื่องความคิด ความเป็นผู้นำทางวิชาการ และการให้บริการสื่ออุปกรณ์ อาคารสถานที่ในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน รวมทั้งงานปอยหลวงด้วย จึงทำให้ข้าพเจ้าได้เข้าร่วมโครงการฯ โดยปริยาย

ด้วยพื้นเพเดิมของข้าพเจ้าไม่ใช่คนลำพูนโดยกำเนิด แต่ได้ย้ายมาตั้งครอบครัวที่บ้านศรีชุม ซึ่งตั้งอยู่ในตำบลเดียวกันกับชุมชนวัดบ้านเหล่า คือ ตำบลบ้านเรื่อน ดังนั้นจึงได้รับรู้และซึมซับวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ของชาวลำพูนได้พอสมควร และได้เล้าถึงความรู้และสิ่งที่ได้รับโดยเฉพาะการจัดงานปอยหลวงของชาวบ้านเหล่าฯ

ก่อนอื่นอยากกล่าวถึงความหมายของปอยหลวงตามความเข้าใจของข้าพเจ้าว่า คือการจัดงานฉลองให้กับวัดซึ่งมีการก่อสร้างอาคารถาวรวัตถุ และมีการทำบุญหรือจัดงานฉลองให้กับสิ่งก่อสร้างดังกล่าว และในแต่ละท้องถิ่นที่มีการจัดงานฉลองไม่เหมือนกัน ดังเช่นที่จังหวัดพะเยา การจัดงานปอยหลวงจะมีการฉลองและทำบุญที่วัดอย่างเดียว ไม่มีการเชิญแขกหรือญาติ แต่จะมีหัววัดต่างๆ มาที่วัดเท่านั้น ค่าใช้จ่ายจึงมีไม่มาก

ข้าพเจ้าได้มาอยู่บ้านศรีชุม ตำบลบ้านเรื่อน อำเภอลำปาง จังหวัดลำพูนในปี 2537 รวมเป็นเวลา 16 ปี ซึ่งหมู่บ้านที่ข้าพเจ้าอยู่ได้มีการจัดงานปอยหลวงมาแล้ว 3 ครั้ง ส่วนชุมชนบ้านเหล่าฯ ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่ข้าพเจ้าไปทำหน้าที่ผู้บริหารโรงเรียนเป็นเวลา 10 ปี มีการจัดงานปอยหลวง 2 ครั้ง และแต่ละครั้งก็จะมีแตกต่างกัน โดยจะขอเล่าความ ดังนี้

การจัดงานปอยหลวงของชุมชนวัดบ้านเหล่าฯ 2 ครั้งที่ผ่านมามีความแตกต่างกัน คือ ครั้งที่ 2 มีการนำโครงการจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นการทดลองการจัดงาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจดค่าใช้จ่ายในการจัดงาน และคิดหารูปแบบในการจัดงานให้เหมาะสม เพื่อเป็นตัวอย่างให้กับชุมชนอื่นๆ ได้

ซึ่งในการจัดงานปอยหลวงครั้งแรกนั้น เป็นการจัดงานอย่างยิ่งใหญ่ คือ มีงานเลี้ยงสังสรรค์กันอย่างเอิกเกริก ทั้งที่บ้านและวัด มีการเชิญแขกและญาติพี่น้องมาร่วมงาน การเตรียมงานต้องเตรียมล่วงหน้าไว้หลายวันทั้งสถานที่ บ้านช่อง ต้องมีการปรับปรุงซ่อมแซม เพื่อต้อนรับแขก ทำให้หมดเงินไปพอสมควร ในงานวันปอย เจ้าบ้านมีการเตรียมข้าวปลาอาหาร เครื่องดื่มไว้มากมาย โดยเฉพาะวันที่ 2 ของงาน หรือวันห้าน้อย ก่อนวันแห่ครัวตาน แขกหรือญาติต่างหมู่บ้านก็จะมาร่วมทำบุญมากในวันนี้ วันแห่ครัวตานเข้าวัด ชาวบ้านจะเตรียมครัวตานไว้ล่วงหน้า บางครอบครัวอาจจะทำเอง บางครอบครัวอาจจะไปขอยืมมาจากหมู่บ้านอื่น แล้วนำมาตกแต่งให้สวยงาม พอถึงเวลาประมาณ 15.00 น. จะมีอาจารย์วัดมาทำหน้าที่สุมาครัวตานก่อน เหตุผลที่ต้องมีการสุมาครัวตานก่อนเนื่องจากการแห่ครัวตานไปวัดอาจมีการแสดงกิริยาอาการที่ไม่เหมาะสมออกไป ซึ่งการแห่นั้นก็แล้วแต่ความสมัครใจของแต่ละบ้าน บางหลังคาเรือนอาจจะยังไม่นำครัวตานเข้าวัดพร้อมกับชาวบ้านคนอื่นๆ แต่อาจจะนำไปวัดในตอนเช้าของอีกวันก็ได้ สำหรับคนที่แห่ครัวตานในวันจริงนั้นจะมีการนำรถหรือคนตรีแห่ตามไปด้วย เพื่อให้แขกหรือญาติพี่น้องที่มาร่วมงานเกิดความสนุกสนานจากการสังเกตการแห่ครัวตานนั้น เริ่มเวลา 17.00 น. จนถึงเวลาประมาณ 23.00 น. ซึ่งหมดเวลาไปกับการเต้นและดื่มสุรา รุ่งเช้าอีกวันก็จะเป็นการถวายทานเป็นอันเสร็จสิ้นงานปอยหลวง

งานปอยหลวงครั้งที่ 2 ปี 2550 พ่อหนานใจ พุกกล้า ซึ่งเป็นประธานโครงการปอยหลวง ได้ทดลองนำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้กับงานปอยหลวง และได้เชิญชวนสมาชิกภายในชุมชนเข้าร่วมโครงการ มีการชี้แจงบอกวัตถุประสงค์ของการจัดงานปอยหลวงแบบพอเพียงว่า เราต้องการลดค่าใช้จ่ายในการจัดงาน และหาวิธีการลดค่าใช้จ่าย เพื่อจะนำไปประยุกต์ใช้ในงานอื่นๆ ผู้ร่วมโครงการได้ลองปฏิบัติโดยมีการลดค่าใช้จ่ายทุกอย่าง ทั้งอาคารสถานที่ อาหารเครื่องดื่ม การแห่ครัวตาน ฯลฯ ทำให้ผู้ร่วมโครงการสามารถลดค่าใช้จ่ายได้เป็นจำนวนมาก ผู้ร่วมโครงการเกิดความสุขและสบายใจ จึงได้คิดหาแนวทางร่วมกันว่าควรมีการนำแนวคิดนี้ไปใช้ในงานอื่นๆ ที่มีในชุมชนเรา เช่น งานศพ งานขึ้นบ้านใหม่ งานประเพณีสงกรานต์ เป็นต้น ในโอกาสที่หมู่บ้านศรีชุมที่ข้าพเจ้าอาศัยอยู่ได้มีการจัดงานปอยหลวงขึ้นเมื่อวันที่ 3-5 เมษายน 2553 จึงได้นำแนวทางในการจัดงานเพื่อลดค่าใช้จ่าย ลดค่าเครื่องดื่ม โดยการทำน้ำสมุนไพรแทนการเลี้ยงน้ำอัดลม ผลปรากฏว่าค่าใช้จ่ายในส่วน of เครื่องดื่มลดลงเป็นอย่างมาก ส่วนค่าอาหารยังไม่สามารถลดค่าใช้จ่ายลงได้ เนื่องจากไม่สามารถคำนวณปริมาณอาหารให้พอดีกับจำนวนแขกได้ ถ้าอาหารที่เตรียมไว้มีมากเกินไป จะถูกนำไปแปรสภาพเป็นอาหารมื้ออื่นๆต่อไป ซึ่งสามารถลดปริมาณค่าใช้จ่ายได้ในระดับหนึ่ง

จากการที่ได้เข้าร่วมโครงการในฐานะที่ปรึกษาโครงการและเป็นผู้ปฏิบัติกิจกรรมปอยหลวงด้วยตนเอง มองว่าการจัดงานปอยหลวงแบบพอเพียงจะสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีนั้นจะต้องได้รับความร่วมมือร่วมใจกับทุกฝ่าย โดยเฉพาะผู้นำต้องเป็นต้นแบบและเป็นผู้นำให้กับชุมชนได้ จึงจะทำให้ลูกบ้านหรือสมาชิกให้ความร่วมมือ ถ้าทุกครอบครัวสามารถนำแนวทางลดค่าใช้จ่ายในการจัดงาน ไม่ว่างานปอยหลวง หรืองานอื่นๆจะเป็นสิ่งที่ดีมาก เพราะจะเกิดความร่วมมือร่วมใจของชุมชน เกิดการพัฒนาไปในทางที่ดี ชุมชนจะมีความพอเพียง และสามารถดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

นางธิดา ไชยทองศรี

ข้าพเจ้าในฐานะที่เป็นกรรมการของทีมงานวิจัยปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านเหล่า และทำหน้าที่เป็นครูผู้สอนโรงเรียนวัดบ้านเหล่ามาเป็นเวลา 10 กว่าปี ได้ให้ความร่วมมือและบริการสถานที่ในกิจกรรมต่างๆของชุมชน รวมทั้งได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ เช่น งานสร้างน้ำพระเจ้าตาเขียว งานปอยหลวง เป็นต้น จึงทำให้ข้าพเจ้าประทับใจในการจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง ที่ได้จัดขึ้นเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ชุมชนใกล้เคียง ไม่ว่าจะเป็น การจัดสถานที่อย่างประหยัด การจัดทำอาหารที่ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น การใช้น้ำดื่มสมุนไพรมาเลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน ซึ่งสามารถประหยัดค่าใช้จ่ายได้เป็นอย่างดี งดการใช้เครื่องเสียงที่ทำให้เกิดเสียงดัง โดยหันมาเครื่องดนตรีพื้นเมืองแทน

การจัดงานปอยหลวงของวัดบ้านเหล่าที่ผ่านมา เป็นการจัดงานแบบสลับเปลี่ยนค่าใช้จ่าย เช่น การเลี้ยงน้ำอืดลม อาหารราคาแพงจากตลาด และการเลี้ยงสุราและของมีนเมา ส่งผลให้เกิดการทะเลาะวิวาทตามมา หลังเสร็จงานก็ยังต้องใช้หนี้สินแก่ร้านค้าต่างๆ ที่ไปซื้อของมาใช้ก่อน แต่หลังจากการเข้าร่วมโครงการวิจัยปอยหลวงเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ชุมชนเกิดความคิดที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการจัดงานปอยหลวง เพื่อให้ตนเองและครอบครัวปลอดภัย และมีความสุขกายสบายใจ หลังการจัดงานปอยหลวง

นางสายสินธุ์ ชนะกอก

ที่ผ่านมาข้าพเจ้ามีประสบการณ์เกี่ยวกับงานปอยหลวงพอสมควร เท่าที่จำได้งานปอยหลวงในอดีตแตกต่างจากปัจจุบันมาก ในเรื่องของอาหาร เครื่องดื่ม ของขบเคี้ยว ขนม และของมีนเมา ตลอดจนสิ่งบันเทิงทั้งที่บ้านและที่วัด กล่าวคือ อาหารที่ใช้เลี้ยงแขก ญาติพี่น้อง จะเป็นอาหารพื้นเมืองที่มีอยู่ในหมู่บ้านนั้นๆ เช่น แกงไก่ ข้าไก่ ลาบหมู ลาบควาย แกงอ่อม เป็นต้น ส่วนเครื่องดื่มจะเป็นน้ำอืดลม ของมีนเมาจะเป็นขบเคี้ยวและขนมก็จะเป็นข้าวเกรียบ ข้าวแต่นซึ่งจะทำให้ก่อนล่วงหน้า บ้านแต่ละหลังจะไม่เครื่องเสียงเปิดเสียงดังเหมือนในปัจจุบัน ที่วัดก็จะมีการเล่นลูกทั้งตอนกลางวันและกลางคืน ต่อมาเมื่อเทคโนโลยีเข้ามาบทบาทในชีวิต การจัดงานปอยหลวงก็เปลี่ยนไปจากเดิม เริ่มตั้งแต่อาหาร ขนม เครื่องดื่มและของมีนเมา เจ้าภาพจะจัดหาเพื่อเลี้ยงแขก ราวกับสั่งมาจากร้านอาหาร ทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมากเพื่อให้แขกหรือเกิดความประทับใจ ส่วนเงินทองในกระเป๋าจะมีหรือไม่ไม่สนใจ ถ้าไม่มีก็ไปขอกู้มาจัดงานก่อน หลังเสร็จงานก็รวบรวมเงินที่แขก ญาติพี่น้องใส่ซองมาช่วย แต่ปรากฏว่าเงินที่ได้ไม่พอที่จะนำไปใช้หนี้ที่ยืมมา

ต่อมาวัดบ้านเหล่าจัดให้มีงานปอยหลวงขึ้น จึงได้มีคนกลุ่มหนึ่งที่มีความเห็นตรงกันว่าควรจะเปลี่ยนรูปแบบงานปอยหลวงมาเป็นแบบประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย ชาวบ้านอึดแอ้มแจ่มใสเพราะไม่เป็นหนี้สิน ซึ่งข้าพเจ้าก็ได้มีโอกาสเข้าร่วมโครงการดังกล่าวด้วย โดยได้ทดลองปฏิบัติกับชาวบ้านที่มีความสนใจเข้าร่วมโครงการนี้ หลังเสร็จงานปอยหลวงปรากฏว่าได้ผลออกมาเป็นที่น่าพอใจ สามารถลดรายจ่ายต่างๆในงานได้ โดยไม่ต้องเป็นหนี้ และมีเงินเหลือจากการจัดงาน ทำให้ข้าพเจ้าได้แนวคิดจากโครงการนี้ โดยจะนำรูปแบบการจัดงานแบบเศรษฐกิจพอเพียงไปแนะนำและชักชวนให้คนในชุมชนของข้าพเจ้านำไปปฏิบัติในงานต่างๆในชุมชนต่อไป

นางลลิตา เชื้อกิตตา

1. ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี การจัดงานปอยหลวง เป็นงานฉลองหลังจากชาวบ้านได้ร่วมกันสร้างสิ่งก่อสร้าง อันเป็นถาวรวัตถุภายในวัดเสร็จ ซึ่งเป็นการแสดงออกในด้านความรักความสามัคคี ความภาคภูมิใจในชุมชน ในการร่วมมือร่วมแรง รวมทั้งทรัพยากร เพื่อสร้างบุญกุศล สืบสานประเพณีดั้งเดิมให้คงอยู่ และประยุกต์ให้เข้ากับสภาพสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน
2. ด้านการนำแนวคิดทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในงานปอยหลวงทำให้ลดค่าใช้จ่ายในการจัดงาน โดยเฉพาะค่าเครื่องดื่มแอลกอฮอล์รวมทั้งการใช้เครื่องเสียงประเภทเทค งานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียงส่งเสริมให้ชาวบ้านทำอาหาร และเครื่องดื่มสมุนไพรที่มีประโยชน์ ซึ่งนำวัสดุและผลผลิตในครอบครัวหรือในท้องถิ่นที่มีราคาถูก รู้จักประหยัด หาง่าย มาใช้ในงาน รวมทั้งประยุกต์อาหาร เครื่องดื่มและสิ่งของต่างๆ มาใช้ให้เป็นประโยชน์
3. ด้านวิถีการดำรงชีวิตในชุมชน ปัจจุบันคนในชุมชน ปัจจุบันคนในชุมชนไม่ได้ประกอบอาชีพด้านการเกษตรเหมือนสมัยก่อน ทำให้ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนค่อนข้างห่างกัน การจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียงทำให้คนส่วนใหญ่เข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการจัดกิจกรรม ทำให้เกิดความรักความสามัคคี ร่วมกันปรึกษาหารือแก้ปัญหาต่างๆ ในชุมชนอย่างสันติวิธี โดยไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน
4. ด้านค่านิยม เป็นการส่งเสริมค่านิยมในการจัดงานปอยหลวง งานบวช งานมงคลต่างๆ และงานศพ อย่างประหยัดและได้ประโยชน์ในครอบครัวและชุมชน การนำวัสดุหรือผลผลิตที่มีในท้องถิ่นมาใช้ เช่น คนโท น้ำคั้น หม้อดิน น้ำสมุนไพรจากมะตูม ตะไคร้ ลำไย และกระเจี๊ยบ เป็นต้น ส่งเสริมความรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน
5. ด้านอื่นๆ ผู้ที่มาร่วมงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียงมีความคิดที่จะนำแนวทางการจัดงานไปประยุกต์ใช้ในงานปอยหลวง และงานต่างๆ ในชุมชนของตน

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การดำเนินงานตามโครงการปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว มี**คำถามวิจัย** คือ รูปแบบการจัดงานปอยหลวงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เหมาะสมกับสถานการณ์ชุมชนวัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียวภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นอย่างไร **วัตถุประสงค์** 1) เพื่อศึกษาและทบทวนการจัดงานปอยหลวงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และ 2) เพื่อหารูปแบบการจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

ผลการดำเนินงานตามแผนกิจกรรมของโครงการทีมงานวิจัยบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียวได้กำหนดโครงการปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านเหล่า โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะเน้นทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม เช่น ลดค่าใช้จ่ายสร้างให้ชุมชนรู้จักประหยัด สร้างการมีส่วนร่วมชุมชนในการวางแผนทางการดำเนินงาน และการฟื้นฟูประเพณีที่ดั่งามของท้องถิ่น โดยมีรูปแบบของการจัดกิจกรรมขึ้นในรูปของโครงการปอยหลวง ในการดำเนินงานของทีมงานบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว ในโครงการปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ได้ศึกษา และรวบรวมข้อมูลการจัดกิจกรรมงานปอยหลวงเมื่อครั้งในอดีตจนถึงปัจจุบันแล้วได้เรียนรู้ถึงสภาพ ของปัญหาหลายๆ ด้าน เช่น ปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม ศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนวิถีการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่นและบริบทอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ และพัฒนาโดยการนำเอาฮิตฮอย ที่ดั่งามของคน ในชุมชนบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียวที่ได้สืบสานกันมาเป็นเวลาเนิ่นนาน มาเป็นแนวทางและดำเนินกิจกรรมทางวัฒนธรรมให้ดั่งามและสืบทอดกันไปโดยมีหลักการเน้นการประหยัดเป็นพื้นฐานของกิจกรรม โดยทางทีมงานได้กำหนดแนวทางในการดำเนินงาน คือ 1) การมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย 2) การเรียนรู้ร่วมกันของคนในท้องถิ่น 3) การใช้กระบวนการศึกษา วิจัยเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาความยากจนโดยเน้นการประหยัดรายจ่าย และ 4) การดำเนินวิถีชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

กระบวนการวิจัยบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว เน้น การปฏิบัติ ทักษะ กระบวนการ ดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย พอเพียง เป็นตัวของตัวเอง ทีมงานวิจัยจึงยึดเอาจารีตประเพณีอันดั่งามมาผนวกประสานกับการดำเนินชีวิตปัจจุบันในยุคที่ข้าวยากมากแพง มาเป็นตัวกำหนดในรูปแบบของการจัดกิจกรรม โดยมุ่งเน้นการประหยัด และเพื่อเป็นการสืบทอดฮิตฮอยของบรรพบุรุษที่ได้ถือปฏิบัติสืบทอดกันมาจนกลายเป็นวัฒนธรรมที่ดั่งามและทรงคุณค่า ในช่วงเวลาที่ผ่านมาประมาณเกือบ 10 ปี วัฒนธรรมดังกล่าวถูกปล่อยปะละเลยและมองข้ามจากคนรุ่นหลัง หากไม่มีการเรียนรู้และนำมาปฏิบัติเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันวัฒนธรรมที่มีต้นทุนที่สูงค่าก็คงเป็นเพียงตัวหนังสือ คำกล่าวขาน ดำเนิน เท่านั้น

ทีมงานวิจัยบ้านเหล่า มีความตระหนักและมุ่งมั่นที่จะเรียนรู้บริบท ความสำคัญ ของความเป็นมาของจารีตประเพณีอันดั่งามที่คนรุ่นก่อนที่กระทำไว้ ไม่ให้สูญหาย ลบเลือนไปจากความทรงจำ ตลอดจนเป็นการนำเอาประเพณี ปรัชญา หลักการ แนวคิด ฮิตฮอย มาสู่กระบวนการเรียนรู้สู่ภาคปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่าง

ยิ่ง การนำเอากระบวนการปอยหลวงซึ่งมีมาแต่เดิม มาเป็นฮัตฮอยให้คนคนรุ่นหลัง ได้รู้และสัมผัสถึงการดำเนินวิถีชีวิตสู่การแก้ไขปัญหาในยุค สมัยปัจจุบัน เน้นการประหยัดรายจ่ายในครัวเรือน โดยยึดหลักการพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำ ซึ่งรูปแบบการจัดงานปอยหลวงที่ได้จากกระบวนการวิจัย จากการดำเนินโครงการนั้น ได้บทเรียน องค์ความรู้ในการจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง หรือคู่มือการจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง การเห็นข้อดีของการจัดงาน แบบเศรษฐกิจพอเพียง โดยนำความรู้ที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล กระบวนการที่ทำให้ทางทีมวิจัยมีการหารือร่วมกัน แลกเปลี่ยนข้อมูล วิเคราะห์เหตุและผล โดยการจัดเวทีร่วมกับแกนนำ สมาชิกในชุมชน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวางแผนในการดำเนินงาน รวมทั้งการสรุปบทเรียนที่ได้ไปปรับใช้ในกิจกรรมอื่น ๆ ของชุมชน เช่น การลดค่าใช้จ่ายในงานศพ การเชื่อมโยงสู่สาธารณะการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว สามารถขยายผลและเผยแพร่ไปยังชุมชนต่าง ๆ ในจังหวัดลำพูนและจังหวัดใกล้เคียง

จากที่กล่าวมาเป็นการกิจที่ทีมงานวิจัยต้องดำเนินการร่วมกับชุมชน เป็นเรื่องที่ต้องอาศัยกรอบระยะเวลาในการจัดกิจกรรม หรือขับเคลื่อนกระบวนการเพื่อไปสู่เป้าหมายตามที่กำหนดไว้ ทีมงานวิจัยบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว มุ่งให้งานวิจัยเป็นการเรียนรู้ถึงการสืบทอดวัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามของชุมชน โดยมุ่งเน้นการอนุรักษ์และสืบสานประกอบกับการดำเนินวิถีชีวิตในยุคข้าวยากหมากแพง มากกว่าจะให้สำเร็จตามกรอบ เป้าหมาย กรอบงบประมาณที่ได้รับ แต่มุ่งที่จะให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างยั่งยืน เน้นอยู่กับวิถีชีวิตของชุมชนบ้านเหล่าตลอดไป

ปัจจัยที่เอื้อต่อการดำเนินงาน

1. ความศรัทธา และความมุ่งมั่นของทีมงานวิจัย มีความตระหนัก เห็นความสำคัญของปัญหา เป็นแกนนำที่ชาวบ้านนับถือ มีความรู้ มีจิตสำนึกหน้าหมูหรือจิตสาธารณะ จริงใจและตั้งใจจะแก้ไขปัญหาาร่วมกัน
2. สภาพเศรษฐกิจปัจจุบัน ที่ทำให้คนหันมาใส่ใจกับตนเองมากขึ้น การตามกระแสวิ่งทำให้ตนเองมีภาระหนี้สินมากขึ้น ทำให้หลายคนหันมาให้ความสำคัญกับการเป็นอยู่อย่างพอเพียงมากขึ้น
3. การหนุนเสริมจากภายนอก เช่น ที่ปรึกษาโครงการวิจัยที่เป็นคณะกรรมการของสถาบันวิจัยหรือ ภูญชัย ในการให้การกระตุ้นหนุนเสริมกระบวนการคิด การทำอย่างต่อเนื่อง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับพื้นที่อื่น โครงการอื่น ทำให้มุมมองการทำงานกว้างขึ้น เห็นแนวทางในการมาปรับใช้ ในชุมชนของตนเอง

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค การดำเนินงาน

1. ขาดการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน เนื่องจากผู้นำเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะดึงการมีส่วนร่วมของชุมชน แต่ด้วยภาระหน้าที่ของผู้นำ ทำให้ไม่มีเวลา มีส่วนร่วมกับโครงการเท่าที่ควร ขาดความเข้าใจในกิจกรรม เป้าหมายที่แท้จริงของโครงการ
2. สภาพเศรษฐกิจความเป็นอยู่ปัจจุบัน การแข่งขันกัน การกลัวเสียหน้าซึ่งกันและกัน ค่านิยมด้านการบริโภคนิยม ความฟุ้งเฟ้อ ทำให้คนเราละเลยฮึดฮอดดั้งเดิม หวังแต่ความสนุกอย่างเดียว ซึ่งทำให้ขาดความตระหนัก ไม่สนใจที่จะร่วมกันแก้ไขปัญหา
3. ทักษะนักวิจัย ที่ยังขาดทักษะในการจัดกระบวนการ การเก็บรวบรวมข้อมูล การบันทึก การดึงการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยเฉพาะเรื่องเอกสารรายงานต่าง ๆ ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินโครงการ เกิดความล่าช้าในการจัดทำโครงการ

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากโครงการวิจัย

ด้านทีมวิจัย

ด้านตัวนักวิจัยเองเริ่มแรกไม่เข้าใจว่าการวิจัยเป็นอย่างไร และคิดว่าการวิจัยเป็นเรื่องยากรู้จักแต่ชื่อที่ปรากฏในสื่อต่าง ๆ เท่านั้น คิดว่าเป็นเรื่องของนักวิชาการที่อยู่สถานศึกษาเท่านั้น นักวิจัยชาวบ้านไม่มีความรู้ในเรื่องของการเขียน ทุกวันนี้แค่เขียนแค่ชื่อตนเองก็ยังว่ายากแล้วแต่ให้ชาวบ้านมาเป็นนักวิจัยยังลำบาก เป็นความกังวลใจให้กับทีมวิจัยบ้านเหล่าเป็นอย่างมาก เมื่อทุกคนตกลงปลงใจว่านี่คือปัญหาของชุมชนเราต้องช่วยกันแก้ไข โดยผ่านกระบวนการวิจัยเราสู้ เพราะมีสถาบันวิจัยหรือวิทยุชัยเป็นพี่เลี้ยงอยู่แล้ว

การทำวิจัยในครั้งนี้ทำให้นักวิจัยชาวบ้านเกิดความเปลี่ยนแปลงเมื่อได้ลงมือทำการวิจัย นักวิจัยเกิดความกระตือรือร้นมากขึ้น เป็นคนใจสู้มากขึ้น เป็นคนหัดสังเกตและตั้งคำถามกับตนเองมากขึ้น เป็นคนไม่เชื่ออะไรง่าย ๆ การเขียนเล่าเรื่องของนักวิจัยมีการพัฒนาตามลำดับ เป็นคนเข้าสังคมได้ง่ายขึ้น เมื่อได้ผ่านการอบรมการเป็นนักวิจัยแล้ว ทุกคนเริ่มเข้าใจกระบวนการวิจัยเป็นอย่างไรและคำว่าวิจัยไม่ยากสำหรับชาวบ้านอีกต่อไป เพราะว่าทุกวันนี้ชาวบ้านก็ทำวิจัยอยู่แล้วตามธรรมชาติ เพียงแต่เราไม่รู้ว่าเป็นการวิจัย เพียงแต่เราไม่นำกระบวนการวิจัยมาจับเท่านั้นเอง เช่น วิถีชีวิตของเราทุกวันนี้ก็คือการวิจัยอย่างหนึ่งนั่นเอง

ชุมชน

เมื่อก่อนการวิจัยชุมชนบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว ก็อยู่กันแบบต่างคนต่างทำหน้าที่ของตนเองตามความจริงที่เป็นอยู่ เวลาทำงานภายในชุมชนก็มาช่วยกันทำช่วยกันกินหรือไม่ทำมากินอย่างเดียวอย่างนี้ก็มีบางที่การดำรงชีวิตที่เคยเป็นมาในระยะเวลาที่ยาวนาน โดยผู้คนที่อพยพจากชุมชนเข้าทำงานในเมือง โดยเฉพาะนิคมอุตสาหกรรม คนเหล่านี้ได้ถูกหล่อหลอมโดยผ่านกระบวนการศึกษา การเลี้ยงดู สังคม และสิ่งแวดล้อมมาเป็นระยะเวลาหนึ่งก็เกิดความเคยชิน จนไม่รู้ว่าเป็นปัญหา นี่คือการแสวงหาความสุขและหนีสิน มองปัญหาไม่ออก มือเปล่าด้าน

เมื่อเกิดโครงการวิจัยขึ้น ทำให้ชาวบ้านได้ทบทวนตนเอง ว่าอดีตสังคมเราเป็นอย่างไร มันเกิดอะไรขึ้นกับชุมชนเรา ชุมชนเราได้เกิดการเปลี่ยนผ่านอะไรมาบ้าง และทำไมเราถึงไม่มีความสุขมีแต่ภาระหนี้สินเพิ่มขึ้น ยิ่งทำยิ่งเป็นหนี้ ทุกคนไม่มีเวลาเป็นของตนเองที่จะได้อยู่พร้อมหน้าพร้อมตากับครอบครัว เมื่อทีมวิจัยได้ชวนชาวบ้านได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นของแต่ละคนออกมาโดยผ่านเวทีชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านมองเห็นตนเองชัดเจนมากขึ้น ในที่สุดก็ได้เริ่มการเปลี่ยนแปลงจากงานปอยหลวง ขยายไปสู่งานบุญต่าง ๆ ในชุมชน เช่น งานศพ เราช่วยกันรณรงค์ลดรายจ่ายปรากฏว่าในหลาย ๆ งานประสบความสำเร็จและทำให้เจ้าภาพเกิดความพึงพอใจมาก และทุกคนก็ดีใจ ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงถึงไม่ได้ร้อยเปอร์เซ็นต์อย่างน้อยเราก็ได้ทำ

หน่วยงาน

ด้านหน่วยงานนั้นไม่ว่าจะเป็นระดับชุมชนก็เกิดการตื่นตัวมากขึ้นเมื่อได้เห็นความเปลี่ยนแปลงที่เห็นผล ที่พูดเช่นนี้ได้ก็เพราะได้ทดลองงานของแกนนำชุมชนเอง เช่น สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ปัจจุบันบางท่านก็ได้เป็นแกนนำอยู่ และแกนนำองค์กรท้องถิ่นบางท่านก็ได้สัมผัสกับงานวิจัยของเรามาบ้างแล้ว จนนำไปสู่ นโยบาย โครงการงคเหล่าในงานศพในระดับตำบล นี่ก็ผลของการวิจัย

ครอบครัว

ด้านครอบครัวมีความตื่นตัวมากขึ้น โดยเฉพาะการทำรายรับรายจ่ายภายในครัวเรือน จะเห็นได้จากการทำบัญชีครัวเรือน แล้วมาสรุปในแต่ละเดือนว่าใช้จ่ายอะไรไปบ้าง แล้วค่อยปรับลดในส่วนที่ไม่จำเป็นออก บางครัวเรือนก็มีรูปแบบของการลดรายจ่ายของตนเอง เช่น ปลูกผักกินเองเพื่อช่วยในการลดรายจ่ายและอื่น ๆ

วัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว

ในส่วนของวัด เริ่มแรกตุลึง(เจ้าอาวาส) ได้มีปฏิริยาในการต่อต้านในเรื่องของสังฆทานตุลึงบอกว่า “ถ้าไม่ให้ชาวบ้านหรือเจ้าภาพถวายสังฆทาน แล้วไปรณรงค์ให้ใช้วัตถุคิบัติตามธรรมชาติที่เป็นไม้ไผ่หมดแล้วจะไปเอาของที่ไหนไปออกกิจกรรมสอยดาวในงานประเพณีสงกรานต์ประจำปี” พอทางทีมวิจัยอธิบายว่าเราไม่บังคับเจ้าภาพแต่เราบอกว่าตามความสมัครใจของเจ้าภาพ ถ้าเจ้าภาพมีเงินเยอะเราก็ปล่อยเขา แต่ถ้าเจ้าภาพคนใดต้องการรณรงค์เราก็ช่วยกันทุกฝ่าย เมื่ออธิบายให้ตุลึงก็เข้าใจแล้วตุลึงก็เห็นดีด้วยไม่มีปัญหาอะไร ทางวัดก็ช่วยรณรงค์ให้อีกทางหนึ่งโดยผ่านการเทศนาธรรม ก่อนการเทศน์ก็จะพูดเรื่องของการลดรายจ่าย โดยนำเอาข้อมูลที่ได้จากการวิจัยต่าง ๆ มาเล่าสู่กันฟัง

โรงเรียนวัดบ้านเหล่า

ในส่วนของโรงเรียนในฐานะทีมวิจัยก็ได้นำกระบวนการวิจัยจากการได้ไปศึกษาดูงานก็นำเอารูปแบบมาปรับใช้กับโรงเรียน เช่น สวนน้อยลอยฟ้า บวกกับโรงเรียนเป็นโรงเรียนพร้อมใช้ก็นำร่องหลักสูตร 2551 และโรงเรียนก็ได้ทำผักสวนครัวอยู่แล้ว ด้านศิลปวัฒนธรรมโรงเรียนก็ทำมาตลอด เมื่อเกิดโครงการวิจัยขึ้นโรงเรียนก็ได้นำข้อมูลชุมชนมาปรับใช้กับการเรียนการสอนภายในโรงเรียน และในอนาคตโรงเรียนก็จะได้ทำหลักสูตรท้องถิ่นเป็นของตนเองต่อไป

ด้านเยาวชน

เน้นเข้าไปสู่โรงเรียนเป็นหลัก เช่น ให้นักเรียนทำแปลงเกษตรเป็นของตนเอง แล้วนำมาเป็นอาหารกลางวันของนักเรียน มีกิจกรรมให้นักเรียนในเรื่องของการออมในกลุ่มนักเรียนทุกชั้นเพื่อปลูกฝังให้รู้จักการประหยัด และมีการเรียนการสอนเรื่องศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น คนตรีพื้นเมือง การฟ้อนดาบ ฟ้อนเจิง ฟ้อนเล็บ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

ในการจัดกิจกรรมโครงการปอยหลวงแบบ เศรษฐกิจพอเพียงของทีมงานบ้านเหล่านั้น เป็นการร่วมกันในการแก้ไขปัญหาด้านการประหยัดประกอบต้องการอนุรักษ์สืบสานประเพณีอันดีงาม เป็นงานวิจัยที่ต้องมีการศึกษาเรื่องราวในอดีต ความเป็นมา ความสำคัญ หลักฐานที่นำมาอ้างอิง ซึ่งข้อมูลที่ได้รับบางข้อมูลยังไม่ชัดเจน ซึ่งคนรุ่นเก่า ๆ ที่ยังมีความจำอยู่บ้าง ถือว่ามีอยู่น้อยมาก การดำเนินงานยังคงต้องศึกษาเพื่อสอดคล้องและขับเคลื่อนสู่เป้าหมายของโครงการอย่างสมบูรณ์แบบต่อไป และจากบทเรียนการทำงานวิจัยในชุมชนจะเป็นแนวทางให้กับชุมชน ถึงแม้โครงการจะดำเนินการเสร็จสิ้นตามระยะเวลากำหนด แต่ชุมชนยังต้องดำเนินวิถีชีวิตต่อไป การนำกระบวนการวิจัยไปปรับใช้ การใช้ข้อมูลในการตัดสินใจ การพูดคุยแลกเปลี่ยนระหว่างสมาชิกในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ การรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน นำไปสู่การจัดการเรื่องอื่น ๆ ตามมา มีการนำแนวคิดแนวทางเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้กับงานบุญในชุมชน เช่น ลดค่าใช้จ่ายงานศพ การเน้นความร่วมมือระหว่างสมาชิกในชุมชน ช่วยเหลือกัน ลดการจ้างเหมาจากภายนอกชุมชน โดยเฉพาะการจัดเลี้ยงอาหารในงานบุญต่าง ๆ เป็นต้น

บรรณานุกรม

พระครูอดุลสัจจกิจ. สาระล้านนาดี ภาคพิธีกรรม. เชียงใหม่ : บีเอสดี การพิมพ์ จำกัด, ม.ป.ป.
มณี พยอมยงค์. ประเพณีสิบสองเดือนล้านนา. เชียงใหม่ : ส.ทรัพย์การพิมพ์, 2547.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

คู่มือ แนวทางการจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง

คู่มือ

แนวทางการจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง

จากบทเรียน

โครงการวิจัยโครงการปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้าน
เหล่าพระเจ้าตาเขียว ตำบลบ้านเรื่อน อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

สนับสนุนโดย

ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำพูน
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

แนวทางการจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง

จากบทเรียน โครงการวิจัยโครงการปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียงโดยการมีส่วนร่วมของ
ชุมชนบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว ตำบลบ้านเรือน อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

โครงการปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว มีจุดมุ่งหมายที่จะเน้นด้านการประหยัดลดค่าใช้จ่ายให้กับชุมชน และการหารูปแบบของการจัดกิจกรรมขึ้นในรูปของโครงการวิจัยปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง

กระบวนการวิจัยบ้านเหล่าฯ เน้น กระบวนการ การปฏิบัติ การฝึกทักษะนักวิจัย โดยหลักการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย พอเพียง การพึ่งตนเอง ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทั้งนี้ทีมงานวิจัยได้ยึดเอาจารีตประเพณีอันดีงามมาผนวกประสานกับการดำเนินชีวิตปัจจุบัน ในยุคที่ข้าวยากหมากแพง มาเป็นตัวกำหนดในรูปแบบของการจัดกิจกรรม โดยมุ่งเน้นการประหยัด และเพื่อเป็นการสืบทอดฮีตฮอยของบรรพบุรุษที่ได้ถือปฏิบัติสืบทอดกันมาจนกลายเป็นวัฒนธรรมที่ดีงาม และทรงคุณค่า ในช่วงเวลาที่ผ่านมามีประมาณเกือบ 10 ปี วัฒนธรรมดังกล่าวถูกปล่อยปละละเลยและมองข้ามจากคนรุ่นหลัง หากไม่มีการเรียนรู้และนำมาปฏิบัติเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันวัฒนธรรมที่มีต้นทุนที่สูง ค่าก็คงเป็นเพียงตัวหนังสือ ถ้ากล่าวขาน ตำนาน เท่านั้น

ข้อมูลประเพณีปอยหลวงของล้านนาไทย

ประเพณีปอยหลวงของล้านนาไทย

ประเพณีปอยหลวง คืองานฉลองหรืองานรื่นเริง งานเทศกาลที่จัดขึ้น ผู้เขียนเคยสนทนากับชาวพม่าท่านหนึ่งบอกว่า ปอยมาจากคำว่า ปเวณี หรือ ปเวณี แต่พม่าออกเสียงเร็ว ฟังเป็นเสียงปอยไป คำว่าปอยนี้เพิ่งปรากฏในเอกสารล้านนาไทยระยะ 300 ปีมานี้เอง เป็นระยะเวลาที่ชาวพม่าเข้ามาปกครองล้านนาไทย แต่เอกสารสมัยราชอาณาจักรล้านนาไทยไม่ปรากฏคำว่าปอยเลย แสดงว่าคำนี้ ล้านนาไทยได้มาจากคำว่า ปเวณี ของพม่า นำมาใช้โดยออกเสียงเป็นปอย

งานที่มีชื่อว่า “ปอย” มีด้วยกัน 4 ปอย คือ

1. ปอยหลวง งานฉลอง
2. ปอยน้อย งานบวชอุปสมบท
3. ปอยข้าวสังข์ งานทำบุญอุทิศหาผู้ตาย
4. ปอยล้อ งานศพพระสงฆ์หรือเจ้าเมือง

โดยแยกปฏิบัติเป็นประเพณีแต่ละอย่าง ประจำเดือน ซึ่งเป็นระยะเวลาที่ทำระหว่างเดือน 4-6 คือ ช่วงเดือนกุมภาพันธ์-มีนาคมของทุกปี

ความหมาย

ปอยหลวง คือ งานฉลองถาวรวัตถุของวัดหรือการฉลองสิ่งก่อสร้างที่ประชาชนช่วยกันทำขึ้น เพื่อเป็นประโยชน์แก่สาธุชน มีโรงเรียน หอประชุม เป็นต้น ประชาชนในล้านนาไทยนิยมทำการฉลองครั้งใหญ่ หลังจากการก่อสร้างสำเร็จแล้ว เรียกว่า ปอยหลวงอุทิศสิ่งก่อสร้างเป็นของสงฆ์ และอุทิศบุญกุศลแก่บรรพชนด้วย ถ้าทำส่วนตัวเรียกอุทิศกุศลไว้ถวายหน้า หากอุทิศแก่คนตายเรียกว่าอุทิศกุศลไปหา

งานปอยหลวงเป็นงานใหญ่ จะต้องมีการเตรียมการไว้ล่วงหน้า ซึ่งเจ้าอาวาสและคณะกรรมการวัด คณะศรัทธา จะต้องจัดเตรียมการต้อนรับเลี้ยงดูหัววัดต่างๆที่จะมาร่วมทำบุญด้วย ซึ่งทางวัดจะได้ตั้งคณะกรรมการดำเนินการเป็นแผนกๆไป และต้องพิมพ์ใบฎีกาแผ่กุศลส่งไปตามหัววัดและคณะศรัทธาแจ้งกำหนดการ และวันทำบุญให้ทราบ ทางวัดที่จัดงานจะเตรียมต้อนรับโดยคณะศรัทธาจะช่วยกันบริจาคเครื่องบริโภคน้ำ ข้าวสาร อาหาร ไม้ค้อยเลี้ยงดูตามสมควรแก่ฐานะ

ประเภทถาวรวัตถุที่มีปอยหลวง

การทำบุญปอยหลวง ทางคณะสงฆ์กำหนดให้การทำบุญเหมาะสมแก่ฐานะ คือ มิให้ทำการฉลองสิ่งก่อสร้างเล็กๆมีค่าน้อย เช่น หอระฆัง กุฏิวัด ประตුවัด ห้ามมิให้ทำเพราะปอยหลวงต้องเตรียมการมาก และเกี่ยวพันกับหัววัดและศรัทธาที่อื่นๆด้วย หากทำไม่เหมาะสมจะเป็นที่ครหาได้ เป็นการเสื่อมเสียแก่เจ้าอาวาสและศรัทธาวัดนั้นๆด้วย ปอยหลวงจึงกำหนดราคาส่งก่อสร้างตั้งแต่แสนบาทขึ้นไป และกำหนดตามราคาค่างวด ระยะเวลา 2480-2490 ปี ราคาประมาณ 5,000 บาท ปี 2491-2500 ประมาณ 10,000-50,000 บาท/ปี 2501-ปัจจุบัน ประมาณ 100,000-1,000,000 บาท ทั้งนี้เกี่ยวกับค่าของเงินและราคาของสูงขึ้น หากต่ำกว่ากำหนดที่ตั้งไว้จะไม่ได้รับอนุญาตให้ทำปอยหลวงได้ ถาวรวัตถุที่มีปอยหลวง คือ

1. โบสถ์
2. วิหาร
3. เจดีย์
4. ศาลาการเปรียญ
5. กุฏิขนาดใหญ่
6. กำแพง หอระฆัง ครัวไฟ ฯลฯ (หลายๆอย่างรวมกัน)
7. หอพระไตรปิฎกหรือหอธรรม ประเภทของสาธารณะที่ประชาชนช่วยกันจัดนอกวัด ประกอบด้วย โรงเรียนประชาบาล หอประชุมกลางหมู่บ้าน สะพานใหญ่ที่ใช้ข้ามจากฟากหนึ่งไปสู่อีกฟากหนึ่ง

การเตรียมตัวในส่วนของวัด

เมื่อเจ้าอาวาสได้ประชุมคณะกรรมการและศรัทธาภายในวัด แจ้งความประสงค์ว่าจะมีปอยหลวงฉลองสิ่งก่อสร้างภายในวัดของตนแล้ว ศรัทธาทั้งหมดเห็นพร้อมกันแล้วว่าจะเตรียมสิ่งต่อไปนี้

1. การเตรียมพิมพ์กุฎิแผ่กุศล ไปยังหัววัดและประชาชนใกล้เคียง
2. การเตรียมเครื่องแห่ประจำวัด เช่น กลองตีงโอง กลองปู่เจ้า กลองมองเซิง กลองมองลาว กลองทิงบ้อม
3. หักการฟ้อนรำแก่หญิงสาวภายในหมู่บ้านให้ฟ้อนรำต้อนรับหัววัด มีฟ้อนเล็บ ฟ้อนเทียน ฟ้อนม้ายเชียงดา ฟ้อนดาบ เป็นต้น
4. ทำความสะอาดเสนาสนะทุกแห่งของวัดด้วยการล้างและทาสีหรือทาปูนขาว ทางลั่นนา เรียกว่า “ลาพอน”
5. ทำผาม หรือปะรำสำหรับรับหัววัด และศรัทธาประชาชนที่มาร่วมทำบุญ สาเหตุที่ทำผามหรือปะรำ เพราะงานปอยหลวงคนมาร่วมทำบุญมาก จะต้อนรับบนวิหารหรือศาลาไม่เพียงพอ ต้องทำปะรำข้างนอกให้สะดวกในการดำเนินการ การทำผาม หรือปะรำนั้น ศรัทธาชาวบ้านของวัดนั้นๆจะนำไม้ไผ่ขนาดสูง 3 เมตร มาทำเป็นเสาและพาดข้างบนด้วยไม้สลัดไปมา มุงด้วยใบตองตึงหรือแผ่นกระดาสที่สานไม้ไผ่ประกบกัน เรียกว่า “ถิม” ปะรำแบบนี้เรียกทางลั่นนาว่า “ผามเปียง”
6. ประดับผาม และถาวรวัตถุที่จะถวายปอยหลวงด้วยธงทิว และกระดาศีร์สีรุ้งต่างๆ ลานตาไปหมด ในปัจจุบันนิยมประดับด้วยธงศาสนา คือ ธงฉัพพัณณสี (ธงตราธรรมจักร)
7. ตั้งโต๊ะหมู่บูชาและตั้งอาสนะพระสงฆ์ ปูลาดด้วยผ้าขาวและพรมอย่างงดงาม
8. ตั้งเครื่องต้อนรับแขกมีคนโท (น้ำดื่ม) กระโถน (ถือกหมาก) พานเมี่ยง (ถือกเมี่ยง) ขันหมาก (พานหรือเขี่ยนหมาก)
9. ปูเสื่อสาธไว้เต็มบริเวณปะรำผามพิธีให้เพียงพอแก่การมานั่งของศรัทธาประชาชน
10. โรงผามแม่ครัว พ่อครัว (โรงสำหรับทำครัว) เพื่อจัดเลี้ยงหัววัดและประชาชนที่มาร่วมงาน

การเตรียมตัวในส่วนของศรัทธาประชาชน

ศรัทธาประชาชนของวัดที่จะมีปอยหลวงหรืองานฉลอง ต่างก็ตื่นเต้นตระเตรียมปัจจัยไทยทานเป็นการใหญ่ โดยจัดเตรียมสิ่งของดังต่อไปนี้

1. เตรียมทำครัวทาน ได้แก่เครื่องไทยทานสำหรับแห่ไปถวายวัดคราวมีปอยหลวงเป็นกัณฑ์พิเศษในครอบครัวของตน เรียกว่า “ต้นครัวทาน”
2. เตรียมเครื่องอุปโภคบริโภคต่างๆ มีการเตรียมข้าวสาร อาหารแห้งไว้เป็นอันมาก เพื่อจะได้เอาไว้ต้อนรับญาติพี่น้องที่จะมาร่วมงาน

3. เตรียมเสื้อผ้าอาภรณ์ทั้งชายหญิงสำหรับสวมใส่ในงานปอยหลวง ชาวบ้านจะพิถีพิถันตัดเสื้อผ้ามากเป็นพิเศษ เพราะถือว่างานปอยหลวงเป็นงานสำคัญ

4. เตรียมซ่อมแซมบ้านช่องห้องหอ หรือรั้วชานบ้านช่องให้อยู่ในสภาพใช้ได้และสวยงามเพื่อต้อนรับญาติพี่น้องที่มาร่วมงาน

เครื่องประดับและเครื่องบูชา

ประชาชนนิยมทำเครื่องประดับ และเครื่องบูชาด้วยวัตถุที่ตนคิดว่าจะเป็นประโยชน์ในสัมปรายภพ จึงนิยมทำในสิ่งต่อไปนี้

1. ทานธง หรือตุ่ง ชนิดขนาดยาว 4-5 วา นำไปทำค้างแขวนไว้หน้าวัด ตามกำลังศักราช บางแห่งมีเป็นร้อยๆ ผืน

2. ทำโคมถวายเป็นพุทธบูชา ปัจจุบันใช้โคมไฟฟ้า

3. ทำผ้ากับพล คือผ้าทอด้วยสีเหลืองสลักคำสำหรับถวายพระสงฆ์

4. นิยมทำช่อ คือ ธงสามเหลี่ยมยาวรี เรียกอีกอย่างว่า “ช่อช้าง” คือ ลักษณะธงเหมือนช้างนั่นเอง

5. ทำธงศาสนา คือ ธงฉัพพัชร์มี ปัจจุบันนิยมใช้ธงชาติหน้าขบวนครุฑแทน

6. การประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ เพื่อนำไปถวายวัด เช่น ทำกระบวย ทำภาชนะ หม้อ ไห เป็นต้น

การรับหัตถ์

ทางวัดจะแต่งตั้งศักราชในวัดของตนช่วยในการต้อนรับครุฑหัตถ์ที่แห่มาร่วมทำบุญ ประกอบด้วยคณะกรรมการดังนี้

1. กรรมการห้ามฆ้องกลองของศักราชวัดอื่นพร้อมกับคนตีกลอง

2. กรรมการถือคนโทน้ำ เพื่อรินน้ำถวายแด่พระสงฆ์ต่างวัด ซึ่งเดินมาได้ฉันทกระหาย 1-2 ชุด

3. กรรมการถือธงวัชฉัตรธงช่อช้าง ธงชัยรับครุฑแทน 1 ชุด

4. กรรมการห้ามครุฑแทน มีหน้าที่ช่วยแบ่งเบาภาระของศักราชหัตถ์ให้หายเหนื่อยเพราะเดินทางมาไกล พอให้พักผ่อนเสียบ้าง 1 ชุด

5. กรรมการถือขันหรือพานดอกไม้สำหรับนำไปประเคนพระสงฆ์ต่างวัด นิมนต์ให้เข้าไปในวัดของตน

6. กรรมการถือสัปทนสำหรับกันให้พระสงฆ์ที่เดินนำหน้าครุฑมาถือเป็นของมีเกียรติ ยกย่องพระสงฆ์ว่าเป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์และเป็นทักขิณานุญที่ควรทำ

การสร้างหอพระมหาอุปคุตและการอัญเชิญ

วัดที่จะทำบุญปอยหลวงต้องทำหอพระมหาอุปคุตไว้ที่ข้างพระวิหาร เป็นหอเล็กมีที่มุงกำบังทั้ง 3 ด้าน เปิดเฉพาะด้านหน้าเท่านั้น เตรียมเครื่องบริขารผ้าไตร 1 ชุด บาตร 1 ลูก ใส่พานตั้งไว้บนหอนั้น เมื่อใกล้จะถึงงานปอยหลวงประมาณ 1 วัน สมภารและคณะกรรมการจัดงานจะชวนศรัทธาหนุ่มสาว นำเอาหม้อกลองและช่างฟ้อนไปสู่แม่น้ำเพื่อนิมนต์พระมหาอุปคุต โคนเอาพานใส่ดอกไม้ธูปเทียนให้ปู่อาจารย์หรือมัคนายกเป็นถือไป และเมื่อขบวนแห่ไปถึงแม่น้ำแล้ว ปู่อาจารย์จะขออัญเชิญพระมหาอุปคุต ออกมาจากโลหะปราสาท และมาช่วยรักษางาน เมื่อกล่าวโอกาส อาราธนาแล้ว ก็มก้อนหินในแม่น้ำมา 1 ก้อน สมมุติว่าเป็นพระมหาอุปคุตแล้วแห่แห่นมาสู่วัด ให้ช่างฟ้อนฟ้อนนำมาจนถึงวัดแล้วนิมนต์ท่านขึ้นสู่หอที่เตรียมไว้ โดยนำก้อนหินที่มมาจากแม่น้ำใส่พานไว้ นับตั้งแต่วันที่นิมนต์มา ทางวัดและศรัทธา จะต้องถวายข้าวปลาอาหาร ทั้งตอนเช้าและตอนเพล ตลอดงาน เมื่องานเสร็จ บางแห่งก็แห่แห่นไปส่ง บางวัดก็ให้ปู่อาจารย์อาราธนานิมนต์สู่ท่าน้ำที่เคยนิมนต์มานั้น โดยเอาก้อนหินทอดลงเป็นอันเสร็จพิธี

การนิมนต์พระมหาอุปคุตเถระมาทำการรักษาปอยหลวงนั้นเป็นประเพณีมาช้านานแล้ว โดยเชื่อกันว่าท่านจะช่วยป้องกันพระยามารและเหล่าร้ายทั้งหลายมารบกวน

การตกแต่งและแห่ครัวตานบ้าน

ครัวตานบ้าน คือ การเตรียมเครื่องไทยทานของชาวบ้านที่ทำบุญประจำวัดนั้น โดยจะแห่มาถวายวัดในคราวงานปอยหลวง การตกแต่งครัวตานเป็นไปตามศรัทธาและความสามารถในการทำบุญของบุคคลในครอบครัวนั้นๆ แยกประเภทเป็น

1. ประเภทปราสาท ชาวบ้านจะนัดกันถวายเครื่องไทยทาน โดยเอาไม้ไผ่มาทำเป็น รูปปราสาท ยอดเรียวยาวขึ้นไปประดับด้วยดอกกระดาษาอย่างสวยงาม ข้างบนแขวนเงินเหรียญ หรือเสียบธนบัตรเพื่อถวายเป็นยอดปัจจัย
2. ประเภทคันฉัตร ทำคันฉัตรครัวตานด้วยไม้ไผ่เป็นรูปสี่เหลี่ยม และทำเป็นห่วงวงกลม ซึ่งทางล้านนาเรียกว่า “วงไหว” นำเอาถ้วยจานชามมาแขวนด้วยการถักด้ายรอบถ้วยชาม เพื่อกันมิให้แตกแตก ส่วนยอดครัวตานก็ปักเงินเป็นยอดปัจจัยด้วยเหมือนกัน
3. ประเภทคันผ้า ในสมัยก่อนการหัตถกรรมทอผ้ายังทำกันอยู่ทุกครัวเรือน จึงมีคนนำผ้ามีชาย ย้อมสีเหลืองและสีน้ำตาลถวาย มีความยาว 1 เมตรครึ่ง กว้าง 1 ศอก เพื่อใช้เป็นผ้าคาดเอวหรือผ้ามัดอกของพระสงฆ์ นำมาติดกับคันครัวตาน เรียกว่า คันผ้า ซึ่งชาวบ้านในล้านนาเรียกผ้านี้ว่า “ผ้ากำปน”
4. ประเภทเครื่องใช้ เวลาถึงงานปอยหลวง ศรัทธาจะพากันไปสำรวจว่าวัดต้องการอะไรไว้ใช้สอยบ้าง หากไม่มีสิ่งใดก็จะไปหาซื้อสิ่งนั้นมาทำเป็นคันครัวตานถวายไว้กับวัดเพื่อเป็นบุญเป็นกุศลไว้

กับตนเอง เรียกว่า “เอาไว้สวยภายนอก” หรือบางทีเอาถวายเพื่ออุทิศบุญกุศลแก่บรรพบุรุษของตน มีบิดามารดา เป็นต้น

การแห่ นั้น ศรัทธาจะนำเอาครีวทานของตนมาพร้อมกัน ณ จุดใดจุดหนึ่ง แล้วเอาฆ้องกลองเครื่องดนตรีไปแห่และมีฟ้อนเล็บนำขบวนด้วย หากวัดใดมีศรัทธามากก็จะแบ่งเป็นหัวหมวดแห่เข้ามาวันนี้เป็นวันที่ศรัทธาประชาชนมีความสุขสนุกสนานมากที่สุด เมื่อนำครีวทานแห่เข้ามาในวัดแล้ว ปู่อาจารย์จะเป็นผู้นำประชาชนไหว้พระ ๙ วัด และสมมาครีวทาน จากนั้นก็ประเคนเครื่องครีวทานแด่พระสงฆ์ฯ ให้พรอนุโมทนาเป็นอันเสร็จพิธี

ครีวทานหัววัด

ครีวทานหัววัด คือ เครื่องไทยทานที่วัดวาอารามต่างๆ ซึ่งได้รับใบฎีกาอนุญาตให้นำเอาศรัทธาประชาชนในสังกัดของตน แห่แห่นำเข้ามาทำบุญด้วย แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. สอมทาน หัววัดที่ไม่ประสงค์จะแห่ก็แต่งเครื่องไทยทานนำมาถวายเป็นการสืบทอดไว้มิให้เสียน้ำใจ ทางวัดที่มีปอยหลวงก็ถวายไทยทานอาจารย์หัววัดทดแทนไป เรียกว่า “การรับหัววัด”
2. แห่ครีวทาน หัววัดใกล้เคียงจะพาศรัทธาของตนนำครีวทานแห่มาร่วมทำบุญ จะมีการนำเอากลองตั้งโนงและกลองสะบัดชัยตีแห่ด้วย บางวัดมีการฟ้อนเล็บ ฟ้อนเทียนด้วย
3. ครีวทานประกวด หรือเอียงครีวทาน เรื่องครีวทานประกวดนี้ บางวัดมีปอยหลวง ต้องการให้หัววัดมาทำการแข่งขันครีวทานด้วย ซึ่งคณะกรรมการได้วางเงินรางวัลและกฎเกณฑ์ประกวดไว้ วัดที่สนใจเอาศรัทธาเข้าขบวนแห่อย่างมีระเบียบและสวยงามยิ่ง การประกวดนี้นิยมทำกันตอนกลางคืน เพราะศรัทธาประชาชนว่างงานแล้ว และมีการใช้แสงสีคือใช้ไฟด้วยอย่างงดงาม ส่วนรางวัลนั้นอาจประกอบด้วยวัตถุ เช่น นาฬิกาข้อมือใหญ่ หรือวัตถุที่จำเป็นต่อวัด บางแห่งก็ใช้เงินตั้งเป็นรางวัล เช่น 1,500 บาท 2,000 บาท 3,000 บาท แล้วแต่คณะกรรมการจะตกลงกัน

การอบรมสมโภชน์

วันสุดท้ายแห่งการแห่ครีวทาน จะมีการนิมนต์พระสงฆ์ในวัดใกล้เคียงมานอน เพื่ออบรมสมโภชน์พระพุทธรูปทั้งใหม่และเก่าให้มีความขลัง มีพลังและความศักดิ์สิทธิ์ด้วย พระสงฆ์ที่มานอนนั้นจะต้องสวดมนต์ตั้งสำรวมสวดเบิกระเนตร เทสน์คัมภีร์มหาเมฆคลสูตร ปฐมสมโพธิ ธรรมจักร พุทธาภิเษก และตอนดึกมีการสวดเบิกระเนตรด้วย พระสงฆ์จะต้องร่วมพิธีตลอดคืน

โอกาสเวนทานและถวายทาน

ประเพณีสำคัญในล้านนาไทยอีกประการหนึ่งคือ เวลาจะทำบุญใหญ่ ปู่อาจารย์จะทำหน้าที่อ่านรายงานถวายสิ่งก่อสร้างโดยลำดับ การไหว้พระรับศีล การเล่าประวัติและคำถวายเป็นคำ ฉันท์ลักษณะกาพย์ กลอน และร้อยอย่างไพเราะ (ทางเหนือเรียกว่าโอกาสเวนทาน) คนฟังเกิดศรัทธาปสาทะเคลิบเคลิ้มไป แล้วนำเอาเครื่องภัณฑ์ของตนถวายพระสงฆ์ พระสงฆ์อนุโมทนาเป็นอันเสร็จพิธี

การบูชาครั้วทานและการหลีกเคราะห์

หลังจากการทำบุญปอยหลวงแล้ว คณะกรรมการจะให้ศรัทธาวัดอื่นๆมาทำการบูชาคันกันท์เพื่อนำไปใช้ทำบุญในวัดที่มีปอยหลวงวัดต่อไป วัดที่ทำปอยหลวงก่อนยอมได้เปรียบที่มีหัววัดอื่นมาบูชาครั้วทาน บางวัดให้บูชาหมด เว้นแต่ได้ของที่สำคัญๆเท่านั้น นับว่าเป็นการดีที่คนอื่นมาช่วยเก็บกวาดให้

มีธรรมเนียมอย่างหนึ่ง หลังจากวัดมีปอยหลวงแล้ว ทางวัดจะให้สมภารหนีจากวัดไปหลีกเคราะห์ที่วัดอื่น ทั้งนี้อาจจะให้ไปพักผ่อนหลังจากการทำงานหนักแล้ว และคงหลบหลีกคนมารบกวนก็ได้

ประโยชน์และค่านิยมในประเพณีปอยหลวง

การฉลอง หรือปอยหลวงให้ประโยชน์อย่างยิ่งแก่วัดและศรัทธาหลายประการ คือ

1. ได้ถาวรวัตถุไว้กับวัดเป็นสิ่งสวยงาม
2. ได้วัตถุสำคัญๆที่วัดต้องการใช้เป็นสาธารณสมบัติ
3. พระภิกษุสามเณรได้อุดิเรกกลาก
4. ศรัทธาประชาชนได้จัดทำไทยทานตามความคิดของตน
5. ศรัทธาประชาชนได้พบปะญาติพี่น้องของตน
6. ศรัทธาของวัดได้ร่วมสามัคคีปฏิบัติงาน
7. ศรัทธาประชาชนปรับปรุงบ้านช่องของตนให้สวยงาม
8. ทำให้มีโอกาสดูแลแพร่เกียรติคุณวัดและบ้านของตน
9. ทำให้ส่งเสริมศิลปะมีการฟ้อนรำ เป็นต้น
10. เป็นการบำรุงขวัญประชาชนให้มีสุขภาพจิตดี

ปอยหลวงในอดีต – ปัจจุบัน

งานปอยหลวงในอดีต	งานปอยหลวงในปัจจุบัน
1. วัตถุประสงค์ -อยากได้นุญกุศล -รักษานบธรรมเนียมประเพณี -อยากพบปะญาติพี่น้อง 2. ด้านอาหาร -อาหารส่วนมากเป็นอาหารพื้นบ้านเป็นอาหารหาจ่าย ผักปลูกกันเอง 3. ด้านเครื่องดื่ม -เหล้าทำเอง เลี้ยงน้ำเปล่า 4. ด้านการร่วมทำบุญ -โดยมีการบอกบุญมีการเอาดอกไม้รูปเทียนใส่สรงไปบอกบุญตามบ้านญาติ 5. การเตรียมงาน -มีการตานตุ้ง ตานหม้อน้ำ -การจัดสถานที่ครัวตาน โดยยกสูงจากพื้นประมาณ 1 เมตร เพื่อไว้วางครีwtาน -ครัวตานของแต่ละบ้านจะทำกันเองมีการขึ้นท้าวทั้งสิ้น 6. ด้านการแห่ครัวตาน -ก่อนการแห่ออกจากบ้านจะมีพิธีขอสูมาครัวตาน ผู้ทำพิธีจะต้องเป็นผู้ที่บวชเรียนมาแล้ว เช่น หนานน้อย (พระ/เณรที่สึก) ในพิธีจะมีดอกไม้ รูปเทียน น้ำมันส้มป่อย พร้อมกับเจ้าของบ้านโผยดอกไม้ -การแห่ครัวตาน ถ้าใครพร้อมก่อนก็แห่เข้ามาก่อนในการแห่จะมีการฟ้อนเจิง ฟ้อนดาบ ตีกลองสะบัดชัย พอเข้าไปวัดแล้วแห่รอบวิหาร 3 รอบแล้วนำข้อมูลไปเก็บไว้ที่เก็บ (ฮ้าน) เจ้าของไปนอนเฝ้า 1	1. วัตถุประสงค์ -อยากได้นุญกุศล อยากพบญาติ -อยากสนุกสนาน -อยากได้กิน 2. ด้านอาหาร -อาหารส่วนมากเป็นอาหารที่ทันสมัยเลียนแบบร้านอาหารเลี้ยงกันแบบฟุ่มเฟือย 3. ด้านเครื่องดื่ม -มีเหล้าแดง เบียร์ เลี้ยงไม้อัน -เลี้ยงน้ำชาวน้ำหวานซื้อมาทั้งหมด 4. ด้านการทำบุญ -มีการประชาสัมพันธ์ทางวิทยุ และออกบัตรเชิญ 5. การเตรียมงาน -มีการตานตุ้ง -ครัวตาน บางคนก็สร้างเอง ทำเอง ส่วนมากจะเช่าหรือบูชามาจากที่อื่น -มีการยืมโต๊ะ เก้าอี้ เต้นในการจัดสถานที่ รับรองแขก 6. ด้านการแห่ครัวตาน -มีการสูมาครัวตาน -การแห่ครัวตาน จะใช้เชค (เครื่องเสียง) พ่อบ้านแม่บ้าน หนุ่มสาววัยรุ่นจะเดินไปตามจังหวะเพลง เดินอย่างเมามัน บางทีเดินไปรำไปจนครัวตานที่หามาไปนั้นพังไปก็มีและแจกเหล้ากินตลอดทาง -พอเข้าไปในวัดแล้ว ก็ถวายทานเลย

งานปอยหลวงในอดีต	งานปอยหลวงในปัจจุบัน
คืน 7.พิธีการทำบุญ -ในตอนเช้าของวันรุ่งขึ้นจะมีการทำบุญตักบาตร เจ้าบ้านทำอาหารว่าง 1 หม้อ แกง 1 หม้อ เพื่อนำมาร่วมทำบุญร่วมกับญาติพี่น้องและร่วมรับประทานอาหารและแยกย้ายกันกลับบ้าน	7.พิธีการทำบุญ -ชาวบ้านจะมาทำบุญตักบาตร โดยจัดอาหารเพียงพอ สำหรับตักบาตรทำบุญ ไม่มีญาติพี่น้องมาร่วมอย่างเดิมดังเหมือนในอดีต พระก็ไม่มาจำวัด หลังจากทำบุญก็เสร็จพิธี -หลังจากมีการทำบุญแล้วจะมารอเข้าหรือบูชาครัวตานไปทำบุญต่อ

การจัดปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง บทเรียนจากบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว

ทำไมจัดปอยหลวงพอเพียง

การจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการหาทางออกของการจัดงานปอยหลวงที่เน้นการให้คุณค่าความหมายของนาบุญ สอดคล้องกับความเชื่อความศรัทธาแบบดั้งเดิม ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นลดการใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือย ให้ชุมชนได้ศึกษาและทดลองปฏิบัติเพื่อสร้างรูปแบบงานปอยหลวงที่มีคุณค่าความหมายตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงในยุคความทันสมัยและกระแสบริโภคนิยม อันจะส่งผลให้วัฒนธรรมที่ดีงามกลับคืนมา ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ของคนในชุมชน รัก และภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง วิถีชีวิตของคนในชุมชนแบบดั้งเดิม และยึดตามหลักทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง บนพื้นฐานวิถีชีวิตแบบชุมชนเดิมและรู้จักการอนุรักษ์ สืบทอด สืบสาน และถ่ายทอดให้อยู่คู่กับชุมชนได้อย่างพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน บนพื้นฐานของการใช้ความรู้คู่คุณธรรม(เศรษฐกิจพอเพียง) และสามารถเป็นแบบอย่างให้กับชุมชนอื่น ๆ ได้นำกลับไปใช้อย่างกว้างขวางต่อไป

รูปแบบการจัดงานปอยหลวงสมัยก่อน และปัจจุบันบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว

การจัดงานปอยหลวงสมัยก่อน	วิธีการ	การจัดงานปอยหลวงปัจจุบัน	วิธีการ
สัญลักษณ์	ตุ่ง	สัญลักษณ์	มีธง ป้ายเป็นสัญลักษณ์ ตุ่ง
การประชาสัมพันธ์	มีการบอกบุญตามบ้าน	การประชาสัมพันธ์	ทางวิทยุ กระจายเสียงของท้องถิ่น ชุมชน
การบันทึกค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น	ไม่มีการบันทึกค่าใช้จ่าย	การบันทึกค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น	ตามแบบฟอร์มที่แจกให้

การจัดงานปอยหลวง สมัยก่อน	วิธีการ	การจัดงานปอยหลวง ปัจจุบัน	วิธีการ
วิธีการต้อนรับแขก	การต้อนรับแขกเป็นไป ตามฐานะของครอบครัว	วิธีการต้อนรับแขก	1.ด้านอาหาร- เน้นอาหารจาน เดียว 2.ด้านน้ำดื่ม- เน้นน้ำดื่ม สมุนไพร เช่น น้ำมะนาว น้ำ มะขาม น้ำใบเตย เป็นต้น 3.ด้านสถานที่ - เกือบกวาด บ้านเรือนให้สะอาด ไม่เช่าโต๊ะ หรือเก้าอี้
การแห่ครัวตาน	มีการฟ้อนเจิงนำหน้า	การแห่ครัวตาน	มีการประกวดขบวนแห่ ครัวตาน แบบประเพณีโบราณ

ขั้นตอนการจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว

ขั้นตอนการจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียวแบ่งออกเป็น 3
ช่วง คือ ช่วงเตรียมการ ช่วงการจัดงาน และช่วงสรุป สามารถสรุปได้ดังนี้

ช่วงที่ 1 การเตรียมการ

เมื่อทราบว่าจะมีการจัดงานปอยหลวงในหมู่บ้านแล้ว มีคณะทำงานส่วนหนึ่งที่สนใจจะจัดงาน
ปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง การฟื้นฟูประเพณีดั้งเดิมของชุมชน จึงมีการพูดคุยกันเพื่อทบทวนการ
จัดงานปอยหลวง การรวบรวมข้อมูลตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เพื่อนำข้อมูลมาเป็นแนวทางในการจัดงาน
ปอยหลวงของชุมชนวัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว ซึ่งสามารถสรุปขั้นตอนการทำงานได้ดังนี้

- การจัดประชุมประชาคมหมู่บ้าน เพื่อกำหนดวันและเวลาของการจัดงาน
- ทางวัด มีการจัดเตรียมปฏิทินนิมนต์เพื่อแจกจ่ายไปยังหัววัดต่างๆ
- ทางบ้าน มีการเตรียมสถานที่ อาหารและเครื่องดื่ม รวมไปถึงการเชิญญาติพี่น้องและแขกที่
จะมาร่วมงาน
- การรณรงค์ให้ชาวบ้านเข้าร่วมโครงการปอยหลวงแบบพอเพียง โดยการจัดเวทีเสวนา
แลกเปลี่ยนตามป้อมหมู่บ้าน

- การเก็บข้อมูลเกี่ยวกับงานปอยหลวงตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อหาสาเหตุของปัญหาและแนวทางการแก้ไข
- การหาแนวทางการจัดงานปอยหลวงแบบพอเพียง โดยมีขั้นตอนดังนี้
 1. การรับสมัครเข้าร่วมโครงการ
 2. มีการประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย
 3. การจัดทำสัญลักษณ์ ป้ายธงแก่สมาชิกที่เข้าร่วมโครงการ
 4. แจกเมล็ดพันธุ์พืชแก่สมาชิกที่เข้าร่วมโครงการ เพื่อนำไปเพาะปลูกและนำผักที่ได้ไปใช้ใน งานปอยหลวง
- 5. ออกแบบการเก็บข้อมูลบัญชีรายรับรายจ่ายครัวเรือน
- 6. เตรียมการแห่ครัวตาน โดยไม่นำธูปมาแห่หน้าขบวนครัวตาน แต่ใช้การแสดงแบบพื้นเมืองได้แก่การฟ้อนของเด็กๆและเยาวชนในหมู่บ้าน การแห่กลองมอชิง เป็นต้น
- 7. แนะนำวิธีการลดค่าใช้จ่ายในการจัดงาน เช่น การทำน้ำยาล้างจาน การทำน้ำสมุนไพร น้ำผลไม้ และการทำเครื่องดื่มที่ประหยัดเน้นภูมิปัญญาชาวบ้าน
- 8. จัดรูปแบบการต้อนรับญาติพี่น้องและแขกที่มาร่วมงานใหม่ โดยการเลี้ยงอาหารจานเดียว แทนการเลี้ยงกับข้าวหลากหลายชนิด ใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ในสวนในชุมชน ทำน้ำสมุนไพรแทนการใช้ น้ำอัดลมและแอลกอฮอล์ ให้แขกบริการตัวเอง ตักอาหารเองตามความต้องการ และเจ้าของบ้านต้องไม่ คะยั้นกะยoiให้แขกรับประทานอาหารและเครื่องดื่ม

ช่วงที่ 2 การจัดงานปอยหลวง

- 1) วันตานไม้ตานคา (ตานตุง) มักจะทำพิธีก่อนวันงานปอยหลวง 7 วัน โดยมีความเชื่อดังนี้
 1. เป็นการบอกถึงชัยชนะ และความสำเร็จของการก่อสร้างถึงคนอื่น ซึ่งชัยชนะในที่นี้หมายถึง การเอาชนะความตระหนี่จี้เหนียว
 2. เป็นความเชื่อว่าตุงจะนำญาติพี่น้องที่ล้มหายตายจากไป ได้ขึ้นสู่สวรรค์
 3. เป็นเครื่องหมายสัญลักษณ์ว่าหมู่บ้านนี้มีงานปอยหลวง และเป็นการบอกเส้นทางไปยังวัดที่มีงานปอยหลวง
- วันตานไม้ตานคา มีขั้นตอนและพิธีการดังนี้
- ช่วงเช้า ทำบุญตักบาตรพร้อมถวายตุง เพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่ครูอาจารย์ที่ล่วงลับไปแล้ว เมื่อเสร็จพิธีถวายตุงแล้ว ชาวบ้านจะนำตุงไปปักตามถนนจนถึงวัด
- ช่วงบ่าย อาราธนาพระมหาอุปคุตจากแม่น้ำมารักษางาน เพื่อให้การดำเนินงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

2) วันห้าน้อย ก่อนวันงาน 1 วัน จะมีการทำพิธีขึ้นท้าว ทั้งสี่ที่วัด เพื่ออัญเชิญเทวดามาปกป้องรักษาในวันห้าน้อยนี้ชาวบ้านจะเตรียมข้าวปลาอาหาร แบบพอเพียง ได้แก่ อาหารจานเดียว และน้ำสมุนไพร เป็นต้น เพื่อต้อนรับญาติพี่น้องและแขกที่มาร่วมทำบุญ

3) วันห้างหลวง (แห่ครัวตานเข้าวัด)

ตอนเช้า เตรียมอาหาร เครื่องดื่มไว้ต้อนรับญาติพี่น้องและแขกที่ไม่ได้มาในวันห้าน้อย ซึ่งจำนวนญาติพี่น้องและแขกจะมีจำนวนน้อยลงกว่าวันห้าน้อย

ตอนบ่าย เวลาประมาณ 15.00 น. เริ่มทำพิธีสู่สมครัวตาน ทุกครัวเรือน โดยผู้ที่สู่สมครัวตานได้ จะต้องผ่านการบวชเรียนเป็นพระมาแล้ว หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า หนาน

การแห่ครัวตาน ครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการจะแบ่งตามปึกหรือตามหมวด ส่วนครัวเรือนที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการจะแห่ครัวตานเข้าวัดตามความเหมาะสม บางหลังอาจจะเข้าตอนเย็น หรือบางหลังอาจจะเข้าตอนเช้าของอีกวันก็ได้ สำหรับการแห่ครัวตานแบบพอเพียงจะมีขบวนฆ้องมอญเงิง ฟ้อนเล็บ และกลองสะบัดชัย เป็นต้น ส่วนขบวนหัววัดต่างๆที่มาร่วมงาน อาจมีการแสดงต่างๆ เช่น การฟ้อน การเต้นอีโก้ เป็นต้น มาร่วมขบวนด้วย เมื่อแห่ครัวตานไปถึงวัดแล้ว ชาวบ้านจะนำครัวตานไปตั้งไว้รอบๆ สิ่งก่อสร้างที่ถาวร ส่วนยอดหรือเงินที่จะทำบุญชาวบ้านจะนำกลับบ้านไปก่อน เพื่อรอทำบุญในเช้าวันรุ่งขึ้น

4) วันตาน ชาวบ้านจะไปรวมตัวกันที่วัดเพื่อร่วมทำบุญ โดยมีขั้นตอนดังนี้

- นิมนต์หัววัดนอน เจริญพระพุทธมนต์
- โอกาสเวณदान
- กล่าวคำถวาย
- ประเคนจุบัจจัยไทยทานแก่พระสงฆ์ในพิธี
- รับพรจากพระสงฆ์ในพิธี
- ถวายภัตตาหารเช้า
- คณะกรรมการรวบรวมปัจจัย ส่วนครัวตานจะมีชาวบ้านจากหมู่บ้านอื่นที่จะจัดงานปอยหลวงมาขอบูชาต่อตามเจตนา

ช่วงที่ 3 การสรุปบทเรียน

หลังจากจัดงานปอยหลวงแล้ว ทางคณะทำงานชุมชนบ้านเหล่าพระเจ้าดาเขียว ได้มาสรุปข้อมูลร่วมกัน ทั้งบทเรียนจากการจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียงบ้านเหล่าพระเจ้าดาเขียว การสรุปบัญชีรายรับ-รายจ่ายของสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการ และการนำเสนอข้อมูลที่ได้นำให้กับสมาชิกในชุมชนได้แลกเปลี่ยนเพิ่มเติมข้อมูลให้มีความถูกต้องและสมบูรณ์มากขึ้น

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก ตัวอย่างแบบฟอร์ม

ภาคผนวก ข ตัวอย่างน้ำสมุนไพร/ขนมพื้นบ้าน

ตัวอย่าง ใบสมัครเข้าร่วมโครงการ

ใบสมัครเข้าร่วมโครงการ	
ชื่อ.....	นามสกุล.....บ้านเลขที่.....หมู่ที่ 2
ตำบลบ้านเรือน อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน	
ขอสมัครเข้าร่วมโครงการปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนวัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว	
โดยจะลดรายจ่ายตามรายการดังนี้	
☐ ด้านอาหารและน้ำดื่ม	
☐ ด้านเครื่องดื่ม เช่นเหล้า เบียร์ โซดา	
☐ ด้านสถานที่	
☐ ด้านการแห่ครัวทาน	
☐ ด้านอื่น ๆ	
เหตุผลการเข้าร่วมโครงการ	
.....	
.....	
หมายเหตุ สามารถทำเครื่องหมาย ☐ ได้มากกว่า 1 รายการ	
ลงชื่อ.....ผู้สมัคร	
(.....)	
...../...../.....	

ตัวอย่างการปายประชาสัมพันธ์

ปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง
โดยมีส่วนร่วมของชุมชนวัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว 19-21 กุมภาพันธ์ 2551
ถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ

ตัวอย่าง บัญชีสรุปรายรับ-รายจ่าย

บัญชีสรุปรายรับ — รายจ่าย

นาย/นางบ้านเลขที่.....หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านเรียน อำเภอบัว
 ชาง จังหวัดลำพูน

วัน/เดือน/ปี	รายรับ	จำนวนเงิน	รายจ่าย	จำนวนเงิน
	รับจากงานปอย หลวงเสร็จแล้ว (แกะซอง)		1.ด้านอาหาร 2.ด้านเครื่องดื่ม - เครื่องดื่ม แอลกอฮอล์ - น้ำดื่ม - น้ำสมุนไพร 3.ด้านสถานที่ - เช่าเต็นท์ - โต๊ะเก้าอี้ - เครื่องครัว 4.ด้านการแห่ครวทาน - ค่าใช้จ่ายในการทำครวทาน - การแห่ขบวน 5.ด้านอื่น	
รวม				
คงเหลือ				

1) น้ำกระเจี๊ยบ

ส่วนผสม

- ดอกกระเจี๊ยบสด/แห้ง 20 กรัม (5 ดอก)
- น้ำเชื่อม 30 กรัม (2 ช้อนคาว)
- น้ำเปล่า 200 กรัม (14 ช้อนคาว)
- เกลือป่นเสริมไอโอดีน 2 กรัม (2/5 ช้อนคาว)

วิธีทำ

1. เอาดอกกระเจี๊ยบสดหรือแห้งก็ได้ ล้างน้ำทำความสะอาด นำใส่หม้อต้ม จนเดือด แล้วลดไฟลงอ่อนๆ เคี่ยวเรื่อยๆ จนน้ำเป็นสีแดงจนเข้มข้น
2. เอาดอกกระเจี๊ยบขึ้นจากหม้อต้ม แล้วเอาน้ำเชื่อมและเกลือใส่ลงไป ปล่อยให้ น้ำกระเจี๊ยบเดือด 1 นาที ยกลงชิมรสตามชอบ
3. เอาขวดเปล่ามาล้างทำความสะอาด ต้มในน้ำเดือด 20 นาที นำน้ำกระเจี๊ยบแดงมากรอกแล้วปิดจุกให้แน่น แช่ตู้เย็นเก็บไว้ได้นาน หรืออีกวิธีหนึ่ง นำดอกกระเจี๊ยบมาตากแห้ง แล้วนำมาบดเป็นผง นำผงกระเจี๊ยบครึ่งละ 1 ช้อนชา ชงในน้ำเดือด 1 ถ้วย (250 มิลลิกรัม)

ประโยชน์ที่ร่างกายได้รับ

คุณค่าทางอาหาร : ให้วิตามินเอสูงมาก ช่วยบำรุงสายตา รองลงมามี แคลเซียม ช่วยบำรุงกระดูกและฟัน

คุณค่าทางยา : ช่วยขับปัสสาวะ ลดความดันโลหิต เป็นยาระบายอ่อนๆ และช่วยแก้อาการกระหายน้ำ

2) น้ำตะไคร้

ส่วนผสม

- ตะไคร้ 20 กรัม (1 ต้น)
- น้ำเชื่อม 15 กรัม (1 ช้อนคาว)
- น้ำเปล่า 240 กรัม (16 ช้อนคาว)

วิธีทำ

นำตะไคร้มาล้างให้สะอาด หั่นเป็นท่อนสั้น ทูบให้แตก ใส่หม้อต้มกับน้ำ ให้เดือดกระทั่งน้ำตะไคร้ออกมาปนกับน้ำจนเป็นสีเขียวสักครู่จึงยกลง กรองเอาตะไคร้ออก เติมน้ำเชื่อม ชิมรสตามชอบ หรืออาจเอาเหง้าแก่ ที่อยู่ใต้ดิน ล้างให้สะอาดผานเป็นแว่นบางๆ คั่วไฟอ่อนๆ พอเหลือง ชงเป็นชา ดื่มวันละ 3 ครั้งๆ ละ 1 ถ้วยชา จะช่วยขับปัสสาวะให้สะดวก

ประโยชน์ที่ร่างกายจะได้รับ

คุณค่าทางอาหาร : มีวิตามินเอช่วยบำรุงสายตา นอกจากนี้ยังมีแคลเซียม และฟอสฟอรัส ช่วยบำรุงกระดูกและฟัน ช่วยเพิ่มกลิ่นหอมให้กับอาหาร

คุณค่าทางยา : แก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ จุกเสียด ขับปัสสาวะ ขับเหงื่อได้ดี ช่วยลดพิษของสารแปลกปลอมในร่างกาย รวมทั้งช่วยลดความดันโลหิตสูง

3) น้ำมะพร้าว

ส่วนผสม

- มะพร้าวอ่อน 1 ผล
- น้ำต้มสุก 1 ถ้วยตวง
- น้ำเชื่อม 1/2 ถ้วยตวง

วิธีทำ

นำมะพร้าวมาปอกเปลือก ใช้มีดเจาะทะลุตรงส่วนหัวออก เทเอาน้ำข้างในเก็บไว้ แล้วผ่าซีกตัดเอาแต่เนื้อออกเป็นชิ้น ๆ เติมน้ำมะพร้าวที่เก็บไว้ เติมน้ำต้มสุก น้ำเชื่อม ผสมกันแล้วชิมรสตามชอบ จะได้น้ำมะพร้าวปรุงรส หวาน มัน หอมเย็นชื่นใจ เวลาดื่มใส่น้ำแข็งจะทำให้รู้สึกสดชื่นหอมหวานอร่อยยิ่งขึ้น

4) น้ำมะนาว

ส่วนผสม

- น้ำมะนาว 30 กรัม (2 ช้อนคาว หรือ 1 ผล)
- น้ำเชื่อม 30 กรัม (2 ช้อนคาว)
- น้ำเปล่าต้มสุก 180 กรัม (12 ช้อนคาว)
- เกลือป่นเสริมไอโอดีน 2 กรัม (2/5 ช้อน)

วิธีทำ

นำมะนาวมาล้างเปลือกแล้วผ่าออก เอาเมล็ดมะนาวออกให้หมดคั้นเอาแต่น้ำ ผสมกับน้ำ น้ำเชื่อม เกลือ คนให้เกลือละลายชิมรสตามชอบ หรืออาจเอาเปลือกของผลสดประมาณครึ่งผลหรือทุบเล็กน้อยพอให้น้ำมันออกชงน้ำร้อนดื่มเวลามีอาการท้องอืดท้องเฟ้อ แน่นจุกเสียด

ประโยชน์ที่ร่างกายจะได้รับ

คุณค่าทางอาหาร: มีวิตามินซีมากช่วยป้องกันเลือดออกตามไรฟัน

คุณค่าทางยา: ช่วยขับเสมหะ ลดอาการไอ เจ็บคอ คลื่นไส้ อาเจียน และช่วยขับลมในกระเพาะ แก่ท้องอืด ท้องเฟ้อ และอ่อนเพลีย

6) น้ำใบเตย

ส่วนผสม

- ใบเตย 5 กรัม (1 ใบ)
- น้ำเชื่อม 15 กรัม (1 ช้อนคว)
- น้ำเปล่าต้มสุก 240 กรัม (16 ช้อนคว)

วิธีทำ

1. นำใบเตยสดล้างให้สะอาด หั่นเป็นท่อนๆ ใส่หม้อต้มด้วยน้ำสะอาด
2. พอเดือดก็ลดไฟลง เคี่ยวไปเรื่อยๆ จนมองเห็นสีของใบเตยสีเขียวอ่อนเจือจาง
3. ตักใบเตยออกด้วยการกรองให้เหลือแต่น้ำใบเตย
4. เอาเกลือป่นใส่ครึ่งช้อนชา ตามด้วยน้ำเชื่อม
5. ปล่อยให้เดือดต่อไปอีก 5 นาที

อีกวิธีหนึ่ง เอาใบเตยมาล้างให้สะอาด ตากแดดให้แห้งเอาไปคั่วแล้วเก็บใส่ขวดหรือกระป๋องแบบใบชา ก็จะได้ "ชาเตยหอม" เมื่อต้องการดื่มก็เอามาชงแบบชงน้ำชา กลิ่นหอมชวนดื่ม ราคาถูก

คุณค่าทางอาหาร : ใช้แต่งสีอาหาร เพิ่มกลิ่นหอมให้อาหาร

คุณค่าทางยา : ช่วยบำรุงหัวใจ ช่วยลดอาการกระหายน้ำ ทำให้ชุ่มชื้น

7) การทำข้าวแตน

ส่วนผสม

- ข้าวสารเหนียว	½	ลิตร
- น้ำแดงโม	1	ถ้วย
- งาคั่ว	2	ช้อนโต๊ะ
- งาขาว	2	ช้อนโต๊ะ
- เกลือป่น	1	ช้อนชา
- น้ำมันพืช	2	กิโลกรัม

วิธีการทำ

1. คั้นเนื้อแดงโม และกรองเอาแต่น้ำ ผสมงาคั่วใส่ลงในน้ำแดงโม คนให้เข้ากัน

2. แช่ข้าวสารประมาณ 1 คืน นึ่งข้าวให้สุก เทใส่ชาม เติมน้ำแดงโสมลงในชามข้าว เหนียว คลุกเคล้า ให้เข้ากัน
3. ใส่ข้าวในถุงพลาสติกเพื่อเก็บความร้อน
4. กดข้าวลงในพิมพ์วงกลม
5. แกะข้าวออกจากพิมพ์ นำข้าวเต๋นไปตากแดด 2 วัน
6. ทอดข้าวเต๋นในน้ำมันร้อนจัด
7. หยอสดด้วยน้ำอ้อยที่เคี่ยวจนเหนียว

ข้าวเต๋น เป็นขนมที่นิยมทำกันในเทศกาลปีใหม่เมือง หรือสงกรานต์ งานปอยลูกแก้ว และงานปอยหลวง ปัจจุบัน นิยมผสมน้ำแดงโสมลงในข้าวเหนียวที่นึ่งแล้ว ก่อนนำมาคลุกพิมพ์ เพื่อเพิ่มกลิ่นหอม และความหวานอร่อย

ภาคผนวก ข

ข้อมูลสารานุกรมบ้านเหล่าพระเจ้าตากiewicz

ข้อมูลสารานุกรมบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว

ร่วมกับโครงการชื้อบ้านนามเมือง โดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูนและสถาบันวิจัยหริภุญชัย

บ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านเรือน อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

บ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว สมัยก่อนในบริเวณแห่งนี้เป็นป่าเป็นดง ต่อมาได้มีชาวยองจากบ้านป่าแพ่ง ชาวยองจากบ้านคอนตอง ชาวยวนจากฝั่งน้ำปิงจังหวัดเชียงใหม่ และพ่อค้ายางแดง ได้มาแผ้วถางป่าเพื่อทำสวนทำไร่ต่อมาก็ได้ทยอยเข้ามาตั้งรกรากจนขยายขึ้นมาเรื่อย ๆ บวกกับวัดบ้านเหล่าเดิมเป็นวัดร้างก่อนที่ท่านครูบาถึงมาจะมาพบและทำการบูรณะขึ้นมาใหม่นั้นชื่อว่า “วัดป่าจันทร์คงพระเจ้านั่งไขว่” ตามที่ท่านพระครูวิธานวรการเล่าให้ฟังว่า ในสมัยก่อนคนเฒ่าคนแก่เล่าให้ท่านฟังอีกทีหนึ่งว่า บริเวณแห่งนี้เป็นป่าไม้จันทร์คง ในภายหลังป่าไม้จันทร์คงถูกแผ้วถางเพื่อทำการบูรณะวัดร้างให้เป็นวัดที่มีพระภิกษุสามเณรอยู่ บวกกับพระพุทธรูปมีดวงตาสีเขียวชาวบ้านจึงเรียกชื่อพระเจ้าตาเขียว ต่อมาท่านครูบาถึงมาจึงได้ตั้งชื่อวัดขึ้นมาใหม่ว่า “วัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว” ตามลักษณะของพระพุทธรูปและชื่อของหมู่บ้านรวมกันแทน โดยยกเลิกคำว่า “วัดป่าจันทร์คงพระเจ้านั่งไขว่” เสีย

อาณาเขต

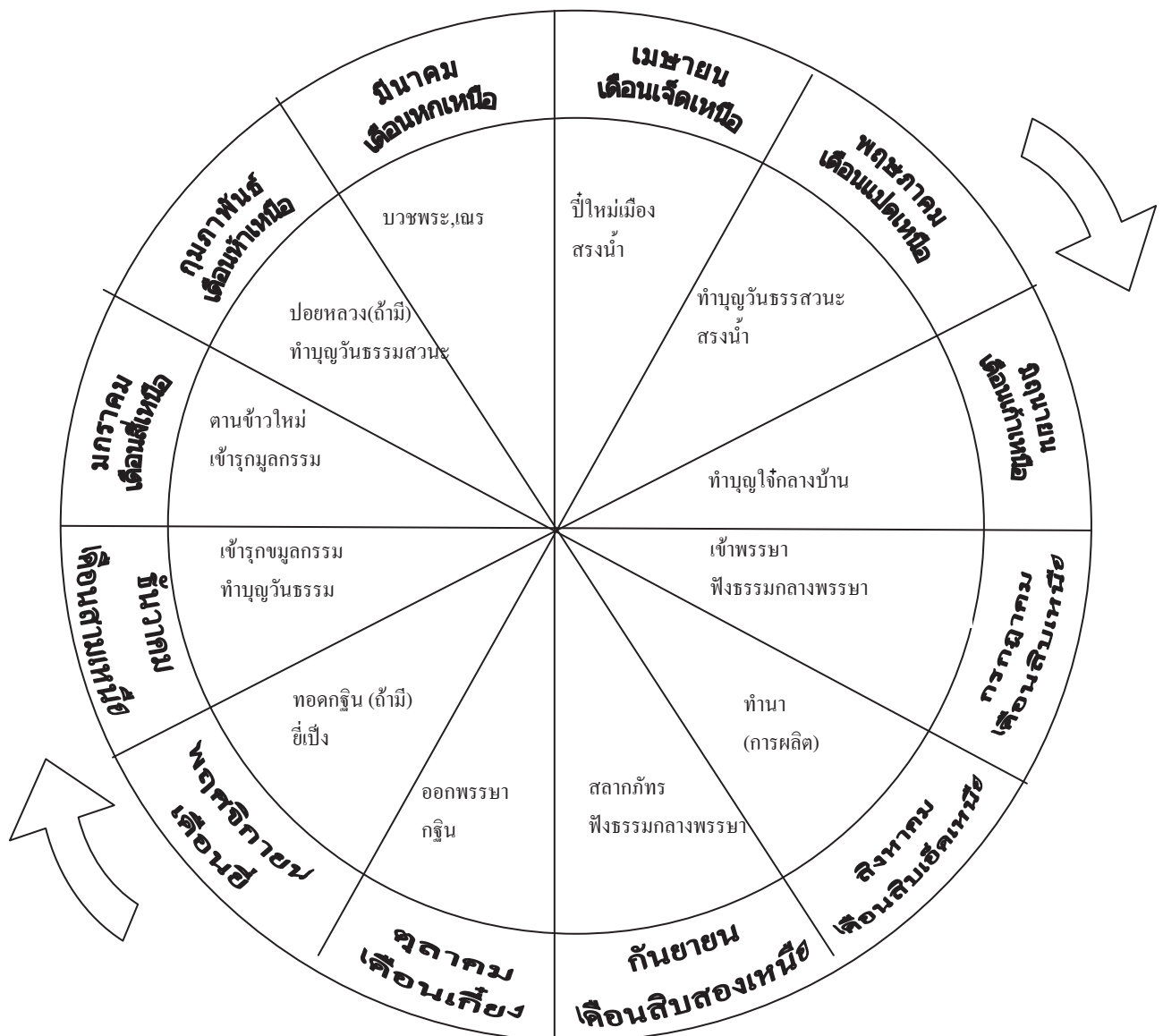
ทิศเหนือ	ติดกับ	หมู่ที่ 8 ตำบลบ้านเรือน
ทิศใต้	ติดกับ	หมู่ที่ 5 ตำบลบ้านเรือน
ทิศตะวันออก	ติดกับ	ตำบลแม่แรง
ทิศตะวันตก	ติดกับ	หมู่ที่ 3 ตำบลบ้านเรือน

วิถีชีวิตของคนในชุมชน

ปัจจุบันบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านเรือน อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน มีครัวเรือน 202 หลังคาเรือน มีประชากร 695 คน หญิง 363 คน ชาย 332 คน มีผู้ใหญ่บ้านคนแรกคือ พ่อ

หนานแก้ว ปัจจุบันมีนายบุญมี ชุมภูศรี เป็นผู้ใหญ่บ้าน ส่วนมากคนบ้านเหล่าๆเป็นคนของเสียส่วนใหญ่ ประมาณ 90 % ที่เหลือก็ผสมผสานกัน เช่น เมือง ไทย สภาพพื้นที่ทั่วไปเป็นที่ราบลุ่ม พื้นที่เกษตรกรรม อาชีพหลัก อาชีพเกษตร รับจ้างทั่วไป มีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ลำไย การแต่งกาย แต่งกายแบบชนเผ่าของ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การแกะสลัก ช่างปูนปั้น จักสาน ครูสอนดนตรีพื้นเมือง หมอเมือง การสืบทอดประเพณีท้องถิ่นหลายด้าน เช่น ประเพณีสงกรานต์ประเพณีเจ้าตาเจียว ประเพณีพื้นเมืองต่าง ๆ

ปฏิทินประเพณีวัฒนธรรมของหมู่บ้าน

ต้นไม้บ้าน “ต้นจันตง”

ชื่อพื้นเมือง จันตง, จันป่า

ชื่อวิทยาศาสตร์: *Diospyros dasyphylla* Kurz ST

วงศ์ : EBENACEAE

ลักษณะ เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลาง ใบเดี่ยวรูปขอบขนาน เขียวจัดหนาทึบ ยอดอ่อนมีขนสีแดงปกคลุม เปลือกต้นสีดำ เนื้อไม้สีขาวนวล ออกเป็นช่อขนาดเล็ก กลิ่นหอม ผลกลมโต สีเหลืองเมื่อสุก ถิ่นที่อยู่ เกิดตามป่าโปร่งป่าดงดิบทั่วไปในเขตวนอุทยานถ้ำเพชรขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด

สรรพคุณ เนื้อไม้และแก่น รสขมหวาน ต้มน้ำดื่ม บำรุงประสาท บำรุงเนื้อหนังให้สดชื่น แก้ร้อนใน กระหายน้ำ แก้ตับปอดและดีพิการ แก้เหงื่อตกหนัก ขับพยาธิ ลูกสุก รสฝาดหวาน กินสด แก้อาการนอนไม่หลับ กระวนกระวาย แก้ท้องเสีย บำรุงประสาท

ภาคผนวก ค
ข้อมูลที่มีวิจัย

ข้อมูลทีมวิจัย

ที่	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่งงานวิจัย	การศึกษา	อาชีพ	ที่อยู่
1	พระครูวิธานวรการ	ที่ปรึกษาโครงการ	ป.4	เจ้าอาวาส	วัดบ้านเหล่าพระเจ้า ตาเขียว
2	อ.เกษม ใจกระแสน	ที่ปรึกษาโครงการ	ปริญญาโท	ผอ.ร.ร บ้านเหล่าฯ	125 ม.4 ต.บ้านเรือน อ.ป่าซาง จ.ลำพูน
3	อ.สาคร สมคำห้ำ	ที่ปรึกษาโครงการ	ปริญญาโท	ผอ.ร.ร	4 ม.2 ต.บ้านเรือน อ.ป่าซาง จ.ลำพูน
4	นายบุญมี หุมภูศรี	ผู้ร่วมวิจัย	ป.4	ผู้ใหญ่บ้าน	79/1 ม.2 ต.บ้านเรือน อ.ป่าซาง จ.ลำพูน
5	นายสิงใจ ภูคอนทอง	ผู้ร่วมวิจัย	ป.4	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	121 ม.2 ต.บ้านเรือน อ.ป่าซาง จ.ลำพูน
6	นายเจริญ มุลยong	ผู้ร่วมวิจัย	ป.4	ค้าขาย	124 ม.2 ต.บ้านเรือน อ.ป่าซาง จ.ลำพูน
7	นางนิภา คำหมื่นยอง	ผู้ร่วมวิจัย	ปริญญาตรี	อบต.	113 ม.2 ต.บ้านเรือน อ.ป่าซาง จ.ลำพูน
8	นางอัมพาร ภูคอนทอง	ผู้ร่วมวิจัย	ป.4	แม่บ้าน	121 ม.2 ต.บ้านเรือน อ.ป่าซาง จ.ลำพูน
9	นางทองม้วน ขวัญ เขียว	ผู้ร่วมวิจัย	ม.6	แม่บ้าน	133 ม.2 ต.บ้านเรือน อ.ป่าซาง จ.ลำพูน
10	อ.สมบุญ อ่ำพนพันธ์	ผู้ร่วมวิจัย	ปริญญาตรี	อ.2 ระดับ 7	29 ม.2 ต.บ้านเรือน อ.ป่าซาง จ.ลำพูน
11	อ.บุญมา วงศ์นารัตน์	ผู้ร่วมวิจัย	ปริญญาตรี	อาจารย์	138 ม.2 ต.บ้านเรือน อ.ป่าซาง จ.ลำพูน
12	น.ส.สายสุนีย์ เปี้ยวงค์	ผู้ร่วมวิจัย	ปริญญาตรี	พนักงานเอกชน	120 ม.2 ต.บ้านเรือน อ.ป่าซาง จ.ลำพูน
13	นางทัศนีย์ อินทะจักร	ผู้ร่วมวิจัย	ป.4	แม่บ้าน	10/1 ม.2 ต.บ้านเรือน อ.ป่าซาง จ.ลำพูน

ที่	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่งงานวิจัย	การศึกษา	อาชีพ	ที่อยู่
14	นางสมศรี ชัยยัง	ผู้ร่วมวิจัย	ป.4	แม่บ้าน	6 ม.2 ต.บ้านเรือน อ.ป่าซาง จ.ลำพูน
15	นางเพ็ญภา กิจสุทธิ	ผู้ร่วมวิจัย	ป.4	รังจ้าง	7 ม.2 ต.บ้านเรือน อ.ป่าซาง จ.ลำพูน
16	นายจอมจันทร์ สิริทิ สุรินทร์	ผู้ร่วมวิจัย	ป.7	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	123 ม.2 ต.บ้านเรือน อ.ป่าซาง จ.ลำพูน
17	นายจันทร์ ทองน้อย	ผู้ร่วมวิจัย	ป.4	ประธานกลุ่ม ผู้สูงอายุ	101/1 ม.2 ต.บ้านเรือน อ.ป่าซาง จ.ลำพูน
18	อ.อำพร นันทะชัย	เลขานุการ	ปริญญาตรี	อาจารย์	50 ม.2 ต.บ้านเรือน อ.ป่าซาง จ.ลำพูน
19	อ.นภาพร ณ ลำพูน	เหรียญก	ปริญญาตรี	อ.2 ระดับ 7	28 ม.1 เทศบาลแม่แรง อ.ป่าซาง จ.ลำพูน
20	นายธีรศักดิ์ หมื่นยอง	รองหัวหน้าโครงการ	ม.6	อบต.	78/3 ม.2 ต.บ้านเรือน อ.ป่าซาง จ.ลำพูน
21	พระสภาวะดี อภิสิทธิ์	รองหัวหน้าโครงการ	ปริญญาตรี	พระสงฆ์	วัดบ้านเหล่าพระเจ้า ตาเจียว ต.บ้านเรือน อ.ป่าซาง จ.ลำพูน
22	นายใจ พุกกล้า	หัวหน้าโครงการ	ป.4	เกษตรกร	120 ม.2 ต.บ้านเรือน อ.ป่าซาง จ.ลำพูน

ประวัติหัวหน้าโครงการ

ชื่อ นายใจ พุกกล้า

เกิดเมื่อ วันพุธที่ 12 เมษายน พ.ศ.2489

อยู่บ้านเลขที่ 120 หมู่ 2 ต.บ้านเรือน อ.ป่าซาง จ.ลำพูน

เบอร์โทร 053-593347

การศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนแม่ขาน ต.สันติสุข กิ่งดอยหล่อ จ.เชียงใหม่

ประวัติการทำงาน

- กรรมการหมู่บ้าน 2 สมัย บ้านเหล่าฯ ม.2
- มัคทายกวัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว
- ผู้ทรงคุณวุฒิสภาตำบล ตำบลบ้านเรือน
- ส.อบต. ม.2 ต.บ้านเรือน อ.ป่าซาง จ.ลำพูน พ.ศ.2533 — 2540 รวม 2 สมัย

ภาคผนวก ง
ข้อคิดเห็นต่อรายงาน

ข้อคิดเห็นต่อรายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์

โครงการ “การจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
วัดบ้านเหล่าพระเจ้าดาเขียว หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านเรื่อน อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน”

ทางศูนย์ประสานงานฯ มีข้อคิดเห็นต่อรายงานการดำเนินงานโครงการวิจัย ดังนี้

1. กระบวนการ เริ่มจากการทบทวนปัญหาสถานการณ์ของการจัดงานปอยหลวงที่ผ่านมา การจัดเวทีสร้างความเข้าใจ หาแนวทางในการจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากการดำเนินงานในระยะแรกคาบเกี่ยวกับการจัดงานปอยหลวงซึ่งทางชุมชนจัดในเดือนกุมภาพันธ์ 2551 เมื่อได้แนวทางการจัดงานแบบเศรษฐกิจพอเพียง ทางโครงการจึงได้ปรับเปลี่ยนกิจกรรม นำแนวทางมาดำเนินการในชุมชน มีการเปิดรับสมัครผู้เข้าร่วมโครงการ การเก็บรายละเอียดค่าใช้จ่ายในการจัดงานปอยหลวง เก็บรายละเอียดบรรยากาศของงาน การสรุปข้อมูล การศึกษาดูงาน และสรุปการนำบทเรียนที่ได้จากการจัดงานปอยหลวงและการศึกษาดูงานไปประยุกต์ใช้กับกิจกรรมอื่นของชุมชน เช่น ลดค่าใช้จ่ายในงานศพ การเข้าสู่สาระการเรียนรู้การสอน การสร้างการเรียนรู้ให้กับเด็กนักเรียนเรื่องปลูกผักสวนครัว การฟ้อนรำ การทำอาหาร-ขนมพื้นบ้าน รวมทั้งทางโครงการวิจัยได้นำบทเรียนที่ได้สรุปเป็นคู่มือการจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านเหล่าฯ เพื่อเผยแพร่ต่อไป
2. เนื้อหา เป็นการนำเสนอผลการดำเนินงานวิจัย พยายามตอบคำถามวิจัยหลักที่ว่า รูปแบบการจัดงานปอยหลวงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เหมาะสมกับสถานการณ์ชุมชนวัดบ้านเหล่าพระเจ้าดาเขียวภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นอย่างไร ซึ่งการนำเสนอข้อมูล พยายามเสนอข้อมูลประวัติความเป็นมาของชุมชน วัฒนธรรมประเพณีปอยหลวงในอดีต และข้อมูลการจัดงานปอยหลวงแบบเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านเหล่าพระเจ้าดาเขียว (การจัดงาน การบันทึกรายรับ-รายจ่าย ผลที่ได้จากการจัดงาน) การนำบทเรียนจากการจัดงานไปสู่แนวทางการลดค่าใช้จ่ายในงานบุญอื่น ๆ ในชุมชน และการเชื่อมกับสาระการเรียนรู้ของโรงเรียนวัดบ้านเหล่าพระเจ้าดาเขียว
3. การบริหารจัดการ การดำเนินกิจกรรมมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ภายในคณะวิจัย เช่น มีผู้รับผิดชอบด้าน การเงิน และแบ่งผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินกิจกรรมโครงการ ได้แก่ การจัดเวทีดำเนินกิจกรรม การเก็บรวบรวมข้อมูล การบันทึกข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการสรุปเอกสาร
4. การนำไปใช้ประโยชน์ จากกระบวนการวิจัย ทำให้ทีมวิจัย มีความตระหนักและมุ่งมั่นที่จะเรียนรู้บริบท ความสำคัญ ของความเป็นมาของจารีตประเพณีอันดีงามที่คนรุ่นก่อนที่กระทำไว้ ไม่ให้สูญหาย ลบเลือนไป ตลอดจนเป็นการนำเอาประเพณี ปรัชญา หลักการ แนวคิด อุดมคติ มาสู่กระบวนการเรียนรู้สู่ภาคปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การนำเอากระบวนการปอยหลวงซึ่งมีมาแต่เดิมมาเป็นสื่อสอนให้คนคนรุ่นหลังได้รู้และสัมผัสถึงการดำเนินวิถีชีวิตสู่การแก้ไขปัญหาในยุคสมัย

ปัจจุบัน โดยเน้นการประหยัดรายจ่ายในครัวเรือน การรณรงค์พึ่งพาตนเอง การจัดงานเลี้ยงแบบประหยัด เช่น ค่ำน้ำสมุนไพร และอาหารจานเดียว ปรากฏว่าชุมชนใกล้เคียงหรือญาติพี่น้อง พอมาเห็นแล้วเกิดความพอใจและยอมรับ บอกว่าจะนำแนวคิดนี้ไปจัดที่บ้านของตนเอง แสดงให้เห็นว่าการยอมรับของคนในชุมชนส่วนมาก และเห็นความเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ทำให้ชุมชนบ้านเหล่า พระเจ้าตาเจียวเกิดความตระหนัก และได้้นำแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในกิจกรรมอื่น ๆ เช่น การนำเอาไปทดลองในการลดค่าใช้จ่ายในงานบุญประเพณีต่าง ๆ ของชุมชน เช่น การลดค่าใช้จ่ายในงานศพ ซึ่งได้ดำเนินการมาหลายงานแล้ว การทำสวนน้อยของนักเรียน รวมทั้งการฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมที่เป็นองค์ประกอบของการจัดงานบุญประเพณีต่าง ๆ ของชุมชน ได้แก่ การฟ้อน การรำ การเล่นดนตรีพื้นเมือง และการเรียนรู้เรื่องการทำอาหาร การทำขนมและน้ำดื่มสมุนไพร เป็นต้น

5. ปัญหาและอุปสรรค เป็นปัญหาเกี่ยวกับการรวบรวมข้อมูล (โดยเฉพาะด้านรายรับ-รายจ่ายของการจัดงานปอยหลวง เนื่องจากผู้เข้าร่วมโครงการขาดการบันทึกข้อมูล) การเขียนเอกสารรายงาน ทำให้ต้องใช้เวลาแก้ไขค่อนข้างมาก ซึ่งทางโครงการพยายามรวบรวมเพื่อให้ตอบคำถามมากที่สุด และรวบรวมองค์ความรู้ต่าง ๆ เพื่อเป็นเอกสารในการเรียนรู้ให้กับชุมชนต่อไป